STUDIĬ ŞI DOCUMENTE

CU PRIVIRE LA

ISTORIA ROMÎNILOR

XI.

CERCETĂRĬ ŞI REGESTE DOCUMENTARE

DE

N. IORGA

Profesor la Universitatea din Bucureşti

EDITURA MINISTERIULUĬ DE INSTRUCŢIE

BUCUREŞTĬ

Atelierele grafice SOCEC & Comp., Societate anonimă

59, STRADA BERZEĬ, 59

1906.

STUDIĬ ȘI DOCUMENTE

CU PRIVIRE LA ISTORIA ROMÎNILOR

XI

I.

DIN RAPOARTELE CAPUCHEHAIELEĬ MUNTENE SUPT ALEXANDRU-VODĂ GHICA.

La vre-o două ceasurĭ de Bucureştĭ e castelul din Paşcanĭ, în mijlocul unuia din cele maĭ frumoase parcurí din ţară. Şi clădirea şi această frumuseţă de parc îşi datoresc fiinţa luĭ Alexandru Dimitrie Ghica (născut la 1-iŭ Maiŭ 1796)[1], cel d'intăiŭ Domn al Ţeriĭ-Româneştĭ după Regulamentul Organic, Domn pe viaţă, dar a căruĭ stăpînire, începută la 1834, a fost întreruptă prin mazilia din 1841. Stăpînul Paşcanilor s'a maĭ întors în ţară, supt Ştirbeĭ-Vodă, care l-a silit să plece. Dar peste cîţĭva anĭ, în 1856, el înlocuia, în calitate de Caimacam numaĭ, pe Ştirbeĭ. După o cîrmuire de cîteva lunĭ de zile, el făcea loc în 1858 celor treĭ boierĭ cari trebuiaŭ să supravegheze alegerea unuĭ noŭ Domn, care a fost Alexandru Ioan I-iŭ Cuza. Ghica, acuma un bătrîn foarte obosit, a maĭ văzut şi Domnia luĭ Carol I-iŭ, murind abia în 1862. O stampă, din care am găsit un exemplar în arhondaricul de la Căldăruşanĭ, înfăţişează strălucitul săŭ alaiŭ funebru. Cu această pompă mare a fost el dus la necropola ghiculească a Pantelimonuluĭ, unde se odihneşte supt un urieş monument de marmură, cu inscripţia francesă.

La Paşcanĭ se păstrează sabia de onoare, biuroul, sfeşnicele dăruite de Sultan, caleaşca de ceremonie, aurită, biblioteca, culegerea de portrete şi tablourĭ ale luĭ Alexandru-Vodă. Din corespondenţa luĭ, împrăştiată poate într'o mică parte, distrusă în partea cea maĭ mare, nu se maĭ află decît prea puţin în reşedinţa de vară de odinioară. În Archivele Statuluĭ se găsesc, fireşte, în multe dosare, actele de admi-

[1] V. *Annuaire de la principauté de Valachie*, Boukarest, 1842, Imprimerie de la Cour de Fr. Walbaum.

nistrație, însă aicĭ e vorba de corespondența intimă, personală, secretă

Am putut culege numaĭ unele programe, cataloage și hîrtiĭ școlare, care se daŭ în Apendicele la memoriul mieŭ despre «Viața și Domnia luĭ Barbu Dimitrie Știrbeĭ», în Analele Academieĭ Romîne. Maĭ sînt apoĭ o sumă de caiețele care cuprind adresele, îmbielșugat iscălite, pe care deosebite orașe ale țeriĭ le-aŭ trimes luĭ Alexandru Ghica în 1856, cîad el lua Căimăcămia oarecum ca represintant al ideilor de libertate, de reformă îndrăzneață, de Unire a principatelor. În același Apendice tipăresc, ca probă, una din ele (de alminterea numaĭ iscăliturile se deosebesc, textul fiind stereotip).

Cea maĭ însemnată descoperire a fost însă, de sigur, aceia a unor scrisorĭ greceștĭ, pe hîrtiĭ lungărețe, în care am recunoscut îndată rapoarte ale capuchehaieleĭ din Constantinopol. Una, cea d'intăiŭ, era scrisă de însușĭ acest agent pe lîngă Poartă, care era Nicolae Aristarchi, iar celelalte sînt copiate mai îngrijit de secretariul acestuia.

*

Astfel de rapoarte sînt aproape un *unicum*. Unul, din vremea luĭ Șerban Cantacuzino, scris în romănește, mi-a fost comunicat de d. Nerva Hodoș, și el a fost publicat în vol. III din aceste *Studiĭ și documente,* pp. 96-7. Nu-mĭ aduc aminte acum de altul.

Aristarchi era, cred, fiul cel mai mare al luĭ Stavrachi Aristarchi, Mare-Dragoman al Porțiĭ în 1821, Armean de obîrșie și pretins coborîtor al luĭ Ioan Tzimiskes, Împăratul bizantin de viță armenească. Stavrachi fusese bancherul luĭ Scarlat-Vodă Callimachi, apoĭ represintantul luĭ la Constantinopol, fiind onorat cu titlul de Postelnic al Moldoveĭ. Dragomania luĭ a ținut puțină vreme, în mijlocul prigonirilor, surgunurilor și uciderilor aduse de Eterie. La urmă, și el avu soarta atîtor fruntașĭ aĭ Grecilor din Împărăție. În April era trimes la Boli, și aicĭ îl ucideaŭ pe furiș, cînd se întorcea sara de la un ospăț al Pașeĭ de acolo.

Greciĭ eraŭ deprinșĭ a nu se teme însă de un sfîrșit ca acesta. Fiul luĭ Aristarchi fusese cu tatăl săŭ acolo în Asia.

După ce se liniştiră lucrurile, el putu să se întoarcă la Constantinopol, şi aicĭ, dacă n'a ajuns nici-odată în locul de mare cinste şi primejdie al tatăluĭ săŭ, a fost măcar capuchehaie al Alteţeĭ Sale din Bucureştĭ, şi supt Alexandru Ghica (poate chiar supt Grigore Ghica, înnaintaşul şi fratele acestuia, căcĭ îl pomeneşte), şi supt Bibescu (1842-8), şi supt Ştirbeĭ chiar, până la sfîrşitul stăpîniriĭ acestuia [1]. La 1842 el purta titiul de Logofăt-Mare, *baş-capuchehaie*, şi era împodobit de Turcĭ cu o decoraţie saŭ un *nişam*, ca unul ce fusese în 1835 Dragomanul luĭ Ahmed-Fevzi-Paşa, trimes în principate, şi apoĭ al Palatuluĭ. Situaţia de capuchehaie după 1834 o căpătase el prin numire de-a dreptul din partea Porţiĭ. Şi ginerele luĭ Aristarchi era întrebuinţat la Agenţia munteană din Constantinopol [2]. Ruşiĭ îl priviaŭ ca pe un om credincios, «destul de isteţ pentru intrigĭ, dar foarte puţin deprins în afacerĭ» [3].

Rapoartele luĭ Aristarchi privesc deosebite felurĭ de subiecte. Cea maĭ însemnată, şi maĭ pe larg expusă, e însă chestia tarifeĭ vamale ce trebuia să se aplice după Regulamentul Organic negustorilor cari veniaŭ în Turcia propriu zisă cu mărfurĭ din Ţara-Românească. Romîniĭ din principate, ca supuşĭ aĭ Sultanuluĭ, răspundeaŭ dreptul de 3%. N'a fost greŭ să se capete decĭ o hotărîre în acest sens pentru «negustoriĭ muntenĭ».

Dar acum negoţul Ţeriĭ-Româneştĭ era cu mult maĭ crescut şi, odată cu avîntul săŭ din aniĭ de pe urmă, el căpătase şi alţĭ mijlocitorĭ decît Turciĭ, Laziĭ, Armeniĭ, Greciĭ supuşĭ turceştĭ de odinioară. Pe ruinele cetăţiĭ turceştĭ Brăila se ridicase biserica Sf. Mihail, după numele Mareluĭ-Duce Mihail, şi un întreg oraş de negoţ. Grecĭ, din noul regat aĭ Grecieĭ, pe lîngă Grecĭ din Turcia, Italienĭ şi alţĭ Apusenl se aşezaseră aci. Grîul românesc era dus pe corăbiĭ ale multor neamurĭ, care trebuiaŭ să plătească după tratate 5%.

[1] Cf. *Acte şi fragmente*, II, p. 637, nº 1; Epaminonda I. Stamatiade, *Biografiile Marilor-Dragomanĭ Grecĭ*, trad. de C. Erbiceanu, Bucureştĭ, 1898, pp. 105-8; *Annuaire de la principauté de Valachie*, p. 168.

[2] Hurmuzaki, X, p. 652.

[3] *Ibid.*, *Supl.* I[4], p. 462. nº CCCXV.

Pentru a se da amănunte, Anuariul Statuluĭ din 1842 scrie astfel despre portul brăilean, cu care se mîndrià și din care se îmbogăția acum țara: «Brăila a ajuns debușeul de căpetenie al negoțuluĭ muntean cu străinătatea. În timpul cel bun al anuluĭ, portul e plin de corăbiĭ turceștĭ, greceștĭ, austriace, sarde, francese, englese și ruseștĭ, care vin să încarce tot felul de produse muntene, pe care le transportă la Constantinopol, Genova, Marsilia și alte porturĭ din Mediterana; cîteva încărcăturĭ s'aŭ expediat chiar de-a dreptul în Anglia. E de observat însă că pavilioanele prusian, danes, suedes și hanseatic n'aŭ apărut încă la Brăila.»

În 1840, statistica oficială dă următoarele cifre pentru mișcarea portuluĭ Brăileĭ:

321 de corăbiĭ turceștĭ duc 2.500.000 de kgr. grîŭ, 3.500.000 porumb și 10.500.000 orz. Cu 197 de corăbiĭ grecești pleacă din aceleașĭ producte: 15.000.000, 4.000.000, 5.000.000, decĭ cu o treime maĭ mult. În al treilea rînd vin corăbiĭ sarde, 48, cu care se exportă: 3.500.000 kgr. grîŭ, 2.000.000 porumb, pe cînd 39 de corăbiĭ ruseștĭ duc numaĭ 2.600.000 și maĭ puțin de 1.000.000 din aceste articole, la care se adaugă însă 1.300.000 orz. Austriaciĭ staŭ cam tot așa: 32 de corăbiĭ, 2.300.000 kgr. grîŭ, 1.100.000 porumb. Pe atuncĭ maĭ era încă un guvern engles al Insulelor Ionice: 7 corăbiĭ greceștĭ din aceste insule duc vre-un 1.000.000 de kgr. grîne de tot felul. Urmează 7 corăbiĭ cu pavilion romănesc, cu 170.000 kgr. grîŭ, 195.000 porumb, 50.000 orz, — cum se vede, foarte puțin, și, la capăt, 5 corăbiĭ napoletane, 3 englese, cîte una din Franța și din insula Samos, cu nimica toată. Englesiĭ ieaŭ și sămînță de in, Francesiĭ maĭ mult săŭ, cerut și de Turcĭ, Grecĭ, Rușĭ, pe cînd Austria cere binișor lîna din țară [1].

Decĭ grija luĭ Aristarchi era să capete vama de 3% pentru

[1] Pp. 124, 130-1. Cf. *Mică geografie a Dacieĭ, Moldavieĭ și a Țeriĭ-Romîneștĭ*, prelucrată de Pitariu V. Popescu-Scriban, elev Academii Mihailene, Eșiĭ în tipografia Albineĭ, 1838 și *Geografia Țăriĭ-Rumîneștĭ*, alcătuită de Serdarul Scarlat Tîmpeanul, tipografia Pitaruluĭ C. Pencovicĭ. Bucureștĭ, 1840.

orĭce negustor ar aduce produse muntene. Şi vedem din rapoartele sale că mijloacele pe care le întrebuinţează el, în 1835 [1], era întocmaĭ cele vechĭ: «cădere la picioarele puternicilor», dare de sinete în mîna lor, rugăciunĭ de a ocroti pe «Vlah-beiul». Astfel se ajunse la ţintă, cu ajutorul luĭ Reis-Efendi maĭ ales.

Iarăşĭ de aicĭ se vede că Turciĭ nu se sfiaŭ a cere şi după Regulamentul Organic tributul în chip neregulat. Domnul Moldoveĭ, Mihaĭ Sturdza, se pleacă înnaintea abusuluĭ, Ghica trebuie să-l urmeze. Numaĭ pe încetul rînduiala impusă de Ruşĭ se introduce în legăturile noastre băneştĭ cu suzeranul. Şi de sigur că Bibescu, în administraţia căruia, spune urmaşul săŭ Ştirbeĭ, Turciĭ nu s'aŭ amestecat maĭ de loc, a avut norocul unor legăturĭ cu totul altele decît acelea care ţineaŭ în umilinţă pe cel d'intăiŭ Domn *regulamentar*.

[1.]

Εὐγενέστατε μοι αὐθέντα,

Ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐδὲν νεώτερον περίεργον ἔχομεν ἐντεῦθεν διὰ νὰ γράψω τῷ ὕψει της περὶ ἰδέαν της, εἰ μὴ ὅτι πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἀπεφασίσθη καθ' ὑψηλὴν βασιλικὴν ἐπιταγὴν νὰ δοθῶσι τῇ ῥωσσικῇ πρεσβείᾳ δέκα χιλιάδες πουγγεῖα, ἔτι ἀκόντο τῶν ὀφειλομένων ἀποζημιώσεων, περὶ ὧν καὶ ἐγένετο ἐπίσημος κοινοποίησις ἐκ μέρους τοῦ Ῥ. Ἐφ. μας τῇ ῥ. πρεσβείᾳ.

Μὲ πρώτην εὐκαιρίαν παρα-

[I.]

Prea-nobilul mieŭ Domn,

Deocamdată n'am nicĭ-un subiect noŭ de scris Înnălţimiĭ Tale, spre ştiinţa eĭ, decît că acum treĭ zile s'a hotărît, după înnaltă poruncă împărătească, ca să se dea legaţieĭ ruseştĭ zece miĭ de pungĭ, tot în sama despăgubirilor datorite: pentru care s'a făcut şi o comunicare oficială din partea luĭ Reis-Efendi al nostru ambasadeĭ ruseştĭ.

Cu cel d'intăiŭ prilej mă

[1] Data rapoartelor se vede din aceia că într'unul din ele se vorbeşte de moartea Împăratuluĭ Francisc al II-lea.

καλῶ νὰ μὲ σταλῶσιν ἕν εὐχαριστήριον περὶ τοῦ τελωνίου εἰς ῥεζέδες της, περί τε τοῦ Μ: Πασάν μας καὶ τὴν ὑψ. Πόρταν, διὰ νὰ τοὺς κάμω τακτίμι.

Καλὸν καὶ πρόσφορον εἶναι νὰ γραψῃ, ἄν ἐγκρίνῃ, περί τε τοῦ Κ.-πέγη καὶ Ῥ. Ἐφ. μας, και ἰδιαιτέρους περὶ τούτου εὐχαριστηρίους ῥουκάδες της.

Εἰς οὓς νὰ ζητῇ καὶ τὸ χιμέτι τῶν, διὰ τὴν τελείαν διάταξιν της 6λαχ: ταρίφας, καθότι ὁ κουμερκ: δύστροπται καὶ παίπται *(sic)*· ὧν ἐνδέχεται νὰ καινοπορῇ εἰς τὸ νὰ δώσῃ τέλος εἰς τὴν ταρίφαν, θέλων νὰ διαφιλονεικῶ τὴν ἐπιτίμησιν τῶν πραγμάτων μετὰ τοῦ δούλου της. Μ' ὅλον ὅτι μέχρι τοῦδε δεικνύει ἔφεσιν καὶ προθυμίαν εἰς τὴν τελείαν ἀποπεράτωσιν καὶ διευθύνσιν αὐτῆς, στοχάζομαι ὅμως ὁ δοῦλος της ὅτι ἀφ' οὗ ἀρχίζωμεν τὴν περὶ τούτου πραγματείαν, νὰ μὴ θελήσῃ νά μας ἀργοπορήσῃ διὰ νὰ καὶ δώσῃ καιρὸν καὶ ν' αὐξήσῃ καὶ τιμὴ τῶν πραγμάτων, τὴν ὁποίαν ἤδη καὶ τιμὴ εἶναι πολλὰ μετρία. Καὶ ὅτεν καθορθωθῷ δι' εὐχήν της νὰ λάβῃ τέλος ἤδη καὶ ταρίφα μας, τότε οἱ ἔμποροι μας καὶ οἱ ἐμπορευόμενοι μὲ τὴν

rog să mi se trimeată un dar de mulţămită pentru vamă, către regelele (sprijinitoriĭ) Înnălţimiĭ Tale, şi pentru M.-Paşa al nostru şi pentru Înnalta Poartă, ca să li-l fac present.

E bine şi folositor să scriĭ Măria Ta, dacă socoţĭ de cuviinţă, luĭ Chehaia-beĭ şi luĭ Reis-Efendi al nostru şi mulţămirĭ maĭ deosebite pentru aceasta.

În care scrisorĭ să ceĭ Înnălţimea Ta şi ajutorul lor pentru orînduirea definitivă a tarifeĭ muntene, de oare ce vameşul se lasă greŭ şi . . ., de unde se poate să facă inovaţie, ca să dea capăt tarifeĭ, vrînd să desbată preţuirea lucrurilor cu mine, robul Înnălţimiĭ Tale. Cu toate că până acum arată aplecare şi disposiţie pentru definitiva mîntuire şi îndreptare [a afaceriĭ], totuşĭ robul Înnălţimiĭ Tale se teme ca nu cumva, cînd vom începe negociaţiĭ în această privinţă, să nu vrea să ne zăbovească, pentru ca să dea prilej şi să crească şi preţuirea lucrurilor, care preţuire e acum foarte cumpătată. Şi, cînd voiŭ aduce lucrurile acolo, prin rugăciunile Măriei Tale,

Βλαχίαν θέλουν πληρώνῃ σχεδὸν δύο εἰς ἑκατόν.

[2.]

Ὁ ἀρχιτελώνης ἐδήλωσεν ἐπισήμως πρὸς τοὺς ἐμπόρους καὶ σουδήτους τὴν περὶ βλαχικοῦ τελωνίου ἐκδοθεῖσαν βασιλικὴν ὑψηλὴν προσταγήν, καὶ ἀπὸ α΄της τοῦ παρελθόντος ζιλκαδὲ μηνὸς ἤρξαν νὰ λαμβάνῃ πρὸς 3% ἐκ τῶν ἐμπόρων. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Βλάχοι ἔμποροι εἶχον καὶ ληψοδοσίας μετὰ τοῦ τελωνείου πρώτερον, ἐξ ὧν ὑπάρχουσιν ἤδη δυσκολίαι τίνες μεταξὺ τῶν, ὁ δοῦλος της καταγίνομαι νὰ καθάρσω αὐτάς, καὶ οὕτω τοῦ λοιποῦ δι' εὐχῶν της θέλομεν ἡσυχάσει κατὰ τοῦτον, διότι ἰξεύρει τὸ θεοφρούρητον ὕψος της ὅτι πάντοτε τὰ τοιαῦτα εἰς τὰς ἀρχάς των ἔχουσί τινας περιπλοκάς, αἵτινες διαλύονται εὐκόλως, ὅταν ἡ βάσις τοῦ ὅλου εἶναι στερεά.

[3.] α΄τη.

Ἐκ τῶν προλαβόντων ταπεινῶν γραμμάτων μου ἐπληροφορήθη τὸ θεοφ. ὕψος της ἐν συνόψει τὰς δυσκολίας τὰς ἀπεί-

ca să iea sfîrşit şi tarifa noastră, atuncĭ negustoriĭ noştri şi ceĭ ce fac negoţ cu Ţara-Românească vor plăti aproape două la sută,

[2.]

Marele-Vameş a declarat oficial negustorilor şi sudiţilor [noştri] porunca împărătească ce s'a dat cu privire la vama munteană, şi de la 1-iŭ a trecuteĭ lunĭ Zilcadè aŭ început să iea 30% de la negustorĭ. Dar, pentru că negustoriĭ muntenĭ aveaŭ şi datoriĭ de maĭ înnainte către Vamă, din care vin unele greutăţĭ între noĭ, robul Înnălţimiĭ Tale încep să le desluşesc, şi astfel de-acuma, prin rugăciunile Înnălţimiĭ Tale, ne vom odihni în privinţa aceasta; căcĭ Înnălţimea Ta ştiĭ că totdeauna astfel de lucrurĭ aŭ unele încurcăturĭ la început, care se desfac uşor, cînd temeiul întregiĭ situaţiĭ e solid.

[3.] 1-iŭ.

Din scrisorile mele supuse de maĭ înnainte a aflat Înnălţimea Ta pe scurt greutăţile cele nesfîrşite şi încur-

ρους καὶ πολυπλόκους τοῦ τελωνίου, καὶ τοὺς καταβληθέντας ἀγῶνας παρὰ τοῦ δούλου της εἰς τὴν ἐξοικονόμησιν ταύτην. Τὸ πρᾶγμα τοῦτο, εὐμενέστατε μου αὐθέντα, διαμορφωθὲν ἐν τῇ ἐνταῦθα διατριβῇ τοῦ ὕψους της ἄλλως πως, καὶ διενεργηθὲν ἐπὶ ταῖς γνωσταῖς βάσεσι, δὲν ἐθεωρεῖτο πλέον ὡς ἐπωφελὲς πρὸς τὸν τόπον, καθ' ἃ γνωρίζει ἡ ὑψηλότης της ἐκ τῶν ἀνὰ χεῖρας της προεκδοθέντων τότε ὑψ. ὁρισμῶν: ὁ σκόπος τῆς ὑψ. της καὶ ὁ περὶ τούτου τότε μέγας ἀγὼν ἦτον διὰ νὰ συστηθῇ τὸ βλαχικὸν ἐμπόριον μὲ στερεὸν θεμέλιον, καὶ μὲ τὴν ἀπαιτουμένην εἰς τὸν τόπον αἰσθαντικὴν ὠφέλειαν, ἀλλ' εἰς μάτην ἀπέβησαν οἱ τότε ἡμῶν ἀγῶνες, καθότι, ὡς γνωρίζει, δὲν ἐγένετο διάταξις περὶ τοῦ γενικοῦ τῆς Βλαχίας ἐμπορίου, ἀλλὰ μερικὴ τῶν ἐμπόρων βλάχων, καὶ σχεδὸν παντάπασιν ἀνωφελὴς εἰς τὴν ποθητὴν ἐλευθερίαν τοῦ δακικοῦ ἐμπορίου, καθότι οἱ μὲν ἐμπορευόμενοι Βλάχοι ὀλίγοι, τὸ δὲ βλαχικὸν ἐμπόριον πολύ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔδει νὰ γένῃ ἡ ἀπόφασις. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἡ ὑψ. Πόρτα καὶ ὁ ἐνταῦθα ἀρχιτελώνης κατὰ δίκαιον λόγον ἀνθίσταντο εἰς τὰ παρ' ἡμῶν προβαλλόμενα, ἐπιμένοντες εἰς

cate ale Vămiĭ și munca ce am cheltuit pentru împăcarea lor. Această afacere, Înnălţimea Ta, alcătuită în petrecerea de aicĭ a Înnălţimiĭ Tale în alt chip și condusă pe basele cunoscute, nu se maĭ vedea a fi folositoare ţeriĭ, precum știe Înnălţimea Ta din poruncile prea-înnalte ce s'aŭ dat atuncĭ în mînile Înnălţimiĭ Tale: scopul Înnălţimiĭ Tale și lupta cea mare ce se dădea atuncĭ în această privinţă era: să se așeze negoţul muntean pe o temelie solidă și cu folosul simţit pe care-l cerea ţara, dar silinţile noastre de atuncĭ aŭ ieșit în zădar, de oare ce, cum știe Înnălţimea Ta, nu s'a făcut orînduială pentru comerţul naţional al Ţeriĭ-Româneștĭ, ci una specială pentru negustoriĭ muntenĭ, și în general aproape fără folos pentru libertatea comerţuluĭ romănesc, ce se doria, căcĭ puţinĭ sînt Muntenii negustorĭ, iar negoţul muntean e mare, și cu privire la acesta trebuia să se facă declaraţia. Așa fiind lucrul, Înnalta Poartă și Marele-Vameș de acolea cu dreptate s'aŭ împotrivit la propunerile noastre, stăruind

τὸ νὰ παραλαμβάνωσιν ἐκ τοῦ βλαχικοῦ πράγματος, μεταφερομένου παρὰ σουδίτων καὶ ῥαγίαδων καὶ περατλίδων πέντε τοῖς ἑκατόν, ὡς εἴθισται, καθῶς καὶ παρελάμβανεν ὁ ἀρχιτελώνης ἔκτοτε μέχρι τοῦδε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συμφώνως τῇ προεκδοθείσῃ περὶ τούτου ἀποφάσει, καί, μ' ὅλον ὅτι ἐκ τῶν ἐμπόρων μουστεμένιδες καὶ Βλάχοι ἰδεασθέντες παρὰ τῶν αὐτόθι συντρόφων των, οἱ μὲν ἐπλήρωσαν πέντε τοῖς ἑκατόν, οἱ δὲ ἔδιδον ἀκόντο καθ' ὁδηγίαν μου, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀπαίτησιν τοῦ ἀρχιτελώνου, κατέφυγον εἰς τὰς μισιόνας τῶν διὰ νὰ ὑπερασπίσωσι τὸ πράμμα καὶ νὰ πληρώσωσι τρία τοῖς ἑκατόν, ἀλλ' αἱ μισιόναι διὰ τοὺς δοθέντας τότε περὶ τοῦτο μουζακερέδες δὲν ἠδύναντο νὰ προβάλωσί τι περὶ τοῦτο, ὡς μηδένα λόγον, μήτε δικαίωμα ἔχουσαι. Ὁ δοῦλος της, ἀφ' ἑνὸς μέρους βλέπων τοὺς ἐπὶ μετρίῳ ἀγῶνας τῶν ἐμπόρων τούτων, ὡς μὴ ἐχόντων μηδεμίαν ἐπιχειρηματικὴν ἀντενέργειαν, ὡς πρὸς τὸ τελώνιον, καὶ ἀφ' ἑτέρου θεωρῶν ὅτι οὐδεμία ὠφέλεια γενήσεται πρὸς τὸν τόπον, ἐστοχάσθην ὅτι πρέπει νὰ ἔμβω εἰς γενναίους ἀγῶνας, καὶ μεταχειριζόμενος κάθε μέσον πρόσφορον εἰς τὸ

în părerea că trebuie să se iea de la negoţul muntean care s'ar face de sudiţĭ şi raiale şi *beratlîĭ* (privilegiaţĭ) 5%, cum era obiceiul, precum a şi luat Marele-Vameş de atuncĭ şi pănă acum în acest chip, după declaraţia ce a ieşit în această privinţă, şi, cu toate că *mustemeniĭ* şi Munteniĭ cari s'aŭ recunoscut de către asociaţiĭ lor de aicĭ, uniĭ aŭ plătit 5%, iar alţiĭ aŭ dat numaĭ acont, după sfatul mieŭ, totuşĭ n'aŭ putut să împiedece cererea Mareluĭ-Vameş ; eĭ şi-aŭ luat refugiul la Misiunile lor ca să sprijine interesul lor şi să plătească numaĭ 3%, dar Misiunile, pentru că se dăduse atuncĭ chiar note cu privire la aceasta, n'aŭ putut să folosească ceva în această privinţă, ca unele ce n'aveaŭ nicĭ-un pretext şi nicĭ-un drept. Robul Măriei Tale, văzînd pe de o parte destulele silinţe ale acestor negustorĭ, care nu avuse nicĭ-un efect real, cît priveşte vama, şi, de alta, văzînd că nicĭ-un folos nu va veni ţeriĭ, a crezut că trebuie să ajungă la silinţĭ cum trebuie, şi, întrebuinţînd orîce mijloc de folos pentru a îndrepta

νὰ κατορθώσω βασίμως καὶ καθ' ὅ δεῖ τὸ πρᾶμμα τοῦτο, προδιέθεσα ἰδίᾳ τοῦ ὑψ. Μ. Π. 'Εφδι μας, καὶ ἔπειτα κατέφυγον μὲ μυρίους τρόπους πρὸς τὸν ἐκλαμ: Κεχαγιάπεγην, ὅστις ἅπ' ἀρχῆς ἀντέτεινε μετ' ἐπιμονῆς, θεωρῶν τὴν τοσαύτην αἰσθαντικωτάτην τοῦ τελωνίου ὠφέλειαν, καί, μ' ὅλον ὅτι πολυειδῶς τῷ ἀνέδειξα ὅτι ἡ ἀνέκαθεν αἴτησις τῆς ὑψηλότητος της ἦτον τοιαύτη καὶ ἐπὶ τοιαύτας βάσεις, καὶ λάθος ἐγένετο, δὲν ἠδυνήθην νὰ τὸν πείσω, ἀντιτιροβάλλοντα τὴν ἄπειρον ζημίαν τοῦ Δεβλετίου, καὶ πρὸς ἔνδειξιν τῆς σταθερᾶς ἀποφάσεώς του ἠθέλησε νά μοι ἐπιστρέψῃ καὶ τὴν χρεωστικὴν τῶν 55.000 γροσσίων ὁμολογίαν, τὴν ἕνεκα τούτου δοθεῖσαν, λέγων μοι ὅτι εἶναι προτιμητέρα ἡ τοῦ Δεβλετίου ὠφέλεια ἀπὸ τὴν ἰδιαιτέραν. Ὁ δοῦλος της, βλέπων τοιαύτην ἐπιμονήν, οὐ μόνον δὲν ἐδέχθην τὴν ὁμολογίαν, ὡς καὶ τῇ προέγραφον, ἀλλ' ἔπεσα εἰς τοὺς πόδας του, παρακαλῶν θερμῶς τὴν ἐκλαμ: του εἰς τὸ νὰ συγκαταβῇ εἰς τὰς παρακλήσεις μου, καὶ νὰ δείξῃ εὐσπλαγχνίαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Βλαχίας, καὶ προστασίαν πρὸς τὸν Βλάχπεγην, ὅστις θεωρεῖ τὸ μόνον ἔρεισμα καὶ προστάτην του τὴν ἔκλαμ: του,

temeinic și cum se cade această afacere, am pus la cale întîiŭ cu M.-P.-Efendi al nostru și apoĭ am alergat în fel de chipurĭ la preastrălucitul Chehaia-beĭ, care de la început se împotrivia cu statornicie, ţiind în samă atîta folos foarte simţit al vămiĭ, și, cu toate că în multe felurĭ i-am arătat că cererea de la început a Înnălţimiĭ Tale era aceasta și pe aceste base, și s'a făcut greșală, n'am putut să-l încredinţez, căcĭ îmĭ aducea înnainte foarte marea pagubă a Devletuluĭ. Și, ca să-mĭ arăte cît e de statornică hotărîrea luĭ, a vrut să-mĭ dea înnapoĭ și sinetul de 55.000 de leĭ ce-ĭ dasem pentru aceasta, spuindu-mĭ că e maĭ pre sus folosul Devletuluĭ decît al luĭ în deosebĭ. Robul Înnălţimiĭ Tale, văzînd atîta statornicie, nu numaĭ că n'a primit sinetul, cum am scris și maĭ înnainte Înnălţimiĭ Tale, ci a căzut la picioarele luĭ, rugîndu-l cu căldură pe Strălucirea Luĭ ca să se învoiască la rugăciunile mele și să arăte mila sa faţă de locuitoriĭ Ţeriĭ-Româneștĭ și ocrotirea-ĭ faţă de beiul muntean, care privește ca singur

καὶ μετά τινας ἡμέρας, δανεισθεὶς τὰ χρήματα, ἀπῆλθον ἐπίτηδες πρὸς τὴν ἐκλαμ: του καὶ ἐξώφλησα μετὰ πολλοῦ κόπου τὴν ὁμολογίαν, ὑποσχόμενος ἐνδείξεις γενναιοτέρας εὐγνωμοσύνης ἐκ μέρους τοῦ ὕψους της μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Κατέφυγον εἰς τὸν πρώην ἀρχιτελώνην Σαλὴχ-Πέγην, ἄνθρωπον εὐάγωγον καὶ οἰκεῖον μας, τὸν ὁποῖον καὶ ἔπεισα νὰ συμπράττῃ μετ' ἐμοῦ καὶ λεληθότως νὰ διενεργῇ τὰ πρὸς εὐκολίαν τοῦ πράγματος, ἀλλ' αἴφνης ἐγένετο ἄζλι, καὶ ἀντικατέστη ὁ Ταχὴρ-Πέγις, ἀνὴρ πολύπλοκος καὶ δύσκολος, οὐχ ἧττον δὲ καὶ ἀκριβὴς παρατηρητὴς εἰς τὴν ὠφέλειαν τοῦ τελωνίου, ὅστις καὶ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποκατάστασίν του ἐπέφερε τὰς μεγαλητέρας δυσκολίας συμφώνως τῇ θελήσει τοῦ Κεχαγιάπεγη. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτου συμπαρέλαβον σύμμαχον τὸν ἔνδοξ: Ῥ. Ἐφένδι μας, ὅστις ἐν ἀληθείᾳ μ' ἐβοήθησε τὰ μέγιστα. Βλέπων πανταχόθεν ὁ δοῦλος της δυσκολίας δυσαπαντήτους καὶ ὅτι τέλος πάντων καὶ προλαβοῦσαι δοσίαι χάνονται, καὶ ἀνακρίνων ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ βλαχικὸν ἐμπόριον δὲν θέλει λάβῃ τὴν ἀπαιτουμένην ἔκτασιν, ἐστοχάσθην ἀναγ-

razim şi ocrotitor al său pe Strălucirea Sa. Şi, după cîteva zile, împrumutînd banii, am venit anume la Strălucirea Sa şi am plătit cu multă osteneală sinetul, făgăduindu-ĭ dovezĭ maĭ bune de recunoştinţă din partea Înnălţimiĭ Tale după sfîrşitul acesteĭ afacerĭ. Am alergat la fostul Mare-Vameş Salih-beĭ, om uşor de înrîurit şi prieten al mieŭ, pe care l am şi induplecat să lucreze împreună cu mine şi să făptuiască pe furiş ce trebuie pentru uşurinţa lucruluĭ. Dar pe neaşteptate a fost mazilit şi în locul luĭ a venit Tahir-beĭ, om şiret şi greŭ de convins, şi, pe lîngă aceasta, şi observator exact pentru folosul Vămiĭ; care îndată după strămutarea sa a adus cele maĭ marĭ greutăţĭ, după voia luĭ Chehaia-beĭ. Între acestea, am căpătat ca aliat pe preavestitul Reis-Efendi al nostru care cu adevărat m'a ajutat foarte mult. Văzînd din toate părţile robul Înnălţimiĭ Tale greutăţĭ neînvinse şi că la urma urmeĭ şi presenturile ce am făcut sînt pierdute, şi judecînd că în acest chip negoţul muntean nu va căpăta orînduirea cerută, am

καιότατον τὸ νὰ κάμομεν μικρὰν τινα δοσίαν, τῇ ὁδηγίᾳ καὶ τοῦ προστάτου μας Μ. Π. Ἐφένδι μας, ὅστις ἐνέκρινε νὰ συγκατασθῇ εἰς τοῦτο ἡ ὑψ. Πόρτα, ὡς μέρος ἀναγόμενον εἰς ἐκεῖνο τὸ μινιστέριον, καὶ ἡ ὑψηλότης του νὰ διευθύνῃ τὸν πολυχρ. βασιλέα μας. Εἶδον τέλος πάντων ὁ δοῦλος τῆς ὅτι ἄλλως πως εἶναι ἀδύνατον νὰ εὐοδωθῇ τὸ πρᾶγμα τοῦτο, καὶ ἑπομένως ἐβιάσθην νὰ κάμω τὴν μικρὰν ταύτην δοσίαν, κατὰ τὸ ἐμπερικλειόμενον σημείωμα, καὶ προσπεσὼν μὲ ἐπιμόνους παρακλήσεις πρὸς τὸν Κεχαγιαπέγην, τὸν κατώρθωσα τέλος πάντων νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὸ νὰ γένῃ ἡ παράκλησις μου, ὑποσχόμενος ὅτι τὸ θεοφ. ὕψος της εἶναι ἐξηρτημένον εἰς τὰ νεύματα του, καὶ ὅτι διὰ παντὸς θέλει εὐγνωμονῇ, καὶ θέλει δεικνύῃ ἐνδείξεις τῆς μεγάλης εὐγνωμοσύνης της, προσενεγκὼν τῇ ἐκλαμ: του καὶ χρεωστικήν μου ἕνεκα τούτου ὁμολογίαν: τοιουτοτρόπως προσενεχθεὶς πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν λοιπῶν κατώρθωσα τὴν συγκατάθεσίν των, καὶ πρὸ πάντων τὸν ἐνδοξ: Ῥ: Ἐφ: δι μας, ὅστις καὶ μόνος ἐπῆρεν εἰς τὸ κονδύλι τὴν ἔκθεσιν, καθ' οἷον ἤθελον τρόπον, μὲ τοιαύτας βάσεις, ὥστε θέλει μείνῃ εἰς αἰῶνας στερεὰ καὶ ἀμετά-

socotit că trebuie înnainte de toate să facem un mic dar, cu sfatul şi al sprijinitoruluĭ nostru M.-P.-Efendi al nostru, care a judecat că trebuie să se amestece în aceasta şi Înnalta Poartă, ca o materie ce priveşte acel ministeriŭ, şi Înnălţimea Ta să stăruie pe lîngă Măria Sa Împăratul. A văzut la urma urmelor robul Înnălţimiĭ Tale că altcum e cu neputinţă să se ducă la bun capăt acest lucru, şi prin urmare am fost silit să fac acest mic dar, după însemnarea ce închid aice, şi, căzînd cu rugăciunĭ statornice la Chehaia-beĭ, l-am adus la urmă să facă a se îndeplini rugăciunea mea, făgăduind eŭ că Înnălţimea Ta este legată de sfaturile luĭ şi că neapărat va fi recunoscătoare şi va arăta dovezĭ ale mariĭ eĭ recunoştinţĭ, oferind Străluciriĭ Sale şi sinetul mieŭ pentru aceasta. Tot aşa oferind fiecăruia din ceĭlalţĭ, am căpătat ajutorul lor, şi maĭ ales pe al preastrălucituluĭ Reis-Efendi al nostru, care şi însuşi a pus şi în scris raportul săŭ, în ce chip am vrut eŭ, cu astfel de base, încît pe vecĭ va rămînea solidă şi neschim-

τρεπτος ἡ ἀνακτορικὴ αὕτη ἀπόφασις, ὅπερ θέλει ἰδῇ ἡ ὑψ: της εἰς τὸ συνεμπερικλειόμενον ἀντίγραφον τοῦ τεσκερὲϊ-σαμιγέ, ἀποσταλέντος κατὰ τὸ εἰωθὸς εἰς τὸ βασιλ: ὑποπόδιον. Τοῦ ὁποίου γενομένου, ἐγένετο ἀμέσως καὶ πουγιουρουλδὶ ἐντελέστατον τῆς ὑψ: Πόρτας πρὸς τὸν ἀρχιτελώνην, οὗ καὶ τὸ ἴσον ἐμπερικλείεται, προστάττον τὴν ἀνακτορικὴν ταύτην ἀπόφασιν ἀμετάτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον, καθῶς καὶ εἰδοποιητικὸν φερμάνι πρὸς τὴν εὐμενέστ: μοι ὑψηλότητά της, ὅπερ συνεμπερικλείεται. Ἐκ τῶν ὁποίων τούτων ἀποστελλομένων ἐγγράφων θέλει πληροφορηθῇ τὸ ὕψος της τὴν ἐντελῆ ἀποπεράτωσιν καὶ μονιμότητα τοῦ πράγματος. Ἐκδίδονται δὲ κατ' αὐτὰς καὶ φερμάνια περὶ τούτου εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ῥουμελίας καὶ Ἀνατολῆς πρὸς ἰδέαν τῶν τε τελωνείων καὶ ἐμπορευομένων, καθῶς ἐπίσης θέλουσι δοθῇ πρὸς τὰς μισιόνας καὶ μουζακερέδες περὶ τούτου, ἐκθετικοὶ τῆς ἀνακτορικῆς ταύτης ἀποφάσεως, μὲ τὰς ἀπαιτουμένας ἐννοίας. Πρὸς δὲ τὴν ῥωσσικὴν μισιόναν ἐδόθη χειρὶ προχείρως καὶ ἐπισήμως, παρὰ του Ῥ: Ἐφ: δι μας, ἴσον τοῦ ἐκδοθέντος ἤδη εἰδοποιητικοῦ ὑψ: ὁρισμοῦ. Καὶ οὕτω τῇ θείᾳ ἀντιλήψει καὶ

bată și stăpînitoare această hotărîre, pe care o va vedea și Înnălţimea Ta în copie, închisă aice, a teșchereleĭ, trimeasă după obiceiŭ la picioarele împărăteștĭ. Ceia ce făcîndu-se, s'a dat fără zăbavă și *buiuruldiŭ* (poruncă) desăvîrșită a Înnalteĭ Porţĭ, către Marele-Vameș, a căruĭ copie e cuprinsă în această scrisoare, poruncind să se ţie această poruncă împărătească neschimbată și neprefăcută, precum și un firman de înștiinţare către mie preabinevoitoarea Înnălţimea Ta, care e închis și el aicĭ. Din care acte ce s'aŭ trimes va fi înștiinţată Înnălţimea Ta despre îndeplinirea definitiva și trăinicia lucruluĭ. Pe lîngă aceasta, se maĭ daŭ și firmane cu asemenea scop la toate părţile Rumelieĭ și Anatolieĭ, pentru știinţa vameșilor și a celor ce fac negoţ, precum de asemenea se vor da la Misiunĭ și note pentru aceasta, cuprinzînd această poruncă împărătească, împreună cu îngrijirile cerute. Iar către ambasada rusească s'a dat în mînă și solemn, de către Reis-Efendi al nostru, o copie a preaînnălţateĭ poruncĭ de înștiin-

μὲ τὸ χιγεμέτι τῆς ὑψ: της κατώρθωσα τοιοῦτον πρᾶγμα, ὥστε οὐ μόνον παρὰ πολλῶν ἐφενδίδων καὶ παρὰ τῶν ἐνταῦθα πρεσβειῶν ἐπῃνέθην διὰ τὴν ἀξιότητα ταύτην, ἀλλὰ καὶ παρὰ πολλῶν ὁμογενῶν καὶ παρ' ὅλων τῶν ἐμπόρων, οἵτινες γνωρίζουσι πόση ὠφέλεια θέλει προξενηθῇ ἐκ τούτου εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Βλαχίας. Καταγίνομαι δὲ διὰ τῶν εὐχῶν της να σχεδίασω μετὰ τοῦ ἀρχιτελώνου ταρίφαν με τοιοῦτον τρόπον, προσδιορίζων τῶν πραγμάτων τὴν ἐκτίμησιν, ὥστε τὸ τελώνιον τοῦ βλαχικοῦ ἐμπορίου νὰ καταβιβάζηται ὀλιγώτερον τῶν τριῶν τοῖς ἑκατόν, καί, γενομένης τοιαύτης, ἐλπίζω σὺν Θεῷ ἀρωγῷ οὐ μόνον Βλάχους ἐμπόρους σουδίτους ἤδη ἐνταῦτα νὰ μεταφέρω εἰς τὴν πάτριον ἐξουσίαν των, ἀλλὰ καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐμπορευομένους, διὰ τὴν προφανεστάτην καὶ 'σθαντικὴν ὠφέλειαν. Καθότι καταγίνομαι νὰ διενεργήσω καὶ ἄλλο, ὅπερ δυσκολώτατον καὶ ἀπαραδειγμάτιστον, δηλονότι ὅσον πρᾶγμα τουρκικὸν θὰ νὰ ἀπέρχεται εἰς Βλαχίαν, νὰ πληρώνῃ καὶ αὐτὸ τρία τοῖς ἑκατόν· ἐν ᾧ οἱ εὐταῦθα περατλίδες καὶ σούδητοι ἐξάγοντες προϊὸν τῆς ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας καὶ εἰς εὐρωπαϊκὴν γῆν πληρώνουσιν

ţare. Şi astfel, cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ şi cu norocul Innălţimiĭ Tale am orînduit un lucru ca acesta, care nu numaĭ că s'a lăudat, pentru o vrednicie ca aceasta, de către mulţĭ efendiĭ (domnĭ) şi de către ambasadoriĭ de aicĭ, dar şi de mulţĭ conaţionalĭ şi de toţĭ negustoriĭ, cari înţeleg ce folos se va aduce de aicĭ locuitorilor Ţeriĭ-Româneştĭ. Mă ocup acum, cu rugăciunea Innălţimiĭ Tale, să stabilesc cu Vameşul-cel-Mare tarifa în acest chip, hotărînd preţuirea mărfurilor, aşa încît vama negoţuluĭ muntean să se coboare la maĭ puţin de 3%, şi, dacă se face aceasta, nădăjduiesc cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ că, nu numaĭ pe negustoriĭ romînĭ sudiţĭ să-i aduc la situaţia lor cea veche, ci şi pe mulţĭ alţĭ negustorĭ, pentru cel maĭ vădit şi simţit folos. Căcĭ mă ocup a face şi alt lucru foarte greŭ şi fără exemplu, adecă : orĭce marfă turcească ce ar veni în Ţara-Românească să plătească şi ea 3%, pe cînd *beratlhiĭ* (privilegiaţiĭ) de aicĭ şi sudiţiĭ cari exportă produsele Imperiuluĭ Otoman şi în Europa, plătesc, după tratate,

κατὰ τὰς συνθήκας ὡς οἱ ῥαγιάδες πέντε τοῖς ἑκατόν, καί, ἂν τοῦτο γένηται δι' εὐχῶν της, θέλει ἰδῇ μετ' ὀλίγον καιρὸν ἡ Βλαχία τοιοῦτον σύστημα ἐμπορικὸν καὶ τοσαύτην ὠφέλειαν, ὥστε νὰ θαυμάζωσιν οἱ λοιποὶ λαοί. Συνεθέμεθα δὲ μετὰ τῆς ὑψ: Πόρτας καὶ τοῦ ἀρχιτελώνου εἰς σαφεστέραν ἰδέαν τοῦ τελωνίου, ὅτι, ὅσον πρᾶγμα βλαχικὸν θέλει ἔρχεται εἰς Κονσταντινούπολιν, νὰ ἔχῃ τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ δούλου της, διὰ νὰ μὴ γίνωνται καταχρήσεις καὶ ἀπάται παρὰ τῶν ἐμπόρων. Καὶ περὶ τούτου ἂς δώσῃ τὰς ἀναγκαίας ἐπιταγὰς τὸ ὕψος της εἰς τὰ βάματα. καὶ ὅπου ἀλλοῦ δεῖ, διὰ νὰ δίδωσι καὶ νὰ στέλλωσι πρὸς τοὺς ἐνταῦθα ἐμπόρους ἔγγραφον περιεκτικὸν τοῦ ἐξερχομένου διὰ Κωνσταντινουπόλεως βλαχικοῦ προϊόντος, ἐσφράγιστον μὲ τὴν βοῦλλαν τοῦ βάματος, δι' οὗ παῤῥησιαζόμενοι οἱ ἔμποροι πρὸς τὸν δοῦλον της νὰ λαμβάνωσιν ἀποδεικτικὸν πρὸς τὸ κουμέρκι τεσκερέν μου. Καὶ μὲ πρώτην εὐκαιρίαν παρακαλῶ νά μοι ἀποσταλῇ καὶ κατάστιχον ὅλων τῶν ἐξερχομένων προϊόντων τῆς Βλαχίας, διὰ νὰ μὴ ἐλλείψῃ

ca şi raialele, 5%. Şi, dacă se face aceasta cu rugăciunile Înnălţimiĭ Tale, în puţină vreme Ţara-Românească va vedea atîta adunare de negustorĭ şi atîta folos, încît să se minuneze alte neamurĭ. Ne-am înţeles şi cu Înnalta Poartă şi cu Vameşul-cel-Mare, spre maĭ buna ştiinţă a vămiĭ, ca, orĭce marfă munteană va veni la Constantinopol, să aibă visa robuluĭ Înnălţimiĭ Tale, ca să nu se întîmple abusurĭ şi greşelĭ din partea negustorilor. Şi pentru aceasta să daĭ Înnălţimea Ta poruncile ce trebuie la vămĭ şi unde se maĭ cuvine, ca să dea şi să trimeată la negustoriĭ de acolea un act cuprizînd cifra produsuluĭ muntean exportat cu destinaţie la Constantinopol, pecetluit cu pecetea vămiĭ; prin care ajungînd negustoriĭ la robul Înnălţimiĭ Tale, să iea ca mărturie la vama turcească teşchereaua mea. Şi cu cel d'întăiŭ prilej mă rog să mi se trimeată şi lista tuturor productelor muntene ce se exportă, ca să nu lipsească nicĭ-unul din ele în tarifa ce e să se redacteze[1].

[1] Anuariul citat însemnă (la p. 126) pentru 1839: grîŭ (68.726 kgr., 8.400.000 leĭ vechĭ), săŭ (2.820.350 ocă, 7.000.000 l.), lînă (1.531.185 o., 6.000.000 l.), fasole (5.489.023 o., 4.100.000 l.), porcĭ (65.456 capete, 3.000.000

κἀνὲν ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν γενησομένην ἤδη ταρίφαν. Εὐμενέστατέ μοι αὐθέντα! Πόσον ἠγωνίσθην καὶ πόσους κόπους κατέβαλον διὰ τὴν αἰσίαν ἀποπεράτωσιν τοῦ πράγματος τούτου, δέν μοι εἶναι δυνατὸν νὰ περιγράψω. Ἀρκεῖ μόνον ἡ ὑψηλ: της νὰ στοχασθῇ μὲ πόσους τρόπους καὶ μὲ ποίας μεθόδους εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνατραπῇ ἡ προεκδοθεῖσα ἀνακτορικὴ διαμόρφωσις καὶ ἀπόφασις, καὶ νὰ γένῃ ἤδη τοιαύτη διάταξις, ἥτις εἰς μὲν τὸ κουμέρκι προξενεῖ ζημίαν αἰσθαντικήν, εἰς δὲ τὴν Βλαχίαν μεγίστην ὠφέλειαν. Πόσην δὲ εὔκλειαν προυξένησεν εἰς τὴν ὑψηλ: της τὸ ἐργῶδεν τοῦτο ἐπιχείρημα, κάθε πολιτικὸς νοῦς προδηλότατα τὸ ἐννοεῖ, καὶ ἐπομένως θαυμάζει διὰ τὸν ἐνταῦθα πολιτικὸν διοργανισμὸν τῆς αὐθεντείας της. Ἀποφεύγω, εὐμενέστατέ μοι αὐθέντα, νὰ περιαυτολογήσω, ἀφεὶς τὰ πράγματα αὐτά, καθ' ἑαυτὰ φαινόμενα, νὰ διασαλπίσωσι τὴν μεγαλόνοιαν τοῦ θεοφ: ὕψους της καὶ τὴν

Prea-bune Doamne! Cît m'am luptat și cîte ostenelĭ am cheltuit pentru prielnica îndeplinire a acestuĭ lucru, nu pot să scriŭ. E de ajuns numaĭ ca Înnălțimea Ta să gîndească cu cîte chipurĭ și metode e posibil să se schimbe o alcătuire și hotărîre împărătească și să se facă [în loc] o orînduială ca aceasta, care aduce vămiĭ o pagubă simțitoare, iar Țeriĭ-Româneștĭ un mare folos. Și cîtă glorie a adus Înnălțimiĭ Tale făptuirea acesteĭ întreprinderĭ, orĭce minte politică o înțelege foarte lămurit, și decĭ admiră organisarea politică de aicĭ a Înnălțimiĭ Tale. Mă feresc, prea-bune Doamne, de a mă lăuda, lăsînd ca faptele însele, apărînd ele, să vestească mărinimia Înnălțimiĭ Tale și cît de mare e dibăcia și încercarea robuluĭ Înnălțimiĭ Tale. Ci mă rog ca atotputernica dreaptă a Celuĭ Prea-Înnalt să în-

l.), porumb (37.295 kgr., 2.000.000 l.), pieĭ de vită (49.307 b.. 2.000.000 l.), pieĭ de oaie (318.373 b., 1.400.000 l.), vite (15.173 c., 1.300.000 l.), sare (2.918.274 o., 1.300.000 l.), orz și ovăs (22.107 kgr., 1.200.000 l.), oĭ și carne (52.173 c., 700.000 l.), unt (208.980 o., 700.000 l.), caĭ (2.583 c., 650.000 l.), miere (193.300 o., 400.000 l.), vin (60.827 vedre, 250.000 l.), sămînță de in (295.451 o., 200.000 l.), pieĭ de iepure (77.669 b., 160.000 l), spirt (10.000 vedre, 160.000 l.), tabac (107.663 o. 160.000) l.), meiŭ (2.717 o, 140.000 l.), ceară (7.041 o., 80.000 l.), slănină (45.121 o. 60.000 l.), catîrĭ și măgarĭ (243 și 25 c.; 50.000 l.), pieĭ de caĭ (1.037 b., 14.000 l.).

οπόσην ἐπιδεξιότητα καὶ ἐμπειρίαν τοῦ δούλου της. Εὔχομαι ἡ πανσθενὴς δεξιὰ τοῦ ὑψίστου νὰ διευθύνῃ πάσας τὰς βουλὰς τῆς ὑψ. της, ἀφορῶσαι εἰς τὸ κοινῇ συμφέρον, καὶ νὰ τὰς διεξάγῃ λαμπρῶς καὶ εὐκλεῶς κατὰ τὴν κοινὴν ἐπιθυμίαν μας.

[4.] β'τον.

Ἐπειδὴ καὶ τὸ βασιλ. κουμέρκι ἐλάμβανε μέχρι τοῦδε 5⁰/₀ ἀπὸ τὰς βλαχικὰς πραγματείας, ἐν ᾧ εἰσέτι διεφιλονεικεῖτο καὶ διεπραγματεύετο τὸ νέον αὐτὸ νιζάμι εἰς τὴν ὑψ. Πόρταν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἀρχιτελώνου, προέτεινα ὁ δοῦλος της ἐπιμόνως νὰ ἐσοδώσῃ τὸ κουμέρκι εἰς τοὺς ἐμπόρους βλάχους καὶ σουδίτους καὶ λοιπούς, ὅσον κουμέρκι ἔλαβε παρ' αὐτῶν περισσότερον τῶν τριῶν, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ προεκδοθέντος φερμανίου, ὡς ἀναλογοῦν εἰς τοὺς ῥαγιάδες τῆς κρατ. Βασιλείας βλάχους. Ὁ ἐκλαμ. Κεχαγιάπεγης ἀδύνατον ἐστάθη νὰ συγκατατεθῇ, προτείνων πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι τὸ κουμέρκι ἐλήφθη. καὶ εἶναι πλέον ἐναντίον τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ σανιτοῦ (?) τοῦ δεβλετίου τὸ νὰ ἐπιστραφῇ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀφ' οὗ μάλιστα τὸ ὑψ:

drepte toate hotărîrile Înnălţimiĭ Tale, care privesc binele obştesc, şi să le ducă la capăt strălucit şi glorios, după obşteasca noastră dorinţă.

[4.] 2.

De oare ce şi vama împărătească a luat până acum 5⁰/₀ de la mărfurile muntene, pe cînd urmà discuţie şi negocierĭ pentru acea rînduială nouă la Înnalta Poartă între mine şi Vameşul-cel-Mare a căutat robul Înnălţimiĭ Tale ca să se plătească vama negustorilor muntenĭ şi sudiţĭ şi tuturor celorlalţĭ, cîtă vamă li s'a luat peste 3⁰/₀ de la data ieşiriĭ firmanuluĭ, ca unele ce sînt sume datorite raialelor muntene ale Puterniceĭ Împărăţiĭ. Pe prea-strălucitul Chehaia-beĭ a fost cu neputinţă să-l înduplec, aducînd el înnainte, pe lîngă altele, că vama s'a luat, şi că e cu totul împotriva caracteruluĭ şi demnităţiĭ (?) Devletuluĭ să se întoarcă în acel chip, maĭ ales pentru că prea-înnaltul Devlet păgubeşte cît

δεβλέτι ζημιοῦται προφανέστατα ἀπὸ τὸ νέον αὐτὸ νιζάμι, καὶ ἀποβάλλει τὴν ἐλπίδα τῆς ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς μονέδας τοῦ ἐτησίου βλαχικοῦ φόρου ὠφελείας, τὴν ὁποίαν βάσιν ἑδραίαν ἔχοντες τότε οἱ πολυχ: ἡμῶν κρατοῦντες, ἀνέλαβον γενναίως τὴν φροντίδα τοῦ νὰ πείσωσι τὸν πολυχ. ἡμῶν ἄνακτα εἰς τὸ νὰ χορηγήση τοῦτο τὸ προνόμιον τοῦ τελωνίου εἰς μόνον τοὺς ἐμπόρους βλάχους. Ὁ δοῦλος της πολλάκις καὶ πολυειδῶς ἐπιχειρισθεὶς καὶ τοῦτο, καὶ μὴ δυνάμενος πλέον, μήτε τολμῶν νὰ ἀντικρούσω εἰς τὴν τοιαύτην ἐπίμονον πρότασιν τῆς ἐκλαμ: του, ἐζήτησα καὶ κατώρθωσα εἰς τὸ νὰ δοθῶσιν ὀπίσω ἐκεῖνα τὰ γρόσια, ὅσα ἐλήφθησαν παρὰ τῶν ἐνταῦθα εὑρισκομένων βλάχων ἐμπόρων, καὶ νὰ γένῃ ἔναρξις τῆς ἐκτελέσεως τοῦ νέου τούτου νιζαμίου ἀπὸ τὴν α΄ην τοῦ παρερχομένου ἤδη ζιλκαδέ, περὶ τὰ τέλη τοῦ ὁποίου ἐξεδόθη ὁ βασιλ. ἰραδές, καὶ τὸ ὑφ. πρὸς τὸν ἀρχιτελώνην πουγιουρουλδί. Καὶ οὕτως ἤδη μὲ τὸ χιγεμέτι τοῦ ὕψους της ἐκτελεῖται τὸ νιζάμι τοῦτο.

se poate de vădit de la această nouă orînduială şi pierde nădejdea cîştiguluĭ din deosebirea de monedă a tributuluĭ anual muntean [1], pe care avînd-o atuncĭ ca basă statornică stăpîniĭ noştri, aŭ luat bucuros grija de a încredinţa pe Împăratul nostru ca să mărgenească acest drept al vămiĭ la singuriĭ negustorĭ romînĭ. Robul Înnălţimiĭ Tale, adesea şi în multe chipurĭ ocupîndu-se şi cu aceasta, şi neputînd maĭ mult, nicĭ îndrăznind să mă împotrivesc la această statornică poruncă a Străluciriĭ Sale, am căutat şi am rînduit să se dea înnapoĭ aceĭ banĭ, cîţĭ s'aŭ luat de la negustoriĭ muntenĭ ce sînt aicĭ, şi să fie începutul aduceriĭ la îndeplinire a orînduieliĭ acesteia nouă de la 1-iŭ ale trecuteĭ lunĭ Zilcadè, la sfîrşitul căreia s'a dat iradeaua împărătească şi înnaltul buiuruldiŭ către Marele-Vameş. Şi astfel cu norocul Înnălţimiĭ Tale se va îndeplini această rînduială.

[1] Tributul era de 2.000.000, dar nu se plătia Turcilor această sumă după cursul lor crescut, ci după acel scăzut din ţară: numaĭ 1.415.730 în 1842 (*Annuaire*, la p. 116), iar supt Ştirbeĭ-Vodă, ceva maĭ mult: 1.600.000 (*Documente Ştirbeĭ-Vodă*, II).

[5.] δ'.

Ἐπειδὴ παρῆλθε πολὺς καιρὸς δι' ὃν οἱ πολυχ. κρατοῦντες ἐδυσαρεστοῦντο, μὴ λαμβάνοντες τελείαν τὴν διὰ τῶν ἀνὰ χεῖρας τῶν ὁμολογιῶν τοῦ ὕψους της ἐξαργύρωσιν, στενοχωρούμενος διὰ τὰς πολλὰς αὐτῶν δαπάνας, ἔχων δὲ καὶ τὴν ἀνάγκην ὁ δοῦλος της εἰς τὴν πρὸ τοσούτου καιροῦ διενεργουμένην ὑπόθεσιν τοῦ τελωνίου, διὰ νὰ τοὺς μαλακώσω τὸ κατ' ἀρχὰς μὲ τὴν εὔλογον ταύτην καὶ ἀναγκαίαν ἀπότισιν τοῦ χρέους τούτου, περὶ οὗ πολλάκις μοὶ παρένυξαν, διασθεὶς ἐξώφλησα α'τον τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἐνδοξ. Ρ. Ἐφ. διμας, καὶ κατόπιν κατὰ συνέσειαν καὶ τῶν λοιπῶν ἁπάντων, δανεισθεὶς αὐτὰ παρὰ τῶν ἐνταῦθα ἐμπόρων, ἐφ' οὓς καὶ ὑπεχρεώθησαν οἱ ἐφενδ., εὐχαριστηθέντες καὶ κατὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν ὑψηλ: της, ἀλλ' ἤδη πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ τρέχοντος τόκου, καὶ διὰ νὰ διατηρήσωμεν τὴν περὶ τὰ συναλλαγματικὰ ὑπόληψίν μας, ἐβιάσθην νὰ τραβήσω πόλιτζαν γροσίων 200.000 μὲ πολλὰ ὀλίγον ἄτζιον εἰς κοῦρσον Κωνσταντινουπόλεως πληρωτέραν πρὸς τὸν κ. Μόσχον, μεθ' ἡμέρας ἕνδεκα μετὰ τὴν παῤῥησίαν της. Ἐκ τῶν 200.000

[5.] 4.

De oare ce a trecut mult timp în care stăpîniĭ s'aŭ supărat pentru că n'aŭ primit întreagă plata sinetelor ce aŭ de la Înnălţimea Ta, fiind strîns de multele lor cheltuielĭ şi avînd robul Înnălţimiĭ Tale şi nevoie în afacerea vămiĭ, negociată de atîta vreme, ca să-ĭ îndulcesc de la început cu această firească şi necesară plată a datorieĭ, pentru care de multe orĭ mi-aŭ şi dat a înţelege, — silit decĭ am plătit întăiŭ sinetul prea-gloriosuluĭ Reis-Efendi al nostru, şi apoĭ, după rîndul lor, şi ale celorlalţĭ toţĭ, împrumutînd aceĭ banĭ de la negustoriĭ de aicĭ, la cari eraŭ şi datorĭ Efendiiĭ (= dumnealor), fiind astfel mulţămiţĭ şi pentru aceasta de către Înnălţimea Ta. Dar încă, pentru a evita creşterea datorieĭ, şi ca să păzim planul nostru cu privire la trate, am fost silit să trag o poliţă de 200.000 de leĭ, cu foarte puţin agiu, după cursul Constantinopoleĭ, plătibilă la d. Moscu, după unsprezece zile de la înfăţişarea eĭ. Din aceştĭ 200.000 de leĭ luaţĭ de robul Înnălţimiĭ Tale, s'aŭ dat unele sume pentru afa-

τούτων ληφθέντων παρὰ τοῦ δούλου της ἐδώθησάν τινα διὰ τὴν προκειμένην ταύτην τοῦ τελωνίου ὑπόθεσιν, ὡς ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ μου φαίνεται. Γνωσθείσης λοιπὸν τῆς κατεπειγούσης ταύτης ἀνάγκης, δι' ἣν ἐτραβήσθη ἡ πόλιτζα αὕτη, παρακαλῶ τὴν ὑψηλ: της νὰ παραδείχθῃ κατὰ τὴν συνήθειαν καὶ νὰ γένῃ φροντὶς νά μοι σταλῇ καὶ μία ἱκανὴ ποσότης χρημάτων πρὸς ἐξοικονόμησιν τοσούτων ἀναγκῶν γνωστῶν καὶ τῷ θεοφ: ὕψει, ὑφ' ὧν καταπιέζομαι ὁσημέρη, μὴ δυνάμενος νὰ ἀποφεύγω τὰς τοιαύτας ἀνάγκας. Καὶ πρὸ πάντων νὰ ἐξοικονομήσῃ ὅσον οὔπω τὰ ἐναπολειφθέντα ἐκ τῶν χιλίων πουγγείων, ὀφειλόμενα τῷ ὑαψ: ζαρπχανὲ διὰ τὴν ἡγεμονίαν της, περὶ ὧν μὲ ἐβίασεν ἐσχάτως καὶ ὁ Πασᾶς μας καθ' ὑψ: ἐπιταγήν, προσθάττων ὅτι ἡ ὑψ: του ἔπεισε τὸν ἄνακτα μας νὰ κάμῃ μουσααδὲν εἰς τὸ νέον τοῦτο νιζάμι καὶ προνόμιον, ὑποσχόμενος ἐκ μέρους τοῦ ὕψους της καὶ τοῦ δούλου της τὴν ταχυτέραν ἀπότισιν τῆς ὀφειλομένης ταύτης ποσότητος. Ἀνάγκη λοιπὸν κατεπείγουσα

cerea de față a vămiĭ, cum se arată într'un raport maĭ special al mieŭ. Cunoscînd apoĭ Înnălțimea Ta nevoia ce mă împingea să trag această poliță, o rog apoĭ să o recunoască după obiceiŭ și să se aibă grija de a mi se trimete și o sumă de banĭ îndestulătoare, pentru punerea la cale a atîtor nevoĭ, cunoscute și Înnălțimiĭ Tale, de care sînt supărat în fiecare zi, neputînd să scap de asemenea nevoĭ. Și, înnainte de toate, să se pună la cale neapărat rămășița celor o mie de pungĭ, ce se cuvin îmbielșugatuluĭ Arsenal pentru Domnia Înnălțimiĭ Tale [1], pentru care m'a strîns dăunăzĭ Pașa nosstru, după poruncă prea-înnaltă, arătînd că Înnălțimea Ta aĭ adus pe Împăratul nostru să facă o concesie aceste nouă orînduielĭ și un privilegiu, făgăduind din partea Înnălțimiĭ Tale și a robuluĭ eĭ plata cît maĭ răpede a sumeĭ acesteia datorite. Ne silește nevoia să punem la cale, cum socoate înțelep-

[1] Era vorba de organisarea artileriei turceștĭ celeĭ nouă. Tratatul de la Adrianopol (1829) prevedea numaĭ plata uneĭ sume potrivite *(proportionnée)* cu tributul, la schimbarea de Domnĭ.

ἤδη νὰ ἐξοικονομῇ, ὅσως ἐγκρίνῃ ἡ βαθύνοιά της, καὶ τοῦτο τὸ κεφάλαιον εἰς εὐαρέστησιν τοῦ βασιλέως μας, καὶ εἰς πραγματικὴν ἔνδειξιν τῆς δουλικῆς μας ἀφοσιώσεως.

ciunea Înnălţimiĭ Tale, şi acest capitol, pentru mulţămirea Împăratuluĭ nostru şi pentru dovedirea prin fapte a devotamentuluĭ nostru de robĭ.

[6.] ε'.

Ὁ σταλεὶς καλαράσης μὲ τὴν εἴδησιν τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ἀουστρίας ἔφθασεν ἐνταῦθα τῇ 6τῃ τοῦ τρέχοντος, περὶ τὴν δεκάτην ὥραν τῆς ἡμέρας, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ εἴδησις αὕτη πρὸ 4 ἡμερῶν τῆς ἀφίξεως τοῦ καλαράση ἐκοινοποιήθη πρὸς τὸ ὑψ: δεβλέτι παρὰ τοῦ Β. Στοῦρμερ, καμόντος αὐτὴν ἀπὸ Βιέννης δι' ἐπίτηδες κουριέρη, φθάσαντος εἰς Κωνσταντινούπολιν παρ' ἐλπίδα εἰς δέκα ἡμερῶν διάστημα ἀπὸ Βιέννης, ὁ δοῦλος της, ἅμα λαβὼν τὰ γράμματα, κλινήρης τότε ὤν, εὐθὺς ἔγραψα τὸ τεσκερὲν πρὸς τὸν ὑψ: Μ. Π.'Εφ: δι μας, καὶ ἐμπεριέκλεισα τὸν ἀριζέν της, γράψας τῇ ὑψηλοτητι του ὅτι ὁ ἐπίτηδες σταλεὶς καλαράσης, ἂν δὲν ἐμποδίζετο καθ' ὁδὸν εἰς τὰ Παλκάνια διὰ τὴν κακοκαιρίαν, ἤθελε φθάσῃ πρὸ τῆς ἀφίξεως

[6.] 5.

Călăraşul trimes cu ştirea morţiĭ Împăratuluĭ Austrieĭ[1] a sosit aicĭ la 6 ale luniĭ curgătoare, pe la al zecelea ceas din zi, dar, de oare ce această veste fusese împărtăşită Înnaltuluĭ Devlet cu patru zile înnainte de sosirea călăraşuluĭ, de către baronul de Sturmer[2], care aflase aceasta de la Viena prin curier anume, ce a sosit la Constantinopol pe neaşteptate în spaţiu de zece zile din Viena, robul Înnălţimiĭ Tale, luînd scrisorile, fiind atuncĭ bolnav în pat, a scris îndată o teşchereà către înnălţatul M.-P.-Efendi al nostru, şi am închis înnăuntru *arzul* (raportul) Înnălţimiĭ Tale, scriind Înnălţimiĭ Sale că acel călăraş trimes anume, dacă n'ar fi fost împiedecat pe cale, în Balcanĭ, de vreme rea,

[1] Francisc al II-lea muri la 2 Mart 1835.
[2] Sturmer era ambasadorul austriac pe lîngă Poartă.

τοῦ ἀουστριακοῦ κουριέρη. Ἡ ὑψηλ: του εὐχαριστήθη μεγάλως διὰ τὴν περὶ τούτου προθυμίαν της, καὶ ἀμέσως ἀνέθεσε τὸν ἀριζὲν της μετὰ τοῦ τεσκερέ μου εἰς τὸ βασιλικὸν ὑποπόδιον, καὶ τὸ κράτος του ἐδέχθη εὐμενῶς τὸν ζῆλον της τοῦτον, και ἐπῄνεσε τὴν ἀόκνιον περὶ τὰ τοιαῦτα φροντίδα της, ἐπιτάξαν τῷ Πασᾷ μας νὰ τῇ γράψῃ καὶ ἀποκριτικόν, ὅπερ καὶ ἐμπερικλείεται. Τῇ αὐτῇ στιγμῇ ἔγραψα περὶ τούτου καὶ τῷ ἐνδοξοτάτῳ Ῥ: Ἐφ. δι μας, καὶ εὐθέως διεδόθη πρὸς ὅλους τοὺς πολυχ: κρατοῦντας καὶ ἔφεσίς της του νὰ φαίνηται πάντη ἀφωσιωμένος εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ κραταιοῦ δεβλετίου.

[Autograf:] Ἀμέσως ἔστειλα διὰ τοῦ δούλου τῆς γραμματικοῦ μου τὰ περὶ τοῦ κ. Βουτενιέφ καὶ Β. Στοῦρμερ: διὰ τοῦ καλαράση ἔλθονται γράμματα τῶν κονσούλων των.

ar fi sosit înnainte de curierul austriac. Înnălţimea Sa a mulţămit mult pentru graba ce s'a arătat întru aceasta, şi îndată a înnaintat *arzul* Înnălţimiĭ Tale, împreună cu teşchereaua mea, către împărăteştile picioare, şi Măria Sa a primit binevoitor această dovadă de rîvnă a Înnălţimiĭ Tale, şi a lăudat grija neobosită ce aĭ în astfel de lucrurĭ, poruncind Paşeĭ nostru să-ţĭ scrie şi un răspuns, care e şi anexat aicĭ. În aceiaşĭ clipă am scris pentru aceasta şi prea-gloriosuluĭ nostru Reis-Efendi, şi îndată s'a răspîndit între toţĭ puternicíĭ de aicĭ şi aplecarea Înnălţimiĭ Tale de a se arăta în toate devotat către cele folositoare puternicului Devlet.

[Autograf:] Îndată am trimes prin robul Înnălţimiĭ Tale, grămăticul mieŭ, cele privitoare la d. Buteniev[1] şi baronul Sturmer: prin călăraşĭ vin scrisorile consulilor lor.

[7.] ς'.

Πρὸ τῆς ἀσθενείας μου ἐστάλην ἐπίτηδες παρὰ τοῦ κρά-

[7.] 6.

Înnainte de boala mea am fost trimes anume de către

[1] Ambasadorul Rusieĭ la Constantinopol.

τους του πρὸς τὸν Β: Στοῦρμερ διὰ νὰ τῷ συλλυπηθῶ ἐκ μέρους τῆς Μεγαλειότητος του περὶ τοῦ λυπηροῦ τούτου συμβεβηκότος τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορός του, καὶ νὰ τῷ παρασχήσω τὴν ἐνδόμυχον λύπην τοῦ κράτους του ἐπὶ τῇ ἀποβολῇ ἑνὸς τοιούτου εἰλικρινοῦς καὶ παλαιοῦ φίλου καὶ χαΐρχάχη τοῦ δεβλετίου, παρ' οὗ καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα τῆς πανευκλεοῦς βασιλείας του ἐγνώρισε τρανωτάτας ἐνδείξεις εἰλικρινείας. Μετὰ ταῦτα, ἀπὸ ὁμιλίας εἰς ὁμιλίαν, ὁ δοῦλος της παρέστησα εὐσχήμως τὰς κατὰ καιροὺς γενομένας καταχρήσεις ἐν Βλαχοπογδανίᾳ παρὰ τῶν ἐκεῖ ἀγέντιδων, οἵτινες δὲν παύουσιν ὁσημέραι καταγράφοντες σουδίτους ἀπέναντι τῶν μεταξὺ τῶν δύω βασιλειῶν συνθηκῶν, καὶ ὑπερασπίζοντες κατὰ πᾶσαν περίστασιν τοὺς σουδίτους των, ἐπιφέρουσιν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἀνησυχίαν εἰς τὴν ἐπιτόπιον διοίκησιν καὶ μεγάλην δυσκολίαν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διευθέτησιν τῶν πραγμάτων, καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ κάμῃ χιμμέτι πρὸς τοῦτο δι' ἡσυχίαν τοῦ τόπου. Ἡ ἐξοχότης του ἐφάνη δυσαρεστούμενος, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι, μ' ὅλον ὅτι πρὸ καιροῦ ἔγραψεν εἰς τὴν αὐλήν του διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὰς τοιαύτας τῶν

Măria Sa [Împăratul] la baronul de Sturmer ca să-ĭ arăt condolenţe din partea Măriei Sale pentru această tristă întîmplare a morţiĭ Împăratuluĭ săŭ, şi să-ĭ presint întristarea intimă a Măriei Sale pentru încetarea din viaţă a unuĭ astfel de prieten vechiŭ şi adevărat şi sprijinitor (?) al Devletuluĭ, de la care în tot cursul glorioaseĭ Împărăţiĭ a luĭ a cunoscut cele maĭ vădite dovezĭ de sinceritate. După aceia, din vorbă în vorbă, robul Înnălţimiĭ Tale i-a presintat cu cuviinţă abusurile întîmplate în vremurĭ în Moldo-Valahia din partea Agenţilor de acolo cari înscriŭ zilnic sudiţĭ împotriva tratatelor dintre cele două Împărăţiĭ şi, sprijinind la orĭce întîmplare pe sudiţiĭ lor, aduc o neliniştire ce nu s'ar cuveni, administraţieĭ locale şi o mare greutate în orînduirea internă a lucrurilor, şi l-am rugat să iea măsurĭ pentru liniştea ţeriĭ. Escelenţa Sa a părut nemulţămit şi mi-a spus că, de şi înnainte de aceasta scrisese la Curte ca să se împiedece astfel de abusurĭ ale Agenţilor, şi de acum înnainte va avea grijă să le împie-

ἀγέντιδων καταχρήσεις, δὲν θέλει λείψει καὶ τοῦ λοιποῦ φροντίζων εἰς ἐμπόδιον αὐτῶν. Ἐκεῖθεν ἀπελθὼν πρὸς τὸν κ. Βουτινέφ, ἤνοιξα τὴν αὐτὴν ὁμιλίαν καὶ τῷ εἶπον πολλὰ περὶ τούτου, προσθάττων ὅτι ἡ Βλαχία δὲν ἔχει κἀνὲν παράπονον παρὰ τῶν ῥωσσικῶν κονσόλων, εἰς τὸ περὶ σουδίτων των κεφάλαιον, διότι προσφέρονται κατὰ τοῦτο καθ' ὅλην τὴν ἀκρίβειαν τῶν συνθηκῶν. Τῷ εἶπον δὲ μόνον περὶ τῆς ἐκκλήσεως τῶν δικαζομένων, ὅτι κατὰ τὸ ὑψ: ἐκδοθὲν φερμάνι ἔκκλησις κρίσεως ἀλλαχοῦ δὲν ἔπρεπε νὰ γένηται παρ' οὐδενός, καὶ ὅτι ἡ παραβίασις τούτου ἐπιφέρει βλάβην ἀδιόρθωτον εἰς τοὺς ἐπάγοντας ἢ ἐναγομένους ἐντοπίους, καὶ σύγχυσιν εἰς τὴν εὐταξίαν τοῦ τόπου. Εἰς τοῦτο μοὶ ἀπεκρίθη ὅτι δὲν ἔχομεν δίκαιον, καὶ ὅτι κατὰ τὰς συνθήκας ἔχουσι τὸ δικαίωμα οἱ σοῦδιτοι νὰ ἐνάγωσιν εἰς τὴν πόλιν. Μ' ὅλα ταῦτα, ἂν ἡ ὑψ: Πόρτα συνεννοηθῇ εὐσχήμως περὶ τούτου μετὰ τῶν πρεσβειῶν, ἐλπίζει ἡ ἐξοχότης του νὰ διευθετηθῇ καὶ τοῦτο. Ἂν ἐγκρίνῃ τὸ θεοφ. ὕψος της, ἄς μοι προστάξῃ νὰ προβάλω καὶ αὖθις περὶ τούτων ἁπάντων ἐν καιρῷ εὐθέτῳ πρὸς τοὺς πολυχ: κρατοῦντας, διὰ νὰ γένῃ καὶ ἡ κατὰ τοῦτο διόρθωσις.

dece. De aicĭ plecînd la d. Buteniev, am deschis aceiașĭ vorbă, și i-am spus multe despre aceasta, arătîndu-ĭ că Țara-Românească n'are nicĭ-o supărare din partea consulilor ruseștĭ în ceia ce privește pe sudițiĭ lor, de oare ce consuliĭ se poartă întru aceasta după toată observarea tratatelor, dar i-am spus numaĭ pentru chemarea împricinaților, că, după înnaltul firman ce s'a dat, chemarea în judecată nu trebuie să se facă aiurea de nimenĭ și că o călcare a acesteĭ măsurĭ aduce pagubă ireparabilă localnicilor, pîrîtorĭ saŭ pîrîțĭ, și tulburare în buna orînduire a țeriĭ. La aceasta mi-a răspuns că n'avem dreptate și că după tratate aŭ dreptul sudițiĭ să facă proces la Constantinopol. Totușĭ, dacă Înnalta Poartă s'ar învoi bucuros în această privință cu legațiile, Escelența Sa nădăjduiește să se puie la cale și aceasta. Dacă socoate Innăl țimea Ta, poruncește-mĭ să aduc vorba și altă dată pentru toate acestea, cînd va fi prilej potrivit, către puterniciĭ de aice, ca să se facă rînduială și în această privință [1].

[1] Agentul austriac era Casimir Timoni, iar consulul rusesc Iacob Dașcov.

[8.] ζ'.

Ἔλαβον παρὰ τῆς ἐνταῦθα αὐτοκρατορικῆς ῥωσσικῆς πόστης τὰς σταλείσας μοι 35.000 γροσ., τὰς πρὸς ἀπάντησιν τῆς ἐκεῖθεν διόδου τοῦ εἰς Ἀγγλίαν ἀπερχομένου ὀθωμανικοῦ πρέσβεως, κατὰ τὴν διορίαν δοθείσας παρὰ τοῦ δούλου της, καὶ ὑπερευχαριστῶ τῷ θεοφ: ὕψει της διὰ τὴν περὶ τοῦτο φροντίδα της. Τὰς ὁποίας καὶ αὐθωρεὶ ἔδωκα παρ' οὗ τὰς εἶχον δανεισθῇ, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν εἰθισμένων βαρυτάτων ἐμπορικῶν τόκων.

[8.] 7.

Am primit de la poşta împărătească de aicĭ a Rusieĭ 35.000 de leĭ ce mi-a trimes Înnălţimea Ta pentru acoperirea călătorieĭ de aicĭ a Trimesuluĭ otoman ce pleacă în Anglia, date la soroc de către robul Înnălţimiĭ Tale, şi mulţămesc Innălţimiĭ Tale de Dumnezeŭ păzite pentru grija ce aĭ avut-o în această privinţă Pe cari banĭ i-am dat în clipă, pe unde trebuise să-ĭ împrumut, pentru a scăpa de dobînzile negustoreştĭ obişnuite, care sînt foarte grele.

[9.] η'.

Ὁ ἐνδοξ. ζαρπχανέ-ναζίρης, μετακαλέσας ἐπίτηδες τὸν δοῦλον της καὶ τὸν Βογορίδην, ἐζήτησεν ἐπιμόνως παρ' ἡμῶν νὰ τῷ δώσωμεν καὶ χρήματα καὶ τὸ κατ' ἔθος ὑποσχετικὸν ἔγγραφον περὶ τῆς τοῦ φόρου ἀποτίσεως ἐπὶ προθεσμίᾳ ὀλίγου καιροῦ. Ἡμεῖς προυτείναμεν αὐτῷ ὅτι δίδομεν μὲν τὸ ζητούμενον τοῦτο ὑποσχετικὸν ἔγγραφον, ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅμως τοῦ νὰ πληρωθῇ ὁ ἐτήσιος φόρος εἰς 4 κίστια,

[9.] 8.

Prea-strălucitul nazîr al Arsenaluluĭ, chemîndu-mă anume pe mine, robul Înnălţimiĭ Tale, şi pe Vogoridi [1], ni-a cerut stăruitor să-ĭ dăm baniĭ şi sinetul făgăduit după obiceiŭ pentru plata tributuluĭ în termin scurt. Noĭ i-am întîmpinat că sîntem gata să dăm acest înscris de făgăduinţă ce ni se cere, dacă însă se învoieşte să se plătească tributul anual în pa-

[1] Ştefan, fostul Caimacam al Moldoveĭ şi acum capuchehaie a acesteĭ ţerĭ.

κατὰ τριμηνίαν, ἐξ αἰτίας καὶ τῆς παντελοῦς ἀχρηματίας, καὶ τῆς δυσκολίας εἰς τὴν ἐξοικονόμησιν ταύτης τῆς ποσότητος, μὲ ὅλην τὴν κατὰ χρέος καταβαλλομένην φροντίδα καὶ σπουδὴν τῶν ἡγεμόνων μας. Ὁ ζαρπχανέ-ναζίρης ἀντέτεινεν εἰς τοῦτο τὸ πρόβλημα, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἤθελε νὰ ἐνδώσῃ, προβάλλων τὰς ἐνεστώσας χρείας τοῦ δαψιλοῦς ζαρπχανέ. Ἡμεῖς δὲ παρεκαλέσαμεν αὐτὸν νὰ σκεφθῇ κρεῖττον τὸ πρᾶγμα, λέγοντες ὅτι ἄλλως ἀνέφικτος ἡ ἐξοικονόμησις τούτου, καὶ ἀνεφέρομεν ὅσα ἔδει περὶ τούτου τοῖς πολυχ: κρατοῦσι. Μετά τινας ἡμέρας πάλιν μετεκαλέσατο ἡμᾶς, καὶ μᾶς εἶπεν ὅτι, μ' ὅλην τὴν χρηματικὴν ἔλλειψιν τοῦ ζαρπχανέ, συγκατατίθεται εἰς τὸ πρόβλημα μας, πλὴν ζητεῖ τὸ ὑποσχετικὸν ἡμῶν ἔγγραφον κατὰ τὴν ἑξῆς συμφωνίαν: α'ον, νὰ πληρωθῶσιν ἀφεύκτως μέχρι τέλους του Μαρτίου οἱ πρὸ καιροῦ γενόμενοι πρὸς ἡμᾶς χαβαλέδες τοῦ ζαρπχανὲ διὰ τὸν χουπουπάτι-ναζίρην καὶ διὰ τὸν κασάππασιν, ἐκ τοῦ φόρου τῶν δύω ἡγεμονιῶν. β'ον. Νὰ πληρώσωμεν εἰς πενταμηνίαν ἀπὸ α'της Ἰαννουαρ. 1835 ἓν κίστι εἰς τὸν δαψ: ζαρπχανέ, εἰς τετραμηνίαν ἔπειτα τὸ β'ον καὶ ε'τον *(sic)*, καὶ

tru cîştiurĭ, la cîte treĭ lunĭ, şi din pricina desăvîrşiteĭ crise de banĭ, şi a greutăţiĭ de a pregăti atîţia banĭ, cu toată grija şi sîrguinţa ce, după datoria lor, cheltuiesc Domniĭ noştri. Nazîrul Arsenaluluĭ se împotrivi la aceastǎ propunere şi nicĭ într'un chip nu voi să se învoiască, aducînd înnainte nevoile ce apasă asupra îmbielşugatuluĭ Arsenal. Dar noĭ l-am rugat să considere lucrul maĭ bine, spunînd că altfel e cu neputinţă orînduirea acestuĭ lucru, şi am adus înnainte cîte trebuiaŭ pentru aceasta, stăpînitorilor. După cîteva zile, iar ne-a chemat, şi ni-a spus că, cu toată lipsa de banĭ a Arsenaluluĭ, se învoieşte la propunerea noastră, decît numaĭ cere înscrisul nostru de făgăduială, pentru înţelegere pe viitor: 1-iŭ, să se plătească negreşit pănă la sfîrşitul luĭ Mart cele de maĭ înnainte havalele, venite asupra noastră pentru Arsenal, din partea luĭ Hububat-Naziri şi luĭ Casap-Başa, din tributul celor două ţerĭ. 2-lea, să plătim în cincĭ lunĭ, începînd de la 1-iŭ Ianuar 1835, un cîştiŭ către îmbielşugatul

τὸ τελευταῖον εἰς τριμηνίαν, περὶ τὰ τέλη τοῦ τρέχοντος ἔτους. Καὶ κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐδώσαμεν ἀμφότεροι ὑποσχετικὰ ἔγγραφα ἐσφράγιστα πρὸς τὸν δαψ: ζαρπχανέ, καὶ ὁ δοῦλος της τῇ ἐμπερικλείω τὸ ἴσον τοῦ ἐγγράφου μου.

Ἀναγγέλων λοιπὸν τοῦτο κατὰ χρέος πρὸς τὸ θεοφ: ὕψος της, τὴν παρακαλῶ θερμῶς νὰ καταβάλλῃ πᾶσαν φροντίδα εἰς τὴν ταχεῖαν προμήθευσιν τῶν δύω τούτων χαβαλέδων, τοῦτε χουπουπάτ-ναζίρη καὶ κασάππαση, συμποσουμένων εἰς 312.500 γρόσι: καὶ πληροθησομένων ἀφεύκτως περὶ τὰ τέλη τοῦ τρέχοντος Μαρτίου, οἵτινες ὁσημέρας μὲ βίαζουσι, καὶ ἑπομένως νὰ κάμῃ χιμμέτι αὐθεντικὸν εἰς τὸ νὰ προμηθεύωνται ἐν καιρῷ τὰ ἀναλογοῦντα γρόσι: ἑνὸς ἑκάστου τῶν κιστίων, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἄλλως δὲν ἐπιδέχεται τοσαύτην παράτασιν, ὡς προσδιωρισμένον ὂν διὰ τὴν βασιλικὴν τζίπ: (?).

Ὁ Πογδάνπεγης διορίζει τῷ Βογορίδῃ νὰ τραβῇ ἐντεῦθεν πόλιτζαν εἰς φλωρία διὰ τὸν φόρον, καὶ μὲ τὴν παρελθοῦσαν

Arsenal și apoĭ, după patru lunĭ, al doilea și al cincilea *(sic)*, și cel din urmă peste treĭ lunĭ, pe la sfîrșitul anuluĭ curgător. Și după această socoteală am dat amîndoĭ înscrise de făgăduială, pecetluite, către îmbielșugatul Arsenal, și robul Înnălțimiĭ Tale-șĭ închide aice încrisuluĭ său.

Pe lîngă asta dîndu-țĭ de știre aceasta Înnălțimiĭ Tale, după datoria mea, o rog călduros să se gîndească înnainte de toate la îngrijirea răpede a havalelelor acestora două, a luĭ Hububat-Naziri și a luĭ Casap-Bașa, care fac la un loc 312.500 de leĭ și trebuie a fi plătite negreșit pe la sfîrșitul luniĭ curgătoare, Mart, căcĭ eĭ mă zoresc în fiecare zi, și în urmă să facă o poruncă domnească ca să se îngrijească la timp baniĭ ce vin pentru fiecare din cîștiurĭ, și aceasta cu atît maĭ mult, cu cît acest lucru nu primește altfel o zăbavă așa de mare, căcĭ a fost orînduit prin act împărătesc.

Domnul Moldoveĭ poruncește luĭ Vogoridi să tragă aicĭ o poliță pentru baniĭ tributuluĭ, și cu poșta trecută

πόσταν ὁ Βογορίδης ἐτράβησεν 200.000 γροσ: πόλιτζαν.

[10.] θ'.

Ὁ Πογδάν-πεγης ἔγραψε τῷ Βογορίδῃ ὅτι κατὰ τὴν γενομένην μολδαβικὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν ἀπεφασίσθη νὰ προστεθῶσι δέκα γρόσι: εἰς τὸ λούδουρον πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν τοπικῶν ἐξόδων, καὶ συνάμα ἔστειλε περὶ τούτου καϊμέ του πρὸς τὴν ὑψ: Πόρταν, ζητῶν νὰ ἐκδοθῇ ὑψ. φερμάνι επικυρωτικὸν ταύτης τῆς διαταγῆς. Ὁ Βογορίδης μὲ ἠρώτησεν ἐνώπιον τοῦ Ῥ. Εφ: δι μας ἄν ἐγένετο τοιαύτη τις προσθήκη καὶ ἐν Βλαχίᾳ, καὶ ἄν ἀναγγέλλῃ τῇ ὑψ: Πόρτᾳ τὸ θεοφ: ὕψος της περὶ τούτου. Ὁ δοῦλος της ἀπεκρίθην ὅτι εἰσέτι οὐδεμίαν περὶ τούτου ἀκριβῆ ἰδέαν ἔχω, καὶ στοχάζομαι ὅτι, γενομένης τῆς ἀναγκαίας ταύτης προσθήκης, τῇ συναινέσει τῆς ῥωσσικῆς αὐλῆς, τότε θέλω ἔχῃ τὰς εἰσηγήσεις καὶ προσταγὰς τοῦ ὕψους της. Συνεστάλη λοιπὸν ο Βογορίδης, καὶ δὲν ἐνέκρινε καὶ ὁ Ῥ: Ἐφ: δι μας νὰ παῤῥησιασθῇ εἰς τὴν ὑψ. Πόρταν ὁ καϊμές, ἐν ὅσῳ δὲν συνεννοηθῇ ἡ ὑψ. Πόρτα περὶ τούτου ἐπισήμως καὶ κατ' ἔθος μετὰ τῆς ἐνταῦθα πρεσβείας. Ὁ δοῦλος της προλαμ-

Vogoridi a tras o poliţă de 200.000 de leĭ.

[10.] 9.

Domnul Moldoveĭ a scris luĭ Vogoridi că în Adunarea Obştească a ţeriĭ s'a hotărît să se puie cîte zece leĭ de *liude* pentru acoperirea cheltuielilor principatuluĭ, şi tot odată a trimes raport despre aceasta la Înnalta Poartă ca să se dea un înnalt firman întăritor al acesteĭ orînduielĭ. Vogoridi m'a întrebat de faţă cu Reis-Efendi al nostru dacă un astfel de adaus s'a făcut şi în Ţara-Romănească, şi dacă Înnălţimea Ta dă de ştire Înnalteĭ Porţĭ despre aceasta. Robul Înnălţimiĭ Tale a răspuns că n'am încă nicĭ-o ştire sigură despre aceasta, şi cred că, de s'ar face, cu voia Curţiĭ ruseştĭ, un astfel de adaus, atuncĭ voiŭ avea instrucţiile şi poruncile Înnălţimiĭ Tale. La urmă, nu s'a încrezut nicĭ Vogoridi, şi n'a crezut nicĭ Reis-Efendi al nostru că trebuie să se înfăţişeze la Înnalta Poartă raportul, de oare ce nu s'a învoit în această privinţă în chip oficial şi după obiceiŭ Înnalta Poartă cu ambasada

βάνων ἰδιάζω τὸ πρᾶγμα πρὸς τὸ θεοφ: ὕψος της, καὶ ἀγνοῶ τὸν σκοπόν, καὶ ἀπορῶ μὲ τὸν τρόπον τῆς μολδαβικῆς διοικήσεως, ἐναντίον τῆς γνώμης καὶ ἐνδεικνυομένης διαθέσεως τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς.

[ruseascā] de acolo. Robul Înnălţimiĭ Tale aduc din vreme la cunoştinţa Înnălţimiĭ Tale celeĭ de Dumnezeŭ păzite, şi nu ştiŭ cu ce scop s'a făcut, şi nu mă pricep ce normă are guvernul moldovenesc, împotriva păreriĭ şi aplecăriĭ mărturisite a Curţiĭ Împărăteştĭ.

[11.] ι΄.

Ὁ ἐνδοξ. Ῥ. Ἐφ.δι μας προέτεινε πρὸ ἡμερῶν καὶ διὰ μουζεκερὲ εἰς τὴν ῥωσσικὴν μισιόνε περὶ τῆς ζητουμένης διαῤῥυθμίσεως τῶν μοναστηρίων τῶν δύω ἐπαρχιῶν, καὶ ὁ κ. Βουτινέφ, ἀφ' οὗ λάβῃ ὅθεν δεῖ τὰς περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως γνώσεις, θέλει ἀποκριθῇ πρὸς τὴν ὑψ: Πόρταν.

Ἐμπεριχλείεται καὶ τὸ ἴσον τοῦ δοθέντος μουζεκερέ

[11.] 10.

Prea-strălucitul Reis-Efendi al nostru s'a îndreptat acum cîteva zile şi printr'o *muzecherà* către Misiunea rusească cu privire la căutata orînduire a mănăstirilor din cele două ţerĭ, şi d. Buteniev, după ce va primi de unde trebuie ştiinţe în această afacere, va răspunde către Înnalta Poartă.

Aicĭ se cuprinde şi copia *muzechereleĭ* (noteĭ), ce s'a dat.

[12.] ια΄.

Ὁ Βογορίδης, ἀφ' οὗ ἔδωκε τὸ ὑποσχετικὸν περὶ τοῦ ἐτησίου φόρου ἔγγραφον τῷ δαψιλεῖ ζαρπχανέ, ἔλαβεν ἀκόντο τοῦ ἐτησίου φόρου τῆς Μολδαβίας ἱκανὰ χρήματα παρὰ τοῦ κ. Ἀλιών, καὶ ἔστειλε πόλιτζας διὰ τῆς πόστας πρὸς τὸν Πογδάν-πέγην. Ἐξ ὧν ἐπλήρωσε

[12.] 11.

Vogoridi, după ce a dat înscrisul de făgăduinţă pentru tributul anual către îmbielşugatul Arsenal, a luat în sama tributuluĭ anual al Moldoveĭ destuĭ banĭ de la d. Alion [bancherul], şi a trimis poliţe către Domnul Moldoveĭ. Din cari banĭ a plătit acum treĭ

πρὸ τριῶν ἡμερῶν καὶ τὸν χαβαλὲ τοῦ χουπουπάτι-ναζίρη, ὅστις χθὲς ἀπαντήσας με εἰς τὸ Μαπεΐνι, ἐζήτησεν ἐπιμόνως καὶ παρὰ τοῦ δούλου της χρήματα ἀκόντο τῶν ὀφειλομένων. Πλὴν ὁ δοῦλος της ἀνέθεσα πάλιν το πρᾶγμα μέχρι τέλους τοῦ παρόντος μηνός, κατὰ τὴν μετὰ τοῦ ζαρπχανέ-ναζίρη συμφωνίαν μας. Τοιουτοτρόπως προσφερόμενος ὁ Βογορίδης, ἕπεται νὰ κομπρομετάρῃ τὸν δοῦλον της παρὰ τοῖς πολυχ: κρατοῦσι, ὡς ἀμελεῖ διενεργοῦντα τὰ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς κραταιᾶς βασιλείας μας. Διὸ καὶ αὖθις παρακαλῶ ἐνθέρμως τὸ αὐθεντικὸν της περὶ τούτου χιμμέτι.

[13] ιβ'τον.

Ὁ Πογδάν-πεγης, θέλων νὰ δείξῃ κάτ' ἐπιφανείαν τὴν ἄκραν ἀφοσίωσίν του πρὸς τὸ ὑψ: δεβλέτι καὶ τὸ ἐδαφιαῖον σέβας ὅπερ διατηρεῖ εἰς τὸ κράτος του, ἐζωγράφισεν εἰς εἰκόνα μεγάλου μεγέθους τὸ κράτος του, οὗτινος τὸ ἀντίτυπον ἔστειλεν ἐνταῦθα διὰ Τάταρη πρὸς τὸν Βογορίδην, διὰ νὰ παῤῥησιασθῇ πρὸς τὴν Με-

zile și havaleaua luĭ Hububat Naziri, care întîlnindu-mă ierĭ la Mabein [= Cabinetul împărătesc], a cerut stăruitor și de la robul Înnălțimiĭ Tale banĭ în sama celor ce datorim. Dar robul Înnălțimiĭ Tale a zăbovit lucrul iarăși pînă la sfîrșitul luniĭ acesteia, după învoiala noastră cu Zarphanè-Naziri. Astfel, oferindu-se Vogoridi, urmează de aicĭ că el compromite pe lîngă stăpîniĭ [noștri] și pe robul Înnălțimiĭ Tale, ca și cum ar neglija de a lucra cele ce sînt pentru folosul puterniceĭ Împărățiĭ a noastre. Pentru care iarăși mă rog cu căldură pentru porunca domnească a Înnălțimiĭ Tale în această privință.

[13] 12.

Domnul Moldoveĭ, vrînd să aräte maĭ vădit marele luĭ devotament față de înnaltul Devlet și temeinicul respect ce păstrează față de Înnălțimea Sa, a zugrăvit într'un tabloŭ foarte mare pe Înnălțimea Sa, a căruĭ reproducere a trimis-o aicĭ, printr'un Tatar, luĭ Vogoridi, pentru ca să fie înfățișată

γαλειότητα του διὰ τοῦ Μ.-Π.-'Εφ: δι μας. Όστις θέλων νὰ ἀποφύγῃ εὐσχήμως τὴν αἴτησίν του ταύτην, εἶπε τῷ Βογορίδῃ ὅτι δὲν ὁμοιάζει ἐντελῶς μὲ τὸν χαρακτῆρα τοῦ κράτους του, καὶ ἑπομένως δὲν ἐγκρίνει νὰ παῤῥησιασθῇ. Καὶ οὕτω λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ πάλιν αὐτό, ὁ Βογορίδης ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἴδια. Συνάμα δὲ ἐπαῤῥησίασε τῷ τε Μ.-Π.-'Εφ: δι μας καὶ τῇ ὑψ: Πόρτᾳ τὰς ὑπὲρ τοῦ κράτους του εὐφημίας τῆς μολδαβικῆς ἐφημερίδος, πρὸ καιροῦ γεγραμμένας.

Măriei Sale, prin M.-P.-Efendi al nostru. Care, voind să scape politicos de această cerere, a spus luĭ Vogoridi că nu samănă deplin cu făptura Măriei Sale şi deci nu crede că s'ar cuveni a ĭ fi presintată Şi astfel, luînd cu el înnapoĭ tabloul, Vogoridi s'a întors acasă. Tot odată a presintat Înnalteĭ Porţĭ şi felicitările, scrise maĭ de mult pentru Măria Sa, ale gazeteĭ .moldoveneştĭ.

[14.] ιγ'.

Ὁ Μιλώσης ἔστειλεν ἐνταῦθα ἐπίτηδες ἕνα τῶν ὑπουργῶν τοῦ, ὀνομαζόμενον Γερμάν, γνωστὸν καὶ τῷ ὕψει της, φέροντα μεθ' ἑαυτοῦ μίαν μεταῤῥύθμισιν τοῦ πολιτικοῦ συστήματος τῆς Σερβίας, διὰ νὰ τὴν ἐπικυρώσῃ ἡ ὑψ: Πόρτα. Οὗτος ἐλθὼν ἐπαῤῥησιάσθη ἀμέσως εἰς τὸν ἔνδοξ: 'Ρ:-'Εφ: δι μας, καὶ ἐγχειρίσας αὐτῷ τὴν μεταῤῥύθμισιν αὐτὴν, προέτεινε νὰ ἐπικυρωθῇ. Ὁ 'Ρ:-'Εφ: δι μας τῷ ἀπεκρίθη ὅτι τὸ τοιοῦτον κίνημα τοῦ Μιλώση τῷ φαίνεται πολλὰ παράδοξον καὶ ἀπενάντι πάσης πολιτικῆς: οὐδέποτε λόγος περὶ μεταῤῥυθ-

[14.] 13.

Miloş a trimis aicĭ anume pe unul dintre miniştriĭ săĭ, Gherman (Ghermani), pe care-l cunoştĭ şi Înnălţimea Ta, ca să aducă o nouă orînduire a sistemuluĭ politic al Serbieĭ, pentru ca s'o întărească Înnalta Poartă. Acesta, cum a venit, s'a presintat fără zăbavă prea-străluciтuluĭ Reis-Efendi al nostru, şi, dîndu ĭ această nouă orînduire, a cerut să se întărească. Reis-Efendi al nostru i-a răspuns că o pornire ca aceasta din partea luĭ Miloş i se pare foarte ciudată şi

μίσεως σερβικῆς προὔτεθαι μεταξὺ τῶν δύω συμμάχων δυνάμεων, καὶ εἶναι τόλμημα νὰ ζητῇ τοιοῦτον τι ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς ῥωσσικῆς Αὐλῆς. Ὁ Γερμὰν δὲν ἴξευρε τὶ ν' ἀποκριθῇ, καθότι ὁ ἐφένδης τῷ ἐπέπληξε πολὺ καὶ διὰ τὸ κίνημα τοῦτο καὶ διὰ τὸ κίνημα τῶν Σέρβων. Ἔπειτα τῷ διώρισε νὰ ὑπάγῃ καὶ πρὸς τὸν κ. Βουτενέφ. Ὁ ἀποσταλεὶς εἶπε πρὸς τοῖς ἄλλοις τῇ ἐνδοξότητί του ὅτι ἀφ' οὗ ἐπικυρωθῇ ἡ μεταῤῥύθμισις αὕτη, θέλει ἔλθῃ καὶ ὁ Μιλώσης εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ προσκυνήσῃ προσωπικῶς τὸ βασιλ: ὑποπόδιον, καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸ ὑψ. Δεβλέτι.

Ὁ ῥηθεὶς ἀπῆλθε πρὸς τὸν κ: Βουτινέφ, καὶ ἡ ἐξοχότης του, ἐπίσης ἐπιπλήξας αὐτῷ αὐστηρῶς, τῷ εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ ἔλθῃ ἀφεύκτως ὁ Μιλώσης εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὅτι, ἂν ἡ τοιαύτη μεταῤῥύθμισις ἦναι ἀναγκαία, πρέπει νὰ διαπραγματευθηθῇ μεταξὺ τῆς ὑψ: Πόρτας καὶ τῆς ῥωσσικῆς Αὐλῆς. Ὁ ῥηθεὶς ἦλθε καὶ πρὸς τὸν δοῦλον τῆς μετὰ τοῦ ἐνταῦθα ἀγέντου τῆς Σερβίας, καὶ μοι ἔλεγε πολλοὺς ἐπαίνους ὑπὲρ τοῦ θεοφ: ὕψους της. Πρὸς ὃν καὶ εἶπον περὶ τοῦ ἀπαι-

împotriva oricăreĭ norme politice; nicĭ-odată n'a fost vorbă între cele două Puterĭ aliate de o nouă orînduire a Serbieĭ, şi e o cutezanţă să caute [Miloş] aşa ceva fără în voirea Curţiĭ ruseştĭ, Gherman n'a ştiut ce să răspundă, căcĭ Efendiul l-a dojenit mult şi pentru această faptă şi pentru mişcarea Sîrbilor. Apoĭ i-a hotărît să meargă şi la d. Buteniev. Trimesul [sîrb] a spus între altele Străluciriĭ Sale [luĭ Reis-Efendi] că, dacă se va întări această orînduială, va veni şi Miloş la Constantinopol, ca să se închine personal la picioarele Împăratuluĭ şi să mulţămească Înnaltuluĭ Devlet.

Pomenitul Trimes [sîrb] a plecat la d. Buteniev, şi Excelenţa Sa, de asemenea, dojenindu-l aspru, i-a spus că trebuie neapărat să vie Miloş la Constantinopol şi că, dacă această orînduire e de nevoie, trebuie să se lucreze între Înnalta Poartă şi Curtea Rusieĭ. Pomenitul a venit şi la robul Înnălţimiĭ Tale, împreună cu agentul de aicĭ al Serbieĭ, şi mi-a spus multe cuvinte de laudă despre Înnălţimea Ta păzită de Dumnezeŭ. Căruia i-am şi vorbit în pri-

τουμένου τελωνίου παρὰ τοῦ Μιλώση διὰ τὸ ἄλλας, καὶ ὅτι μεταξὺ γειτόνων ἡγεμόνων τὰ τοιαῦτα δὲν ἔπρεπε νὰ γίνωνται, ἀλλὰ τοὐναντίον νὰ ὑπάρχῃ μία σύμπνοια καὶ σύμπραξις περὶ τῶν κοινῇ συμφερόντων τοῖς ὑπηκόοις των. Ὅστις καὶ μοὶ ἀπεκρίθη ὅτι τὰ τοιαῦτα θέλουσι καταπαύσει διὰ τῆς μεταξὺ τῶν δύω ἡγεμόνων φιλίας καὶ εἰλικρινοῦς σχέσεως, — μ' ὅλον ὅτι ὁ ἡγεμὼν του ἀνταποκρίνεται μὲ βαρβαρότητα καὶ τραχύτητα εἰς τὴν εὐγένειαν καὶ δελικατέτζαν τοῦ ὕψους της.

vinţa vămiĭ ce se cere pentru sare, şi [i-am spus] că între nişte Domnĭ vecinĭ astfel de lucrurĭ nu se cădea să se întîmple, ci, din potrivă, să domnească o singură înţelegere în suflete şi fapte, pentru lucrurile ce folosesc de obşte supuşilor luĭ. El mi-a răspuns că astfel de lucrurĭ vor înceta prin prietenie şi adevărată simpatie între ceĭ doĭ Domnĭ, — cu toate că Domnul luĭ răspunde cu barbarie şi asprime la nobleţa şi delicateţa Înnălţimiĭ Tale.

[15.] ιδ'.

Τῇ ια'τῃ τοῦ τρέχοντος περὶ τὸ πρωὶ ἐτέχθη υἱὸς τῷ Χαλὴλ-Πασᾷ ἐκ τῆς συζύγου του, Σουλτάνης, καὶ τὸ ἑσπέρας ἐκεῖνο ἀπῆλθεν ἐκεῖ τὸ κράτος του, καὶ μὲ δείγματα χαρᾶς καὶ εὐχαριστήσεως ὠνόμασε τὸν νεοτεχθέντα Χαμίτ-Πέγην, μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἀειμνήστου πατρός του, Σουλτὰν Χαμίτου, καθαιρέσαν διὰ τῆς ἐμαυτοῦ *(sic)* φιλανθρωπίας του τὸ ὠμότατον ἐκεῖνο ἔθος τοῦ νὰ πνίγωσι τὰ ἄρρενα τῶν Σουλτάνων, διέτριψεν ὅλην τὴν νύκτα ἐκεῖ, ὅπου καὶ παρεστάθη ἓν παλέτον, προε-

[15.] 14.

La 11 ale luniĭ curgătoare, dimineaţa, i s'a născut un fiŭ luĭ Halil-Paşa, din soţia luĭ, Sultana, şi în acea sară a venit acolo Măria Sa şi cu semne de bucurie şi mulţămire a numit pe noul-născut Hamid-beg, după numele vredniculuĭ de pomenire părinte al MărieĬ Sale, Sultan Hamid, nimicind prin iubirea eĭ de oamenĭ acel obiceiŭ prea-crud de a se ucide băieţiĭ de Sultan. A stat toată noaptea acolo, unde s'a dat şi un balet, pregătit de maĭ

τοιμαζόμενον πρὸ καιροῦ, παρὰ σκλάβων νέων θηλέων· τὸ ὁποῖον ὑπερήρεσε τὸ κράτος του. Μετὰ ταῦτα ἐπῆγαν ὅλοι οἱ πολυχρόνιοι κρατοῦντες πρὸς χαιρετισμὸν τοῦ Χαλὴλ-Πασᾶ, προσφέρων ὁ καθεὶς ἓν δῶρον τῷ νεοτεχθέντι. Ὁ δὲ Χαλὴλ-Πασὰς εἶναι ὅλως πλήρης ψυχικῆς θυμηδίας.

înnainte, de roabe tinere; de care s'a bucurat Măria Sa. După aceasta aŭ mers toţĭ puterniciĭ spre felicitare la Halil-Paşa, aducînd fiecare un dar nouluĭ-născut. Iar Halil-Paşa e întru toate plin de veselie sufletească.

[16.] ιε'ον.

Τῇ ἔγραφον προλαβόντως ὅτι ἡ ὑψ. Πόρτα εἶχεν ἀποφασίσῃ νὰ στείλῃ δύω φεργάτας μόνον εἰς τὴν Τρίπολιν διὰ πολιορκίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνδέχεται νὰ γίνῃ χρεία καὶ συγκρούσεώς τινος, εἰς ἣν δὲν ἤθελαν ἐξαρκέσῃ τὰ δύω αὐτὰ πλοῖα, ἐνεκρίθη νὰ σταλῶσιν ὀκτὼ πολεμικὰ καὶ ὀκτὼ φορτηγὰ μὲ 6.000 στράτευμα, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς διωρίσθη ὁ εἰς τὸ Νεοχῶρι κατοικῶν πέρυσι Νετζίπ-Πασᾶς, τὸν ὁποῖον ἐγνώρισε καὶ τὸ θεοφ: ὕψος της κατὰ τὴν ἐνταῦθα διατριβήν της, καὶ ἔλαβεν ἤδη τίτλον φερίκη. Κατ' αὐτὰς λοιπὸν ἑτοιμασθέντα θέλουν ἀποπλεύσει ἐντεῦθεν εἰς τὸν πρὸς ὃν *(sic)* ὅρον. Χθὲς περὶ τὸ μεσημέρι ἐξέπλευσαν ὁ στολίσκος οὗτος.

[16.] 15.

Ţi-am scris maĭ înnainte Înnălţimiĭ Tale că Înnalta Poartă era să se hotărească a trimete două fregate numaĭ la Tripoli, pentru asediu, dar, de oare ce iese că va fi nevoie şi de oareşce luptă, pentru care n'ar ajunge acele două corăbiĭ, s'a găsit de cuviinţă a se trimete opt vase de războiŭ şi opt de transport, cu 6.000 de ostaşĭ; a căror căpetenie s'a hotărît a fi Negib-Paşa, care locuia maĭ înnainte la Neochori, — pe care l-aĭ cunoscut şi Înnălţimea Ta cînd stăteaĭ acolo, şi a luat şi titlul de *feric.* Astfel pregătite, de altminterea, vor pleca de aicĭ spre acea ţintă.

[P. S.] Ierĭ pe la amiazi a plecat această flotilă.

[17.] ις'ον.

Ὁ περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ βίου ὢν ποστέλνικος Κωνσταντῖνος Σοῦτζος, ὁ καὶ τζαγανός, ἔγραψε καὶ πρὸ καιροῦ τῷ θεοφ: ὕψει της, ἀλλά, μὴ τυχὼν πανεκλάμπρου ἀποκρίσεώς της, τῇ γράφει καὶ αὖθις, παρακαλέσας με νὰ ἐξαποστείλω τὸ γράμμα του, ὅπερ καὶ ἐμπερικλείω. Ὁ πρεσβύτης οὗτος εἶναι ἐπαινέτης καὶ δοατζῆς της καὶ δυστυχεῖ τὰ μέγιστα, ζῶν ἐξ ἐλέους.

[18.] ιζ'τον, καὶ τελευταῖον.

Ὁ ἐνταῦθα εὑρισκόμενος Καμινάρης Ἀλέξανδρος Σεϊανός, φίλος καὶ οἰκεῖος μου ὤν, παρεκάλεσεν ἐπιμόνως τὸν δοῦλον της νὰ μεσιτεύσω πρὸς τὸ θεοφρούρητον ὕψος της περὶ τοῦ εἰς τὰ αὐτόθι διατρίβοντος ἀδελφοῦ του Κομίσου Γεωργίου Σεϊανοῦ, παθόντος πολλὰ ἐπὶ τοῦ εἰς Νικόπολιν καὶ Κοῦλε καπουκεχαγιαληκίου του, καὶ προσταττομένου παρὰ τοῦ ἀειμνήστου αὐθέντου αὐταδέλφου της, καὶ δυστυχοῦντος ἤδη τὰ ἔσχατα, καθὼς καὶ δι' ἀγωγῆς του ἀνέφερε πρὸς τὸ θεοφρούρητον ὕψος της. Καὶ δὴ τολμῶ διὰ τοῦδε μοι τοῦ ταπεινοῦ νὰ παρακαλέσω τὸ ὕψος της νὰ

[17.] 16.

Postelnicul Constantin Suţu, zis şi Ţiganul, care e pe la sfîrşitul vieţiĭ, a scris şi maĭ înnainte Înnălţimiĭ Tale, dar, necăpătînd răspunsul strălucit al Înnălţimiĭ Tale, scrie către Înnălţimea Ta iarăşĭ, rugîndu-mă să trimet scrisoarea luĭ, pe care o şi anexez. Acest bătrîn este lăudător şi *dovagiŭ* (jăluitor) al Înnălţimiĭ Tale, şi e foarte nenorocit, trăind din milosteniĭ.

[18.] 17, şi cea din urmă.

Căminarul Alexandru Seianos, care se află aicĭ, şi e prietenul şi omul de casă al mieŭ, s'a rugat stăruitor de robul Înnălţimiĭ Tale să mijlocesc către Înnălţimea Ta, pentru fratele săŭ, ce stă în ţară, Comisul Gheorghe Seianos, care a suferit multe cînd era capuchehaie la Nicopol şi la Cule (Turnu), şi fiind orînduit de către vrednicul de pomenire Domn, fratele Înnălţimiĭ Tale, şi care acuma e foarte nenorocit, precum şi prin jalba luĭ a arătat Înnălţimiĭ Tale. Şi decĭ îndrăznesc prin această scrisoare smerită a mea să rog

τὸν ἀναλάβῃ εἰς τὴν προστασίαν της καὶ νὰ τῷ δώσῃ χεῖρα βοηθείας εἰς τὴν ὑπόθεσιν του, ὅπως τύχῃ τοῦ δικαίου του, διότι χάνεται φαμιλληδὸν ὑπὸ τῆς δυστυχίας.

pe Înnălţimea Ta să-l primească supt ocrotirea eĭ şi să-ĭ dea mînă de ajutor în afacerea luĭ, ca să-şĭ capete dreptatea; pentru că de sărăcie i se pierde mica familie.

ANEXE.

I[1].

Ὑψηλότατε καὶ εὐμενέστατε ἡμῶν αὐθέντα,

Οἱ ὑποφαινόμενοι ἐλάχιστοι αὐτῆς δοῦλοι, γνωρίζοντες τὴν ἐπὶ πᾶσιν ὑψηλὴν αὐθεντικὴν αὐτῆς πρόνοιαν, καὶ χριστιανικὴν ἐπ' ἀγαθοῖς ἐπιῤῥοήν της καὶ ὑπεράμετρον ἐπὶ τοῖς χρήζουσι βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως ὑπεράσπισίν της, προστρέχομεν μεθ' ὅλης τῆς πεποιθήσεως διὰ τῆς παρούσης μας ταπεινῆς ἀναφορᾶς, ἀναγγέλλοντες αὐτήν, ὅτι, ἔχοντες ἀμετάθετον ἀπόφασιν ἐν τῇ ἐντεῦθεν ἀναχωρήσει τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων νὰ συναπέλθωμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ οἱ περισσότεροι τῶν ἐγχωρίων, ἵνα ἡσυχάσωμεν διὰ παντὸς ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν μας χριστιανῶν, νὰ ἤθελε συνκατανεύσῃ αὐθεντικῶς τε, καὶ πατρικῶς, ἐλεοῦσα ἡμᾶς ἅπαντας, εἰς τὸ νὰ μᾶς συγκατατάξῃ ὑπὸ τὴν ὑφιλὴν σκιὰν αὐτῆς, καὶ νὰ μᾶς διατάξῃ εἰς τὸ νὰ διαμείνωμεν ἐν Καλαρασίῳ μὲ δεσμοὺς ἀλύτους, ὁποῦ νὰ διάγνωμεν ἐν

I.

Prea-înnălțate și bunule Domn al nostru,

Maĭ jos iscălițiĭ robiĭ Tăĭ, cunoscînd grija Ta Domnească în toate și creștineasca aplecare către cele bune și nemărgenitul ajutor către ceĭ lipsițĭ și ocrotirea Ta vrednică de răsplată, venim cu toată încredințarea, prin cea de față umilită jalbă a noastră, vestindu-Țĭ că, avînd noĭ hotărîrea neschimbată ca, la retragerea de aicĭ a împărăteștilor oștirĭ, să plecăm și noĭ, și ceĭ maĭ mulțĭ din locuitorĭ, pentru ca să ne odihnim cu totul în mijlocul fraților noștri creștinĭ), — [decĭ te rugăm] să binevoieștĭ, domnește și părintește, miluindu-ne pe toțĭ, ca să ne așezĭ supt înnalta-Țĭ umbrire, și să ne orînduieștĭ a rămînea la Călărașĭ, cu legăturĭ ne desfăcute, ca să ne cunoaștem întru toate, noĭ și aĭ noștri, nesupărațĭ și liberĭ de orĭce venit

[1] Cu ortografia originaluluĭ.

παντὶ ἡμεῖς τε καὶ οἱ μεθ' ἡμᾶς ἀνεπειρέαστοι καὶ ἐλεύθεροι κατὰ πάντα ἀπὸ κάθε ἀναγόμενον συμφέρον πρὸς τὸν μουσνιάνον, ἢ κύριον τῆς μουσίας, καὶ ἡμεῖς ἐσόμεθα πρόθυμοι εἰς τὸ νὰ ἀποδώσωμεν ἕκαστος ὅσα ἐγκριθῇ εὔλογον καὶ δίκαιον εἰς πᾶσαν στίνζιναν, κατὰ τὸ ἀνάλογον ἑνὸς ἑκάστου. Ὑψηλότατε καὶ εὐεργετικώτατε ἡμῶν αὐθέντα, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν ὅτι ἡ παρ' ἡμῶν ἀπαιτουμένη ἐκτέλ[ε]σις τῆς ὑψηλῆς αὐθεντικῆς προστασίας της αὕτη ἀναδείξῃ ὅσον οὔπω τὸ ταπεινὸν αὐτὸ Καλαράσι, ἄν ὄχι πολὺ μεγαλλήτερον τῆς Ἰμπραΐλας, τοὐλάχιστον ἰσόμετρον αὐτῆς, τῷ πλήθει τῶν νέων ἐγκατοίκων, ὑποσχόμενοι αὐτὴν ὅτι οὐδέποτε ἀποδεξόμεθα τὸν παραμικρὸν ἀπὸ ὅποιον δήποτε χωρίον ἐκ τῶν ὑποκειμένων τῇ ὑμετέρᾳ Ὑψηλότητι, [ὅστις] ἤθελε ζητήσῃ διὰ νὰ ἔλθῃ.

Παρακαλοῦμεν λοιπὸν θερμότατα νὰ ἤθελεν εὐδοκίσῃ εὐμενῶς κατὰ τοῦτο καὶ συγκατανεύσῃ γενναίως εἰς τὴν θερμὴν μας ταύτην παράκλησιν, ἐπιχέουσα τὴν ἰσχυράν της πρόνοιαν καὶ ὑπεράσπισιν ἐφ' ἡμᾶς τῇ αὐθεντικῇ αὐτῆς ἀποφάσει, ἵνα μὴ ἀπομακρυνθῶμεν τῆς πατρίδος μας, διότι τὸ Καλαράσι τὸ γνωρίζομεν ἀνέκαθεν

ce s'ar cuveni moşneanuluĭ *(sic)* saŭ domnuluĭ moşieĭ, şi noĭ vom fi gata să dăm fiecare cît se va crede că trebuie şi e drept pentru fiecare stînjen, după partea fiecăruia. Prea-înnălţate şi prea-binefăcătorule al nostru Domn! Nu putem să tăgăduim că hotărîrea, ce o cerem, a înnalteĭ domneştĭ ocrotirĭ a Înnălţimiĭ Tale va arăta Înnălţimiĭ Tale că micul oraş Călăraşiĭ de azĭ se va face, dacă nu cu mult maĭ mare decît Brăila, cel puţin cît dînsa, prin mulţimea locuitorilor noĭ, făgăduindu-ĭ că nicĭ-odată nu vom primi chiar pe nimenĭ din orĭce loc, din cele supuse Înnălţimiĭ Tale, care ar căuta să vie.

Maĭ rugăm cu cea maĭ mare căldură pe Înnălţimea Ta să se învoiască binevoitor cu aceasta şi să se înduplece, din bunătatea eĭ, la această călduroasă a noastră rugăminte, revărsînd providenţa eĭ puternică şi ocrotirea eĭ asupra noastră, prin domneasca eĭ hotărîre, pentru ca să nu ne depărtăm

μετὰ αὐτὰ ὄμματα, καὶ οὐ διακρίνομεν αὐτὸ τῆς Σηλλύστρας καὶ τῶν περὶ αὐτήν. Ὅθεν ἄς ἐπιδαψιλεύσῃ ἡμῖν τὴν εὐεργεσίαν της εὐμενῶς εἰς τὸ νὰ ἀξιωθῶμεν ἐν τάχει ὑψηλῆς αὐτῆς αὐθεντικῆς ἀποκριτικῆς προσταγῆς, διὰ νὰ στείλωμεν δύω τρεῖς πρὸς ἀσφάλειαν τῶν γενησομένων ἐγγράφων καὶ ὑψηλῶν ἀποφάσεων της, ἵνα ἀρχήσωμεν τὰς ἑτοιμασίας, ὡς πλησιάζοντος τοῦ καιροῦ καὶ τῆς προθεσμίας, ἀνθ' ὧν ἁπάντων ἑπόμεθα διὰ βίου μας μὲ ὅλον τὸ ὑποκλινὲς σέβας.

Τῆς ὑμετέρας εὐεργετικωτάτης Ὑψηλότητος δοῦλοι ἐλαχίστοι:

Τῇ 6 Ἰουννίου 1836,
Σηλλύστρα,
Hagi Tanasă Ţoncovič,
Κώστα Χρήστου,
Hristu Calču, Anghilŭ Ivanufŭ, Dobri Calinovičŭ, Δημήτρης Σάβα, Stan Triful, Petrache Căntăreţ, Ἠβὰν Ἠβάκουβιτζ, Hagi Ivančü Sava. Καὶ οἱ λοιποί.

de ţara noastră, căcĭ Călăraşiĭ îĭ ştim de mult, văzîndu-ĭ cu ochiĭ noştri, şi nu-l deosebim de Silistra şi de împrejurimile eĭ. Decĭ să ni dăruiască îndurător binefacerea eĭ ca să ne învrednicim în curînd de înnalta orînduială domnească de răspuns a Înnălţimiĭ Tale, spre a trimete doĭ-treĭ pentru siguranţa înscriselor ce se vor face şi a hotărîrilor eĭ nnalte, şi să începem pregătirile, de oare ce se apropie vremea şi sorocul. Pentru care toate vom urmări pe Înnălţimea Ta, toată viaţa noastră, cu tot respectul cel supus.

Robiĭ ceĭ maĭ micĭ aĭ preabinefăcătoareĭ Înnălţimiĭ Tale: [numele ca în faţă].

Silistra, 6 Iunie 1836.

[Resoluţia:] Il sera écrit à Monsieur de Ruckmann pour lui communiquer le contenu de cette pétition et lui demander son avis sur la réponse que le gouvernement doit y faire, vu la possibilité des réclamations que le gouvernement turque *(sic)* peut adresser à l'égard des *(sic)* ses *(sic)* émigrations.

II.

Ὑψηλότατε αὐθέντα,

Παρακαλῶ τὸ θεοφρούρητον ὕψος της νὰ προστάξῃ ἔνθα ἀνήκει διὰ νὰ δωθῇ εἰς τὴν ἐξουσίαν μου ἡ Μαρκούτζα, κατὰ τὰ ἱερὰ καὶ ἀναπόσπαστα δίκαια τὰ ὁποῖα ἐγνώρισε τὸ ἐκτελεστικὸν συμβούλιον ὅτι ἔχει ἡ ἐκλαμ.: Δόμνα Σάφτα Ὑψηλάντη, ἥτις ἀπαιτεῖ αὐτὸ τὸ μοναστήριον καὶ μὲ προστάγει διὰ ἀξιωματικοῦ ἐπιτροπικοῦ της νὰ συνενοηθῶ μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, ὥστε ἐκ τοῦ εἰσοδήματος αὐτοῦ νὰ συστήσωμεν ἓν σχολεῖον τεχνῶν εἰς τὴν πατρίδα της, Βουκουρ[έστι].

Ἐλπίζω ὅτι ἡ θερμὴ αὔτη παράκλησις, στηριζομένη εἰς τὰ ἀκλόνητα δίκαια τῆς Δόμνης καὶ ἀποβλέπουσα τὴν κοινὴν ὠφέλειαν τοῦ τόπου, δὲν θέλει ἀργήσει νὰ λάβῃ τὴν ἀνήκουσαν ὑποδοχὴν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν θεαρέστων ἔργων.

Εἰμὶ μὲ βαθύτατον σέβας
τοῦ θεοφρουρήτου ὕψους της
δοῦλος ὑποκλινέστατος:
Τριαντάφυλλος Κ. Πατζούρη.
5 Σεπτ. 1835,
Βουκουρέστι.

II.

Prea-înnălţate Doamne,

Rog pe Înnălţimea Ta păzită de Dumnezeŭ să orînduiască, unde se cuvine, a se da în sama mea [mănăstirea] Mărcuţa, după sfintele şi indistructibilele drepturĭ pe care le-a recunoscut Sfatul Executiv că le are prea strălucita Doamnă Safta Ipsilanti, care cere această mănăstire şi-mĭ porunceşte prin rînduială de epitrop să mă înţeleg cu Logofătul Trebilor Bisericeştĭ, pentru ca din venitul mănăstiriĭ să alcătuim o şcoală de meşteşugurĭ în patria eĭ, Bucureştiĭ.

Nădăjduiesc că această rugăminte, întărită pe drepturile nezguduite ale Doamneĭ şi privitoare la folosul de obşte al loculuĭ, nu va zăbovi să capete cuvenita primire pentru îndeplinirea lucrurilor plăcute luĭ Dumnezeŭ.

Sînt cu cel maĭ adînc respect al Înnălţimiĭ Tale păzite de Dumnezeŭ rob prea-plecat:
Triandafil C. Paciuri [1].
Bucureştĭ, 5 Septembre 1835.

[1] Doamna Safta Ipsilanti era din familia Văcărescu În 1834 se face judecată cu privire la moşiile Afumaţĭ, Moşia-Mare, Donceştĭ şi «Houidji», care

III.

Perilipsis de acturile ţivile, adică de născuţĭ, căsătoriţĭ şi morţĭ, după ştiinţele ce s'aŭ adunat prin eparhiile prinţipatuluĭ. pă un an întreg, de la Ghenarie 1-iŭ pînă la sfîrşitul luĭ Dechemvrie din anul 1834, după glăsuirea Organicesculuĭ Regulament.

Născuţĭ saŭ botezaţĭ			Căsătoriţĭ	Morţĭ			Numirea eparhiilor
Parte bărbătească	Parte femeiască	Toată suma		Parte bărbătească	Parte femeiască	Toată suma	
10230	8315	18545	4907	6072	5060	11132	Eparhia Sf. Mitropoliĭ
7949	6227	14176	3124	6121	4954	11075	Episcopii Rîmniculuĭ
4726	4018	8744	2044	2909	2472	5381	« Buzăuluĭ
2915	2448	5363	1437	2372	2162	4534	« Argeşuluĭ
25820	21008	46828	11512	17474	14648	32122	
82	70	152	67	65	57	122	Neamurile streine din Bucureştĭ.
25902	21078	46980	11579	17539	14705	32244	

[Iscălitură.]

fusese ale luĭ Alexandru-Vodă Ipsilanti şi fusese luate de fiul acestuia, Constantin-Vodă, iar acum le reclamaŭ Ioan şi Gheorghe A. Manu, fiiĭ Mareluĭ-Logofăt al Sinoduluĭ, Alexandru Manu, şi aĭ fiiceĭ luĭ Alexandru-Vodă, Ralù. Ralù rămăsese văduvă la 1813 şi peste cîtva timp ea peria în marele foc al caseĭ Ipsilanteştilor din Terapia; la 7 Mart 1819, patriarchul de Constantinopol mărturiseşte pentru «arderea cea grozavă, de este acum maĭ mult de un an, la arderea carea într'un ceas aŭ prefăcut în cenuşe prea-frumoasa aceia casă de la Therapia a răposatuluĭ Mareluĭ-Logofăt Alexandru Manul, şi, împreună cu luminata sa soţie, Domniţa Ralù Ipsilanti, aŭ ars fără de milă şi atîţea inşi». Pe de altă parte, stăruia să i se păstreze moştenirea, încă din 1832, Doamna Safta (Elisabeta), aşezată, cu familia eĭ, la Cosniţa, în gubernia Cameniţeĭ. — Se anexează sinete ale luĭ Alexandru-Vodă faţă de Hătmăneasa Ruxanda Ipsilanti, sora sa (unul e din 1-iŭ April 1786) (Arch. Statuluĭ, dosarul judecătoresc an. 1834, n° 15359 roşu). Cf. şi *Genealogia familieĭ Manu*, [Bucureştĭ, 1904] (tabelă).

II.

DOCUMENTE AMESTECATE.

I.

MOLDOVENEȘTĬ.

A. Colecția d-luĭ Al. Cantacuzino-Pășcanu.

1. Hușĭ, — (rupt). Petru-Vodă [Rareș], pentru Nicoară пьхарникоу гспжи (Păharnicul Doamneĭ), care cumpără cu zlotĭ tătăreștĭ o moșie de la fiiĭ luĭ Gavril пѣвецȣ (cîntărețul). Și siliștea Șerbanca, la Ciuluc. Boierĭ: [Efrim Hur]ovicĭ, [B]orcea și Sturdze, pîrcălabĭ de Hotin, Dančul Huru, Miron, [pîrcălabĭ de Neamț], Scripca..., Iurie Spatar, Mohilă Vistier.... Plaxa Comis. Pergament. Fără pecete.

E din a doua Domnie a luĭ Rareș (1541 6). Cf. *Uricariul*, XVIII, pp. 130-1.

2. Iașĭ, 24 Februar 7095 (1587). «Петръ Воевода» (fără ιω) dă luĭ «Ilie diiacŭ fiul кримкоае din Suceava» o «siliște pustie, anume Ungurașiĭ, care este pe apa Suceveĭ, care sat a fost întăiŭ domnesc din ocolul Suceveĭ», — aceasta pentru slujba ce-ĭ făcuse «la greutățile noastre, cînd aŭ venit în țara Domnieĭ Mele aceĭ făcătorĭ de rele Cazaciĭ». Iscălește însușĭ Domnul: o iscălitură enormă. Stroicĭ V. Log. Dumitru *Filipov* scrie. Pecete mică, rotundă, ruptă.

Crîmcoaia e mama Mitropolituluĭ Anastasie Crîmcovicĭ, Cristina, văduva luĭ Ion Crîmca. V. articolul mieŭ: *Mama Mitropolituluĭ Anastasie Crimca*, în *Convorbirĭ literare* pe 1905.

3. 1594. Nume: «Ștefan sin Rețește» (Ț. Hîrlăŭ). — Regest de Gh. Evloghi.

4. Iașĭ, 5 Februar 7108 (1600). Ieremia-Vodă, pentru vînzare la satul Muntenĭ. Pomenit Nicoară al luĭ Toader Reațeș. «Nicoar[ă] Logft. ucil.» «Frățiman.»

5. Iașĭ, 7110 (1602). Ieremia-Vodă, pentru satul Muntenĭ. «Stroicĭ Vel Logft. iscal. Băseanul.»

6. 22 Septembre 7112 (1603). Ieremia-Vodă, pentru vînzarea satuluĭ Muntenĭ către Isac Balica: e răscumpărat apoĭ. — Regest de Gh. Evloghi.

7. Iașĭ, 21 Iunie 7112 (1604). Ieremia Movilă. Judecată pentru Toader fiul luĭ Grebencea. Se pune *ferie* (феріѭ) 11 zloțĭ. Stroicĭ. Apoĭ adaus la urmă «Ieremia Băseanul», după o nouă iscălitură a luĭ Stroicĭ.

8. Iașĭ, 26 Iulie 7112 (1604). «Acest catastif de cheltuială ce aŭ cheltuit ficioriĭ luĭ Iosif din Munteanĭ pentru satul Munteanĭ, afară de seminția lor, cînd s'a pîrît cu eĭ Toader Grebencea și cu Nechifor și cu alte ale sale semințiĭ în zilele luĭ Ieremia Moghilă Voevod, како аби ѡни ѡметали из село съ идин ниписок что имали ѡни ѡт на Іанкȣла Воеводе на вьсег село, и вьложили на них ȣ закон аби божите сь два десет и четири людіе, аби божите, избожили (că eĭ i aŭ aruncat din sat cu un ispisoc pe care l-aŭ avut de la Iancul Voevod pe tot satul, și puseră asupra lor lege ca să jure cu 24 oamenĭ, și aŭ jurat) fiiĭ luĭ Iosif cu aceștĭ 24 de oamenĭ după legea țeriĭ la sfînta evanghelie: 2 talerĭ на два мих мȣка, в. ȣг. на реб и ȣнтȣри и дрȣгих богате *(sic)* (pentru doĭ sacĭ de faină și doĭ ughĭ pentru pește și untură și alte bucate), 4 ug. med мид), 5 talerĭ *ferie* Mareluĭ-Logofăt, 1 ug. *ispisoace,* 3 potron *(sic)* popeĭ cînd божил божилници (a jurat jurătoriĭ), 9 talerĭ покова дал закон нам и покова принесми божилници, и тиж потом ѡни не держалисѧ за закон что побожилисѣ, дохом пакиж една нед (pănă ce ni-a dat lege, și pănă ce am adus jurătorii, și apoĭ eĭ nu s'aŭ ținut de legea ce aŭ jurat, și am maĭ stat iarășĭ o săptămînă); și am cheltuit 6 talerĭ și 308 aspri;... *(rupt)* talerĭ дадохмȣ (am dat) *uricaruluĭ Băseanul,* și un cal Marelu Logofăt, de 20 de talerĭ, pentru сіе невол ѣ, ако бьл тиж логофетов рад что сьтворил (această nevoie, și o iapă logofătuluĭ, fiindcă a făcut) *ispisoac[e]* de *martorie* [1], како изгибли коли бил баба новак. миж людіе добри знаеми сь наш душами ѡсіѧ келтȣіа (că unele s'aŭ pierdut cînd a fost Baba Novac. Noĭ, oameniĭ bunĭ, știm cu sufletele noastre de această cheltuială), Săcuiŭ vatahul din Bălteanĭ, Costin din Socĭ, Gațea din Dănuțeanĭ, Grozav din Holceanĭ, Măteiŭ de acolo, Nechifor din Beli-

[1] În cursive se dă partea care e românește și în original. Locurile interesante se publică și în slavonește.

țeanĭ, Petria din Hălceanĭ, Gligorcea din Forăștĭ, Chirila din Dănuțeanĭ. Despre aceasta dăm în știre prin acest zapis, să se știe. Și noĭ *marturi* ni-am pus pecețile (печеци) pe acest zapis. Scris în Iașĭ, anul 7112 [1604], Iul. 26.» Două pecețĭ.

Interesantă și mențiunea luĭ Baba-Novac, marele căpitan sîrb al luĭ Mihaĭ Viteazul.

9. Iașĭ, 27 Iulie 7112 (1604). Ieremia-Vodă, pentru Ionașco diiac, cu moșie la Munteanĭ. Pomenit răzășul Tomșea. «Stroič Vel Logft. uč[il]. Iacov.» Pe cealaltă foaie, alt act, fără pecete, de alt uricar, cu aceiașĭ dată.

10. Iașĭ, 21 April 7128 (1620). Gașpar-Vodă dă mănăstiriĭ Pantocratoruluĭ (Burdujenĭ) siliștea Mereaniĭ. Iscălitura e semi-cirilică, cu duct dalmatin, și sfîrșitul latin: «Io Gașpar Voevoda, m. pp[a]». Pecete roșie cu formă rotundă, bour mare, litere foarte fine, cu totul șterse. Iscălește pisarul Lupul (în colț).

11. Iașĭ, 11 Ianuar 7129 (1621). «Alexandru-Vodă fiul luĭ Iliiaș Voevod» dă mănăstiriĭ Pantocratoruluĭ siliștea Mereaniĭ. Pecete mare, cu bourul încororat și legenda: † Iѡ алеѯандрȣ илиаш воевода и [гсдрь зем]ли молдавскоi. Ghianghea Vel Log.

12. Iașĭ, 14 Ianuar 7130 (1622). Ștefan Tomșea-Vodă dă mănăstiriĭ «anume Pantocrator, unde este hram Sf. Înnălțare a Domnuluĭ Dumnezeŭ și Mîntuitoruluĭ nostru Isus Hristos», siliștea Mereaniĭ, în Ț. Suceviĭ. Ghianghea Vel Logoft. Pecete mare, ruptă. — Slavon.

13. Iașĭ, 22 Iulie 7132 (1624). Radu Mihnea-Vodă, pentru Miron Bărnovschi Hatmanul, dîndu-ĭ, pentru slujbe, Iucșaniĭ, «cu vatră de heleșteŭ, care acel sat aŭ fost drept al Domnii Mele: lipit de ocolul tărguluĭ Suceviĭ», și «hotarul» Ungurașiĭ, «care iarăș aŭ fost lipit de ocolul tărguluĭ Suceviĭ». Mare blestem pentru cine ar călca dania. Scrie Toma Socotianul. — Traducere din 1798 a luĭ «Ioniță Stămate căp[i]t[an] de dărăbanĭ». — Și originalul pe pergament.

14. Hărlăŭ, 7 Februar 7134 (1626). Miron Barnovschii Moghila, pentru Gavrilaș, pîrcălab de Hotin, care are satul Iucșaniĭ pe apa Suceveĭ, «care sat a fost drept domnesc, cu slujba (прислȣшен) la ocolul tîrguluĭ Suceveĭ», și care fusese dat luĭ

Barnovschi de Radul-Vodă. Pomenit satul Grozenţii (Ţ. Hotin), «care sat a fost adevărată cumpărătură unchiului (ѹнкѹ) Domniei Mele Simion Stroič Vistearnic, de la Ivanco diiac Silesianul (ладинскїи), din uric de cumpărătură». Iscălit: «Io Miron Bărn. Moghila Voevoda» (ultimele două cuvinte în litere mult mai mari). Pecete roşie rotundă, cu: † iѡ барновскїи могїла воевод, avînd la mijloc bourul cu steaua, soarele şi luna. Borăleanul-

Gavrilaş e Gavrilaş Măteiaş, socrul luĭ Iordachi Cantacuzino. V. şi nº 20.

15. «† Dumneta Comise Şoldane, se daĭ celi cinsute de leĭ ce-s la dumneta pe măna nepoto-meŭ luĭ Ursachi, că aŭ dat într'u loc pentru noĭ. Mă rog să no facĭ dumneta într'aalto chip, că el aŭ luat bani cu camătă de icĭ de la nigoţitorĭ, de aŭ plătit pentru mine. Decĭ se no-ĭ facĭ smintelă, şi pecetluitol ţ'a hi dumitali di sam[ă]. Maĭ 15 dnă.

Az . . . Ursachi (?).»

Dumitraşcu Şoldan era rudă cu Vasile Lupu. În 1638, el era acum Vornic. «Ursachi cel bătrîn» a ţinut de Ilenca, fata luĭ Gheorghe Hatmanul, frate al luĭ Vasile. El era Vameş în 1662 (v. tabla la vol. III-IV).

16. «† Cinstite dumnata frate Ursachie, dumitale co bună sănătate mă închin. Altă, în scrii dumneta că m'aŭ orănduit domnaluĭ Visternicol să daŭ dumitale cinsute de leĭ. Ce eŭ cu atăta nu mă ştiŭ să hiŭ datoriŭ dumisale. Ce voĭ merge şi eŭ acmu cu Mărie Sa Duamna la Eşĭ; dece m'oĭ sucoti cu dumneloĭ Visternecul; dece, co căt voĭ hi datoriŭ, eŭ tot mă rog dumitale ca unuĭ frate să maĭ hiĭ dumnata îngăduitoriŭ, pănă în cè toamnă, dară s'a vinde mi[e]re aŭ caĭ saŭ alta, oĭ, şi voĭ da dumitale. Numaĭ acmu n'am nice-un ban, că ştiĭ şi dumnata cătă cheltuială am avot acmu la triaba mè, nece altă nu să vinde acmu, nimică, precom ştiĭ şi dumnata. De aciasta poftescu pre dumneta, şi să fiĭ dumneta sănătos ot Hrista, amin.

† Fratele dumitale, Şoldan Comis, mă închin dumitale.

[Vº:] La cinstită măna dumisale frateloĭ Ursachie cu sănătate să s[ă] dè.»

Pecete mică, octogonală, cu cruce şi semne peste hîrtie.

17. Iaşĭ, 28 Februar 7144 (1636). Vasile-Vodă, pentru «Vasilie Balş fiiul luĭ Gheorghie Balş, Logft., nepotŭ Bărlădeanuluĭ»,

care vinde moşie la Forăştĭ luĭ Bălan Postelnic. Pătraşcu Başotă V. Log. — Traducere din 1800 a «polcovniculuĭ Toader Debriţ [ot] Mitr[opolie]».

Bîrlădeanu a fost Logofătul-cel-Mare al luĭ Aron-Vodă. Cf *Pretendenţĭ domneştĭ*, p. 53, nota 1; Orăşanu, *Cronicarĭ moldovenĭ*, pp. 38, 41 şi urm.

18. Iaşĭ, 8 Mart 7144 (1636). Vasile-Vodă, pentru Bălan Postelnicul, care schimbă parte din Forăştĭ cu călugăriĭ «de la sfăntă măn[ă]stire de la Bărnova, ce este în codru Iaşului», egumen fiind Lazăr, luînd satul Rădeniĭ (Ţ. Hîrlăŭ), dat mănăstiriĭ de Barnovschi-Vodă, care-l avea şi el «de la ficoriĭ a luĭ Procopie Cărăiman Visternic, din uric de danie şi de miluire ce l-aŭ avut tatăl lor Procopie Cărăiman de la Costandin Movila V[oe]vod». Pătraşcu Başotă V. Log. — Traducere din 1800, de Debriţ.

Pentru Procopie, fratele Agăĭ Caraiman (=Caramanul), v. vol. IV, p. LXXVII

19. 15 Decembre 7154 (1645). Vasile-Vodă, pentru «sluga noastră Mihaĭ Arbanaş», ce aduce zapis al luĭ Ţica biv Postelnicel, Savel ginerele luĭ Vorontariŭ, Ionaşcu Jora, Grigori Poroh, Nicoară Dupnicĭ «şi de la alţĭ oştaşĭ de frunte a Curţiĭ g[os]pod», pentru o vînzare făcută de Safta fiica luĭ Alboticu la Forăştĭ (Ţ. Iaşĭ). Todiraşcu V. Log. Ionaşco.—Traducere din 1810 a luĭ «Ion Ianoli, tălmač ot Vistierie».

20. Iaşĭ, 25 Februar 7164 (1656). Ghiorghie Ştefan-Vodă, pentru «Iordachii biv Vel Vist., ginerile răposatuluĭ Gavrilaş Mateiaş biv Vel Log», care arată că «toate dresurile şi scrisorile ce aŭ avut socrul săŭ Gavrilaş Logofătul, de clironomie şi răscumpărărĭ, de la alţĭ Domnĭ ce aŭ fost maĭ înnaintea de noĭ, pe toati satile ce li-aŭ avut în Ţănutul Suceviĭ şi în Ţănutul Dorohoiuluĭ, anume satile de la Ţint. Suceviĭ: Iucşaniĭ şi Salcea şi satul Luzna şi giumătate de sat Crasna şi a patra parte din Vascăuţĭ şi treĭ părţĭ de Corlăţale şi partea Solomii, mama Turetchiaĭ (тȣретклаѥ), ce s'a alege din Turiatcă şi din Nihoreanĭ, i tij satele de la Ţănt. Dorohoiuluĭ, tot satul Podraga şi Curbeniĭ şi Alişăniĭ şi satul Căbiceniĭ şi satul Corneştiĭ şi giumătate de sat Giurgeştiĭ şi giumătate de sat Voscăuţ şi tot satul Păltinişul şi satul Lozeaniĭ, din treĭ părţĭ ce să înparte tot satul Borodăceniĭ doĭ părţĭ, şi tot satul Budeniĭ,

cu iazurĭ şi morĭ şi cu toate veniturile, — acelea dreasurĭ şi scrisorĭ ce li-aŭ avut pe acele sati maĭ sus scrisă, toati s'aŭ prăpădit de spre Căzacĭ, când aŭ venit în pământul nostru al Moldavii Timuş Hmilniţchi, fečorul luĭ Bogdan Hmilniţchi, Hatmanul Zaporojănilor, pănă la oraşul Sucevii, şi aŭ prădat toate mănăstirile cari aŭ fost în cuprinsul oraşuluĭ şi, bătănd, aŭ agiunsu şi la sfănta mănăstire Dragomirna, şi aŭ răpit eĭ toate avearile boerilor şi a părinţilor călugărĭ, precum şi a altor ce aŭ fost păstrate acolò, şi acele dresurĭ şi scrisorĭ ce aŭ avut socrul săŭ Gavrilaş Logof[ă]tul, de clironomiĭ şi răscumpărărĭ, precum săngură Domnie Mea ştim şi am văzut nişte dresurĭ şi scrisorĭ de Căzacĭ rupte.» Întăreşte satele. Ionaşcu Rusul V. Log. Dumitraşco.» Pecete din 7163 [1654-5]. — Tradus de Necolaĭ Mandrea, la 1-iŭ Decembre 1816.

Prada luĭ Timuş s'a făcut în 1650. — V. şi nº 14.

21. Iaşĭ, 1-iŭ Februar 7166 (1658). Gheorghie Ştefan-Vodă, pentru Vistiernicul-cel-Mare Solomon Bărlădianu, ce are moşie la Hănceştĭ, Ţ. Suceava. Sînt trimeşĭ la cercetare Dabija Vornicul-cel-Mare de Ţara-de-sus şi Grigore Neniul Logofăt al doilea. Între locurĭ: Făntăna Putredă. Iscăleşte Contiş.—Copie după copie.

22. Iaşĭ, 2 Septembre 7173 (1664). «Alecsandra Stolničasa, sora răposatuluĭ Iorgăĭ Postialnicul, şi cu ficĭorul miaŭ Toderaşco», vînd Plopeniĭ, «ce iaste la ocolul Suciaveĭ», «dumisale luĭ Ursachie Cluciarul cel Mare», pentru «500 leĭ bătuţĭ». «'Ιὼ 'Αλαιξάνδρα ἔδαλα καὶ τὴν βοῦλα μας. 'Εγὼ Τοδεράσκω ὤ ἧος του Γιόργω Στολνίκου στ[ε]ρεὸ τ'ἄνοθεν.» Pecetea, cu cerneală, e mică, ştearsă; poartă, se pare, literele: M. II.

Pentru această vaĭă a luĭ Vasile Lupu, v. vol. III, p. 32.

23. Iaşĭ, 12 Decembre 7173 (1664). Ghedeon arhiepiscop şi Mitropolit Suceveĭ, Racoviţă Cehan Logofăt, Toma Catacozino V. Vor. de Ţara-de-jos, etc., întăresc vînzarea Plopenilor, «ce iaste de ocolul trăguluĭ Suceveĭ». Pecetea Mitropolieĭ, cu Sf. Gheorghe şi: † печат стго геωргиа митрополии сѹчавскоі. Un Vornic de gloată are în pecete crucea cu literele г. с. с. с. Între marturĭ, şi «Miron Costin Vel Comis iscal».

24. Iaşĭ, 12 Decembre 7173 (1664). Evstratie Dabijia-Vodă,

pentru «Ghiorghie Ursachie Marilea-Cluciar», care a cumpărat Plopenii. Nicolaĭ Buhuş V. Log. Tiron pisar. Pecete mare pe hîrtie, cu legenda: іѡ істратіє дабижа воєвода и господар землє молдавско[і]; ≠ зро.

25. 167 —. Hotărnicie. Marturĭ: «Praje de Bul[bu]canĭ şi 'Pălu ot Mălăeştĭ».

26. «U Cotnarĭ, Fev. 12» [7179=1671]. Către Solomon [Bărlădeanul], Marele-Logofăt. Se arată că aŭ venit «Vasilie şi Ştefan Ciuşco şi Vărvara» şi alţiĭ, pentru o ceartă de pămînt. Iscăleşte: «Toderaşco Spăt[ar]». Pecete brună, ruptă.

Toderaşco e fiul cel maĭ mare al luĭ Iordachi Cantacuzino Vistierul.

27. Iaşĭ, 24 Februar 7179 (1671). Duca-Vodă, pentru «Ştefan Ciuşco şi Gligorie şi Anisiia, fečoriĭ Vărvareĭ, fata luĭ Toader Grebencia şi a Mădăluţeĭ, şi nepotul lor, Ilie», din Munteanĭ. «Aŭ cumpărat Damir de la Dočca, fata luĭ Bulboac ce aŭ fost Vătav-Mare, din Hrălăŭ... S'aŭ aflat părinţiĭ lor vănduţĭ răziaşilor din partea din sus.» «Bărlădeanul Vel Logftu. Eftimie.» Pecete cu: ιѡ дѹка воєвода божію милостію госп. зма. мко. ≠зрод; la dreapta şi stînga coroaneĭ, în cifre: 1666.

28. 1681. Zapis Nume: «Andre[ĭ] făclăer de Botenĭ [Băltenĭ] şi Praje de Bul[bu]canĭ..., Magul ot Răteştĭ, Teder Robul».

29. 20 April 7189 (1681). «Trucina, nepoata luĭ Osip Visternicelul din sat din Muntianĭ ce sintu pre Mileatin», face vînzare. Între marturĭ: «Păpăluĭ din Mălăeştĭ», Gavril Damir, «Andreĭ făcliarul de Băltianĭ şi Gavril Magul de Răteştĭ». Scrie «Lupaşco fečorul luĭ Păntece».

30. [7190=1681-2]. Vînzare din partea uneĭ Mărica Golăiasă.

31. Iaşĭ, 15 Octombre 7190 (1681). Vînzare la Muntenĭ. Marturĭ: «Gheorghiţă Hociungu č-aŭ fost părcălabŭ..., Pinteleĭ din Frătianĭ».

32. Ianuar 7190 (1682). Vînzare; marturĭ: «Toader sin Ursu Vădenul şi preutul Echim de Tărgul-Fromos..., Gavril Răspop».

33. Iaşĭ, 16 April 7190 (1682). «Mărie Zupčas[a] ot Dăjenĭ şi cu fečorul meŭ Mitran» vinde partea luĭ «Zupcu». Marturĭ:

«Manole Pojar de pe podul Hagioae..., Ion Mavrichi ot Trifeştĭ».

34. Iaşĭ, 15 April 7193 (1685). Pomenit satul Păşcăneĭ. Martur: «Pancul ispravnicul de la dumnialuĭ Visternicul cel Mari».

35. 30 Mart 7194 (1686). Zapis pentru vînzare. Marturĭ: «Dumitraşco Gĭulescul, aprod de tărgu..., Pancul..., Pavăl Horčag».

36. 2 Iunie 7194 (1686). «Mărica Golăiasa, sora Onuluĭ», vinde pămînt. Între marturĭ, «Tănasie Ştubeĭ», «preutul Echim ot Tărgul-Frumos».

37. 17 Februar 7200 (1692). «Ermonah Cozma, egumen de la sv[ă]nta mănăstire de la Ocnă, mărturisescu cu sufletul mieŭ, la răpăusarea dumisalea Ursachie Visternicul, fiindu-ĭ eŭ dumisale duhovnic, aŭ mărturisit cătră mene şi la diiată dumisalea s'aŭ scris pentru un sat amume *(sic)* Plopeniĭ, carelea iaste pe apa Suceveĭ, cum l-aŭ latu dumnialuĭ acestu satu dumisalea nepotu-săŭ luĭ Costantin Ursachie. Care s'aŭ socotit pentru neştea datorie care aŭ fost dumisale dator, şi s'aŭ dat acesta sato carelea maĭ sus s'aŭ scris. Aşè ştiŭ şi mărturisescu cu sufletul mieŭ: pentru credinţa am iscălit, să fie de credinţa.» Iscălitură grecească.

Mănăstirea fusese chiar clădită de Ursachi. Azĭ e o biserică cu totul prefăcută. V. *Inscripţiĭ din bisericile Românieĭ*, I, cap Ocna, p. 28.

38. Iaşĭ, 23 Iunie 7208 (1700). «Preutul Ursu ot Vrat *(sic)* protopop şi Toader săn Drughi ot Dăjen[ĭ] şi Gavril Damir... Neculaĭ Bălăuţ ot Dănuţenĭ şi Săvastriia giner[e] Chiriučanuluĭ ot Răteştĭ».

Cf. n[1] 27.

39. 30 April 7212 (1704). Zapis. Nume: «egumenul Evloghie ot Zagavei de la Hărĭăŭ şi Vasilii brat părcălabuluĭ Ursuluĭ ot Ştefăneştĭ [Ţ. Botoşanĭ] şi Gavril Zuban şi Andreaĭ Hăzăpan».

Schitul luĭ Zagavie e acela unde a stat Amfilohie, episcop al Hotinuluĭ. Se vede pe o culme la dreapta drumuluĭ de la Hîrlăŭ spre Cotnarĭ.—V. vol. V, doc. Callimachi.

40. Iaşĭ, 1-iŭ Maiŭ 7113 (1705). Vînzare. «Eŭ popa Ştefan Ipcă, hiind eŭ mirian», făcuse o vînzare. Martur: «preutul

Dumitrașco din tărgu din Iaș, ot Sti Nicolaĭ viș [=de sus]». Scrie «Ion[i]ța diiacon ot Sti Neculaĭ viș».

E Sf. Nicolae cel sărac.

41. 2 Mart 7215 (1707). Raport pentru hotărnicie la Munteni. «Am tras și brazde cu un plug, din piatră în piatră.» Pomenită «Jijioara sacă».

42. Iașĭ, 4 Iunie 7215 (1707). «Iacobŭ, nepotul luĭ Hiloteĭ călugăruluĭ de la Zagavei», face mărturie pentru satul Munteni, «preutuluĭ Ștefan din Eș, de la Sti Niculaĭ viș». Marturĭ: «preutul Macsin ot Sti Ioan ot Măj și preutul Niculaĭ ot tam și preutul Ioan ot Văvedenii și Dumitrașco preutul ot Sti Neculaĭ viș».

43. Iașĭ, 10 Ianuar 7217 (1709). Mărturie de la «preutul Ștefan din tărgu din Iaș, de la Sti. Niculaĭ de sus». Nume: «Mărica Zupčas[a] de Dĭjenĭ», «fičorul eĭ, Mitrian». Scrie «preutul Ion de Iaș. de la Blagoveștenii».

44. 10 Ianuar 7217 (1709). Vînzare. «Și, prilejindu-s[ă] de aŭ murit Darie, și avănd o sor[ă] Mărie, è aŭ zis că eĭ n'ar[e] ce-ĭ hi bună moșie, ș'aŭ scos-o vanzătoar[e].»

45. 11 Ianuar 7217 (1709). Vînzare. «Să n'aibă trabă la cè petecă de moșie.»

46. Iașĭ, 12 Maiŭ 7217 (1709). Mihaĭ Racoviță-Vodă către episcopul de «Radauți», Calist, pentru Mihail egumenul de la Todeareni (Burdujenĭ), în ceartă cu Ion Balș Stolnic pentru satul Mireanĭ. Pomenițĭ: «Deadiul Curălariul, care aŭ fostu la Vlădica la Nichea [1]..., Vas[i]lie Ropotă și Lămășanul și Anton și alțiĭ din tîr[gul Suceveĭ] *[rupt]*... Antohie Jor[a] V[1] Logft.»

47. Iașĭ, 9 Februar 7231 (1723). Mihaĭ Racoviț[ă], pentru Sandul fuștașul «de spre Domna».

48. Iașĭ, 8 Iulie 7231 (1723). Mihaĭ Răcoviț[ă]-Vodă, pentru «Șerban Catacozunu Postialnicul», cu privire la «egumănul de la Burdujianĭ», ce are «înpresur[ă]tur[ă]» la «Mirianĭ».

Acest Șerban Cantacuzino a avut o viață politică ciudată. V. asupra luĭ cap. I din vol. VI și notele.

[1] Grigore, Mitropolit de Nicea și egumen de Burdujenĭ.

49. Bulbucanĭ, 16 Septembre 7233 (1724). «Vasilie Popa Uricariul» face raport de hotărnicie. «Ne vini Sandul fuştaşul de spre Mărie Sa Doamna, de ni-aŭ adus o luminată cartea Măriei Sale», pentru a hotărnici pe «Banul Macreiŭ». Adună pe «Bejan Jdera Postelnicul şi Andronache Damir şi Vărlanu fičorul Vlăsăiase», «Ştefan fratile luĭ Andronache», «Toader fičorul Butučasă», «Gavril Ghiga». Află şi două *slugĭ* ale Banuluĭ: «Sandul Cĭomărtan şi Zosán». Se aminteşte un act din 7128 [1619-20], de la Gaşpar-Vodă, pentru *pîra* luĭ Nebojatco Logofătul cu satul Bulbucaniĭ şi cu Dănuţaniĭ: Ion Scutariul hotărniceşte. «Unde aŭ fost morile luĭ Bulboacă... Pănă unde se chiamă iazul luĭ Dumnezeŭ, unde s'aŭ năruit dealul de aŭ astupat Miletinul... Aŭ adus [acum] pe Ursul fuştaşul de la Ostăpcianĭ... Ionaşco Negreiŭ... Gligore Ţăgănaş... Damaschin Cotărcia [Cotorcia] cel bătrăn... Dintr'acel scruntar din sus... Când iaste sloată, stă balta şi nu merge nicăiure apa... O sălişte Săngeriĭ..., altă săleşte Muntianiĭ... Şi, fiindu şi răzăşiĭ de Muntianĭ, să li fie zis Axintie Uricariul că va veni o vreme şi li-or lua moşie, şi or zăce că pe unde merge Miletinul acmù iaste Miletinul cel bătrăn, ce maĭ bine să-ĭ dè o părechi de čubote, nu prè lungĭ în turiace, să le pue o piiatră, iar popa Chişcă şi cu alţiĭ i-aŭ zis că n'aŭ putere, că aŭ eĭ la mână urice, de le scrie până în matca ča bătrână şi nu să tem.» — Copie

Axintie e vestitul caligraf şi cronicarul.

50. Iaşĭ, 18 Mart 7234 (1726). Mihaĭ Răcoviţă-Vodă, pentru moşia Muntenĭ. Nume: Cotărlă, Jderoae.

51. Iaşĭ, 13 Iulie 7242 (1736). Costandin Neculae-Vodă către Şerban Cantacuzinò biv Vel Medelnicer şi Solomon Botez biv Vel Şătrar, pentru hotărnicie la «sălişte Morenĭ, de care să ţini Rătunda şi Colacul Bălţiĭ şi heleşteul ce să numeşti Păscărie Mitropolituluĭ Grigorie Nichenschie, ce aŭ fost egumen la mănăstirea Todirenĭ, şi la moşie Todirenĭ, de care să ţini Ceiriul şi Adăncata şi Poiana Pustie». Ceruse hotărnicie Hristofor egumenul de Todirenĭ. — Copie.

52. 31 Ianuar 7246 (1738). Grigore Ghica-Vodă, pentru Hristofor egumenul de Todirenĭ. Citată hotarnica din 7244 (1735),

28 Octombre, cu chemare de «targoveți den Suciavă, Moldoveni si Armeni, anume Ioniță Necșoiŭ și Dimo Săoleș și Costandin Olariŭ, șoltuz, și Grigoraș Chele-Albă, Arman, și Toma Cĭomag, Arman, si Stànislav, și Ion Cĭubotariŭ, și Vasăli Păduri, și alți mulți». Carte de blestem de la Mitropolitul Antonie. Hotare: «de la crucia Armanuluĭ păr la Făntăna Băculuĭ, tot locul de triaba Domnii, fiind Scaunul Domnieĭ la Suciavă, dar eĭ nu știŭ cuĭ s'aŭ dat danie, ci dum[nea]lor hotarniciĭ aŭ întrebat și pe dichiu Isaiia de Suciavă, ari nıscaivaĭ (sic) scrisorĭ pentru un loc ci să chiamă Păscărie și Colacu Bălțiĭ. Dichiul aŭ zis că n'are nicĭ-o scrisoari. Iar egumenul Hristofor ni-aŭ arătat un uric de la Irimia Moghila Voevod și triĭ ispisoace de la răposatul Alicsandru-Vodă și de la Gașpar-Vodă și de la Ștefan Tomșa-Vodă, osăbit aŭ maĭ arătat un ispisoc de la Ștefan Petru-Vodă, pintru Colacul Bălțiĭ, anumi că este danie și miluire m[ă]n[ăstiriĭ] Todirenilor. Și, văzănd scrisorĭ ca aceste, s'aŭ sculat ș'aŭ luat și pre alț boerĭ, cari s'aŭ tămplat acolo, anumi Ghiorghii Turculețĭ Post. și Ilie Șăptilicĭ Stol. ș[i] Vasăli Balș și Isaiia dichiu di Suciavă și Toader Bădiliță părcălab și Toadir Dămiian Vor[ni]c[ul] de Suciavă și alț oaminĭ bătrănĭ megieș, și aŭ văzut hotarăle, și aŭ dovidit pentru acel loc ci si chiamă Păscărie, că sănt în hotarul Mirenilor. Numaĭ aŭ dat samă Hristofor că în vremile vechĭ aŭ fost venit un Mitropolit (lipsă), om străin de la Nichie și aŭ fost egumen la Todirenĭ, trimis de la Svinta Agură, și pe numile aceluia le zic Păscăriĭ Mitropolituluĭ, și acum fac că esti locul Mitropoliiĭ, măcar că aŭ și stăpănit dichiiĭ de la Mitropolie de multi orĭ pe acel numi ce s'aŭ numit Păscărie Mitropolituluĭ, schimbăndu-să numile și numindu-să osebit Păscărie și Colacul Bălțiĭ, iar săliște nu esti, hotar n'are ... Osăbit și altă bucată de loc ci să chiamă Ciiriul, cănd era Domnie la Suciava, era acè bucată de loc ciir gospod, pentru triaba Domniiĭ, dar esti din hotarul Todirenilor.» Hotarele le înseamnă acum Bădiliță, Dămiian, «Grigori rotar din Todirenĭ, Toader Mișca, Mihăilă fiĭoru Todosieĭ și Chele-Albă, Arman de Suciavă ... Un ștejar cu crucĭ vechĭ într'ănsul ... Drumul cel

mare ce merge de la Suciava la Botoşănĭ, până într'u poeniţă ce să chiamă Poiana Puţuluĭ, şi esti şi un puţ vechĭ parăsit, lăngă drumul cel mare... Pe unde aŭ fost şi arăturĭ, să cunosc hotarăle, să chiamă Priloagile, şi de acolo loveşte la Făntăna Putredă, şi apoĭ la Trestioara, apoĭ la Făntăna Roş *(sic)*... Vale-Mare şi Racovile... Pă la un ştejar mare, însămnat roate... Pi din sus di lunca luĭ Marcu... Vadul luĭ Ciuşcu... Cuibul Hulturuluĭ... Capul Domnuluĭ, şi de acolo opcina cu hotar, Zvorăşte, pără în hotaru Dragomirniĭ... Înpotriva altuĭ părăŭ, ce să pogoară de la Pleş... Şi de acolo drept prin loziĭ, şăsul... S'aŭ pus o piiatră în dălma dialuluĭ.» Sandu Sturza Vel Logoft. — Copie.

53. 18 Ianuar 7247 (1739). «Varlam Ursachi egumen ot Slatin[a], înpreună cu frate-meŭ Gheorghii Ursachi», daŭ zapis «uncheşuluĭ Ştefan Iani biv vtori Logofăt», că, «fiind maică nostră Sărafima Ursăchioae datoare cu doĭ sălaş[e] de Ţiganĭ întregĭ dumisal[e], osăbit de aceste 2 sălaşi de Ţiganĭ maĭ are dumn[ea]luĭ datoriĭ la min[e], la Varlam, ce me'ŭ dat la însurăčune mè, unile şi altile, anum[e]: un brăŭ de Ţar[i]grad, care e-ŭ fost cumpărătura 12 leĭ în Ţarigrad, ş[i] 20 berbecĭ, şi 30 vedre vin, osăbit de altele ce me'ŭ dăruit dumn[ea]luĭ la traba nunţiĭ». Pusese zălog Feteştiĭ, «cu vecinĭ», «osăbit de doĭ vecinĭ ce s'aŭ răscumpărat de la maică nostră». Cedează satul. «Ş'aŭ priimit-o ş[i] dumn[ea]luĭ pentru aceştĭ Ţiganĭ pentru alte datoriĭ, ş[i] ne'ŭ dat toate zapisăle... Să-ĭ hii dum[i]sale driapt[ă] oţin[ă] ş[i] moşii în vecĭ, şi copiilor dum[i]sal[e]» Iscălesc maĭ mulţĭ boierĭ. Scrie «Costantin Lăn[ă], Med[elnicer]».

Pentru Varlaam Ursachi, v. tabla la vol. III-IV.

54. 20 Ianuar 7247 (1739). Şteafan Iani Log[o]f[ă]t vinde cumpărătura sa de la ceĭ doĭ Ursachi. «Sălaşe de Ţiganĭ č-am fostu cumpărat de la maica lor, Martha Ursăchioai.»

În călugărie, Marta s'a numit Serafima.

55. 6 Februar 7250 (1742) Mărturie pentru «Darie č-aŭ fostu Med[elnicer]u cu Neculaĭ Drehle de la Rădenĭ ot Ţinutul Eşuluĭ». Pomenită «o mărturie de la Toader biv Vornic de lemne şi de la Iacomii Vornic, din vălet 7246 [1738], Maĭ 2».

56. Iaşĭ, 31 August 7250 (1742). Costandin Nicolae-Vodă, pentru «chir Ioasaf, egumenul de la sv[ă]nta m[ă]n[ă]stirea Toderenii», pentru dijma Merenilor.

57. 26 Octombre 7251 (1742). «Iordache Balş biv Vel Jicnicer» dă zapis «fratelui meŭ Lupul Balşĭ ce aŭ fost Medelnicerĭ-Maria», dîndu-ĭ Plopenii, «în Ţinutul Suceveĭ», care «îmĭ este mie daniia de la dumniei mătuşica Catrina Ursăcoe», primind el în loc Vladicina, «în Ţinutul Hotinuluĭ, de ocol tărguluĭ». Pomeniţĭ «vecini de Novosiliţă». Iscălesc şi «Costandin Balş Vel Pah., Vas[i]le Balş». Scrie «Toader Bădiliţ[ă] Vor[ni]c ot Sučav[a]».

58. 1-iŭ Iunie 7251 (1743). Împărţire. «Parte ce aŭ fost de baştin[ă], frătască.»

59. 1-iŭ Iunie 7253 (1745). «Toader Cotărlă» vinde moşie luĭ Ioniţ[ă] Chişcă. «Unchiul nostru Toader Cristiţ... Trăgăndu-ne şi noĭ tot de pe namul dum[i]sale, din bătrănĭ.»

60. 1-iŭ Mart 7254 (1746). «Aniţa fata popiĭ luĭ Ştefan Chişcă», cu fiiĭ «Ioniţ[ă] şi Maliţiţa şi Safta», face o vînzare.

61. «Costandin Pahar[nicul] [Cantacuzino]», către Lupul Balş Ban, «cinst[it], iubit şi al meŭ întocmaĭ ca un frate, cumnat». «Mi s'aŭ rupt iazul morilor de la Tişuţ, şi, după cum s'aŭ rupt, nu-ĭ nedejde ca să-l maĭ ezăsc acolo unde aŭ fost, — nu de alt, numaĭ dum. ştiĭ căt năcaz, că în tot anul îl ezăsc căte de doî orĭ, ce acum am socotit să-l fac maĭ sus şi să sap alt[ă] gărlă, şi, unde vin să-l facă, vine cu un capăt pe locul dumitale; ce te înştiinţăz şi te poftesc ca să fii cu voe dum. să-l fac acolò, undi am socotit, că, unde voĭ să-l fac, dumitale nu să face nič-o păgubire; şi, pentru adetul moşii, iarăş, ce-ĭ socoti dm să daŭ pe an, să-m scriĭ dumneta, căt să ştiŭ. Numaĭ poftesc, frate, ca să fie cu voe dum[i]tale, că eŭ sănt nădăjduitu dragosti dum[itale].» «Maĭ 29.»

Pecete neagră, cu vulturul bicefal, coroană şi literele K. C.

Lupu scrie pe dos: «răvaş de la Păh. Dinul».

E Dinu fiul luĭ Mateĭ Cantacuzino, Banul muntean, şi bunul Mitropolituluĭ Veniamin Costachi. V. vol. VII. p. 173 şi urm. Tişăuţiĭ îĭ avea de zestre (*ibid.*, p. 196). El s'a căsătorit şi aşezat în Moldova la 1735-6 (*ibid.*, p. 193). Soţia luĭ Lupu Balş, Safta, era fiică a luĭ Iordachi Cantacuzino *Păşcanul*, pe cînd Dinu ţinea pe Safta a lui Iordachi Cantacuzino *Deleanul* (v. *Inscripţiile*

mele, I, p. 4). Tot acolo, notițe despre Lupu Balș. În curtea bisericiĭ din Rus-Mănăstioara, între Suceava și Reusenĭ, în Bucovina, am maĭ găsit aceste două inscripțiĭ bălșeștĭ de pe atuncĭ, puse pe aceiașĭ piatră:

«Aice să odihnește șerbulŭ luĭ Dumnezăŭ Ioanŭ Balășŭ Velŭ Vorŭn[ic]; aŭ răpoosat la velet 7247 [1738], Noemv. 25.

«Aice și fiiulŭ dumisale Vasile Balășŭ Velŭ Stolnec; aŭ răpoosat la vălet 7262 [1753], Dech[emvrie] 25.»

Pentru Bălșeștiĭ maĭ vechĭ și înrudirea lor cu Bîrlădeanu, boierul ucis de Aron-Vodă, v. maĭ sus, nº 7. Din regestele date în vol. VI, p. 559, se vede că Ioan Balș, cel îngropat la Plopenĭ, era frate cu Andreĭ, Pavel și Anița, după care s'a numit fiica luĭ Ion, măritată cu Constantin beizadeà, fiul luĭ Brîncoveanu. Tatăl lor *nu* ar fi Vasile, fiul Mareluĭ Vornic Ionașcu *(ibid.,* p. 589). Cf. în sfîrșit tabla *Doc. Callimachi* și Kozak, *Inschriften aus der Bukowina,* I, pp 22-3.

Vasile al II-lea Stolnicul, se întîmpină și în actele noastre, la 1742 (nº 61), împreună cu Constantin, poate un frate, și cu rudele lor, frațiĭ Lupu și Iordachi.

62. 17 Novembre 7259 (1750). Hotarnică. «Satul Grigoreștiĭ aŭ fost driaptă moșie a Saftiĭ Spătăroaeĭ luĭ Neculaĭ Ureche Spat[arul], fata luĭ Andreĭ Hat[manul]; unde Neculaĭ Ureche acolò aŭ trăit și aŭ murit, fiind față temeliile casălor și numele luĭ scris pe piiatra mormăntuluĭ, și după moarte Urichioaiĭ aŭ rămas în stăpănire niamuluĭ săŭ Buhușăștiĭ, fiind așezare într'acel sat și Dumitru Buhuș, tatăl Sanduluĭ Buhuș, trăind triĭzăcĭ și doĭ di anĭ păn la morte sa, și acum trăesc și copii săĭ și oamenĭ marturĭ ce aŭ adus Buhuș [Sandu, Postelnic], anume Ghiorghi Dohotariul din sat din Măndreștiĭ și Vasăle Hărtie ot tam și Ion Drăgușan și Flore și Dănilă...» Fusese hotarnică între Dumitru Buhuș și mănăstirea Sucevița, supt «Mihaĭ-Vodă» (Racoviță). — Copie.

Pentru spița neamuluĭ Buhuș, v. vol. V, pp. 573-5. Nicolae Ureche, fiul luĭ Vasile și nepotul de fiŭ al luĭ Nestor, și-a măritat fata după Sandu Buhuș Hatmanul. V. *ibid.,* pp. 574, 578. Soția luĭ Nicolae se vede de aicĭ a fi fost fata luĭ Andreĭ Hatmanul luĭ Petru Șchiopul. V. Hurmuzaki, XI, tabla.

63. 24 Septembre 7261 (1752). «Irina Chișculeasă, a luĭ Costantin Chișcă biv poroșnic», vinde «săliștea Munteniĭ», în hotar cu «Răteștiĭ, dum[i]sali Aristarho biv Vel Spăt.».

Aristarho Hrisosculeŭ era fiul uneĭ fete a Ducăĭ-Vodă. V. vol. VI, p. 563.

64. 10 Mart 7267 (1759). Zapis al luĭ «Costandin Osmache», negustor, cu fratele, din Iașĭ. Pomenit și «Tănas[e] Făină, ĕ-aŭ fost Vornecu di spre Doamna la Duca-Vodă».

65. 25 Iulie 7267 (1759). Judecată a luĭ «Iordachi Canta-

c[uzino] Pah.». «Ionaşco şi Titiia, fičoriĭl uĭ Gavril.» «Toader cel mare, fičor Ursuluĭ din Păşcăneĭ.» «Stăpânire răpousatuluĭ Sandul Sturdze Log[o]făt.»

Iordachi e fiul Deleanuluĭ. V. vol. VII, *l. c.*

66. 8 Septembre 1764. «Lupu Balş biv Vel Vor[nic]» se învoieşte înnaintea «Sfinţii Sale părinteluĭ Gligorie arhimandritul cheschiofilaxi tis ieras chevasilichis monis tu Aghiu Pavlu [1], de la sfănta mănăstire Sfetagora, ce esti hramul Sfeti Ghiorghi», şi cu Timofteĭ egumenul de la Tudorenĭ, pentru moşia Moreniĭ, în hotar çu satul său Plopenii. Balş avea şi Vălcăneştiĭ, Feteştiĭ. Se face schimb: «măcar că Mereniĭ sănt oarece maĭ laţi, dar esti moşii maĭ scurtă». Balş cheltuise peste o mie de leĭ cu morile. «Şi o cărčmă ce este lăngă moară.» Marturĭ: «părinţiĭ sfetagoreţ de la sfintele mănăstirĭ de la Iaş, şi alţĭ boerĭ marĭ care s'aŭ iscălit... Care s'aŭ tămplat şi Sfinţie Sa părintele Gligorie arhimandritul de la sfănta măn[ă]stire Sfeti Pavlu de la Sfetagora, undi esti închinată sfánta măn[ă]stire Tudoreni, viind aice cu sfánta cruci». Pecete cu cerneală, cu blason neînţeles.

67. 22 Octombre 7273 (1764). «I. Cant. Spat.» dă o poruncă hotărnicie la «Costandin Tacul, Căpt. Ioan Maţ-gras şi Ioan Păşcanul, ot Săngeriĭ».

68. 3 August 1765. «Cost. Ct. Pah» [Cantacuzino; v. n⁰ 61] face izvod de moşiĭ şi lucrurĭ. «Lanţuv de aur cu zălidi..., inelu cu diamanturĭ de logodnă, 2 inele căte c'un zamfiru albu..., 1 inelu c'un zamfiru albastru, de pecete..., 5 florĭ de argintŭ pe haşă.., 1 stropitoare de argintu poliită..., 1 săcrieş săpatu ş[i] poliitu, 1 săcrieş mic cu urşinic de odoară, 1 săcriŭ mare cu boarfe, flocos; 1 scoarţă mari cu florĭ, 1 covoru mare de urşinicu, 2 covoară de Ţarigrad, 2 năfrămĭ de oglindă: una prisne cu hiru ş[i] 1 de răţăle cu hiru..., 6 cămeş cu mănică cu hiru, 5 cămeşĭ leşăştĭ cu hiru, 1 mas[ă] a mas[ă] cu peşchiriurĭ..., 12 şărvete cu răţăle cu hir..., 1 beniş de ştiof galbănu cu samurĭ, 1 beniş de ştiofu albu cu cacomu..., 1 roche belacoasi verde în şătrange cu hiru...,

[1] Καὶ σκευοφύλαξ τῆς ἱερᾶς καὶ βασιλικῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Παύλου.

1 rochi de aclazu singepiŭ cu hiru..., 1 antereŭ di ştiof cu hiru..., 1 oghialu de lastră cu şarşaful luĭ, cusutŭ cu hiru, ..., 1 prostire cu sirmă peste totu, 1 prostire de răţăli cu hiru..., 2 feţĭ de perne marĭ şi 4 micĭ de papură *(sic)* şi cu răţăli cu hiru, 1 cămară.» Satul Socĭ îl păstrează socrul.

69 8 Septembre 1766. «Grigorie arhimandritul cheschiofilaxi tis eras che vasilichis monis tu Aghiu Pavlu de la sfănta mănăstirea Sfăntagura[1]» şi egumenul Timofteiŭ de la Todirenĭ daŭ zapis luĭ Lupu Balş pentru schimbul pomenit. Iscălitură grecească. Pecetea mănăstiriĭ Sf. Pavel.

70. «† Dum. răzăş de Drăgoten[i], cu fer[i]cită săn[ă]tate mă închin dumilorvoastre. Iată că eŭ paartea mea de moşii ce o am acolo, am văndut-o dumisale giupănuluĭ Costandin Pa[na]iti, Lipcan. Fiindcă să hotărăşte alăturĭ cu moşie dumisal[e], este răzăş. Dar, fiindcă sănteţ dum. maĭ aprope, că sănteţu la un loc, de vreţ, daţ baniĭ ce scrie în zapis, şi va rămănè moşie la dumilur voastre. Nu vreţ să daţ bani, iscăliţ în zapisul meŭ cel de vănzare, că iată că eŭ vă înştiinţăz, să nu zăciţ pe urmă că n'aţ ştiut. 100 leĭ estea preţul vănzăriĭ mele, şi acmu păn la Sfete Dumitru să veniţ, or banĭ să daţ, or să iscăliţ. Şi să fiţ dm. săn[ă]toş. 7274 [1765], Oct. 17. Al dm. ca un frate: Ioniţ[ă] Chişcă.»

71. 3 Decembre —. Iordachi Balş trimete Lupuluĭ, fratele săŭ, actele Plopenilor şi «pecetluitu[l] luĭ Ursachi de o pungă de banĭ a luĭ Cĭoldan» [= Şoldan; v. şi n[le] 15, 16]. Pecete mică, neagră, cu o lebădă care-şĭ ciuguleşte pieptul.

72. Ianuar [1777-82]. Jalbă [către Constantin Vodă Moruzi]. «Eŭ am rămas întunecat, neavănd nicĭ o scrisoare la măna mea. Şi, în trecuţiĭ anĭ, în vreme Măriĭ Sale răpousatuluĭ Grigori Calimah-Vodă, mergăndu eŭ înpreună cu dum. boeri -čaŭ fost pribegĭ într'acè vremi, la Căşla Hanuluĭ, la Sultanu ce era acolò, am găsit şi pe văru-mieŭ ce era acolò, robit de Mărie Sa Crăng[=Crîm]-Gherì-Han, şi, fiind el om slab şi la văsta bătrăneţilor, mi-aŭ arătat pe unde sint moşiile zălog de dănsul, dăndu-mĭ şi mărturie înnainte a toţ boeriĭ

[1] V. p. 61, nota.

č-aŭ fost acolo, pe unde sint amaneturĭ pusă, cari sint și iscăliț 5 boerĭ marĭ într'acè mărturie, ca să caut să-mĭ scot parte mè de moșie. Și alte părțĭ li am scos toate, după acè mărturie, iar, căt pentru o moșie anume Muntenii, de la Ținutu Hărlăuluĭ, č-aŭ fostu pusă amanet la răpousatul Panaite cupeț, care o stăpânește acmu fiiul săŭ, Iordachi Panaite, mergănd la dum , nič într'u chip nu să dă la cale, zicănd că o are cumpărătură dă la maica aceluĭ văr al mieŭ. Doamne, eŭ ceiŭ parte mè și să răscumpăr parte văruluĭ mieŭ, și păn acmu n'am putut să-m caut dreptate mè, fiind vremile răscoalilor, și, după răscoale, fiind Iordachi Panaite om a răpousatuluĭ Mării Sale Ghicăĭ-Vodă, n'am îndrăznit să jăluesc, ce acum mă rog Mării Tale, ca unuĭ Domn bun și îndreptător, să aibu dreptate de la Mărie Ta. Și cum a fi mila Mării Tale.

Robul Mării Tale:

Ioniț[ă] Chișcă, mazil ot Niamțu.»

Fuga boierilor la Han se făcu supt *Ioan*-Vodă Callimachi, în 1758-9. V. *Doc. Callimachi*, I, pp. CIII-IV.

73. 3 Februar 1779. Cercetare la Munteni, pentru Ioniță Chișcă. Mărturia văruluĭ săŭ era din 13 Novembre 7276 (1767). Cumpărătorul arată un act din 24 Septembre 7261 (1752), de la «Irina Chișculiasă, a luĭ Costandin Chișcă č-aŭ fost poroșnic, muma luĭ Ioniți Chișcă și mătușa jăluitoriuluĭ». «Răzeș împregiuraș.» Pomențĭ: «Ioniță Bantăș diiac și Macarŭ Gheban diiac».

74. 1[iŭ] Mart 1785. Mih[ai] Sturz[a] Vel Clucer dă adeverință pentru moșiĭ bălșeștĭ. «Fiind a mănăstirii Ocniĭ [moșia Vlădicica], dată dă răp[o]satul Ursach[i] Vist., fiind acastă măn[ă]stire făcută din temelie dă răp[o]satul Vist. Ursache [v. n° 53] ... M'am învoit eŭ cu dumnealuĭ nene Lupul Balș Log[ofă]t.» Se pomenesc satele: Nădăbăuțiĭ, Novosălnița. «Cum și eŭ cu mătușa Safta Hătmăneaasa, fiind clironomĭ răp[o]satuluĭ Iordachi Balș Vornic.» «Schimbătura ce aŭ făcut moșă-mieŭ cu dumnealuĭ.»

Ion Sturdza, fiul Sanduluĭ, alipit la casa rudeĭ sale Grigore Mateĭ Ghica,

trăi, după plecarea acestuia în Țara-Românească, aici lîngă dînsul. Fiul său Mihaĭ era deci prin creștere un Muntean și avea și Logofeți munteni; de unde particularitățile de limbă ale acestei scrisori. V. și vol. VI, p. 567.

75. 1793 Plîngere de încălcare și pagube a lui Ștefan Hurmuzachi V. Vist. contra Stolnicesei Ilinca Bălșoaia. «Trecu vitile lor din Cordon piste hraniță, în parte acasta, dincoace, în Moldova.»

Pare să fie bunicul luĭ Doxachi de la Cernauca.

76. 20 Februar 1795. Alexandru Ioan Calimah Vodă, pentru «Iordache fiiul răposatuluĭ Ștefan Hurmuzache biv V[e]l Vist.», care stăpânește moșia «Iucsenii, ci se numește și Salcea, la Țin[u]t[ul] Sucevvii, care îi este clironomie de la maica sa Balașa Cantacuzinò».

Un Mateĭ Hurmuzaki, care face hotărnicie la 1779 (vol. VII, p. 228, n° 81), își mărită fata, Anastasia, cu Ionița Canta, cronicarul (*Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*, tabla). Bălașa nu poate fi deci o fiică a luĭ Dinu Cantacuzino, de și o Bălașă, fiica luĭ, ținuse întăiŭ pe Arisiarho Hrisoscoleŭ (v. maĭ sus, n° 63). Bălașa Hurmuzaki e de sigur fata luĭ Constantin Pășcanul. V. *Genealogia Cantacuzinilor*, tabla la p. 47.

77. F. d. «Izvod de zestrii č-am dat fiichii meli Bălașii.» «O masă aliasă cu peșchirul eĭ. O masă nemțască cu 12 șervite cu horbote, și un peșchir de spălatu, cu horbote, și o năframă de mănĭ cu rețele... 4 mesă în cincĭ iță, cu 24 șervet[e] și 4 năfrămĭ de mănă, o năframă de obraz în cincĭ iță... 4 prostirĭ vărstate de pus pe chilote, 2 prostir[ĭ] d'infățat oghialul... 4 părechĭ marĭ și 5 micĭ de burungicu cu rățeli cusute cu tiriplicu... 1 cămeșă de făredeŭ... 1 săpetu de cele flocoas[e] marĭ de la Lepțcanĭ, 1 săcriiŭ săpatu, poliitu peste totu, 1 săcrieș micu, înbrăcatu cu urșinicu, cu oglindă cu călămăr[ĭ] ș[i] de pus odoarele... 1 chilotă de atlazu... 1 pologu de taftă leșască cu ochĭ... 1 colonocu (*sic*) de postavu de pus așternutul, 1 oglindă mare de cele bune și cu cheptenii, 1 șcatulcă lepțcăniască de cele bune, cu 8 șăpurĭ și cu 5 păh[are] și 2 carafițĭ... Hamurĭ de bulgarii rusești, 1 cămară cu 6 caĭ murgĭ, cu hamur[ĭ] din țară» Și moșia «Socii, la Hărlăŭ, pe Militinu».

E zestrea Bălașeĭ Cantacuzino din n[1] precedent.

78. «Salce, 27 8ber 1800.» [Iordachi Hurmuzachi] către un

Vel Vornic, care venise pentru hotărnicie și nu isprăvise nimic. «Iară cereare mè era întru scoposul acestŭ, ca să fie triabă adusă la înplinire și săvărșire eĭ, iară nu pentru ca să-ţ facĭ dum. numaĭ o preîmblare de la Eș pănă aice și să umbli doao-treĭ zile pe moșie mè, nefăcănd nicĭ-o triabă, numai ca la o recreaţie după vănat, și, măcar că aĭ venit dum. la mine drept la gazdă, ci, viind, te aĭ dus dum. la dum.-luĭ Vist. Balș...

Al 3-lea, îm scriĭ că vreame aŭ fost de tomnă și, străcăndu-să vreame cu totul, nu s'aŭ potut face deplină hotărăre. Eŭ la acastă daŭ respuns așă: fiindcă dum. eștĭ o persoană plină de înțelepciune, plină de înțelegere ș[i] plină și de învățătur[ă], foarte bine știĭ că vremile de tomnă sănt nestatornice și schimbătoare, întru care nu este cu putinţă ominiască a face vr'o trebuinţă și a o aduce la sfărșit și, ștind acasta, pentru ce dară aĭ venit? Nu pentru altă, numaĭ ca să mă înșelĭ pe mine și să scoţ de la mine baniĭ cu înșălăciune, cariĭ fără de nicĭ-un fel de chip de respundere dum. eștĭ îndătorit îm a da înnapoĭ.

Al 4-lea. Îm scriĭ dum. că cu însuș priimire mè ţ'am dat butc[ă] și caĭ de te aĭ întors înnapoĭ. Cu dreptul este că cu însuș priimire mè am dat caĭ și butcă, dară și cu rugăminte dum[le], văzănd vreame înprotivitoare, și cunoscănd triabă că nicĭ-o silinţă nu iaste de spre dum., am făcut cinste dum[le] dăndu-ţĭ caĭ și butcă ca s[ă] te întorcĭ acas[ă] înnapoĭ, iară să nu umbli cruciș drumurile, precum aĭ făcut dum.; cu care umblare cruciș a dum. mi-aĭ fărmat butca și fărăme mi l'aĭ trimis acas[ă], de unde mi s'aŭ pricinuit multă cheltuială la tocmire eĭ, care cheltuială s'ar cuvini să fie înplinită de la dum.; numaĭ trec acù cu videre. Ci baniĭ, ceĭ 100 # cariĭ cu înșălăciune de la mine sănt luaţ, cu toată frăţască dreptate poftesc înnapoĭ.» Citează: «pravilele giudicăţilor a ţeriĭ și Sfăntă Scriptură».

Al 8-le. Îm scriĭ ca să hi fost socotit maĭ nainte și așă să fi fost poftit pe un mazăl de hotărăre, dară să nu fi fost rădicănd un boer de la Eș. Drept este că așă am socotit si nădejduit că boer de la Eș, fiind totdeună practicos între

giudicăţ şi avănd la măna pravilă, precum Sfint. Scripturĭ şi a Sfinţilor Părinţ, aşă şi pravilă politiceştiĭ giudicăţiĭ, nu va fi lacom spre înşălăciune, ci va fi următor pravilelor şi în-pli[ni]tor, iară nu călcător ; pentru aĉastă am rădicat pe boer de la Eş, iară nu fieşcare mazăl care dă pravile sus pomenite abia aude, nu tocmă să le ştie. Socotinţă mè şi nădejde foarte tari m'aŭ înşălat pe mine, fiindcă, încun-giurănd pe Lupul [Balş], am nemerit la Ursul.»

79. F. d. «Docsache Hurmuzachi Căm[ina]r şi cu soţie sa Ilinca, născută din Murguleţĭ, de o parte, şi Iordache Hur-muzache [vărul luĭ Doxachi], de alt[ă] parte», fac mărturie cu privire la satul Camăna, din Bucovina, dat la 1811 de Doxache luĭ Iordachi în schimb pentru Salcea si Iucşanĭ. Schimbul nu se îndeplineşte atuncĭ, şi acum se cere extabularea con-tractuluĭ.

80. 5 Iulie 1805. «Enache Hurmuzache», pentru o vînzare de Ţiganĭ către Iordachi, nepotul săŭ.

81. 5 Octombre 1805. «Gheorghi Radovicĭ» arată că a vîn-dut luĭ Iordachi Hurmuzachi «o casă aice în Eş, la mahalaoa Muntenime-de-sus, unde sănt gropile de humă ot Păcurarĭ».

82. 10 April 1807. Chitanţă a luĭ Grigori Dascal către Ior-dachi Hurmuzachi. «Maĭ cerăndŭ hac la dumialuĭ.»

83. 1812. Plîngere a luĭ Sandulachi Caţichi pentru că «dĭ polcv. Bulhaţcov, ginerile răpousatuluĭ boeriŭ Spăt. Grigorie Başotă, aŭ scos moşiia Vlădeniĭ în mezat».

84. «Cu plecăciuni mă închin Svinţii Tali, părinte arh. Chiril, egum. de mănăştire Gălăţăĭ.

Moşăe Belceştiĭ, a mănăştiriĭ, să răzăşte cu moşie Săngeriĭ, lovindu-să în capite, ş[i], pentru că săntŭ rănduitu spre ho-tărăre a nistor moşăĭ, nu lipsăsc a nu înstiinţa pe Svinţăe Ta ca să trimeţu vechilu, cu scrisorile dinpreună, să ştei faţă în toată cercetare, pentru ca să nu să facă vre-o greşală ; maĭ vărtos că eŭ sănt al Svinţii Tali fiŭ sufletescu. 812, Avt. 30.

Plecatu : Ioan Sturza, Spat.»

E viitorul Domn. Meteahna sa de pronunţie se vede şi din hotărîrile ce pune în timpul Domnieĭ. V., în adevăr, resoluţia din vol. V, p. 280, nº 182.

85. 8 Septembre 1812. Chiril arhimandritul Gălăţiĭ către Ioan

Sturza Spatar. «Fiindcă vremile sint precum este ştiut dum[le] şi eŭ mă aflu cu toată casa măn[ă]stireĭ în gătire de cele trebuincoasă, şi vreme de a căuta de aceste aŭ încetat, păn maĭ cu păsuire, pentru aceia mă rog de ertăciuni că n'am pe cine trimite.»

Pacea se încheiase între Ruşĭ şi Turcĭ, dar Domn nu fusese numit încă.

86. Ioan Sandu Sturdza-Vodă îngăduie a se începe din noŭ procesele la judecarea cărora nu s'aŭ păzit «toate formele pricinilor». Să se cerceteze de acum înnainte dreptatea plîngeriĭ: «Fără acasta să nu să aducă, nicĭ să sorociască pe pîrît în zădar pentru numaĭ pîrî, saŭ ră-voinţă a jăl[uitori]lor, dînd la ceĭ chemaţ în giudecată acele după pravile vadele spre adunarea dovezilor şi prilejul înfăţoşăriĭ după îndemnărĭ potrivite cu pricina ... Iar apoĭ, întru cercetare pricinilor, poroncesc să fiţĭ în pace, cu luare-aminte la cetire scrisorilor şi fără grăire, îngăduindu-vă şi agutîndu-vă unul pe altul întru înţălegeria şi cunoştiinţa pricinĭĭ, ca cu acest chip să puteţĭ pătrunde şi cunoaşte adevărul şi a face socotinţa dumv., încît să poată fi priimită şi osăndituluĭ. Aceste fiind dreptăţile ce vă haracterisăsc după datorii, le însemnăm părinteşti şi domneşte dumv., maĭ mult spre aducere aminte întru urmare ce cu prisosinţă sîntem încredinţaţ că veţĭ păzi spre contenire netemelnicilor zicerĭ, spre mulţămirea obştieĭ, spre lauda dumv. şi spre bucuriia noastră. Poroncesc, Vel Vornici de Aproz, ca să staĭ a să ceti adesă orĭ ţidula acasta în adunare boerilor, atît la Mitropolie, cît şi în Divan, ca să să facă auzită la aceĭ care, precum maĭ sus s'aŭ zis, saŭ n'aŭ fost faţă la hotărîrile date maĭ înnainte, saŭ n'aŭ avut la îndemînare dovezile în scris, a le arăta, şi să vie în de iznoavă cercetare, unde să fie cu neadormită luare aminte a să păzi di-a pururea pacia şi buna orînduială întru tot loc[ul], pu(r)tînd a să socoti acolo unde să dă dreptate fieştecăruia şi unde aceĭ ce nicĭ să judecă, nicĭ aŭ drept a să judeca, nu să cuvine a sta faţă. Înplinindu-ţ dar datoriile ce te haractirisăsc întocmaĭ după cuprinderia aceştiĭ ţidule pentru orĭcare înpotrivă urmare veĭ face arătare Domnii Mele,

ca să fie căzuta punere la cale. 1827, Ghenarĭ 23.» Către Teodor Balş, Vel Log. al Ţeriĭ-de-jos. — Copie.

87. 20 Novembre 1834. Parte din diata *baş-boieruluĭ* Teodor Balş, privitoare la fiicele frateluĭ săŭ Stolnicul Nicolae şi ale cumnateĭ, măritată a doua oară cu un Metaxà: Zoiţa şi Anica. Aveaŭ moşia Maxutul, amanetată la Log. Costachi Ghica şi alţiĭ. Zoiţa iea pe Post. Lascarachi Sturza şi Anica pe Spat. Toma Luca. Li dă zestre şi «haruri pe giuvaerurĭ, argintăriĭ, şalurĭ, strae, butce, caĭ, boĭ, oĭ şi altile». Anica murise. E pomenit tatăl săŭ Grigore şi fiiĭ fraţilor luĭ, sora luĭ Teodor, Anica, «ce s'aŭ săvărşit în călugărie». — La 1840 Zoiţa ţinea pe rotmistrul rus Cafegi.

B. Documente ale familieĭ Placà (azĭ la Ac. Rom.).

88. Iaşĭ, 25 Iunie 7112 (1604). Eremia Moghilă arată că Nistor Ureache, Vornic de Ţara-de-jos, i-a adus un zapis al luĭ Gligorie Vel Stol. şi Buzul Pitar şi Vasilie Tălpis biv staroste и бȣрнар тиж [= şi Burnar tot staroste] şi Cehan Vel *(sic)* Vist. şi Sidor biv staroste, pentru o cumpărătură a luĭ de la Drăghina Tecmăneasa şi fiiĭ eĭ, Toader şi Cozma şi Ionaşco (cu 200 de ughĭ = ȣгорскыχ). Stroicĭ Log. Pepelea.

89. C. 1650. Un boierinaş din Buhuşeştĭ vinde partea luĭ din Şoimăreştĭ. Marturĭ: un Capşea, Ionaşco Coşčug vătămanul, Misaiŭ ot Buhuşeştĭ. Capşea iscăleşte: «Capcea».

90. «Adecă eŭ Chiriiac Medelnicer şi ğupăneasa mè Alexandraa, şi Vasilie, fičoriĭ luĭ Gligorie Ureache č-aŭ fostu Vornic-Maria, nepoţiĭ luĭ Nistor Ureache Vornicul, scriem şi mărturisim cu cestu zapis al nostru cum, de nim[e] nevoiţĭ, nicĭ siliţĭ, ce de bună voia nostră, am văndut a treia partea din sat den Şoimăreştĭ, din partea din ğos, ce sintu [în] Ţănutul Suceveĭ, pre apa Răşcăĭ, cu vad de moară în Răşcaa, care partea ne iaste noî cumpărîtură de la moşu nostru Ureache Vornicul, de la Drăghina Tecmăneas[a] şi de la fičoriĭ eĭ Toader şi Cozma şi Ionaşco, ačasta o am văndut

luĭ Gavril Cocris pentru căcĭ ș'aŭ fostu moșie luĭ, dreptu o sută și doĭdzăcĭ de galbenĭ, banĭ bunĭ. Însă pentru ačastî a treia partea de sat de Șoimăreștĭ, partea din ğos, avut-am și pără cu dănsul de căteva orĭ înnaintea Domnieĭ. Pentr'aceia, căt am avut drease de cumpărăturĭ de la moșu nostru, de la Nistor Ureache Vornicul, pre ačastă partea ce maĭ sus scriem, pentr'aceia ğudețul ne'ŭ dat noî să ținem. Iară, după pără č-am avut cu Gavril Cocris, noĭ ne-am tocmit cu dănsul, de ș'aŭ întorsu moșie și ne'ŭ dat aceĭ banĭ ce maĭ sus [scrie, ca să fie] bunĭ întru mănule nostria tot . . . ta, pentr'aceia ca să hie luĭ dreptă cumpărătură [și m]oșiia; și dres[e] č-am avut de cumpărîtură [de l]a moșu nostru Nistor Ureache č-aŭ fostu Vornic, toate le-am dat pre măna luĭ Gavril Cocris, și, de să vor maĭ găsi la noĭ nescar[e] dres[e] oprite, și de să vor lovi în vr'o vream[e], și acele încă să s[ă] dea pre măna luĭ. Și [la] ačastaa tocmal[ă] a nostră s'aŭ prilejit boerĭ și fičorĭ de boerĭ, anum[e] Ștefan Ruginî č-aŭ fostu Șetrar și Silion și Ștefan Gherghial, Vorniciĭ de Poartî, și Vas[i]lie Talpă č-aŭ fostu Vornic la Botășeanĭ și Gheorghie Talpă și Ilie vătavul Visterniculuĭ celuĭ Mariia și Earimia fičorul Dumitrașco și alțiĭ mulțĭ fičorĭ de boerĭ, tinerĭ și bătrănĭ, s'aŭ prilejit la ačastă tocmal[ă] a nostră. Ačasta scriem și mărturisim cu acestu zapis al nostru. Și pentru credința am iscălit și pecete încă ne'm pus la acestu adevărat zapis al nostru, ca să să creadză. Și eŭ Ghiorghiță Arsenie am scrisu acestu zapis: să să știia.»

Iscălește: Αλεξάνδρα (pecete neagră, octogonală, cu fum) și alțiĭ.

La 25 Iulie 7175 [1667], «Chiriiac č-aŭ fostu Medelnicear» se judecă la Iliaș Alexandru-Vodă cu Cocris și cîștigă. Iscălesc hotărîrea: Solomon Bărl[ă]d[eanul] Vel Log. și pisarul Anton, un foarte bun caligraf. — Altfel, v. maĭ sus, cap. I, n° 62.

91. Iașĭ, 24 April 7177 (1669). Niște răzășĭ de Băloșeștĭ fac vînzare la Șoimăreștĭ luĭ Gavril Cocris, cu «doĭ leĭ, banĭ gata». Marturĭ: «Gheorghiț[ă] Ipifanie, Irimiia Muntianul, Gaspar de Bărgăanĭ».

Pentru Cocris, v. n[1] precedent și ale mele *Doc. Bistrițeĭ*, tabla.

92. 26 Septembre 7178 (1669). Boieriĭ daŭ mărturie pentru

împărţeala făcută de Gavril Cocris cu fraţiĭ săĭ, de Gheorghiţă Băloşescul, cu fraţiĭ, de Solomoneştĭ şi fiiĭ Tecmănesei, etc. — Copiat de «Toader Săcară, diiac de Divan», la 21 Iulie 7272 (1764).

93. «Trăg Neamţu». C. 1670. Un Trimes domnesc arată că a fost însărcinat să aducă pe egumenul de la Cetatea Neamţuluĭ în procesul cu Cocris. Părţile se împacă.

94. Băloşeştĭ, 9 Iulie 7183 (1675). Soţia luĭ Ion Muste şi fiiĭ eĭ, Toader şi Gligori, vînd o moşie. Scrie «Simion proegumenul de la mănăstir[ea] Neamţuluĭ».

95. «Io Nicolae [Alexandru] Voevod bj. mil. gsprŭ zemli moldavscoi.

Scriem Domniia Mea la toţĭ lăcuitori cariĭ sănteţĭ tocmiţ cu rupta noî din [Ţinutul N]iamţuluĭ, vă dăm în ştire, iat[ă] că aŭ venit vremea să s[ă] dea baniĭ biruluĭ înpăr[ă]tescu, dup[ă] obiceiul cari este în toţ aiĭ, cari voĭ ştiţ binea că, căndu s'aŭ dat baniĭ biruluĭ, altă dat[ă] să scotea pe ţ[ar]ă osăbită orănduială, afară de tocmal[a] ce aveţĭ. Ce noĭ am făcut milă cu voĭ şi am lăsat să lipsască alteli toate, şi din tocmala voastră să nu fiţĭ scoşĭ, şi s'aŭ socotit de s'aŭ orănduitu acmu o parte de bir. Pentru cari am socotit Domniia Mea, înpreun[ă] cu tot Sfatul nostru, alt să nu s[ă] scoaţ[ă] pe voĭ, făr numaĭ un čfertu din tocmala voastră să daţĭ acmu la Săptemvri pentru acè o parte din biru, precum scrie maĭ sus. Cari ştiţ şi voĭ că întăiaş dat[ă], la aşedzarea ruptiĭ, s'aŭ pomenit că este cincĭ čferturĭ într'un an, adecă un čfert maĭ mult, cari s'aŭ socotit să daţĭ acmu la Săptemvri, şi, măcar că, căndu s'aŭ socotit de se-aŭ făcut aşeadzari rupteĭ, s'aŭ pomenit să fie cincĭ čferturĭ într'un an, socotindu-s[ă] sămile pe la Ţinuturĭ maĭ marĭ, cari n'aŭ eşit dup[ă] socotial[ă] şi m... *[rupt]*, iar noĭ tot am făcut mil[ă] şi am scădzut, şi din cuvănt nu ni-am în[depărtat], č-am lăsat să fie rupta stătătoari, maĭ mult pentru binilea vostru. De cari lucru, iat[ă] că v[ă] sc[riem ca], viindu-v[ă] carte Domnii Mea![e], să căutaţĭ să s[i]liţĭ să vă daţĭ baniĭ acestuĭ čfertu la măna zlotaşilor č-aŭ strănsu čfertul al doilea trecut, de la Avgust, făr neamic[ă] întărdziari, pe izvodul din Visterie, ce iaste

la măna zlotașilor, și cari dintre voĭ n'or fi eșit păn acmu la rupt[ă], să ias[ă] la acestu čfert, să-ș ià bani, nimea să nu rămăe făr[ă] rupt[ă] pe numile luĭ, de vreame că noĭ rupta o lăsăm să fie stăt[ă]toare. Și, dăndu baniĭ acestuĭ čfertu ce s'aŭ scos acmu la Săptemvri, veț fi în odihnă păn la Noiamvri, și alt[ul] păn atuncea n'a iași, nič îț fi scoș din tocmeală. Și, [pre]cum vă adeverim, așea va fi, și atuncea, la Noemvri, la vremea v'ețĭ scoate čfertul vostru, pe tocma[lă], iar din tocmal[ă] maĭ mult nu-țĭ da. Și pre baniĭ altor čferturĭ, vețĭ da și 5 p[o]t[ronicĭ] de ug. pentru sulgiŭ, și pentru iliș, și răsurĭ vețĭ da de ug. căte 3 pt : 2 pt. vor fi a Visterii ș'un pt. a strîngătorilor ; însă pe aceĭ 5 pt. de ug. nu-țĭ da răsurĭ. Și vețĭ da și ceĭ 4 banĭ de leŭ, dup[ă] obiceiŭ, cosorul, cum ațĭ dat și altă dat[ă] la baniĭ biruluĭ ; însă răsur[ă] pe aceĭ 4 banĭ nu-țĭ da.

Ačasta scriem.

U. Ias, l[t] 7223 [1714], Săp. 1.»

Pecete mică cu chinovar, octogonală: bourul cu coroană și inițiale neînțelese.

E o întîmplare fericită că s'a păstrat acest act, unul din cele maĭ însemnate documente financiare din această epocă. Pe lîngă o mulțime de nouă amănunte, el cuprinde siguranța că Nicolae Mavrocordat a introdus *sferturile* și în a doua Domnie moldovenească a sa, în 1714, îndată după așezarea țeriĭ. Cf. cartea mea *Geschichte der Rumanen,* II, p. 149 și urm.

96. 14 Iulie 7271 (1763). Neofit egumenul de Secul se împacă cu un boier. — Copie.

«Cucoană Mărioară, cu plecăciune ne închinăm dumilorvoastre.

Pentru vorba noastră ce am avut cu dum[nea]ta când am fostŭ acolo, noĭ am venit la Botoșanĭ și ne am sfătuit cu casniciĭ noștri, și ne-am priimit cu acestŭ izvod ce aĭ dat dum[nea]ta și cu făgăduința care aĭ făcut-o dum[nea]ta că veĭ maĭ adaoge moară și casa la izvod, dar pentru altele rămăn la bunavoință. Că, de veĭ maĭ adaoge, fiiciĭ dum[ita]le veĭ da, dar maĭ mult de noĭ nu eștĭ dum[nea]ta sălită, ce pre dătătoriul de bună voia iubește Dumnezeŭ. Numaĭ pentru plofirul giubeliĭ poftescŭ făr de supărare ca să s[ă] schimbe, or cu mil (?), or cu jderĭ, fiindcă la noĭ nu fac nimine cu

cozĭ. Fiindcă şi noĭ, după făgăduinţa ce am dat, adiverez dumitale că ne ţinem, şi ştiut să fie că dăm jumătate casa noastră ce avem în Botoşanĭ, în mahalaoa Triisfetitilor, şi 4.000, adică patru miĭ de leĭ, banĭ, şi bričca cu doĭ caĭ şi altele căte maĭ sănt lucrurĭ pentru trebuinţa sa, toate negreşit. Şi aceste de la noĭ, iar de la milostivul Dumnezeŭ blagoslovenie. Şi acum, de este şi a dum[nea]voastră bunavoi[n]ţă, şi voia luĭ Dumnezeŭ să fie, poftescŭ să s[ă] facă toată aşăzare prin ačastă primire, şi să ne trimitiţ dum[nea]voastră prin omul acesta al nostru izvodul cel adevărat, iscălit de dum[nea]ta, cum şi de cuconaşiĭ dumnetale, împreună cu logodna, deplin, ca să ştim a urmà pentru celelalte trebĭ şi să fim nădăjduiţ, că iată şi noĭ am trimis de la noĭ logodnă o tabachere cu un ineal cu adiamante şi doaozăcĭ de galbinĭ olandezĭ. Şi poftescŭ să avem tot răspunsul desăvărşit.

819, Iulie 28.

A dum[it]ale slug[ă]:

Παναγειώτης 'Ιωάνου Πλακάς.

Şi soţul mieŭ Sultana să închină dum[i]tale cu plecăciune. Şi eŭ mă închin la dum[nea]vostră la toţ cu părinţa[scă] blagoslovenie: Theodor Sachelarion [scrisoarea e de mîna luĭ].»

98. 22 Novembre 1820. Poruncă pentru preţăluire de casă, de la Vornicia Botoşanilor, către «Gheorghi Anastasie, starostile de teslarĭ, cu treĭ meşterĭ, şi starostili de chetrarĭ, iarăşĭ cu triĭ meşterĭ». — Iscălesc în raport: Γεώργιος Ναστασίου, Dumitru staroste de dulghiiarĭ, calfa Ioan Murat, Ion Tătar dulgher; Simioan staroste de chetrarĭ, Vasil[e] Vinăgros calfa de chetrarĭ, Dimitrachi Vucevaz chetrar».

99. 6 Iulie 1825. Scrisoare a luĭ «Theodor iconom» către Niţă Tacul.

«Un sfeşnicariŭ n'am găsit, care scriĭ dum[neata] că este a casiĭ... Cuconul Iordachi Negruţ nu este acasă, şi nu ştiŭ de are trebuinţă aŭ ba, dar îl aşteaptă ca să vie».

Acest Teodor economul (preot) e pomenit în doc. Callimachi ale vol. V şi în publicaţia *Doc Callimachi* (v. tabla).

C. Din condica Delenilor[1].

100. «Satele ce mi s'aŭ venitŭ de la părinţĭ la împărţala noastră şi ceale č-am cumpăratŭ eŭ şi cari îm sîntŭ de danie, şi de pre cine să trag de începutŭ, şi care ce pricină aŭ avutŭ, aşijdirea şi Ţigan[i] de baştină ce avemŭ, după cumŭ dovedesc ispisoacelea domneştĭ ce s'aŭ scris la rîndul lor.» Deleniĭ încep întăiŭ. Se citează actele «cîte s'aŭ aflatŭ după prada Moscalilorŭ, la Horodinca, fiindŭ acolo».

Această însemnare o face Iordachi Cantacuzino, cel d'intîiŭ Păşcan. «Prada Moscalilor» e ocupaţia luĭ Munnich, în 1739.

101. 7001 (1502-3). Ştefan-Vodă, pentru Anuşca şi sora eĭ Necşa, fetele luĭ Manoilă, ce vînd moşie la Mănăileştĭ, în hotar cu Dumeştiĭ, luĭ Grigore Săvăscul, cu 270 de zloţĭ tătăreştĭ.

102. 23 Ianuar 6958 (1450). Bogdan-Vodă, pentru Şteful feciorul luĭ «Fumu» şi frate cu «Măndre», cari aŭ dat la mănăstirea Neamţ un loc în hotarul Delenilor. Petru V. Log. — Tradus de Evloghie, la 27 Iunie 7269 (1761).

V. Urechiă, *l. c*, p. 146.

103. 21 Septembre 7077 (1568). Bogdan-Vodă, pentru Draga, fata Alexiĭ diac, care avea uric de la «moşul Domnieĭ Meale Stefan-Vod[ă], privitor la o săleşte de la Cărligătură, unde aŭ şăzutŭ Iuga; ce să chiamă Cucuteniĭ». O vinde «Banuluĭ, deregătoriuluĭ de Bacăŭ».

104. 7090 (1581-2). Petru-Vodă, pentru un armăşel.

105 7099 (1590-1). Petru-Vodă, pentru pîra călugărilor de Galata cu Golăe pivniceriul.

106. 7106 (1597-8). Ieremia-Vodă, pentru Niagoe părcălabul de Hotin.

107. 7107 (1598-9). Ieremia-Vodă, pentru episcopul Agafton de Roman, care e în pîră pentru satul Costenĭ cu Golîeştiĭ.

108. «Cînd am fostŭ eŭ Belcea şoltuz şi cu doĭsprăze[ce] pîrgarĭ» (la tîrgul Ştefăneştĭ) vin «înnaintea noastră şi înnaintea Scaunuluĭ nostru» un număr de răzeşĭ, ce şĭ vînd moara luĭ «popa

[1] Păstrată la d. Ghica-Delenĭ. După o altă copie, V. A. Urechiă a dat extrase în *An. Ac. Romîne*, XI.

Ștefan și popa Parcovschie», pe 100 de galbenĭ. Marturĭ: «Musteață orîndariul și Belcea și Pancul și popa Vasile și Andriĭ». Pune «pecetea, precum aŭ fostu obiceaiul de demultŭ». — Supt Ieremia-Vodă; pe la 7111 (1602-3).

La această dată, popiĭ vînd moara luĭ Cărăiman V. Păharnic, cu 150 de ughĭ.

109. 8 Iulie 7111 (1603). Ieremia-Vodă, pentru «Ignatŭ Cĭogolea, pîrcălabul de Orheiŭ», cu privire la stăpînirea luĭ la Șipoteanĭ ș. a.

V. pentru acest neam V. Pîrvan, *Un vechiŭ monument de limbă literară romînească*, din «Conv. lit.» pe 1904.

110. 24 Iulie 7113 (1605). Zapis pentru Gățilă vătavul.

111. 7120 (1621-2). Radu-Vodă întărește luĭ Costea BučocVe Vornic satele Deleaniĭ și Rusiĭ, «č-aŭ fost la ocolul Hărlăuluĭ». «Am fostŭ luat Domniia Mea de la dănsul satul Deleaniĭ pre cuvinte omeneștĭ mincinoasă.»

Cf. Urechiă, *l. c.*, p. 138.

112. 12 April 7128 (1620). Gașpar-Vodă întărește luĭ Bučoc Vel Vornic de Țara-de-jos satele: Tribisăuțiĭ, Dimideaniĭ, Măndăgăuțiĭ, Carlacăul, Romancăuțiĭ, Marcovățul, Hinaia, Buzovița, Răsteul, Costeștiĭ, Ploscăreaniĭ, Avrămeniĭ, Năvrăuțiĭ, Tețcaniĭ, Băbuleștiĭ, Șătrăreniĭ, Deleniĭ, «cu cutul Ungurilor», Rusiĭ, Bejeniĭ, Prîdeaniĭ, Mărculeștiĭ, Nemțeaniĭ, Cucuiațiĭ, Țigăneștiĭ, Vădeniĭ, Găoțeaniĭ, Vlădeaniĭ, Curiiaciĭ, Andriuțiĭ, Șărbeștiĭ, «danie de la Bobeașa doamna nemișoaia», Cotujeniĭ, Mănjăștiĭ, Bălțăteștiĭ, Boziianiĭ, Petiia-Mică, Hînțăștiĭ, Horodniceaniĭ, Tulova și o vie la Mîndru.

Pentru *nemeșĭ*, v. și catastihul luĭ Petru Șchiopul, în Hurmuzaki, XI, p. 219.

113. 13 Mart 7130 (1622). Ștefan Tomșa-Vodă, pentru familiile Banul și Moimăscul. «Cariĭ sîntŭ făcuțĭ cu a patra fimeaia, fără cununie», nu moștenesc.

114. 17 Mart 7132 (1624). Radu-Vodă întărește satul Teșăuțiĭ luĭ «Duca č-au fostŭ Ușer-Mare».

115. 21 Maiŭ 7134 (1626). Miron-Vodă, pentru [Dumitrașco] vtori Stolnic și fratele săŭ Toader și surorile Tudosca, Cantachia, Tofana, Anghelina, fiĭ aĭ luĭ Pătrașco Logofătul.

Sînt fiiĭ luĭ Petrașco Șoldan. V. Tanoviceanu, în *Arch. soc. șt. și lit. din Iașĭ*, III, p. 27. Cf. vol. V, p. 570. Tudosca Bucioc, întăia Doamnă a luĭ Vasile

Lupu, fiică a Candachieĭ, fusese numită deci după mătușa eĭ Tudosca, pomenită în acest act.

116. Suceava, 8 Iunie 7145 (1637). Dumitrașco Șoldan Vel Vornic și Toader Șoldan «și fetile surorii noastre Candachieĭ, giupăneasa luĭ Bučoc biv Vornic, Alixandra giupîneasa luĭ Mălaĭ Vist. și Catrina giupăneasa luĭ Iordachi Cantacuzino Vel Vist. și sora mè Tudosca giupăneasa luĭ Pisoschi, și sora noastră Anghelina, giupăneasa luĭ Cost. Stîrcea părcălab, și Tofana giupăneasa luĭ Răcoviță Cehan Logofăt», împart moșiile lor.

V. și n[l] precedent.

117. 2 Iunie 7146 (1638). Mărturie a boierilor (între cari și Gheorghie Ștefan Postelnicul) pentru pîra dintre Gavril Hatmanul și Pătrașco Postelnicul cu privire la Ipoteștĭ (Ținutul Suceava), «care satŭ aŭ fostŭ danie și luĭ Pătrașco Postelnicul de la Moisăi-Vod[ă] cîndŭ aŭ fostŭ mazil în Țarigrad [în 1631]», apoĭ «Alixandru-Vodă Ilieș, cînd aŭ fostŭ mazil, în Domnie, aicea în țară, atuncea aŭ dat și aŭ miluit și aŭ vîndutŭ acel sat dumisale Hat. Gavril, și aŭ datŭ dumnaluĭ ban[i] pentru acel sat în mînile luĭ Alixandru-Vod[ă], de aŭ fost de trebile și de nevoile țărăĭ, care vinŭ de la Împărăție». Se constată însă că «Domnul cînd iaste mazil n'are treabă a milui cu sate den țară pre nime».

E vorba de mazilia d'întâiŭ a luĭ Alexandru Iliaș, în 1621, cînd a fost tîrit după oastea Sultanuluĭ. A doua oară, Alexandru a fost gonit de țară, nu mazilit. V. notele la *Socotelile Brașovuluĭ* și Prefața vol. IV.

118. Februar 7157 (1649). Vasile-Vodă, pentru Anastasie egumen de Tazlăŭ, cu privire la satul Podoleanĭ. «Pătru-Vodă cel de apoĭ [Șchiopul], cînd aŭ fostu episcop la Roman Agafton, de postrig de Rîșga [Rîșca], și aŭ datu cel părinte atuncea 30.000 de aspri la Pătru-Vodă, de i-aŭ datu în treaba țăriĭ.» Se scoate «țincușă dentr' acel uricu» fals. «Ferăe, 24 de florînțĭ.»

Actul fusese recunoscut și de Simion-Vodă, la 26 Novembre 7115 (1606), și de Ieremia-Vodă, la 30 Octombre 7112 (1603).

Pentru Vlădica de Roman Agafton, v *Ist. lit. religioase,* locurile arătate în tablă.

119. 15 Mart 7161 (1653). Întărire de la Gheorghe Ştefan pentru «Contăş diac de jitniţă».

Data trebuie să fie răŭ copiată în condică. Domnia luĭ Gheorghe Ştefan n'a început decît în April.

120. 26 Februar 7170 (1662). Evstratie-Vodă, pentru Iordachie Cantacozinò V. Spat. şi fiul săŭ, Toderaşco V. Comis, în pîră cu «Măricuţa, giupăneasa a Neculiĭ Vameşul, fata luĭ Ghiorghie Hatmanulŭ, nepoată răpăosatuluĭ Vasilie-Vodă», pentru Delenĭ. Se arată că «Bučoc Vor. aŭ înzăstratŭ pre Vasilie-Vodă şi pre alţi cu alte sate şi moşiĭ». Iordachie arată un catastih iscălit de Bučoc.

V. vol. III, p. 33, nota 1.

121. 1[iŭ] Iulie 7170 (1662). Sava Mitropolitul şi boieriĭ mărturisesc pentru satul Podolenĭ şi mănăstirea Rîşca, unde e egumen Dosofteĭ.

122. 7171 (1662-3). Mărturie pentru Podolenĭ, de la Dosofteĭ episcop de Roman şi Tofan episcop de Rădăuţĭ, Serafim de Huşĭ, Varlaam egumen de Pobrata, Ilie egumen de Căprian[a].

123. 12 Maiŭ 7171 (1663). Vînzare a Ileneĭ Cĭogoloaeĭ, văduva luĭ Constantin biv Vel Spătar.

V. Pîrvan, *l. c.*, p. 35.

124. 7172 (1663-4). Raport al unuĭ vtori Logofăt. A fost la Huşĭ cu şoltuzul şi tîrgoveţiĭ, pentru a hotărî satul Pogăneştiĭ al luĭ Răcoviţă Cehan.

125. 28 Maiŭ 7173 (1665). «Miron Costîn Vel Comis» deschide pîră la Dabija-Vodă, cu Ştefan Boul biv Vornic şi David de Zaluciia, Peatrea Dronea, Isac, cu fraţiĭ, Savin Hermeziul, cu fraţiĭ, pentru jumătate din satul Vlădeanĭ. Iea *vecinĭ* la Cîcăcenĭ.

David e viitorul ofiţer polon şi pretendent la tron Davidel. V. *Doc. Bistriţeĭ*, II, p. XXXI; *Doc. Callimachi*, I, pp. XXV-VI, XXIX.

126. 10 Ianuar 7174 (1666). Serafim episcop de Huşĭ, Teofan egumen, Ghelasie şi Neculaĭ proegumen, Ioachim «clisieşŭ», vînd satul «Tătăraşiĭ la Vasluĭ», etc.

127. 23 August 7176 (1668). Iliaş Alexandru-Vodă face judeţ. Vin, între alţiĭ, din Hărlăŭ: «Nistorŭ, fičorul luĭ Ionaşco a Chiriliĭ, den tîrgŭ den Botăşen[ĭ], şi popa Darie den tîrgŭ den

Dor[o]hoiŭ, şi Vasile şi soru-sa Simina, fĭciorii luĭ Toader Loghinescul», şi vînd un heleşteŭ, «în hotarul tîrguluĭ nostru Hărlăulŭ», luĭ Toderaşcu Cantacuzino.

128. 5 Iunie 7177 (1669). «Alixandru Buhuşŭ biv V. Spat., cu giupîneasa mea, Alix[an]dra, fata luĭ Neculaĭ Ureache», daŭ satul Stolnicenii luĭ Ursachi, pentru un împrumut.

V. maĭ sus, doc. Cantacuzino-Păşcanu, nº 62.

129. 14 Septembre 7178 (1669). Duca-Vodă, pentru Tofana «Barbovschioae».

130. Mart 7179 (1671). Tudosi egumen de Rîşca mărturiseşte pentru feciorii vătămanuluĭ de Podolenĭ, cari-ĭ sînt *vecinĭ*.

131. 20 Iulie 7180 (1672). Vărlan egumen, Theodor proegumen şi călugării de la Agapia mărturisesc pentru vînzarea satuluĭ Stîngăcenilor, luĭ Ursachi.

132. April 7181 (1673). Împărţire a Delenilor între Iordachi Cantacuzino şi Doamna Ruxanda. Se strîng «oamin[ĭ] bunĭ, şi şoltuzul de Hărlăŭ şi tărgoveţiĭ, şi Peatrea Capră pivniceriul de Cotnar, Frîncul de acolò, Hanos Feltin de acolò . . . Agiungîndu noĭ în satu în Delenĭ, dumneaeĭ Ruxanda aŭ şi purces din satŭ în sus, zicîndu că mearge la Uşeriul Andronic; amŭ trimis de i-am zis să să întoarcă dumneaeĭ, să fie la socoteala loculuĭ şi a vecinilorŭ . . ., ce dumneeĭ n'aŭ vrutŭ . . ., ce aŭ zis să facŭ ce oĭ şti, că dumneeĭ la hotărîtŭ nu va fi.» Nume: Andrieş Hamură. Între vecinĭ: Tudoruţŭ, Zacoschie, Constantin Chirciul, Ionŭ Traţco şi alţiĭ din familie, Romaşco, Toader Hăria, Vasilie a Nacş[u]luĭ, Ştefana luĭ Costîn, Lupul Vreameş, Andronic Popăscul, Vasihrin *(sic)*, Toader Nehet, Nechifor Ţurcan, Toader Bortin, Mihăilă Covătar, Ignatŭ Zară, Costînaşĭ a luĭ Loliĭ, Larion brat luĭ Toader Butucŭ.

Cf. Urechiă, *l. c.*, pp. 150-1. Andronic era un compatriot al celeĭ de-a doua Doamne a luĭ Vasile Lupu. I se zicea Cerchesul. Însurat cu Axana, el căpătă în August următor satul Păpăuţĭ, lîngă Botoşanĭ. V. vol. V, p. 222 şi urm.

133. «David de Zaluci» se înţelege cu Dumitraşco Log., pentru «ocinile Cogoleştilor». Martur şi «şoltuzul de Botăşen[ĭ]».

134. 18 August 7182 (1674). Dumitraşco-Vodă dă o hotărîre pentru Toderaşco Cantacuzino, ce are de văr pe

Dumitrașco Mălaiŭ. Poruncise «să se ià toate dereasele Doamniĭ Ruxandiĭ; ce, tîmplîndu-să de aŭ venitŭ Împărăția în țară, s'aŭ lăsatŭ lucrulŭ în slabŭ, pentru să nu facă ia amestecătură la Turcĭ, ca să ià de la dănșiĭ puteare să ție ačastă ocină cu impresărătură, după cumu aŭ amestecat și la Domniia luĭ Ștefan Pătru-Vod[ă], cîndu eram Domniia Mea capichihae, vazîndu că cu giudețul creștinescŭ nu-ĭ să cuvine pe ačastă ocină, ce, lăcuindu la Rașcovu, cu mijlocul luĭ Doroșenco Hatm[an]ul căzăcescu aŭ poftitŭ giudețu de la Turcĭ».

Expediția Sultanuluĭ contra Polonilor prin Moldova s'a făcut în 1674. Sultanul abia plecase din Iașĭ. V. vol. IX, pp. 164-5. — Cu ortografie modernisată, în Urechiă, *l. c.*, p. 155.

135. 24 Novembre 7185 (1676). «Doamna Rucsanda, fiica Mării Sale luĭ Ioan Vasilie-Vod[ă] și Doamniĭ Tudoscăĭ, nepoata luĭ Costea Bučoc Vornic», lasă după moarte Deleniĭ la «prè-iubitŭ frate nostru, dumnialuĭ Thodorașco Cantacozino Vel Vist[ier]».

V. Urechiă, *l. c.*, p. 156, n° 11.

136. Ianuar 7188 (1680). Gavrilie egumen și călugăriĭ de la Dragomirna mărturisesc, pentru o înțelegere cu Gavril Hatmanul. «Două coșurĭ de sficlițs aŭ rămas nefăcute și un cerdăcel de piatră și 7 coșur de piatră și 3 buțĭ de var.» E pomenit: Spătarul Dubăŭ.

137. 8 August 7188 (1680). Duca-Vodă, pentru Constantin V. Post., dîndu-ĭ «un loc de odae den hotarul tărguluĭ nostru Eșuluĭ, unde să cheamă odăile Partiĭ, de unde să împreună cu partea den gos, ce-aŭ datŭ Stefan-Vodă Pătru luĭ Alixandru beizadea». «Locul posadnicilor . . ., locul Rufenilor . . . Pre în Cîcaina.» Fiul luĭ Constantin, Dumitrachie biv V. Armaș, o vinde luĭ Iordachie Cantacuzino Vel Comis, «nepotuluĭ» săŭ.

Alexandru beizadea era unul din fiiĭ fostuluĭ Domn Antonie Ruset V. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, tabla. — Iordachi Cantacuzino e fiul celuĭ d'intăiŭ Iordachi și fratele luĭ Toderașco.

138. 20 Mart 7194 (1686). Ruxanda Doamna arată că a dat luĭ Toderașco Cantacuzino 300 de leĭ: «și, luînd dumnaluĭ

aceştĭ ban[ĭ], să dea de'ntr'înşiĭ 80 de leĭ preosfinţituluĭ Mitropolitŭ de la Odiţcan *(sic)* chir Grigorie, fiindu-ĭ datoriŭ, şi, de va milui Dumnăzeŭ să fie pace în Ţara Căzăcască, precumŭ aŭ fostŭ şi maĭ înnainte, să ià suptŭ stăpânirea dumisale Raşcovul, şi să-l stăpînească precumŭ l-am stăpînitŭ şi eŭ, fiindu-mĭ de cumpărătură, şi, luîndu-lŭ dumnaluĭ precum am scris maĭ sus, să poarte dumnaluĭ de grije mănăstiriĭ ce amŭ în Raşcov, să o acopere, să nu să strâce, şi să o împodobască precum să cade».

«Mitropolitul de la Odiţcanĭ» era egumenul Grigore de la (= *ot)* Iţcanĭ, Burdujenĭ sau Todirenĭ, Mitropolit titular de Niceia. V. § I, n[le] 47, 52, 53.

139. 8 Maiŭ 7196 (1688). Irina, soţia răposatuluĭ Contàş Stol., şi cu fiul eĭ Iordachie şi fiica Mariia arată că, «după ce ne-aŭ prădatŭ Leşiĭ şi ne-aŭ luatŭ tot ce am avutŭ, trecut-am în Ţara-Muntenească», unde vînd luĭ Gheorghiţă Stolnicul o silişte din ocolul tîrguluĭ Suceveĭ. «Măcar că şi dumnealuĭ era bogatŭ de scăpatŭ de multe de toate şi strein într'aĉa ţară, ca şi noĭ.» Marturĭ: Mitrea Stolnic, Ilie Drăguţăscul Sărdar, Apostol Catargiul Comis, Ion Stroescul Jitnicer, Iordachie Stroescul Căpitan, Păladi Vornic, Ion Stîrcea, Ion Avram, Stămatie Căpitan.

Prădăciunea s'a făcut la năvălirea Polonilor în Moldova, în 1686. — Gheorghiţă Ciudin e Vel Stolnic. El fuge la Muntenĭ, din nemulţămire cu Duca-Vodă, în 1683, apoĭ, după venirea luĭ Constantin Cantemir, în 1685 (N. Costin, p. 26; Neculce, p. 228). Ion Stroiescul fusese Vornic la Cîmpulung *(Doc. Callimachi,* I, p. XXVIII). Drăguţescu fugise întâiŭ cu Petriceicu-Vodă în Polonia, la 1684 (Neculce, p. 224). Ceĭlalţĭ se adăpostiseră la Şerban Cantacuzino, ca la duşmanul luĭ Cantemir. Pentru eĭ, v. şi *Doc. Bistriţeĭ,* tabla. Pentru Irina Contăş, v. vol. VII, p. CCXLII.

140. 26 Maiŭ 7196 (1688). «Ianola ipodiacon» vinde o moşie. Martur: «părintele Theodosie ce-aŭ fostu Mitropolit şi alţĭ mulţĭ Cruceanĭ de locŭ».

Sînt răzăşĭ de la Crucea-de-sus, din Ţinutul Putna. Cu privire la Mitropolitul Teodosie, v. *Ist. lit. religioase,* p. 180.

141. 7 Mart 7199 (1691) *(sic!).* Ştefan Petru-Vodă, pentru «Sava Dorosan den tîrgu den Ştefăneştĭ», care dă «un cal bun» pentru un loc de moară «pre apă Başăuluĭ».

142. 15 April 7203 (1695). Doamna Anastasiia, a Ducăĭ-Vodă,

dă feteĭ eĭ Ileana [soția luĭ N. Costin] satul Podolenii, ce-l are la mătușa eĭ «Alixandra, datŭ de soțul săŭ cel de'ntăiŭ Grumeadzea Armașul: numele luĭ l-aŭ chemat Lăzănschie». O dăduse «uniĭ fiice a noastre ce-aŭ chemat-o Alixandra», care moare. Acum o trece la «Doamna Ileana».

143. Secolul al XVIII-lea. Iordachi [Deleanul, fiŭ al luĭ Ioan, nepotul luĭ Toader Iordachi și strănepotul luĭ Iordachi Vis tierul] pomeneste de acte ce «s'aŭ înnecatŭ în Siretŭ pe vreame cătanilor, cînd aŭ venitŭ Franțŭ Căpitanul; viind frate-mieŭ Șărban atunce la la Eșĭ, s'aŭ primejduit, de li-aŭ înnecat în Siret, cu alte multe de toate».

Năvălirea luĭ Ferenț se face în 1717. V. *Ist. lit rom în secolul al XVIII-lea*, I, p. 214 și urm. Cf. pentru Șerban, vol. VI, p. 526.

144. Mariia Vistierniceasa, fata luĭ Miron V. Logofetŭ, neavînd soț și copiĭ, «aflăndu-mă eŭ la sîngurătate și slăbăciune», dă averea eĭ luĭ Iordachi Cantacuzino (Deleanul) care-ĭ e ca un fiŭ, și anume: «Budele de la Soroca în Movilăŭ», Ușihlibiĭ și altele. Și «den odoarăle ce amŭ fostŭ datŭ fiiciĭ meale Bălașiĭ, și amŭ luatŭ o samă de la Domnița Safta Crețuleasca, după moarte nepoati noastre Marieĭ, fiica fetiĭ meale Bălașiĭ», îĭ dă tot luĭ.

Maria, fiica luĭ Miron Costin, fu măritată după Ilie Cantacuzino Vistierul. V. vol. V, pp. 587-8; vol. VII, pp. 215, 240-1. Fiica eĭ Bălașa fu soția luĭ Ștefan, al doilea fiŭ al luĭ Constantin Brîncoveanu, la 1709 (Neculce, p. 289). După cronica luĭ Radu Greceanu (partea inedită), nunta se făcu în Februar, cununînd nașul luĭ Ștefan, Constantin Cantacuzino Stolnicul. Bălașa muri la 23 Decembre 1711, și a fost îngropată în Mitropolia Tîrgoviștei (*Inscripții*, pp. 118-9). Safta Crețulescu era fiica luĭ Vodă Brîncoveanu. Cf. *Uricarul*, V, p. 367.

145. F. d. Maria Vistierniceasa, fata luĭ Miron Costin, dă nepotuluĭ eĭ Iordachi Cantacuzino jumătate de Cucutenĭ.

146. April 7225 (1717). Maria Vistiereasa Cantacuzino arată luĭ Mihaĭ Racoviță că soțul eĭ era dator din întăia Domnie, «den cumpărătura ocniĭ . . . care o cumpărasă într'un anu drept 12 pungĭ de ban[ĭ], den luna luĭ Săpt. în 8 dzile, după obiceiŭ, și aŭ ținutŭ ocna numaĭ 8 lun[ĭ], pănă în 13 dzile a luĭ Fev., căcĭ i s'aŭ întîmplatu și Mării Sale mazilie și într'aceale lun[ĭ] . . . N'aŭ fostŭ datŭ Mării Sale nic-un ban, urnindu-l pre Mărie Sa cu cuvinte . . . O pungă de banĭ aŭ fostŭ maĭ datŭ Mărie Sa în datorie cumnatuluĭ mieŭ, luĭ Vasilachi [Canta]cozino Spăt.,

care îĭ puseasă zălog o pajoră cu rubinurĭ..., a luĭ Ursachi Stolnic.» Pune ca zălog moşiile Bălţăteştĭ şi Mînjeştĭ.

Cf. vol. VI, pp. 418-9, 432-3.

147. 15 Octombre 7226 (1717). Ileana Costin dă nişte *vecinĭ* «nepoateĭ meale Catrineĭ».

Catrina era fiica suroreĭ Eleneĭ cu Aristarh Hrisoscoleŭ.

148. 15 Maiŭ 7226 (1718). Sava egumen de Bogdana face o vînzare de vie.

149. 26 Maiŭ 7236 (1728). «Eŭ Cozma, nepotul răpăos. păr. chir Teodosie ce-aŭ fostu Mitropolitu ţărîĭ Moldoviĭ», dă zapis luĭ Iordachi Cant., pentru mănăstirea Bogdana, fiind «la mare lipsă, de prada Tătarîlor, atîta cît nič pičoru de vită saŭ altă ceva n'aŭ rămas». Marturĭ «Timuş Logofăt, staroste de Putna... Protopopa Mihaĭ de Focşan».

150. 7229 (1720-1). Mihaĭ-Vodă întăreşte luĭ Iordachi Cant. satul Mînjeştiĭ, «pentru a luĭ dreaptă slujbă ce ne slujeaşte, precum şi la vreamea acestor turburărĭ ce-am avutŭ cu prăzăle Tătarîlor, nu puţină pagubă aŭ avutŭ şi dumneluĭ, şi la toate oştile pe unde am mersu, pren Ţara Ungurească [1717-8], şi pre aiurile, n'aŭ fostŭ lipsitŭ de lîngă noĭ».

Acest act e citat în altul din 1730 (vol. VI, p. 432).

151. 19 Septembre 7230 (1721). Ileana, fiica luĭ Miron Costin, vinde satul Deleaniĭ. Parte o avea nepoata, de soră, Catrina, fata luĭ Aristarho. Îl avea de la mamă, şi ea «de la mătuşi-sa, Alixandra, giupîneasa Grudmeziĭ ce-aŭ fostu Armaş-Mare».

V., pentru Hrisoscoleŭ, maĭ sus, nº 63 şi *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*, tabla, pp. 48-9. Pentru Alexandra, soţia luĭ Grumedzea Lozonschi, maĭ sus, nº 142.

152. 1-iŭ Ianuar 7232 (1724). Mihaĭ Racoviţă, pentru vînzarea Teşăuţilor, partea luĭ Costin Ciudin, «carele, fiind om răŭ, aŭ furatŭ nişte caĭ tătăreştĭ a luĭ Can-Mîrzea şi, pentru furtuşagul č-aŭ făcut, prindzînd pe Costin, s'aŭ pus la închisoare».

153. 3 Ianuar 7234 (1726). Mărturie pentru baniĭ luaţĭ de Ursachie Vist. la Constantinopol, «de s'aŭ plătit de nişte datornič».

154. 26 Septembre 7235 (1726). Raport de hotărnicie la Teşăuţĭ, făcut şi de Toader Calmăşul biv pîrcălab.

V. prefaţa la vol. I din *Doc. Callimachi*, p. XXXV.

155. 27 Septembre 7235 (1726). Mihaĭ-Vodă, pentru satul Băltăteştĭ. «Am luat acest satu şi l-am ţinut pănă acmù la mazilie», cînd îl dă luĭ Iordachi Cant[acuzino].

V. maĭ sus, n° 145 şi nota.—În adevăr, Domnia luĭ Mihaĭ Racoviţă se încheie acum.

156. «Prea-luminate, înnălţate şi de Dumnăzăŭ credinciosă Doamne şi oblăduitoriŭ a toată Moldova, chirie, chirie Ioan Grigorie Ghica Voevoda, al nostru prè-iubitu frate şi prè-îndrăgit cuscre, pre Prè-Luminarea Ta frăţeaşte sărutăndu-te, cu amăruntul te bine vestim. Domnul Dumnezăŭ să te păzască întru întreagă sănătate şi întru neîncetată şi adease bună norocire cu lungă viaţă. Pricina aceştiĭ scrisorĭ aĭ noastre către Preluminarea Ta nu iaste altă fără numaĭ întăiŭ să cercămu pentru prè-dorita sănătatea ta şi, a doa, să descoperim ţie, prè-iubite frate. La aceastea ce ne aflăm, nu să cădea să supărămu pre Luminarea Ta, ce, socotind că după curgerea vremiĭ maĭ multă supărare va avea Prè-Luminarea Ta de spre partea noastră, amu auzit pentru Vornecul Iordachi Cantacozinò cum că are pricină cu Gavriliţăştiĭ pentru nişte sate a luĭ Ilie Cantacozinò, vrînd ca să le împartă bună nemuirea lor. Cîtu pentru aceastea, facă cum vor şti, noĭ la ceastea n'avemŭ a face, fără numaĭ pentru 2 sate a luĭ Ilie Cantacozinò, anume Bălţăteştiĭ şi Mănjeştiĭ, noĭ cu vreadnica de socoteală giudecata a boerilor ţărăĭ le-amŭ luat pentru 6 pungĭ de banĭ, carile ne-aŭ mîncat Ilie Cantacozinò. Pentru acasta, prea-iubite frate şi cuscre, eşind ceĭ maĭ sus numiţ boer la domneasca giudecată a Prea-Luminăriĭ Tale, ne rugăm să nu ne să facă vre-o strămbătate, căcĭ noĭ după căzuta giudecată ţărăĭ le-am luatu, şi, luîndu-le, nu ca doar le-am ţinutŭ pentru noĭ, ce noĭ li-am dăruitŭ nepotuluĭ nostru Ioan Cantacozinò, fiiul Vorniculuĭ Iordachi Cantacozinò: de la Cantacozin fiind cele maĭ de sus numite sate, iarăş la Cantacozin să rămîe am ales. Decĭ rugăm pre Luminarea Ta ca să le pecetluiască şi să le întărească domneşte şi Prè-Luminarea Ta după daniia noastră, carile le-am datŭ nepotuluĭ nostru Ilie Cantacozinò cu domneasca hotărîre şi întărire, şi vom mărturirisi mulţămit la Prè-Luminarea Ta. Iar aniĭ tăĭ să fie de la Dumnăzăŭ mulţĭ şi prè-norociţ.»

Autorul scrisoriĭ, Mihaĭ-Vodă Racoviță, era cuscrul luĭ Grigore Mateĭ Ghica, pentru că fiica celuĭ d'intîiŭ, Anastasia (?), ținea pe Scarlat, unul din fiiĭ celuĭ din urmă *(Gen. Cantacuzinilor*, p. 43). Ioan, apoĭ Vistier, era fiul luĭ Iordachi Cantacuzino Deleanu și al uneĭ surorĭ a luĭ Mihaĭ-Vodă *(ibid.*, p. 49). Cf. vol. VIII, pp. 190, 199; *Inscripțiĭ*, pp. 10, 264.

157. 7240 (1731-2). «Mariia, fata luĭ Miron Vel Logofet, giupîneasa a răposatuluĭ Ilie Cantacuzinò Vistier», face mărturie pentru Movilăŭ, «unde să face iarmaroc» ; îl dase în arendă «Boteanuluĭ și luĭ Zosin, nepotuluĭ mieŭ», cu 30 de leĭ pe an. Ea dă acum totul nepotuluĭ eĭ, Iordachie Cantacuzinò Vel Vornic. «M'aŭ adus și pe mine la Eșŭ, și m'aŭ chemat Costantin-Vod[ă] despre Doamna, și m'aŭ întrebatŭ : al mieŭ iaste zapisul?»

V. maĭ sus, n^le 143-5.

158. 29 Novembre 7241 (1732). «Mihaĭ Micul, Vornic de Cîmpul lungu rusescu», și soția luĭ, Safta, fiica Prediĭ Pălad[i] Stolnicul, vînd parte din satul Pleșințĭ.

Pentru Preda Păladic, v. *Doc. Bistrițeĭ*, tabla.

159. 10 Maiŭ 7244 (1736). Apostul Mihuleț biv Vel Căpitan vinde parte din satul Costeștĭ.

Pentru Mihuleț, care slujise la Rușĭ, v. *Doc. Callimachi*, tabla.

160. «Smeritul giudecător Brăiliĭ Isac-zadea Derviș-Mustafa, giudecătoriŭ aceștiĭ pricin[ĭ]», arată că a venit la Iașĭ pentru a judeca, «după pravila noastră», procesul luĭ Iordachi Cantacuzinò, «fiiul luĭ Ioan Delianul», cu niște Turcĭ. El luase la 1739 niște oĭ ale lor, «a Hotinuluĭ». Le trimete în Rusia, la Radu Costantin. Iordachi cîștigă procesul.

161. «Izvod de la Crețuliasca, fata Brăncovanuluĭ, din vlat 7249 [1740-1], din odoară ce-aŭ datŭ la mătușa Visterničasa Ilie Cantacuzino Vistierul, cînd aŭ mărsu la Bucureștĭ, care odoară aŭ fostŭ a Bălașiĭ, feti eĭ : Un lanțuh cu șese nasturĭ cu jmalțu de șese plășĭ, un inel cu diamantu mare rozo, de să deschide, doaî ineale, iar cu diamanturĭ marĭ rozo, unŭ inel cu zamfir pe unghi, o salbă de galbin 40 chesariceștĭ . . . cu tabla cetatea Beciuluĭ.»

162. 30 Ianŭar 7253 (1745). Ioan Nicolae Mavrocordat, pentru Iordachie Cantacuzino Hatman : actele «i s'aŭ prădatŭ dumi-

sale de la Horodinca, cîndŭ aŭ venitŭ feltmarşal de aŭ călcatŭ pămîntul Moldoviĭ cu oştile moschiceştĭ».

V. maĭ sus, nº 100.

163. 3 Septembre 7254 (1745). Nichifor Mitropolitul, Theofil episcopul de Roman, Iacob de Rădăuţĭ, Erotheĭ de Huşĭ fac o mărturie.

164. Ianuar 7255 (1747). Al patrulea testament al Marieĭ luĭ Ilie Cantacuzino. Legatar e numit Iordachi Cantacuzino.

165. 15 Maiŭ 1786. Alexandru Ioan Mavrocordat, pentru «fabrica de sticle ce este aice în ţeară, la Ţinutul Hărlăuluĭ, care maĭ înnainte ţiindu-se de către un jidov, şi pe urmă de un Petre Mazi, Neamţu, aŭ rămas la cea maĭ de pe urmă, de să ţine şi pănă acum de către Sabèr».

V., pentru Chabert, articolul mieŭ despre «Străinĭ oaspeţĭ aĭ principatelor», în *Literatură şi artă romînă*, IV.

IV. Acte amestecate, din deosebite locurĭ.

166. 2. 7048 (1539). Ştefan fiul luĭ Ştefan-Vodă, pentru Tulucă şi alţiĭ, dîndu-li «sălişte Gaţeĭ». Pomeniţĭ ca marturĭ fiiĭ: Alexandru şi Ştefan. Boierĭ: Huru Vornic, ... lada, Scripca, Crăciun, Popescul şi Şaptelič părcălabĭ de Hotin, Manea şi Grozav părcălabĭ de Neamţ, Ungurul şi Mătiaş (?) părcălabĭ de Novograd, Mihul Portar de Suceava, Ioan (?) Spatar, Crasneş Vistier, Sturdzea Postelnic, Şteful Ceaşnic, Lohan Stolnic, Petraşcu Comis. Scrie Ion Tăutulovič. Pergament. Pecete.

Arch. Statuluĭ, *Neamţ*, nº 4210. — Cf. vol. VI, p. 615, nota 1.

167. Iaşĭ, 16 Mart 7070 (1562). Ioan-Vodă (Despot), pentru Pobrata şi egumenul Frasin. Scrie Ion. Pecete mare, ruptă.

Ibid., *Pobrata*, XIII, nº 22.

168. 23 Iunie 7081 (1573). Ioan-Vodă, pentru Pobrata. Scrie Ştefănescul. Pecete ruptă.

Ibid., XV, nº 3.

169. 6 April 7088 (1580). Petru Vodă, pentru vînzarea ce face Ştefan snă Danovič.

Ibid., *Neamţ*, nº 4215.

170. 17 April 7094 (1586). Petru-Vodă, pentru Pavlă *(sic)* «slujničar». Pe dos: «Pavel slujničar».

Ibid., n° 1253.

171. 1-iŭ Februar 7100 (1592). Aron-Vodă, pentru mănăstirea Tazlăŭ, dîndu-ĭ satele Ostupcanĭ și Colceștĭ. Aron recucunoaște ca părinte pe Alexandru Lăpușneanu. «Vel Logofăt uč[il]».

Ibid., *Pobrata*, XIII, n° 32. O condică grecească a mănăstiriĭ se află la Bibl. din Iașĭ, și ea cuprinde multe acte însemnate.

172. Iașĭ, 18 Maiŭ 7103 (1595). Ștefan-Vodă, pentru Tazlăŭ. «Alecsa Logofet učl.» Scrie «Borcia». Pecete mică, ruptă.

Ibid., n° 36.

Alt act, cu aceiașĭ dată, *ibid.*, 39. Pe dos, cercărĭ de condeiŭ cu titlul Domnuluĭ și: «Enachi diiac, ce aŭ învîțatu cart[e] la ...».

173. Iașĭ, 22 Maiŭ 7103 (1595). Aron-Vodă, pentru o moșie. «Oprea Vel Logofăt ucil.» Oprea caută a imita pe Stroicĭ în iscălitură. Scrie Mihălescul.

Ibid., *Neamț*, n° 4421.

174. Iașĭ, 20 Iunie 7106 (1598). Ieremia-Vodă, pentru «Barbul biv Dvornic».

Ibid., n° 2910.

175. Suceava, 18 Septembre 7108 (1599). Ieremia-Vodă, pentru Ionașco Moglădea Vornic. Pomenițĭ: Arame biv staroste, Cupcea neamiș, Hiarțea.

Ibid., IV, n° 1.

176. «Zapis vechiŭ, pe sărbii, de vănzare.

Eŭ Pătrașc[u] părcălab[ul] de Unguraș prin aĉasta daŭ de știre că aŭ venit la casa mè Stanca fata luĭ Băloș bătrănul, sora luĭ Simion din Orășănĭ, și aŭ vîndut doĭ pămănturĭ din pămănturile sali Cozma ficioru luĭ Nicoară bătrănul din Bărboș, și Cozma i-aŭ dat 25 zloțĭ în măinile Stancăĭ, dinainte mè și a luĭ Gligace și Vicol și Grigorii din Bărboș și Andonii, și Vățcanu din Dulceștĭ, și altor megieș.» Tradus în 1816.

Bibl. Ac. Rom., ms. 234, p. 2.

177. Iașĭ, 23 Iunie 7110 (1602). Eremia Moghila Voevod, pentru Ion și frațiĭ luĭ, Vasilie și «popa Ghiorghie», fiiĭ «Erineĭ», nepoțiĭ de fiĭ aĭ Soreĭ, strănepoțiĭ luĭ Ilco și Băloș, pentru jumătate de sat Hălăștiianiĭ (Ț. Roman), de la Manea

Sulger (сѸлжарю) și fratele luĭ, Băloș, cari-l căpătaseră «de la bătrînul Ștefan Voevod», pentru 500 de «talerĭ vechĭ». A maĭ venit David și sora luĭ Titiiana, fiiĭ Catrineĭ, nepoțiĭ luĭ Hilimon, și și-aŭ dat și eĭ partea: что ест подли част кнѣгини рѸшинки (care este supt partea doamneĭ Ruștineĭ). Tot așa Nastea fata luĭ Hăläștiianul, cu fiiĭ, Oniul și Ștefan și Erina, nepoțiĭ luĭ Mihul; apoĭ Roman fiul Драгни, nepot Mihuluĭ (parte din Oncești, zișĭ maĭ de mult Văscaniĭ). Pomeniți: Gligorie zlătar, supt Alexandru Voevod, și Husnu Stolnicel, Țombric, Tănasie Robul, Băla (pentru Rănghileștĭ), Avraam fiul luĭ Negrea. Marturĭ: fiiĭ: Costantin, Alexandru, boieriĭ: Ureche Vornic de Țara-de-jos, Criste de Țara-de-sus, Ghiorghie pîrcălab de Hotin; Vasilie și Nîdabaico de Neamț, Lupul Scoarțeș și Veaverițî, de Roman; Oräș Portar de Suceava, Simion Stroič Vistiernic, Brănovschii Postelnic, Bosiioc Spătar, Caraiman Păharnic, Gligorie Stolnic, Apostolachi Comis. Stroič Mare-Logofăt Scrie Nicoar[ă]. Iscălesc Domnul și Stroicĭ. Pecete cu șnur albastru și roșu și legenda: матию бжию іѡ еремиа могила воевод и гпрь земли молдавскѡи.

Colecție privată.

178. 14 Septembre 7115 (1607). Simion-Vodă, cu Teodosie Barbovschii Mitropolitul, Ioan episcopul de Rădăuți, Anastasie de Roman și Filofteĭ de Hușĭ, fac și eĭ danie Pobrateĭ moșiile eĭ cele vechĭ. Vel Logofătul.

Arch. Statuluĭ, *Pobrata,* XIII, nº 47.

179. 11 April 7118 (1610). «Petrea Șoltuzul cu 12 prăgarĭ din tîrg din Cotnar» adeveresc că a venit «înnaintea Scaunuluĭ lor» Buzdugan cu Anton din satul Pietriș și aŭ vîndut «loc de două case (мѣсто за два доми) în sat în Buțcăteanĭ» luĭ «Alexei din Cotnar», pentru 200 de talerĭ, «banĭ gata». Aŭ pus și pecetea «*urașuluĭ*». Pecete cu fum, neînțeleasă.

Colecția d-luĭ Goilav din Roman.

180. Iașĭ, 18 Novembre 7121 (1612). Alexandru-Vodă, pentru mănăstirea Galata. Iscălitura Domnuluĭ.

Arch. Statuluĭ, *Galata,* VII, nº 10.

181. Jașĭ, 28 Iulie 7117 (1609). Costantin Moghilă-Vodă, pentru

Ilie Vrabie, дворник глотнїи («Vornic de gloată»), care, prin act de la «unchiul Domnieĭ Mele, Simion Voevod», are satul Brezeaniĭ pe Elan și cu locul шт гриндꙋ, în Ținutul Fălciiuluĭ (фльчїинскомꙋ), cumpărate de la familia luĭ popa Lupul (лꙋпоулъ), de la Arič, de la urmașiĭ luĭ Bode, de la Cĭoban, de la fata luĭ Lehač, de la Ihnat, de la fiiĭ манкьєи, de la Toader și Tudurîneasî, fata жюржи, de la Toadea fiul злати, nepotul de fiŭ al luĭ Berizanul, strănepot al luĭ Drăgșanŭ Berizanul, și de la Dobra, Ruja, Armeanca «și alțĭ fiĭ aĭ luĭ Stanciulŭ și Marușca». Apoĭ pentru «Blaga și sora, Drăgîlina, și Pietra, fetele luĭ Toaderŭ Fîlî», Lealea, «și altă блгл, care trăiește la Frăcești[ĭ], în Ținutul Neamțuluĭ», și Rusia, «fiul luĭ —», Onaca, Anesiia, Ștefan fiul luĭ Pănteleĭ, Nedelea și nepoțiĭ de fiĭ aĭ luĭ Praja (пражи) «și alt Simion ce i s'a zis кꙋпєжно шт нжблож, fiul luĭ Zarbul», coborîtorĭ aĭ luĭ Mihul Poianî, care trăise supt Ștefan-Vodă cel vechiŭ,—cari aveaŭ Rrîdeaniĭ pe Tutova сь лѣсꙋ (cu pádure): toțĭ vînd luĭ Vrabie. În al treilea rînd vine «Trifanŭ Cras tavîțŭ și fratele luĭ, Platonŭ, și sora, Anușa, fiiĭ Smoli (смоли), și Bl[a]ga, Vasilie Trăbuțul, fiul Simdziianeĭ, Cerna fata Floareĭ, popa Gliga, Barbul fiul Drăghineĭ, cari vînd tot acolo, aceluiașĭ. Apoĭ, — 4⁰) — , fetele luĭ Toporŭ, Nastea, Toader Drădulŭ, Pavîl, Gligor[e] Rădiche (cumpărătură de la Tuțurman), Gavril Cucolie, fiul luĭ Toader бꙋлаи, Toader fiul бꙋкꙋлѣи, Condroae, єж измѣнꙋл, vînd tot acolo. 5⁰) Petrea Berheač, сии лїє (pomenit Negrilî Hrînescul, Copač fiul luĭ Dragot[ă], Petrea Chicoș, Čortîneștiĭ), Ion швчар («oierul»), fac vînzare luĭ Vrabie, tot acolo. Pomenit Ion Tuda Stolnicel, de la Brăsăneștĭ. Apoĭ se întărește via din Gureștĭ. Pomenit și Trălea. Marturĭ: Ureache Vel Vornic de Țara-de-jos, Petrașco Vornic de Țara-de-sus, Gheorghie pîrcălab de Hotin, [Gheorghe și Stanisl]av, de Neamț, Manole și Luca, pîrcălabĭ de Roman, Isac Balica Hatman, Chirița Dumitrachi Postelnic, Gheanghe Spătar, Cărăiman Ceașnic, Vasilie Lozenschii Stolnic, Nicoară Prîjescul Vistier, Vorontar Comis. Lupul Stroič Vel Logofăt (iscălește). Scrie Arsenie Nebojatco. Pergament. Pecete atîrnată de șnur roș aprins, cu legenda: мл҃стїю бж҃їєю іѡ кѡстаньдинь могила воєвод и гпрь земл. молдавскои.

Pe îndoitura pergamentuluĭ: «Căte sate sămtu scrise într'acest uric, toate simtu plătit[e] și tocmite, numaĭ partea luĭ Toader Dărdul, din sat de [la] Rădeanĭ, n'aŭ vrut să ià bani derept din sat, ce aŭ tocmit cu dinsul să-ĭ dea airea saŭ să-ĭ cumpere loc derept loc; prentru acea[sta] se-aŭ ras (?) la uric: partea luĭ iaste dintr'a patra parte ce să va aleage parte m... î, iar, deacă-ĭ va da, fač... dres de schimbătură.»

Proprietatea d-luĭ locotenent Duca, din Bîrlad.

182. 30 Mart 7121 (1613). Ștefan-Vodă restituie satul Dăvideaniĭ, ce fusese daţĭ fără drept luĭ Ionașco Talpî Vel Ceașnic, luĭ Toader Boul biv Vistier, răscumpărat de el «din robie și din mînile păgînilor». I se luase satul pe cînd el era «în Ţara Leșească».

Ibid., *Neamţ*, XXXVII, nº 8.

183. Iașĭ, 8 April 7125 (1617). «Radu Voevod Mihnea», pentru «Necoră Prîjescul biv Vistearnicŭ», care a făcut slujbe bune altor Domnĭ și luĭ. Îĭ întărește satul Hălîștiianĭ сь ставоке, Teţcanĭ, cu morĭ, jumătate din Borčanĭ, jumătate din Oniceanĭ și partea-ĭ din Buţcîteanĭ și din seliștea Toprăleanĭ (Ţ. Roman) și satul Mirceștĭ și Cozmeștĭ, cu moară pe Siretiŭ, jumătate din Purceleștĭ, jumătate din Stolničanĭ, la Siretiŭ (schimbat pentru Boldeștĭ, cu Calapod «hănsarŭ»), jumătate din Brîtieștĭ (Ţ. Suceava), Dubovîţul, «la Prut», în Ţ. Cernăuţĭ (чернокецкои), Băimîceanĭ, «pe Jijie», jumătate din Prisăcanĭ, pe Miletin (милѣтен) (Ţ. Hîrlăŭ), jumătate din Ţăpălușeanĭ, pe Jijia (Ţ. Dorohoiŭ), Rănghileștĭ, «supt Čornohal», Bonteștĭ, «на великаго чꙋлꙋка», jumătate din Blîndeștĭ, pe Jijie (Ţ. Iașĭ), Cotova pe Căinar (на кьинарѣ), Visoca, «la vîrful Căinaruluĭ», Crivceaniĭ (Ţ. Soroca), jumătate din Cozeștĭ (Ţinutul Orheĭ), Văsiianiĭ, pe Botna, Prîjeștiĭ (Ţ. Lăpușna), Războianiĭ, на белом поточи (la «rîul alb», *Valea-Albă*, *vale* fiind tot una cu rîŭ; e locul vestiteĭ lupte din 1476) și a șesea parte din Romîneștĭ (Ţ. Neamţ). Marturĭ: fiul Alexandru, Dumitru Goia (гоꙗ) Mare-Vornic de Ţara-de-jos, Nicoară de Ţara-de-sus, Iacomii și Ionașco pîrcălabĭ de Hotin, Ghiorghii și Čolpan de Neamţ, Lupulŭ Dragotî și Duca, de Roman, Mihul Hatman și pîrcălab de Suceava,

Bernat Postelnic Vasilie Spătar, [Dumitrachi] Ceaşnic, Ghiorghii Stolnic, Dumitrachii Visternic, Mihail Furtuna Comis. Ionaşco Gheanghe Mare-Logofăt. Scrie Nebojatco. Iscălitura Domnuluĭ şi a luĭ «Ghianghea Logofăt». Pecete atîrnată de şnur pembea, cu forma tradiţională şi legenda: ιω ραдꙋ воєвода снь мнχнѣ воєвода гспдар землн молдавскоı. — Pergament.

Colecţia d-luĭ Goilav, din Roman.

184. «Pan Bărnat Velichii Postelnic mărturisescu eŭ cu cest zapis al meŭ de rândul a neşte sate, anume Berindeeştiĭ şi Săboaniĭ, ĉ-aŭ fost acealea sate maĭ de ainte vreame ţiindu-le unchiŭ-meŭ Brut [Bartolomeiŭ Bruti] Postelnicul, Dumnedzău-l pomenească; deci eŭ încă mă apucase[m] d'insele să le ţiiŭ. Întru acea, venit-aŭ la mine călugăriĭ de la svănta mănăstire de la Săcul, şi aŭ adus ispisoace de la răpăosatul Eremiia-Vodă cum aŭ fost el miluit cu aceaste sate ce sint maĭ sus scrise pre aĉastă svăntă mănăstire, pre Săcul. După acea şi Domniia Sa Radul-Vodî acmu s'aŭ m[i]l[o]stivit şi le-aŭ lăsat să fie aceiĭ sv[i]nte mănăstiriĭ Săculuĭ şi de la Domniia Sa date. Vădzăndu şi noĭ cum Domniia Lor s'aŭ m[i]l[o]stivit, eŭ încă însumĭ, de bună voia mea, le-am dat sv[i]nteĭ mănăstirĭ Săculuĭ, de nime nevoit, nice asuprit. Pentru acèa nime de seminţiia noastrî să n'aibă a să amesteca, nice a învălui aceaste 2 sătceale Berindeeştiĭ şi Săboaniĭ, ce, ca să fie şi de la noĭ daare sventeĭ mănăstirĭ Săculuĭ, maĭ mare mărturie şi credinţă am pus a noastră peceate cătrî cest zapis. Şi eŭ Drăguşan diiac am scris, să să ştie. U Ias, vlto 7126 [1618], Ap. 17. Bernardo Borisij Postelnich.» Pecete octogonală, cu arme, leĭ, scut şi literele B. B., pusă pe ceară verde.

Ibid., n° 1145.

185. 29 Maiŭ 7126 (1618). «Pan Brănat [Borisi] Velichii Postelnic» arată că «unchiul mieŭ Benetic [Benedict] Cĭaşnic» a avut satul Leucuşaniĭ (Ţ. Roman), cumpărat de la Petru-Vodă [Şchiopul], «drept doaozecĭ de miĭ de aspri», şi apoĭ îl vinde luĭ Manoli părcălabul, cu 200 de ughĭ, rămîind dator cu 134. Brănat îl pîreşte: el iea baniĭ de la Dumitru Goia Vornic, toţĭ 200 de leĭ, şi-ĭ dă luĭ satul. Românește: «Şi, de să vor afla alte urice făr aceastea ce i-am dat noĭ, să nu să creadză.» «Io Bernardo

Borisi Postelnich Grande afermo quant[o] di sopra.» Pecetea e pusă cu cerneală ştearsă, gălbuie. — Traducere de Debriţ.

Arch Statuluĭ, *Neamţ*, nº 1143.

Prin nº 1142 (6 Maiŭ 7126=1618), se vede că călugăriĭ de la Secul reclamaŭ satul ca vîndut luĭ Ureache. Manoli zice că acesta i-l luase cu sila. El jură înnaintea «fečorilor luĭ Ureache Vornicul».

186. Iaşĭ, 2 Septembre 7127 (1618). Gaşpar-Vodă, pentru «Alexandra, cu fratele eĭ Ghidion, fiiĭ luĭ Voico biv Logofăt», cari daŭ satele Ciripcăŭ, Nicoreştĭ (Ţ. Soroca), Unguraş (Ţ. Neamţ), Ghiedeaşin (Ţ. Fălciiŭ), Fiţingheştĭ (pe gîrla Putna), etc.

Ibid., VII, nº 11.

187. «V[1] 7129 [1620-1].» O femeie din Micleştĭ arătă că-şĭ dă partea din Berindieştĭ. «Ce printru ce aŭ perit nişti vitî a luĭ Tiron, ce-aŭ perit dirípt mine, de dabíle.» «Din partea luĭ Berin.»

Bibl. Ac. Rom., necatalogate.

188. Sučava, 4 Mart 7133 (1625). «Io Radul Voevod» arată că a venit Dumitru fratele luĭ Mihăilaşco şi Gavrilaş şi —*(alb)* şi surorile lor, Brănduşea şi Irina, şi bărbatul eĭ Lazor, fiul luĭ Moţoc, «toţĭ fiiĭ luĭ Lupul Vrălan», şi s'aŭ judecat cu «sluga noastră Iane părcălab de Cotnar, fratele luĭ Alexa din Cotnar», pentru părţĭ de ocină în Buţcăteanĭ. Se aduce şi un *ispisoc* de la «Stefan Tomşea Voevoda». *Ferăi* de 12 zloţĭ la Vistieria domnească. Dumitraşco Ştefan Vel Logofăt uč. Vlasie. Pecete peste hîrtie, cu legenda: † ıw радꙋ воевода бжію мастію снь михнѣ воевод; ⸗ зркд.

Colecţie particulară.

189. 12 Ianuar 7139 (1631). Moise-Vodă, pentru călugăriĭ de la Neamţ, în pîră cu Ioan biv Postelnic. «I s'aŭ prilejit di s'aŭ dus cu Barnovschie-Vodă în Ţar]a] Leşască.»

Arch. Statuluĭ, *Neamţ*, nº 4409.

190. 28 Novembre 7140 (1631). Danie către Săcul, de la Lupul [Prăjescul] Vel Vornic de Ţara-de jos şi soţia, Maria.

Ibid., nº 2491.

191. 9 Iunie 7140 (1632). Act domnesc pentru «Ionaşc[u]

ficoru popiĭ luĭ Cehan şi Cehan fiiul Saviĭ şi Ioan fiiul luĭ Dobrotă». — Resumat din secolul al XVIII-lea.

Ibid, n° 2902.

192. 20 August 7143 (1635). Vasile-Vodă, pentru Ştefan Boul biv Clučar, întărindu-ĭ satul Davideaniĭ. «Tatăl său Boul Vist. şi cu fratele său Pătraşco Boul, şi Dumitru, şi sora luĭ, Frosina».

Ibid., XXXVII, n° 10. V. şi n° 9.—Cf. vol. V, pp. 616-7.

193. Iaşĭ, 1-iŭ Iulie —. Gheanghi Vel Spătar, Boul Vistearnic, Grigorie Vel Şetrar, Vrabie Vornic, Lupul Dragotî Vornic, Beldiman Vornic, Ionaşco Mihăilescul Jitničar, Başot[ă] Cămăraş, Zubco biv hătnogŭ, Drăgan Păharnic din Pizdean[i], Blăţatuĭ diiacu, Ştefan fiiul popeĭ Ion din Bacăŭ, Toader Moţoc fiul luĭ Moţoc Vornic din Movileanĭ, Pătraşco Čorneaiŭ biv Vornic «ѹ цѣфьнеци», «şi alţĭ mulţĭ oamenĭ bunĭ şi slugĭ domneştĭ», mărturisesc pentru Erimia şi Ionaşco şi sora lor Marica şi nepoatele, Busca şi Vrăvara, fetele Stancăĭ din Buţcăteanĭ», şi toţĭ fiĭ aĭ Condreĭ, cari vînd luĭ Nicoară Visternic Prăjescul, Mare-Visternic, moşie pentru talerĭ. Iscăliturile lor, cu peceţĭ neînţelese. — Slavon.

Colecţie particulară.

194. 20 Februar 7150 (1642). Hotărnicie la Mireştĭ. Nume: Suţul, Buzul. «S'aŭ dezgropat acea piatră, depreun[ă] cu Bobiceani, şi nu s'aŭ aflat suptu acea piiatră, cum iaste obliceaiul *(sic)*, nič cărbunĭ, nič cenuş[ă], ce aŭ fost o piiatră făr ispravă».

Arch. Statuluĭ, *Neamţ*, n° 4242.

195. Iaşĭ, 28 Maiŭ —. «Toma Catacozonò V. Dvornic vişneai zemli» către «fičorul nostru Hoşmănda», ca să dea un Ţigan «Bestriceanilor» (călugărilor Bistriţeĭ).

Arch. Statuluĭ, *Sf. Sava*, XXXII. n° 90.

196. Suceava, 30 Iulie 7163 (1655). Gheorghe Ştefan, pentru «Vasilie Cornač, cu tătăişă-sa, cu Năstasca, fa[ta luĭ Corn]ač, ce aŭ fostu după unchiu-său Mărăuţ, fečorul Selitrariuluĭ».

Bibl. Ac. Rom., doc. 195/LXXVI. *Tătăişă* e sora tateĭ: cuvîntul se maĭ întrebuinţează în Ardeal. Corespunde cuvîntuluĭ *mătuşă*, pentru sora mameĭ.

197. Iaşĭ, 1-iŭ Maiŭ 7168 (1660). Ştefan-Vodă, pentru egumenul de la Neamţ, cu privire la «un vecin a lor, anum[e] Toader, a lor vecin drept de moşie, şi crescut la dănşiĭ».

Arch. Statuluĭ, *Neamţ*. n° 1385.

198. Iaşĭ, 7 Maiŭ 7168 (1660). Ştefan-Vodă către «zlotaşĭ, şi la leoaşĭ, şi la gălbănaşĭ, şi la tăleraşĭ, şi la ortaşĭ, şi la dajnici călărăşeştĭ».

Bibl. Ac. Rom., doc. 9/LXXVII.

199. Iaşĭ, 22 Ianuar 7170 (1662). Martur: «Pătraşco Danolovič tretii Log[o]fet». Şi iscălitura luĭ. Pomenită: «Safta fata răpousatuluĭ Gavril Hatmanul».

Ibid., doc. 4/LXXXV. — Danolovicĭ traduce un cronograf. — Safta, fiica acestuĭ frate al luĭ Vasile Lupu, a fost soţia Medelniceruluĭ Andreiaş (vol. III, p. 33, nota 1).

200. 1[iŭ] Maiŭ 7170 (1662). Zapis al luĭ «Simior *(sic)* Armanul, băibărăcariul, fičorul Cărsteĭ zlătariul». Marturĭ: doĭ popĭ armenĭ, «Manole nameastnicul».

Arch. Statuluĭ, *Pobrata*, XIV, n° 9.

201. 18 Iulie 7170 (1662). Zapis al luĭ «Petričaico din Bătrăneştĭ, fičorul Dragîĭ».

Ibid., *Neamţ*, XXIX, n° 28.

202. 27 Februar 7171 (1663). Zapls al luĭ «Ştefan Boul č aŭ fost Vornic-Mare şi David de Zălucianĭ şi Savin Hermeziu şi Petria Drone şi Isac Vaipan, cu fraţiĭ mieĭ, toţĭ nepoţiĭ şi simenţii Čogoleştilor».

Ibid., *Neamţ*, XXII, n° 15. — Un act, asemenea, din 1665, în *Uricariul*, XXV, p. 274-5.

203. Iaşĭ, 23 Mart 7173 (1665). Vînzare făcută de «Alixandra giupăniasa Iorgîĭ Stolnicul, sora Iorgîĭ Postelnicul, şi fečorul mieŭ Toderaşco.»

Ibid., *Galata*, XI, n° 26. — Pentru Alexandra, v. mai sus, p. 52, n° 22.

204. Iaşĭ, 26 Iunie 7173 (1665). «Măricuţa Medelnicereasača-Mare. fata răpousatuluĭ luĭ Ghiorghie Hatmanul», dă nişte Ţiganĭ la mănăstirea Dealul-Mare. Pecete cu coroană şi «Măricuţ[a]».

Arch. Statuluĭ, *Sava*, XXXII, n° 15.—Cf. vol. III, p. 33, nota 1

205. 16 Iulie 7175 (1667). Nume: Nazaria, popa Deochietul.

Bibl. Ac. Rom., documente necatalogate.

206. Iaşĭ, 22 Ianuar 7177 (1669). Învoială pentru datoriile de la Toma Vornicul (Cantacuzino). «Doaî cupe şi nişte ţinte de čapsî.»

Bibl. Ac. Rom., documente necatalogate.

207. Iaşĭ, 6 Mart 7177 (1669). Duca-Vodă, pentru cumpă-

rătură «de la Ghiorghie birăul și de la fămeaia sa Măriia, den sat den Crucia-de-ğos».

Arch. Statuluĭ, *Galata*, XI.

208. 9 Iunie 7177 (1669). Duca-Vodă, pentru pîra luĭ «Ştefan Stanețchi iuzbașea cu Canilò fratele luĭ Hris[t]odor Săoariul», cu privire la niște viĭ «în valea luĭ Ştefan-Vodă, în Miroslava».

Ibid., *Pobrata*, XVI, nº 13

209. Iașĭ, 14 Septembre 7180 (1672). Zapis către Ilie Sturdza. Iscălește «Calebj Manoel...» (neînțeles).

Bibl. Ac. Rom.. documente necatalogate.

210. Iulie 7185 (1677). Zapis pentru o luare de fată de suflet. Îi va rămînea «toată povijiia și cu bucate ce avem noĭ».

Arch. Statuluĭ, *Neamț*, XXVIII, nº 2.

211. 4 Ianuar 7189 (1681). Vînzare în care se amestecă «Tărnouschi, cu femeia mè, cu Romănca, și cu soru-sa, Urăta».

Ibid., XXV, nº 31.

212. 28 Februar 7191 (1683), Pomenit «Ursul Boghirlan, starostia de mesărciĭ».

Bibl. Ac. Rom., documente necatalogate.

213. 26 Octombre 7203 (1694). «Efrosina starița de la sv[ă]nta mănăstire de la Gărcina» și două călugărițe arată egumenuluĭ de la Neamț că, «fiind noĭ bejenărițe, și avănd noĭ vr'o sută de vite de oĭ, și neavănd pe ce cumpăra nătreț, temăndu-ne că or peri», daŭ un Țigan pentru că li s'aŭ ținut oile. Între marturĭ, și «Beldiman fičorul luĭ Penten». Pecetea mănăstiriĭ Gărcina.

Arch. Statuluĭ, *Neamț*, «pentru Țiganĭ».

214. Testament din 5 Mart 7207 (1699) (al luĭ Dumitrașco Cuza ?). Tatăl luĭ e îngropat la «Sîmtilie» (în Bucovina, lîngă Suceava). «Zăloage de vor fi, a vecinilor, la noĭ, pentru neascultarea lor, sà li s[ă] dia toat[e] carele voru fi de faț[ă], iară carele nu vor fi, poate fi că vor răbda... Pentru simbriia păcurarilor... La moarte mă rog să nu mă bocițĭ cu alăutarĭ saŭ cu femeĭ... La Doamna Safta a luĭ Ghiorghei Ştefan-Vod[ă] să agiungețĭ pentru niscare zapis[e], doară vă fi avăndu, pre satul nostru, pe Ungurașĭ, rămas[e] de la Penișoară Vistiarnicul.»

Bibl. Ac Rom., documente necatalogate.

215. 3 Mart 7211 (1703). «Iordachi bezaide, snă Antonie

Voevoda» dă Ţiganĭ la mănăstirea Cetăţiĭ Neamţuluĭ. Pomenită Maria Vorniceasa răposatuluĭ Alexandru Ramandi. Iscălitură: Γεωργιως Ρουσετ μπειζαδὲς. Pecete cu bour şi гє. мп. є. єі ан. во. (=Γεώργιος μπεϊζαδὲ υἱὸς 'Αντωνίου Βοεβόδα).

Arch. Statuluĭ, *Neamţ*, «pentru Ţiganĭ».

216. 12 Mart 7214 (1706). Sămion Gorniţ[ă] dă zapis luĭ Petre şi Toader «Moromenchi» că, «la vreme lipsăĭ de păine, li-am făcut bini cu doaî pătrărĭ de săcară şi un porcu, şi am preţăluit celi 2 pătrărĭ de săcară şi porcul drept doĭsprăzeci leĭ.» — Copie.

Bibl. Ac. Rom., doc. 85/LXXXIX.

217. Iaşĭ, 23 Decembre 7219 (1710). «Eŭ Ivan părcălabul de la Piscu» arată că l-aŭ pîrît la Dimitrie Cantemir-Vodă călugăriĭ de la Neamţ. Domnul, «vădzind că sintu trebuitor ţărăĭ», l-a îndemnat să se împace. Ceia ce face, făgăduind «de a zecea». Pecete cu I. P. (în litere latine) şi iscălitura: «Ivan Căpitan». Scrie «Vasilie Popa Uricar».

Arch. Statuluĭ, *Neamţ*, nº 2846.

218. Iaşĭ, 9 August 7226 (1718). «Noĭ fičoriĭ răpousatuluĭ Ilia Moţoc č-aŭ fost Medelniciar-Mar[e], anum[e] eŭ Ghiorghiia Moţoc ş[i] Toader ş[i] Gligor[e], ş[i] cumnatu nostru Gavril Čolpan», fac o mărturie. Iscăleşte unul: «Grygory Mocoky».

Ibid, nº 4262.

219. Iaşĭ, 30 Iunie 7227 (1719). Mihaĭ Răcoviţ[ă]-Vodă, pentru un Ţigan, fiul luĭ «Bărgăŭ zlătar, caril[e] fiindu Ţigan domnescu, trebuitoriŭ Curţiĭ domneştĭ, carili lucriadză la boldurĭ de rădvanurĭ domneştĭ şi la cociĭ ce să fac pentru triaba Măriilor Sali Hanilor şi altor Agĭ, şi spoeşte hierîle», — îl iea îndărăt de la Manolachi Rusăt Vornicul.

Ibid., XXXIII, nº 45.

220. 3 Decembre 7234 (1725). Lupul Pilat biv Postelnicul şi cu soţia, Safta, fata luĭ Vasăli Sălčanul, vinde luĭ «Ion Neculciĭ biv Hatman» casele lor din Iaşĭ.

Bibl. Ac. Rom., documente catalogate.

221. 21 Mart 1739. Egumenul Neofit de la Cetăţuia, mulţămind Domnuluĭ pentru ctitorie, făgăduieşte a face zidul şi altele din afară, fără a-l maĭ supăra.

Ibid.

222. 5 Mart 1794. Mihail Costandin Suţul Voevod arată că Mihaiŭ Sturza biv Vel Vornic de Aprozĭ a adus un zapis al luĭ Nicolae Lipănescul Cluceriŭ, fiul «Roxandiĭ Bogdan, din Ţara-Românească», din 30 Ianuar 1794, cu privire la Băscăteni, foastă moşie «a răposatuluĭ Ioniţă Sturza Jăcniceriŭ, cel d'intăĭ soţu al maiciĭ sale; carile tămplăndu-se de aŭ răposat, aŭ rămas maică-sa doĭ copiĭ şi cu răposatul Ioniţă Sturza, şi, trăind şi copiiĭ cincĭ anĭ după săvărşirea răposatuluĭ Ioniţă Sturza, pe urmă aŭ murit şi copiiĭ, apoĭ, după a pravililor hotărăre, rămăind ale maici sale toate cele rămase de la răposatul Ioniţă Sturza, maică-sa acum asupra aceştiĭ pricinĭ făcăndu-l deplin plirexusios, fiind în deplină vrăstă, de 27 anĭ, l-aŭ triimis la Moldovva ca să cerceteze acele mişcătoare şi nemişcătoare ci să vor găsi a răposatuluĭ Ioniţă Sturza, şi prin giudecata Divanuluĭ să le tragă de pe la locurile ci să vor afla cuprinse în stăpănire.» Mihaĭ «nu s'aŭ arătat pricinuitoriŭ a nu o da..., fiind dum[nea]l[uĭ] Vornicul şi vărprimare cu răposatul Ioniţă Sturza». O cumpără cu 6.000 de leĭ. Întăreşte şi Mitropolitul Iacov. Iscălitură grecească a Domnuluĭ. Pecete cu armele unite, din 1793.

Colecţia d-luĭ Goilav, din Roman.

223. «Noĭ Costandinŭ Alecxandru Ipsilantŭ... Acestŭ — sinŭ — Ţiganŭ domnescŭ, lingurariŭ, este aşezatŭ la tabla Visterieĭ a da cele običnuite patru dăjdĭ pe anŭ, şi la Sfetii Gheorghie căte unŭ leŭ de nume, baniĭ masalalilorŭ, bezŭ răsur[a], cîte zece părale de leŭ, şi cu maĭ multŭ să nu fie supăratŭ, fără decîtŭ la luatulŭ acestuĭ peciŭ să aibă a da cîte treĭ leĭ şi patru părale la Cămara Gospojdiĭ, şi, pentru ca să fie alesŭ şi cunoscutŭ dintr'alţĭ Ţiganĭ, ne-aŭ datŭ acestŭ peciŭ gospodŭ, spre a să folosi cu păzirea pronomiilorŭ lorŭ, ce prinŭ osăbitŭ hrisovulŭ Domnieĭ Mele li s'aŭ întăritŭ; 1799.» Monogram. Pecete.

Tipărit. — Arch. Statuluĭ, *Neamţ*, XLI, nº 6.

224. 24 August 1815. «De la Visterie. Cătră cinstitŭ dum. Spat[a]r Aleco Sturza. Lăcuitoriĭ din satul Fărcăşăniĭ de la acel Ţinutu, din jaloba ce aŭ dat în trecutele zile cătră Mărie Sa Vodă, aŭ făcut arătare că orăndatoriul saŭ vechilul du-

m[it]ale de la moşie Hăleştienii le face multe asupriri, că, închizindu-le vitele de pe imaş, îi bate, îi jăcueşte, luîndu-le bani. Pentru care scriindu-s[ă] carte către dumn[nea]lor isprav[ni]č[ii] Ţă[nu]tului, ca, după rănduială, să cercetezi pricinile şi să-i pue la cale, şi numitul vechil, nu numai că s'aŭ înpotrivit a nu merge la isprăv[ni]č[ie] în cercetare, dar şi d[u]m[neat]a, aflăndu-te acolò la sat, pe unul din jăluitori l-ai pus în lanţug şi l-ai ţănut doî zile, iar pe alţi doi, anumi Andrii Vor[ni]c şi Ianuş Timuş, i-ai bătut la talpe, şi zăce boi şi patru vaci a jăluitorilor, şi acum să află închise. De merare aŭ fost Visterii de ačastă urmare a d[umi]tal[e] şi cum de ai îndrăznit d[umnea]ta să baţi pe jăluitori, acei ce ş'aŭ căotat dreptate prin drumul giudecăţii, — nesocotind că pentru asămine pricini poţi să vii în vinovăţie aceia ce nu socoteşti. Pentru care, să scrie dumitale, din poronca Măriei Sale lui Vodă, ca îndată să dai poroncă vechilului, să sloboadă vitile jăluitorilor, şi pe vechil să-l dai pe măna zapciului copil de casă, ca după volnicie să-l ducă la dum[nea]lor isprav[ni]č[i] să s[ă] judece cu jăluitorii, dăndu-i poroncă ca mai mult să nu îndrăzniască a face acest feliŭ de urmări, şi, de are vre o păgubire de spre jăluitori, să-ş caote prin drumul giudecăţi, căci pentru asămine pricini sănt rănduiţi dregători de către Mărie Sa Vodă, fiind încredinţat dum[nea]ta că, o jalobă de să va mai arăta asupra acelui vechil, va fi adus cu čohodar şi să va certa cu bătaia la poarta Curţii, fără a nu-l putè folosi dum[nea]ta căt de puţăn. Iar, pentru bătae ce aŭ suferit jăluitorii de la dum[nea]ta, urmare care nici într'un chip nu-ţi este slobod să o faci, să-i învoeşti pe jăluitori ca să s[ă] mulţămască. Căci, mai jăluind, să va tulbura Mărie Sa Vodă asupra dum[i]tale, şi te va supune în giudecată cu jăluitorii. Şi socoteşte însuş cătă difăimare este pentru dum[nea]ta a fi în giudecăţi pentru asămine pricini. 1815, Avg[us]t 12.»

[Iscălitură]

Colecţia d-lui Goilav, din Roman.

225. [Titlul domnesc.] «Săngură podoaba omenirii fiind urmare cè întru faptile bună, sărguire întru supunire spre să-

vărşire poroncilor maĭ marilor povăţuitorĭ şi temelnica credinţă întru slujbile cele ce, din înnalte împărăteştĭ voinţe, să încredinţazi persoanelor celor socotite de vrednice şi de statornice, tot răvnitoriul prin osărdie lesne poate a căştiga talantul răsplătiriĭ şi cununa vrednicii. Aceste aducu cu săne rodurile bunelor nădejdĭ, carele nasc cinste, lauda şi evghenie. Precum şi niamul rusătesc (care coboară din famelie greciască) din în vechime încă prin răvna, osărdie şi driapta credinţă, sămănănd ostinelile bunelor fapte, aŭ căştigat de la opştie lauda, evghenie, şi de la împărătescul Devlet înnălţare întru slavă şi cinste la domnesc prinţăpescu Scaun a Moldavieĭ, prin Andonie Rosăt V[oe]vod, carile aŭ domnit la anul 1676; de la care aŭ rămas cu lăcuinţa în pămăntul Moldavieĭ urmaşiĭ săĭ, întru feliurĭ de slujbe şi cinurĭ de a aceştiĭ Cnejăĭ. Dintr'aceştia unul fiind dar şi boeriul Domnii Mele dum[nea]luĭ Spat. Vasile Rusăt, spre a fi cunoscut şi ştiut cum că este din arătata familie, ce să trage din Andonie Rosăt V[oe]vod şi spre avè toată cuviincoasa cinste, cătă să cuvine unuĭ evghenist, i s'aŭ dat acest hrisov a Domnii Mele, întărit cu a Domnii Noastre iscălitură şi pecete. Scrisu-s'aŭ hrisovul acesta la Scaunul Domnii Mele în oraşul Eşiĭ, întru a doa Domnie a noastră la Moldavie. 1812, Noemv[rie] 13.

[Semnătura şi pecetea.]

Iordachi Roset Vist. proĉt.

Copie într'o condică din Domnia luĭ Scarlat-Vodă Callimachi, în Arch. Statuluí din Iaşĭ. — Pentru Vasile Roset, v. tabla la vol. X din colecţia Hurmuzaki.

226. Iaşĭ 28 August 1826. Scrisoare de afacerĭ către Gheorghe Calinò Căm[inar]. Pe dos: «γράμμα τοῦ κοκώνι Κωστάκη Νεγρούτζα» («scrisoarea coconuluĭ Costachi Negruzzi»: tatăl scriitoruluĭ?).

Bibl. Ac. Rom., doc. 165/LXXXVIII.

II.

DOCUMENTE MUNTENE.

---

1. Bucureştĭ, 29 Maiŭ 7054 (1546). Mircea-Vodă, pentru boierul Vlaicul, cu privire la o moşie pe apa Băsceĭ, a luĭ Vlaicul Vistier şi a doĭ Postelnicĭ. Pomenite: фрѹнциле сьратѹлов, малѹл шрлевь. При дни Влада Воевод ѹдавленаго имали сѹт прѣніе сьс Гльте и сьс Воичѣ и сьс чето им, имали сѹт прѣніе и при дни Вентил[а] Воеводе и при дни Радѵл Воеводе (decĭ e vorba de un proces supt Vlad-Vodă Înnecatul, Vintilă-Vodă şi Radu-Vodă (Paisie)). Marturĭ: Ventilă V. Vornic, Barbul V. Vistiar, Cr[ă]stiian — e Comis, Oprea Medelničar, Şteful Sulğar, Conda Stolnic, Dragomir V. Postelnic. [Tud]or Logofăt. Ţalapi, fiul luĭ Harvat, scrie.

Colecţia d-luĭ Gr. P. Olănescu.

2. Bucureştĭ, 17 Iunie 7087 (1579). Mihnea-Vodă, pentru Vlaicul Cliucer şi Colţea şi Dragul cu fratele luĭ, Staico, dîndu-li ocină la Cislăŭ. Judecată cu Gociul. Marturĭ: Mitrea V. Vor., Miroslav V. Log., Stan Spat., Costandin Vist., Stan Com., Harvat Stol., Gonţea [Păh.], Stoica V. Post. *Scrie însuşĭ Miroslav.*

Ibid.

3. Bucureştĭ, 16 Iunie 7089 (1581). Mihnea-Vodă, pentru Ivan Mare-Logofăt şi cu fiiĭ ce va avea, cu privire la satul Stoicăneştiĭ. Îl dă luĭ Mitrea V. Vornic pentru satele Turbure şi Berendeştĭ, din ultimul jumătate. Marturĭ: Dobromir biv V. Ban, Dragomir biv V. Vor., Miroslav biv V. Log.,

Dumitru V. Spat., Costandin V. Vist., Harvat V. Stol., Radul V. Comis, Gonțea V. Păh., Danciul V. Post. Scrie Bunea fiul luĭ корес лог[офет]. Admirabilă caligrafie. Pecete cu: † печат іѡ михнѣ воевод гнь влашкое, ceĭ doĭ sfinți lîngă copacul cu două stele.

Ibid.

4. Tîrgoviște, 20 — 7123 (1614-5). Radu-Vodă, pentru o Neacșa. E pomenit Avram Logofătul și satul Rătivoeștĭ. «Tesman Ațiganul». «Я хандѹци Шербанов Воевода ан... извадих по тае ациганѹл ѡт ѹгри, таж ес продал на едни кѹпи на им прока ѡт рьмник» (e vorba decĭ de haiduciĭ din vremea luĭ Radu Șerban, de un Țigan prins de Ungurĭ). Țiganul Guțilă. «Докае ес бил Тѹдор лѡг. на Прага сьс Радѹл ключ. Бѹзескѹл» («cînd a fost Tudor Log. la Praga cu Radul Clucerul Buzescul»). Se pomenesc și satele Clăceștĭ, Goleștĭ. Pergament.

Colecția d-luĭ profesor Șapcaliu.

5. 14 Ianuar 7129 (1621). Radu-Vodă, pentru un om din satul Mărăcineanĭ. «Aceștĭ Țiganĭ ce săntu maĭ sus scriș, eiĭ ținu neștiĭ Rumăne[1], și aŭ făcut fičoriĭ cu dinsele. Într'aceaia Domnii Mea am văzut și cartea lu Gavril Voevoda cum i-aŭ dat aceĭ fečorĭ ce aŭ făcut cu aceale Rumăne, să le fie Țiganĭ, să lucreaze, cum lucrează și alalțĭ boiar[ĭ] Țiganiĭ... Pănă la un cap de păru.»

Ibid.

6. Tîrgoviște, 19 Ianuar 7130 (1622). Radu Mihnea-Vodă, pentru un vad pe apa Buzăuluĭ, «dar din partea luĭ Stroe fiul jupaniței Ancăĭ ot Cislăŭ», — dar de *frăție*. «Și am văzut Domnia Mea și *zapisul* luĭ Stroe în mînile luĭ Mihalce Vornic, de frăție, și cu m[ul]țĭ oamenĭ bunĭ, anume Preda fiul luĭ Dragomir vat[af] din Cislăŭ, și Stan Mărgineanul din Bășceanĭ, și Anghel Log[o]fet ot Čorășt[ĭ], și Cernat Lo[g]ofet; și s'aŭ înfrățit de bună voia lor, și cu știrea tuturor megiașilor, și din sus și din jos, și înnaintea Domnieĭ Mele.» Marturĭ: Vintilă V. Vor., Papa V. Log., Hriza V. Vist., Ni-

[1] Adecă neveste de *Rumîn*, de țeran neliber.

cula V. Spat., Birtolomeĭ V. Stol., Furtuna V. Com., Ion Păh., Trufandà V. Post. Scrie Stănil[ă] Logofăt. Pecetea cu doĭ sfinţĭ şi: іѡ радꙋл воевода снь михнѣ вод бжіе матіе гнь земли блашкое.

Ibid.

7. Bucureştĭ, 13 April 1630. Leon-Vodă, pentru Mihalce al 2[lea] Vornic, din Pătrălage, dîndu-ĭ şapte Ţiganĭ şi cu mama lor Stanca şi cu fiul eĭ Tatul, cu *Aţiganca* luĭ, Anasiia, ce aŭ fost aĭ «măn[ăstiriĭ] Pinul, cu hramul Naşteriĭ Născătoareĭ de Dumnezeŭ». Supt Alexandru Iliaş-Vodă, în 7137 (1628-9), «ctitoriĭ sfinteĭ mănăstirĭ Pinul [eraŭ] anume Neagoe Post. şi Mihaĭ Post-din Sărata». Pomenit satul Brăeştiĭ din Buzeŭ, и село брь. ещїи да се кнесствꙋваш». Se citează un zapis cu mărturia luĭ «Radul Păh. Frijureanul şi din Pătrălag[e|... Ioorga, şi din Răteşt[ĭ] Voica Dragomiru, şi din Zoreşt[ĭ] Badea». Apoĭ şi Ţiganiĭ Fiera, Chervasie. Marturĭ: Hriza V. Vor., Vladul V. Log., Ianachi V. Vist., Miho V. Spat., Muşat V. Stol., Buzinca V. Com., Vasilie V. Păh., Alexandri V. Postelnic. Scrie Lepădat Logofăt. Pecete peste hîrtie. Slavon.

Ibid.

8. Supt Mateĭ Basarab. Pomenit megiaşul «Neagul Mărculescul».

Comunicat de d. P. Gîrboviceanu.

9. Act privitor la satul Voinicul şi la Stanciul Croilescul.

Idem.

10. F. an. Mateĭ Basarab. Judecată înnaintea luĭ «Mihalce biv 2 Dvornic ot Pătrălage».

Idem.

11. Supt Mateĭ Basarab. Act privitor la satul Sibiceŭ.

Idem.

12. Supt Mateĭ Basarab. Act privitor la Nan Croial[ă].

Idem.

13. 7140 (1632). Carte a «răposatoluĭ Grigorie Mitropolitu Iviritu», care zice «că, avînd răposatul Stelea Spătarul să clădească această biserică şi să o facă metoh la mănăstirea Ivirul, trimis-aŭ însă întăiŭ acolo la Ivir ca să vie aicĭ om de folos, să facă mînăstirea, la care să fie călugărĭ de acolo ispravnicĭ, şi, aşa săvîrşindu-se, s'a şi înzestrat de răpo-

satul Stelea Spătarul cu moşiĭ şi prăvăliĭ, închinînd-o la sf. mînăstire Ivirul de la Sf. Munte, iar după aceia, cînd aŭ fost în zilele luĭ Mihail Voevod, daca a venit Sinan-Paşa cu mulţime de Turcĭ aicĭ în ţară, de a robit şi a stricat ţara, arzînd şi toate bisericile, s'a ars şi mînăstirea Steli, metohul Iviruluĭ, şi de atuncĭ a stat Stelea peste 50 de anĭ, pînă în zilele luĭ Leon-Vodă, şi, daca m'am vlădicit eŭ Vlădica Grigorie, cu milostenie după la creştinĭ şi cu epetrahirul meŭ am făcut mînăstirea Stelea precum a fost şi întîiŭ, făcînd case, pivniţĭ, morĭ şi grădinĭ cu vie, şi iar am dat-o metoh la mînăstirea de la Ivir.»

Arch. Statuluĭ, dosarul administrativ noŭ 2863. Copie. — Grigore, adus de la Ivir de sigur de Stelea Spătarul, a apucat şi Domnia luĭ Mateĭ Basarab. V. vol. IX, cap. I. — Biserica Steleĭ nu maĭ este astăzĭ în fiinţă.

14. 6 Iulie 7157 (1649). «Stoica snă Spiniĭ ot Băşăceane» vinde partea sa din Cislăŭ, «din vadul Dărstiĭ», Draguluĭ iuz[başa] Scrie «Stanciul Log. snă dascaluluĭ Maniĭ şi slug[a] Com[i]suluĭ Apostolache ot Ojăgen[ĭ]» [1].

Bibl. Ac. Rom., documentele Scarlat Ghica.

15. 22 Mart 7178 (1670; cu arabice). Iane Logofăt şi fratele săŭ, Gheorman Logofăt, fiiĭ «Vlaiculuĭ căl[u]găriul ot Conţeştĭ», vînd partea lor din sat «Raduluĭ Şterbeaiŭ, vătahul de aprozĭ».

Ibid., documentele Golescu. — V. vol. V, p. 686.

16. 12 Decembre 7204 (1695). Ca «moşnean», Mateĭ Stolnicul Chiţescul cedează şi el «dumnealuĭ Agăĭ Raduluĭ Golescul» parte din satul Chiţeştĭ, căpătată de la «moşul Varlaam dăn Ţig[ă]neştĭ». Pomenit «vadul Sămuiliĭ».

Ibid.

17. 6 Maiŭ 1770. «Io Manoil Roset Voevod», pentru «dumneaeĭ Stolniceasa Dimitrana, ce aŭ fost soţie dumnealuĭ răp[o]satuluĭ Constandin Ştirbeĭ biv Vel Stol[ni]c», care a făcut o biserică a Troiţeĭ la Craiova («în tărgul Craioveĭ»). Scutirĭ pentru biserică. Marturĭ: Dimitrachie Geanoglu Vel Ban, Ştefan Părşcoveanu Vel Vistier, Costandin Argint[o]ian Vel Cluč., Fota Vlădăianu Vel Paharnic, Dumitraşco Ob[e]deanul Vel Stolnic, Vlăduţul Gănescul Vel Comis, Dimitrachie Colčac

[1] Locul lupteĭ dintre Mateĭ Basarab şi Vasile Lupu.

Vel Sărdar, Constandin Racovicean Vel Medelnicer, Gheorghie Poenariŭ Vel Sluger, Gheorghie Coţ[o]feanul Vel Pitar, Ioniţă Bibescu Vel Şătrar, Andreĭ Vrus Vel Clucer za Arie. Scris «în oraşul Domnieĭ Meale Craiova», de Costandin Buc[u]reşteanul, Log[ofăt] za Divan». Pecete octogonală, cu vultur, coroana cu cruce şi «Io Mk. Rust. VV., 1770 (cu chinovar). Monogramă. Iscălitură grecească: Ιω Μανουήλ Βοεβόδα.

E foarte important Divanul acestuĭ Domn pus de Turcĭ într'un timp cînd în Bucureştĭ eraŭ Ruşiĭ.

Documentele d-luĭ Barbu Ştirbeĭ.

18. 8 Septembre 1819. Alexandru Nicolaie Şuţ[u]-Vodă, «boieruluĭ Domnii Mele dum[nea]luĭ biv Vel Hatman Costandin Golescu, ca să aibă olacul de apă ce se află în grădina caselor dumnealuĭ ce le are din susul Bucureştilor, lăngă apa Dămboviţiĭ; care apă încă dintru întăia Domniie a răp[os]at[u]luĭ Domn Alexandru-Vodă Ipsilant aŭ fost adusă de la Crăngaşĭ, din jos de Giuleştĭ, şi aŭ fost dooă cişmele, una de lăngă casele dumn[ea]luĭ Banuluĭ Costandin Creţulescu, şi alta din şalvaragiĭ; iar, după ce s'aŭ găsit alt izvor destoinic, la Crevediia, de lăngă Creţuleştĭ, pentru cişmelile ce să află acum în politiia Buc[u]reştilor, s'aŭ batalisit aceste dooă cişmele, aflăndu-să şi măsura apiĭ prea jos, cu discoliie fiind a să aduce în politie, şi aŭ rămas curgerea aceĭ ape acolo unde s'aŭ aflat maĭ nainte ş[i] fabrică de postav, care fabrică cumpărăndu-o dumn[ea]luĭ Hatman, unde împodobind acel loc cu acareturĭ i cu alte înfrumuseţărĭ, precum să vede, aŭ făcut cerere la seleful nostru prin părintele dum[nea]luĭ răposatul Banul Golesc[u], ca să i să hărăzească dumisale acest lac de apă». I se dă.

Bibl. Ac. Rom., documentele Golescu.

III.

DOCUMENTE MUNTENE DIN COLECŢIA D-luĭ AL. TZIGARA-SAMURCAŞ.

---

19. 20 Maiŭ 7251 (1743). Zapis al biv Vel Şătraruluĭ Mihaĭ Fălcoianu.

20. 8 Februar 7263 (1755). Zapis al egumenuluĭ Samuil de Cozia, iscălit şi de proigumenul Mihail şi de clisiarhul Climent.

21. 21 Iunie 7266 (1758). Carte de afurisenie de la Mitropolitul Filaret.

22. 22 Ianuar 1767. Vînzare de pămînt a luĭ Costandin Bălcescu.

23. 1777. Întărire grecească din partea Mitropolitului Grigorie a! Ungrovlahieĭ.

24. 22 Mart 1779. Foaie de zestre a Luxandreĭ Creţulescu. «1 scoarţă mare de patu, 1 checeà de Ţarigrad, 2 segedeale, 4 perne de fringhie, 1 pilogŭ de atlaz, 1 paplomă de hataià cu florĭ de fir, cu cearşaful eĭ cu colţĭ, 2 perne marĭ cu răţealıle cu fir, 4 perne micĭ, iar asemenea, 1 cearşaf iar cu fir, 2 perne marĭ de borugiucu cu reţealele cu fir, 8 perne micĭ asemenea, 1 cearşaf iar cu fir, 2 cearşafurĭ pe pilogŭ cu răţeale, 1 masă aleasă cu peşchiru eĭ umplut cu fir, 12 şervete cusute cu nagurele şi cu fir, 1 masă iar aleasă, 12 şervete cusute pă scris, 1 maramă de măinĭ, asemenea, 1 masă de pănză leşască, 12 şervete asemenea, 1 maramă de măinĭ asemenea, 1 masă de pănză vărgată, 12

șervete maramă de măinĭ, 12 părechĭ cuțite cu plăselele de argint, cu lingurile lor, 1 solniță de argint, 12 talere de cositor, 12 tipsiĭ de cositor, 1 șcatulcă de Lipțca, 1 oglindă cu marama eĭ cu fir, 1 sepet, 1 ibric cu lighianul luĭ, 2 sfeșnice cu mucările lor, 2 feate în casă de Țigan, 12 epĭ cu mănzi lor, cu armăsarul lor, 100 oĭ cu mieĭ, 100 mătcĭ de stupĭ.

[Nedate:] 1 caretă cu 6 telegarĭ, cu hamurile lor, 1 cal de ginere, cu tacămul luĭ de argint.»

25. 20 Iulie 1786. Episcopul Filaret de Rîmnic cumpără de la «fiiul nostru sufletescu» biv Vel Clucerul Constantin Geanoglu moșia Căciulațiĭ. Iscălitură grecească.

26. 26 Februar 1790. Declarație din partea coloneluluĭ Kray. «Auf geziemendes Ansinnen des hierlandigen Bojern Herrn von Dsanoglu, ehemaligen Landes-Bann und Divans-Mitglied, nehme ich keinen Anstand an, durchzubestätigen dass selber bey Gelegenheit als ich erloschenes Jahr, in November Monat, mit den unter meinen Comando gestandenen kai. königlichen Trouppen-Corps anhero nacher Krajova vorgeruckt, und den Feind glücklich von hier und über den Schil-Fluss verdrängte, mit den hier versamleten Adel und hiesigen Inwohnern dieser kai: Trouppe entgegen gekommen und die Huldigung der Treüe gegen Seine Mayestät angelobet, und durch Lauthung aller Kirchen-Glocken, und nacherig-erfolgten solemnen Absingung des Te-Deum. etc., etc., in der Cathedral-Kirchen seine besondere Unterwürfigkeit und Zuneigung geäussert und bestätiget habe.» Ajută și aprovisionarea. Dă știrĭ din Craiova. «Auch schon wehrend der Campagne 1788, als ich, wehrend 5 Monathen, mit einen detachirten Corps in hiesigen feindlichen Lande bey Porcsen stande».

Din 1791, mărturiĭ analoage de la Enzenberg și Coburg pentru Costandin Geanoglu. Și decret imperial, din 19 Octombre 1791.

Corespondență din 1788 cu Sibiiul, care cere lămurirĭ despre mișcările luĭ Nicolae-Vodă Mavrogheni. Spiona pentru el un «părinte Vasile», călugăr în Țara-Romănească.

Și Dionisie Eclesiarhul (Papiu, *Tesaur*, II, p. 179) povestește intrarea «Nemților» in Craiova, supt comanda luĭ «Obărster Craiŭ». Unul dintre Bibeștĭ

era cu eĭ, şi el fu făcut ispravnic. Trupele eraŭ compuse din «Ungurĭ husarĭ», «militarĭ rumînĭ ungurenĭ» şi «nevoiaşĭ de Nemţĭ», cari se prăpădiaŭ de «lungoare».

27. 1790. Învoială pentru a clădi o moară, cu «Ioan moraru ot Tărnava».

28. Novembre 1792. Zapis iscălit de Dositeiŭ episcop de Buzăŭ, Nectarie de Rîmnic şi Ioan Văcărescu.

29. 1803. «Cercetarea de munţiĭ ce maĭ jos să arată, care şi de cine să stăpănesc.

Pravăţul jumătate, să stăpăneşte de moşteni Radoşanĭ şi jumătate cuprinsŭ cu linia de spre Ţara Nemţască, din urma răzmiriţiĭ Muscalilor... Costa luĭ Rus, pănă în răzmiriţa Muscalilor s'aŭ stăpănit de moştenĭ Radoşani, apoĭ cu linia s'aŭ cuprinsŭ şi s'aŭ luat în Ţara Nemţască [ca şi jumătate din Poiana Muieriĭ şi alţĭ munţĭ].»

Se pomenesc Safta Brăiloiŭ, «Mateĭ Văcărescu, cu cetaşiĭ luĭ» (aduce act de la «7180 (!), a răp. Domn Moghila Voevod»).

30. Craiova, 13 Maiŭ 1810. Generalul rus Zuccato către boierul Constantin Samurcaş. Îĭ mulţămeşte pentru aprovisionarea oştilor împărăteştĭ. Pentru «objets secrets pour le service», i se va adresà direct luĭ, nu Divanuluĭ. Cu mîna generaluluĭ: «Vous en aurez le mérite, comme la responsabilité».

31. 17 Maiŭ 1817. Act iscălit de «Sevastis (de Sevastia-Sivas), Dionisie, proegumen Tismeni».

32. 31 Decembre 1825. Gentz către Alexandru Samurcaş. Îĭ arată condolenţe pentru moartea unchiuluĭ luĭ (Constantin Samurcaş), corespondent al luĭ Gentz, şi cere a i se restitui scrisorile luĭ către acesta.

Cunoscutul diplomat Gentz a fost şi corespondentul Domnilor noştri pe această vreme. V. Gentz, *Dépêches inédites aux hospodars de Valachie*, 3 vol. in 8⁰, Paris, 1876-7. Astăzĭ aceste scrisorĭ ale luĭ şi altele, netipărite, se află la Ac. Rom.

33. Alexandru Samurcaş către un anume Dumowitz, 30 April [1827]. (Se aşteaptă mucarerul.) Le fils aîné de ce prince, qui résidait depuis quelques années à Constantinople, s'était amouraché d'une Arménienne, fille d'un très riche né-

gociant connu sous le nom d'Agobi Tinguiroglou, l'a rendu enceinte, et pour la sauver des affronts et des insultes qu'elle méritait de la part de ses parents, il conçut le projet de l'enlever de sa maison paternelle, ce qu'il a effectué en effet et, à la *(sic)* Dimanche des Rameaux, c'est-à-dire une semaine avant la fête de notre Paque, pendant le carême, contre l'usage reçu, l'a fait tenir au fond *(sic)* du baptême, pour la rendre véritablement chrétienne, l'a convertie et, le même jour, l'a épousée. (Turciĭ îĭ poruncesc să plece, și el e așteptat acum la Bucureștĭ.)

Asupra aceșteĭ afacerĭ de dragoste, v. și raportul prusian din Constantinopol, în *Acte și fragmente*, II, pp. 720-2.

34. 6 Novembre 1837. Pe o reclamă tipărită a luĭ Morison pentru odinioară-cunoscutele sale hapurĭ, se cetește în rîndul d'intăiŭ: «Prince Johanniza Sturza Voivod» *(sic)*.

Adecă fostul Domn moldovean Ioan Sandu Sturdza. Morison se putea lăuda că hapurile luĭ aŭ ținut în viață pe bătrînul mazil, care muri abia la 2/14 Februar 1842 (Melchisedec, *Notițe*, p. 269).

IV.

O SCRISOARE A PRETENDENTULUĬ BOGDAN SASUL (1607).

În memoriul mieŭ despre «Pretendenţiĭ domneştĭ» («An. Ac. Romîne», XIX), am vorbit despre acel fiŭ al luĭ Iancu Sasul, Bogdan, care şĭ luă maĭ tărziŭ numele fostuluĭ Domn muntean Ştefan Moldoveanul saŭ *Bogdan,* zis Surdul, şi rătăci mult timp în Europa, pănă ce ajunse, la sfîrşit, Musulman şi Paşă. Una din scrisorile luĭ, cuprinsă în fasciculul «Kőnigl. Würd. in Engellandt Schreiben de anno 1603 usque ad annum 1678» (n° 8019) din Archivele Regale ale Dresdeĭ, rămăsese inedită, şi o daŭ aicĭ, fără alte lămurirĭ, de care nu maĭ e nevoie:

Jo Don Steffano Bogdan Despot, legitimo principe herede di Moldavia, etc., etc. Desidero che V. Alteza per la sua solita clementia me favorisca con una sua littera di racomandatione alla Sacra Regia Maiestà de Ingliterra. Essendo io della religione catolica evangelica, non posso esser favoritto de altri principi, sinon della medesima nostra religione. Adunque sapia V. Alteza, Ser[enissi]ma come per il passato io son statto in servitio della felici memoria Regina Elisabet, et anche son statto favoritto dal Rè Giacobo, de adesso Rè di Ingliterra, mentre che io me trovava flagellato in Turchia. Hora, volendo andar servir quella Sacra Corona de Ingliterra, supplico V. Alteza che me favorisca con 'una littera de racomandatione per il detto rè, et prego V.

Alteza che me adiuti con qualche costo di denari per il mio viagio, perchè questa sera me ne parto. Et, per tale benefitio, mentre che sarò huomo, sarò memore, et, mentre che sarò vivo, sarò obligato. Et, sì come io procurarò di mostrarme grato con le opere, così supplico V. Alteza Ser^{ma} di non me abandonar in questo mio bisogno.

Di V. Alteza Ser^{ma} servitore:

Il principe di Moldavia, m. pp^{a}.

Alla Ser^{ma} Alteza Duca di Saxonia, etc., etc., signor, signor R^{mo}.

V.

O SCRISOARE DIN BOIERIE A LUĬ IEREMIA MOVILĂ.

D. Eduard Kaczmarczyk, asistent la Archivele din Cracovia, îmĭ trimete următoarea scrisoare a Vorniculuĭ, în curînd a Domnuluĭ Moldoveĭ Ieremia Movilă, care o iscăleşte cu însuşĭ mîna sa, dîndu-şĭ numele, ca şi în iscălitura domnească, supt forma de «Eremiia», iar familia supt aceia de «Movila», şi nu «Moghila», adecă Moγilă, cum obişnuieşte, fără o singură escepţie, cancelaria luĭ domnească. Scrisoarea se află în culegerea de «Acte şi scrisorĭ către Ioan Simion şi Alexandru Iurievicĭ, ducii de Sluczk, 1588 600» (pp. 83-6), din colecţia Rusiecki, depusă în Archivele pomenite.

«Iasnie oswieczone miłoscziwe xiąze,

Panie panie i dobrodzieiu mnie miłosczíwii.

Poslugi moie nainisze moie nainisze v. x. m. miłosczíwemu panu zalecziwszy.

Ani w ziemi woloskii chociarzkomo chalupa vlaszna byla, tak wielkich wolnosczi i tak dostatnich roszkoszii w iakich povinnich moich az do namnieiszego zastalem i sam prziiachawszi zaziwam, zaziwalem, ktorą laskę miłosczíwą nietilko przez pisanie iz bim umial zadziekowac, ale i obeczni stoiącz nie umim, i chocz bim dobrze bil Cicero eloquentissimus, iednak szezedl na slowiech, iako są zbitnie wielkie dobrodzieistwa w. x. m. mego miłosczivego pana, iednak sserdeczną chucią pragne thego abim w. x. mcz., gdzie i riichlo w zdrowiu dobrim oglądawszi iako mogącz mogl unizenie podziekorać i rozkazaniu w. x. m. sluzbami moimi dogodzic. Załim

dai Panie Boze abim w. x. m. richlo i w dobrim zdroviu oglądal. Z Usczia, dnia 12 Decembris, anno Domini 1591 data. W. x. milosczi vnizoni sluga:

[V:] Jasnie oswieczanemu panu, panu Ian Simeonovi, z laski Bozei xiązecziu na Sluczku, etc., panu, panu i dobrodzieiovi mnie milosczivemu.

Traducerea făcută de d. I. Bogdan, e aceasta:

«Prea-luminate, milostive principe, doamne, doamne, binefăcător al mieŭ milostiv! Slujbele mele prea-plecate, prea-plecate, Înnălţimiĭ Tale princiare, domnuluĭ mieŭ milostiv, închinîndu-le.

De şi în Ţara Moldoveĭ îmĭ aveam căsuţa, am părăsit aşa de marĭ drepturĭ şi aşa de îndestulătoare bogăţiĭ ce aveam, până la cea maĭ mică, şi venind [aicĭ] singur, mă hrănesc şi m'am hrănit. De această milostivă îndurare, nu numaĭ că n'am ştiut să-ţĭ mulţămesc prin scrisoare, dar nicĭ acum nu ştiŭ. Şi, de-aş fi chiar un Cicerone foarte bun cuvîntător, tot mi-ar lipsi cuvintele [ca să spun] cît de marĭ şi multe sînt binefacerile Înnălţimiĭ Tale princiare, ale domnuluĭ mieŭ milostiv. Ard totuşĭ de dorinţa inimiĭ mele, ca, văzîndu-te peste puţin în bună sănătate, să-ţĭ aduc, după putinţă, umila mea mulţămire şi să împlinesc, prin slujbele mele, poruncile Înnălţimiĭ Tale princiare. Decĭ să dea Domnul Dumnezeŭ să văd pe Înnălţimea Ta princiară degrabă şi în bună sănătate. Dată în Uscie, 21 Decembre, în anul Domnuluĭ 1591.

A Înnălţimiĭ Tale plecată slugă:

Ieremia Movilă, Vornic,
cu mîna luĭ.

Prea-luminatuluĭ domn domn Ioan Simion, din mila luĭ Dumnezeŭ duce de Słuczk ş. a., domnuluĭ, domnuluĭ şi binefăcătoruluĭ mieŭ milostiv.»

Scrisoarea n'are alt scop decît să arăte mulţămirĭ pentru buna primire. Pentru a o înţelege, trebuie însă lămuririle următoare:

La 19/29 August 1591, Petru Şchiopul, silit de cererile şi ameninţările Turcilor, pleca din Moldova, prin Muncaciŭ, spre posesiile Caseĭ de Austria, unde-ĭ era voia să se adăpostească. Îl întovărăşia floarea boierimiĭ moldoveneştĭ, şi, între alţiĭ, şi fraţiĭ Movilă, iubitorĭ statornicĭ aĭ creştinătăţiĭ. Prin Satu-Mare, Caşovia, Tolna, Petru mergea la Viena, şi peste cîteva zile îşĭ lua o reşedinţă de pribegie în orăşelul Tulln din apropiere [1].

Pe această vreme, Mitropolitul Gheorghe Movilă era lîngă dînsul, dar nicĭ-unul din fraţiĭ săĭ. Scrisoarea de acum ni arată ceia ce se făcuse încă de atuncĭ cu dînşiĭ; din alte izvoare se ştia că în 1593 Ieremia era în Polonia; se vede astăzĭ că încă din 1591, din Decembre, el se afla la Uscie.

Uscie vine aşezată pe la Nistru chiar, cum pleacă cineva de la Hotin şi Cameniţa în sus spre Pocuţia şi Galiţia, — între Jaslowiecz şi Rohatyn. Ea joacă maĭ tărziŭ un rol în viaţa Movileştilor, maĭ ales a văduveĭ luĭ Ieremia, Elisaveta, şi a copiilor eĭ, dar şi în a luĭ Moise Movilă, fiul luĭ Simion. Multe scrisorĭ privitoare la Moldova din epoca Movileştilor, sînt datate din această Uscie [2].

Ieremia o cumpărase de sigur, dar în 1591 ea nu era încă moşia acestuĭ boier, care căpătă şi indigenatul polon în 1593 [3]. Pe atuncĭ, ea făcea parte încă din proprietăţile ducilor de Słuczk, în provincia Rusieĭ. În comoara mănăstiriĭ

[1] Hurmuzaki, XI, p. LXXV şi urm.; Iorga, *Măruntişurĭ istorice culese în Ungaria* (extras din revista «Luceafărul», Budapesta, 1904, pp. 21-2; *Oamenĭ şi fapte din trecut*, I, în «Biblioteca pentru toţĭ».

[2] V. şi Barwiński, în *Prinos Sturdza*, Bucureştĭ, 1903.

[3] Hurmuzaki-Bogdan, I, p. 325. Tot pe atuncĭ s'a dat cetăţenia polonă şi Vorniculuĭ Gligorcea Crăciun (Varşovia, Arch. Zamoyski, ms. 1790 de scrisorĭ româneştĭ, fol. 16).

Argeşuluĭ se află un «brîŭ al luĭ Neagoe-Vodă» ctitorul eĭ, care brîŭ a fost lucrat aicĭ, în Sluczk, şi poate trimes de duciĭ, odată neatîrnaţĭ, de acolo [1]. În 1557, Despot, pe atuncĭ în Königsberg, trimetea pe ciracul său, vagabondul literar Horatius Curio, la «Sluczk, la ducele Sluczkuluĭ». Ducele era un om cu multă trecere, şi el dădea în 1563 un ospăţ solilor tătăreştĭ, veniţĭ în numele Sultanuluĭ pentru a cere Polonilor uciderea luĭ Ştefan-Vodă Tomşa [2].

Pe timpul cînd Ştefan Tomşa era Domn al Moldoveĭ, după gonirea, la începutul anuluĭ 1612, a luĭ Constantin Movilă, cu rudele şi sfetniciĭ săĭ, moşia aceasta, Uscie de pe Nistru, fu adăpostul întregeĭ familiĭ a Movileştilor. La 4 Ianuar 1613, din acest loc, Doamna Elisaveta şi fiica eĭ Maria, soţia luĭ Ştefan Potocki, fac o danie de veniturĭ mănăstiriĭ Sf. Paraschive din satul Zadarow, din apropiere, unde era egumen Ştefan. Elisaveta se intitulează «suprema ducissa regni».

Peste un an, în aceiaşĭ zi de 4 Ianuar, fiind de faţă şi Vitolt Logofătul, se face aceleiaşĭ mănăstirĭ, de aceleaşĭ, o danie de şerbĭ saŭ «cmeţĭ» [3].

---

[1] *Inscripţiĭ din bisericile Românieĭ*, p. 153.

[2] Iorga, *Nouveaux matériaux pour servir à l'histoire de Jacques Basilikos l'Héraclide*, Bucureştĭ, 1900, pp. 27, 84.

[3] *Relationes castrenses haliczenses*, în Arch. provinciale din Lemberg, 1661 (152), p. 815, pomenire în Tharaniewicz, *Cronica luĭ Hypatius* (poloneşte), Lemberg, 1875, in 8⁰, p. 62, nota 25 (trad. în mss. Schmidt ale Bibl. Museuluĭ Naţional din Pesta). Cf. *ibid.*, p. 63, n. 27: danie făcută bisericiĭ din Mosciska de Ana fiica luĭ Ieremia-Vodă (şi întărire, de regele Ioan al III-lea, la 1691). — În *Rel. castr. hal. fragmenta*, 1600-700, n⁰ 108, e vorba de procesul de moştenire hotărît în 1632, la Cameniţa, între Bronislaw Gruszecki şi Maria Movilă, văduva luĭ Ştefan Potocki.

VI.

O CTITORIE NECUNOSCUTĂ A LUĬ VASILE LUPU.

Între hîrtiile privitoare la pomenile ce s'aŭ făcut după moartea celuĭ din urmă Știrbeĭ din ramura veche, se află, în volumul «artelor de jotecie» *(sic)* din Archivele familieĭ, și adeverința grecească ce urmează, cu ortografia eĭ:

Τὸ ἐδικὸν μοναστῆρι, τὸ ὁποῖον μὲ ἀνέθρεψε, καὶ ἱερομόναχον μὲ ἔκαμε, καὶ ἀπὸ τὴν σκλαβείαν τῶν ἀθέων Ἀρβανιτῶν μὲ ἠλευθέρωσε μὲ δόσιν πολλῶν γροσίων, ὀνομάζεται ἁγία λαύρα, εἶναι μέσα εἰς τὸν Μωρέα, εἰς κατηλίκιον ὀνομαζόμενον Καλάβρυτα, τὰ ὁποῖα τὰ ποιμαίνει λογικῶς ὁ ἀρχιεπίσκοπος Τζερνίζης, εἶναι κτισμένον αὐτὸ τὸ μοναστῆρι μὲ ἄσπρα μπογδανικά, τοῦ Βασιλείου, καὶ Στεφάνου Βοεβόδα, καὶ Ἰωάννου Βοεβόδα, καὶ Αἰκατερίνης Δόμνης καὶ ἄλλων τινῶν ἀρχόντων ἐκ τῆς Βλαχίας, ἀφ' οὗ ἐκτίσθη ἕως τώρα εἶναι ἀπηρασμένοι χρόνοι ἑκατὸν τριάντα ἐννέα: ἔχει καλογήρους μέσα καὶ ἔξω ἕως πενῆντα, ἡ μνήμη τῆς ἑορτῆς ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου· δίδει πολὺ ψομὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἰς τοὺς χριστιανοὺς ὁποῦ ἀπερνοῦν, καὶ ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν δὲν λείπουν ἑξῆντα χριστιανοὶ ὁποῦ νὰ φάγουν ψωμί, καὶ συγχωροῦν ἐκείνους ὁποῦ ἔβαναν τὰ ψυχικὰ καὶ ὁποῦ βάνουν: αὐτὰ τὰ ὁμολογῶ ἔμπροσθεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἁγίους ἀγγέλους.

1814, Ἰουνίου 23, Βουκουρέστι.

Κύριλλος ἀρχιμανδρίτης καὶ πνευματικὸς ἐκ τῆς λαύρας τοῦ Μωρέως.

Adecă :

«Mănăstirea mea, care m'a crescut şi m'a făcut ieromonah şi m'a liberat din robia Albanesilor necredincioşĭ, cu dare de mulţĭ leĭ, se chiamă Sfînta Lavră, e in mijlocul Moreiĭ, în Ţinutul ce se chiamă Kalavryta, pe care-l păstoreşte sufleteşte archiepiscopul de Tzernitza; a fost clădită acea mănăstire cu banĭ moldoveneştĭ, aĭ luĭ Vasile şi aĭ luĭ Ştefan Voevod şi aĭ luĭ Ioan Voevod şi aĭ Ecaterineĭ Doamna şi aĭ altor cîţĭva boierĭ din «Vlahia». De cînd s'a clădit până acum sînt o sută treĭzecĭ şi nouă de anĭ încheiaţĭ. Are cincĭzecĭ de călugărĭ, cu ceĭ d'innuntru şi cu ceĭ de-afară. Hramul este Adormirea Maiciĭ Domnuluĭ. Ea dă în fiecare zi multă pîne creştinilor fără mijloace, şi zi de zi nu lipsesc şeizecĭ de creştinĭ cari să mănînce pîne şi iartă pe aceia unde aŭ mers sufleteşte şi unde merg. Acestea le mărturisesc înaintea luĭ Dumnezeŭ şi a tuturor sfinţilor îngerĭ.

1814, Iunie 23, Bucureştĭ.

Chiril, arhimandrit şi duhovnic din lavra Moreiĭ.»

Vasile Lupu a avut din căsătoria cu Doamna Tudosca pe Ioan-Vodă, mort în Novembre 1640[1], iar din a doua, cu Cerchesa Ecaterina, pe Ştefan, care a fost Domn. Eĭ sînt ctitoriĭ. Data ce resultă din scrisoare, 1675, e fireşte falsă. Poate că acea de 1635 ar fi maĭ bună.

Fireşte că nu întîmplător a clădit Vasile această mănăstire a sa de lîngă Kalavryta. În prefaţa «Manualuluĭ împotriva rătăciriĭ Calvinilor», vestitul Dosofteĭ patriarhul de Ierusalim, care era de pe la 1660 prin ţerile noastre şi a trebuit să cunoască personal pe Vasile-Vodă, spune că neamul săŭ era din «satul arnăuţesc» saŭ Arvanitochori lîngă Tîrnova din Bulgaria, dar că venise din «Macedonia»[2]. Acest neam e al tatăluĭ numaĭ, Nicolae, Agă al luĭ Radu Mihnea, şi de sigur

[1] Vol. IV, p. 226, n_0 LXIII.

[2] Meletie Sirigul, Κατὰ τῶν καλβινικῶν κεφαλαίων... καὶ Δοσιθέου ἐγχειρίδιον, Bucureştĭ, 1690. Româneşte, în *Uricarul*, VII, p. 39. Cf. pentru tatăl săŭ, Nicolae Vel Agă, *Inscripţiĭ*, p. 113.

străin, grec — Vasile însușĭ nu vorbia bine românește[1], — pe cînd Romîncă pare a fi fost mamă-sa, care i-a dat numele cel adevărat și de la început, Lupu, căcĭ Vasile e numele domnesc, cu sunet bizantin, pe care-l luă Vornicul Lupu numaĭ la suirea sa pe tron. Să se maĭ ție în samă numele, curat româneștĭ, ale surorilor luĭ Lupu, Marga și Măricuța, și al «văruluĭ» săŭ, Știuca[2].

E foarte cu putință ca obîrșia Arvanitochorituluĭ, tatăl luĭ Vasile-Vodă, să fi fost din Morea. Ținutul Kalavryteĭ e cel maĭ muntos din peninsulă, și pe vremea luĭ Pouqueville încă (cap. XI) îl străbăteaŭ cu turmele vitejiĭ păstorĭ albanesĭ, cu sarică albă și «coĭfurĭ de paie». Același călător spune că și «locuitoriĭ din orașul Kalavryta sînt în mare parte Albanesĭ», dar poate că greșește cînd vede în eĭ numaĭ urmașĭ de-aĭ năvălitorilor din 1770. *Astfel* ar fi «Albanes» Vasile Lupu.

Întîmplarea a făcut ca în acest sat Arvanitochori saŭ Arbănașĭ, de unde plecase părintele luĭ Vasile-Vodă, să se ridice, numaĭ peste cîteva zecĭ de anĭ, o biserică românească, cu cheltuiala luĭ Constantin Brîncoveanu, bogatul ocrotitor al tuturor creștinilor din Răsărit.

Episcopul Melchisedec o descrie ca «o zidire lungă și scundă, acoperită cu olane» și alcătuită din două bisericĭ despărțite în lung printr'un părete. Călătorul romîn a văzut și chipul ctitoruluĭ, «o persoană îmbrăcată în costumul Domnilor romînĭ», dar cu capul sfărmat, la vre-o profanare turcească a bisericiĭ[3]. Lîngă biserică se maĭ pomenesc pănă astăzĭ niște «case ale Brîncoveanuluĭ». Dar nu ale luĭ Constantin-Vodă.

Căcĭ iarășĭ întîmplăriĭ i se datorește că această biserică

[1] V. vol. IV, pp. 30-1.

[2] Vol. III, pp. 31-2.

[3] *Revista pentru istorie, archeologie și filologie*, vol. IV, p. 520. Nu e exclusă ideia că Brîncoveanu ar fi «înnoit din temelie» o biserică maĭ veche, datorită tocmaĭ pietățiĭ luĭ Vasile Lupu. Altfel, alegerea loculuĭ poate să pară ciudată. De alminterea, Arvanitochori ajunsese șederea de vară a lumiĭ din Tîrnova, și a Mitropolituluĭ chiar. Cf. Jireček, *Das Fürstenthum Bulgarien* p. 407 (se arată și casele unuĭ Cantacuzino și Filipescu).

a primit peste un veac întreg mormîntul unuĭ Brîncovean. În adevăr, o inscripţie pe piatră[1], supt vulturul încununat, cu două capete, pomeneşte în aceste cuvinte pe un urmaş al ctitoruluĭ:

Λαν *(sic)* ὑπ ' ὀκρυοέντα μέγας, μεγάλῳ τι ἀνυσθεὶς
'Ενθάδε κέκρυπται, φεῦ, νέος εἰκοσέτης
Τὸν λοιμὸν καλεως ' ἥματι δωδεκάτῳ:
Οὔνομα Κωνσταντῖνος εγος*(sic)*γονος ἐκ γενέθλων
Λαμπτὴρ παμφανέων Μπραγκοβάνων, νέος (?),
'Ενεργέθης ἔτι, βάρος τε, βραχίονας, εἶδος ἀγητός,
'Ευεντευκτός, ὅλως εὐφροσύνης λόγος,
Διοτρεφὴς δὲ τ'εὼν νέος, ὡς γεραρώτερος ἐν
Παρθενίῃ 'σελάγων (?) καὶ μεγαλοφροσύνῃ,
Ἦν μέγα πένθος ἄλαστον ἑοῖς γενέταις, κασιγνήτοις.
'Ηδὲ καθηγηθὴς κάλλιπ ' ἀποφθίμενον.
ϡψϥ', 'Ιουνίου ιε'.

Adecă:

«Supt această piatră rece, mare pe mare făptuit,
Aicĭ s'a închis, vaĭ! un tînăr de anĭ douăzecĭ,
Pe care ciuma l-a chemat în a douăsprezecea zi.
Numele luĭ, Constantin, mare de neam,
Lumină din străluciţiĭ Brîncovenĭ, [de şi] tînăr,
Dar harnic, la chip, la braţe, faţă minunat,
Binevoitor, în toate, chip de veselie.
Dumnezeiesc fiind tînăr, ca un bătrîn
Trăind în curăţie şi mărinimie.
A fost durere neîncetată la părinţĭ şi fraţĭ,
Iar dascălu-a părăsit pe răposatul.
1790, 15 Iunie.»

Iată cine e acest tînăr mort rămas în străinătate.

La deschiderea războiuluĭ cu Ruşiĭ şi Imperialiĭ, Nicolae-Vodă Mavrogheni, prepuielnic cum era, trimese între alţiĭ peste hotar şi pe unul din Brîncoveniĭ prigoniţĭ de dînsul, Banul Nicolae. Acesta stătu întâiŭ la Nicopol, cu toţĭ surguniţiĭ ceĭlalţĭ, dar apoĭ primi poruncă să meargă tocmaĭ la Rodos. Familia

[1] Mi-o comunică d. I. Bianu, în desemn după piatră.

însă-ĭ rămase tot la Nicopol, de unde nicĭ-unul dintre boierĭ nu gîndi să-şĭ ridice nevasta şi copiiĭ. Ceva maĭ tîrziŭ, şi tot din pricina războiuluĭ, Brîncoveniţa şi copiiĭ trecură, în aceiaşĭ tovărăşie, la Tîrnova. În Februar 1790, întunecîndu-se steaua luĭ Mavrogheni, boieriĭ din Rodos căpătară voie să se întoarcă lîngă aĭ lor aicĭ, la Tîrnova. Eĭ îĭ găsiră tocmaĭ la Arvanitochori, pe unde trecuse şi Nicolae-Vodă, mergînd de la Şumla la Şiştov, în ostenelĭ războinice. Ienachi Văcărescu, scriitorul, arată cu durere că, «din patru copiĭ ce lăsasem cu soţia mea Domniţa, cînd am mers la Rodos, am găsit numaĭ unul»[1]. Ciuma secera prin aceste părţĭ. Văzurăm că ea luă şi pe Constantin, cel maĭ mare dintre copiiĭ luĭ Nicolae Brîncoveanu.

In provinciile Turcieĭ celeĭ vechĭ trebuie să se găsească multe ctitoriĭ de acestea ale Domnilor şi boierilor Moldoveĭ şi Ţeriĭ-Româneştĭ. A le urmări sistematic, e cu neputinţă. Numaĭ întîmplarea le poate da la lumină, ca în aceste casurĭ.

Astfel, la mănăstirea luĭ Şişman de lîngă Tîrnova, Melchisedec a găsit acte româneştĭ de danie, care pomenesc pe altele, pierdute, ce se urcă pănă la Radu Şerban, decĭ pănă la epoca luĭ Mihaĭ Viteazul[2].

Poate ultima din aceste zidirĭ româneştĭ peste Dunăre, e aceia pe care a făcut-o, într'un sat din Tesalia, răposatul Ioan Ionescu (de la Brad), care era pe atuncĭ administratorul moşiilor Mareluĭ-Vizir în această provincie. În paginile de bătrîneţă pe care le-a intitulat «Viaţa mea de mine însumĭ» (1889), el ni dă inscripţia biseriсiĭ aceleia, cu următorul cuprins:

Ὁ ἐπιφανὴς οὗτος ναὸς τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου ἀνεκαινίσθη ἐκ θεμελίων δαπάνῃ τοῦ ἄρχοντος Καμινάρη τῆς Μολδαβίας Ἰωάννου Ἰωνέσκου, γενικοῦ ἐπιστάτου πάντων τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ τσιφλικίων τοῦ Μεγάλου-Βεζίρου Ῥεσήδ-Πασά.

[1] Văcărescu, *Istoria Împăraţilor otomanĭ*, în Papiu, *Tesaur*, II, pp. 295, 297-8. Nicolae Brîncoveanu era bănuit cu oarecare dreptate, ca unul ce făcuse parte, în 1770, dintr'o solie la Petersburg.

[2] *L. c.*, p. 522.

VII.

O SCRISOARE GLUMEAŢĂ DIN VEACUL AL XVII-lea.

De curînd, Academia Romînă a cumpărat un număr de documente moldoveneştĭ, care nu sînt vechĭ, dar cuprind une orĭ lucrurĭ de un deosebit interes saŭ de o adevărată noutate.

Am găsit între ele un zapis ostăşesc, de la străjeriĭ de Nistru, ce stăteaŭ la Vadul-luĭ-Vodă, pe unde se merge astăzĭ la Chişinăŭ [1], un act orăşenesc din Roman, de prin aniĭ 1590-600, care înseamnă ca marturĭ la o vînzare pe «pop Verdeaş, i pop Ion, i pop Iachim, i pop Vasilie, i Macsin Grăbea, i şoltozol Ion Duchiţul, i Anton иже biv şoltozo, Ion Drăgoiŭ şi alţĭ oamenĭ bunĭ, tîrgoveţĭ» (и инних люд добре мешчѣанїе), un alt zapis orăşenesc, datat din 2 Mart 7194 (1686), în care se înseamnă aceştĭ oamenĭ din Agiud: «dumnaluĭ Savin şoltuzul [Măicu], Ranet vnoc [nepot] Pitarul şi Ghenghe şoltozul de Ağud şi Toader Dopniţă şi Ion Spatoşol, nemesniciĭ de Ağud», şi se pune o pecete neînţeleasă, cu in-

[1] «Adecă eŭ Costinaş chihae de la Căpitanul Beiŭşor, din Vadul luĭ Vodî, şi Toderaşco ot tam, şi Dumitraşco Pojghie, şi Simion Văran, şi Necula, şi Iftodie, şi Dumitraşco Ĉolovicul [=omul], şi Anton, şi Andonie stegarul, şi Gavril, şi Bălan, şi Chirila, şi Alecsa, şi Caisin, şi Macarie, şi Ştefăniţă ot tam scriem şi mărturisim cu destu zapis al nostru cum sintem noĭ toţ chizeş pentru Mane Căpitanul, că, de va fii de v'o întrebare, să fie de faţă; şi pentru noĭ iaste chizeş Irimie, şi Lupaşco, şi chihae de la Stăngacĭ. Şi pe[n]tru credinţa ne'm pus şi degitele, ca să să ştĭ.»

scripția печать аѱꙋдꙋлꙋі, în sfîrșit unul care pomenește pe șoltuzul Țuțoreĭ lîngă Iașĭ[1]. Am maĭ însemnat între ele un ciudat înscris al unuĭ dragoman de pe la 1600, care nu știa românește — «adec[ă] eŭ Tofan Draguman ensum marturusescu» pentru «cunbaratura» la Gășten[ĭ] și la Conceșt[ĭ] —, o socoteală de nuntă de pe atuncĭ — «cuĭ sintem datorĭ 1156 leĭ, cheltuial[a] nunteĭ», o poruncă a luĭ Gavril fratele luĭ Vasile Lupu — ето аз гаврил хетман и пъркълабъ сꙋчавскїи — către «giudziĭ cariĭ înblațĭ pentru Țiganĭ», cu privire la un Țigan căpătat de Constantin Macrì de la unchiul săŭ, Macrì Căpitanul. Printr'un act se află o dajde necunoscută, *osluha*[2], iar altul dă numele starosteluĭ de Putna de pe la 1690, «Bejan Gheuca biv Vel Pit[a]r». Se maĭ culeg nume ca Ducul, Stoica *Loloiul*, Vasilie *Părincariul*, Toader *Toropcel*, Drăghicĭ *Sălîgeanul*, Iftinca.

O mare parte din aceste documente privește pe boierul moldovean Neculaĭ Buhuș, Marele-Logofăt al luĭ Dabija-Vodă și prietenul luĭ Miron Costin[3]. Într'un înscris fără dată (de pe la 1690) vedem pe o «Sofronie Băhnășoae», care arată cu durere că fiiĭ eĭ, hoțĭ de caĭ, eraŭ să-șĭ piardă viața «era să-ĭ scoată la deaalu, să piară». Ca să scape, eĭ se daŭ ca vecinĭ luĭ Buhuș, numaĭ Medelnicer pe atuncĭ, la Suceava, «denainte dumisal[e] luĭ Ionașco Brăncă, Armașul-cel-Mar[e] și denainte Frănculuĭ Armașul, și denainte Drosăĭ Armașu, și denainte a tuturora Armașilor»[4].

[1] E o vînzare de prin 1610, făcută de Hilep, fiul luĭ Dan, către Toader Cehan pîrcălabul. «Și derept on cal bičuluit dere[p]t 45 de talere, și l-aŭ bičuluit șoltuzul de Țuțura și cu oamenĭ bunĭ, la cas[a] luĭ Avram, și eŭ, Avram, am fost în toc[ma]lă, și noĭ răzeașie încă am fost... Și Dorin de-acolea... și noĭ toț seteanie am fost, den sat, den Roșeĭ»

[2] [Către 1600.] «† Simion V[el] Șătrar i Ștefan scriŭ la fečoriĭ noștri, osluhariĭ volost Vasluĭ, deaca vețĭ vedea cartea nostră, voĭ să lăsațĭ în pač[e] de osluhă na *(sic)* Ion din Burduganĭ, căč s'aŭ căutat la catastih și s'aŭ aflat bun. Deč să nu-l învăluiț... ꙋ *ıac*, Dech. 8.»

[3] Vol. V, p. 574. V. și aicĭ, maĭ sus, p. 53, nº 24.

[4] Un alt cas de *plătire* se află în aceste documente. Într'un act din Iașĭ 7156 (1647-8), «Pătrașco Vamășiul» arată că a luat «dzeace boĭ de la Pavăl Căpitanul [de Vasluĭ], pentru treĭdzăci de galbenĭ, și boiĭ aŭ fost luațĭ de pre

Într'o scrisoare către dînsul a luĭ Ion Hăbăşescu, membru necunoscut al uneĭ familiĭ pe care a făcut-o vestită Grigore, ajutătorul luĭ Ştefan-Vodă Petriceicu — Ion va fi fost fratele luĭ Grigore —, se întîlneşte cu plăcere acel ton glumeţ, familiar, care lipseşte aşa de mult în moştenirea scrisă a trecutuluĭ. De aceia o daŭ aicĭ în întregime, după lămuririle de maĭ sus:

«Cinstite al nostru maĭ mare frate, dumnata Medelnicear-Mare, să fiĭ dumnata sănătos. Cu sănătate mă închin dumitale, şi poftescu de la m[i]l[o]stivul Dumn[e]zăŭ dumitale pururea multă sănătate şi cinstită viaţă, înpreună cu toată cintită casa dumitale. Pentru tocmala carea am făcut cu dumiata pentru prisaca ot Tumaş, într'aceaia vreame nentănplăndu-mi-sea zapisul acolo, dac'am sosit, căutatu-l-am, şi-l trimiş dumitale pre cest ficor al nostru. Nămaĭ de stupĭ mă rog dumitale să-m daĭ maĭ de aproape de pre aicĭ, că de acolea n'am cumu-ĭ aduce, atăta cale, şi prentr'atătea frănturĭ, ce mă rog dumitale să-m daĭ de-aicĭ. Altă, pentru rândul peaştelui de sămănţă, înseama-te-voiŭ eŭ pre dumiata pre căt va t[r]ebui dumitale, c'am pus de-l străn[g] într'un coteţu: nămaĭ atăta, de-are hi şi cu voea dumitale, eŭ aş hi foarte bucuros la un schinbu. Eŭ să înseamnez dumiata[le] de peaşte de sămănţă, şi dumiata să mă înseamĭ de unul di ceea ce li-ĭ ciuma în dzuoa de Ignat; nu pentru altă, ceş trebue acmu să-s afle, că spune un păcat mare ciceluea ce n'are de-acel feal, ales acmu la Crăciun. Şi, din maţăle de ştiucă nu pocĭ face di ceea ce să chiamă pre numele dumisale luĭ tretii Log[o]f[ă]t [1], de să pun

a Curteanĭ pentru dajde; apoĭ aŭ vinit Curteniĭ de'ŭ grăit Mării Sale luĭ Vodă, şi aŭ părăt pre Pavăl Căpitanul», căpătînd dreptate de la Domn. Căpitanul e pus «la temniţ[ă]», rudele nu-l plătesc, dar aceasta o face «Răcoviţ[ă] Log[o]fătul». Iscăleşte şi Πέτρασκο Δομέστιχο. — Cf. vol. V, p. 30, nota 2.

[1] Nu am întîlnit un treti Logofăt cu acest nume de: Porcul.

a şea , că maţăle ştiuciĭ sănt supţirĭ, ia[r] noaî, hiindu oamenĭ de ţară, ne-a foarte trebui de-acel feal să fie maĭ groş. Decĭ, ce va hi mila dumitale, de vr'un [porc], mulţimi-vom dumitale; de n'a hi, la prilej tot ş'om mulţămi. Să fiĭ dumiata sănătos wт χε, amin.

U Hăb[ă]şeşt[ĭ], Dech. 20.»

Urmează iscălitura slavonă, împodobită, a luĭ Ion Hăbăşescul şi adresa luĭ Neculaĭ Buhuş, Mare-Medelnicer.

Un oarecare ton familiar se vede şi în acest răvaş de egumen, păstrat tot la Academie (doc. necatalogate?):

«Varlam ieromonah, igumenul ot stăa monastira ot Căldăroşanĭ, scriŭ la cinstit şi de m[i]l[o]stivul Dumnezeŭ dăruit fiiŭ al sf[i]nteĭ beseareci şi de la D[u]hul Sf[ă]ntŭ al nostru ca u[n] fiiŭ sufletescŭ, dumneaaluĭ jupan Radul Spîtar, poftescŭ de la m[i]l[o]stivul Dumnezeŭ să-ţ dăruiască tot binele dumnetale cu pace şi cu sănătate împreunî cu tot[ă] cinstitî casa dumnetale. Iar de l'a nostrî smerenie şi de la tot săborul sf[i]nteĭ mănîstirĭ plecată închinîciune trimiţ la dumneata. Alta, de rîvaş ce mi-aĭ trimes dumneata, am înţeles de tote: cinstitî scrisoarea dumneatale, că mi-aĭ scris dumneata că am purces şi n'am făcut dumnetale ştire, iar dumneata ştiĭ căînd ne-am despărţit, că am grîit cu dumneata să viŭ şi eŭ pănî la mănăstire, să întrebŭ săbor[ul] şi călugîriĭ cum vor zice şi eĭ. Decĭ aşa ne-am vorbit cu toţiĭ pintru ca să nu maĭ întrîĭ nicĭ dumneata în gîlciavî şi în jurîmăntŭ, că nu este bun să jure omul, măcarî de s'arî şti că este căt de direptŭ, că Dumnezeŭ iubeaşte Sf[i]nţia Sa pača. Decĭ, cum am zis cătrî popa Necula căînd l-aĭ fostŭ trimes dumneata la mine şi m'aŭ întrebat M[o]l[i]tva Luĭ de acestŭ lucru, eŭ am zis un cuvăntŭ, să întrebŭ şi pre alalţĭ călugîraşĭ. Decĭ şi eĭ săntŭ bucuroşĭ aşa, să ţiĭ dumneata Rumăniĭ căţ aŭ fostŭ cumpăraţĭ de părintele dumnetale,

jumătate, şi cu moşia jumătate, şi sf[ă]nta mănăstire să ţie jumătate, şi să fie pace între noĭ. Decĭ, daca va fi voia dumnitale aşa, să viĭ dumneata pănă la sf[ă]nta mănăstire, de acum Dumi[ne]cî ceia Duminecî, că în častî săptîmînî voĭ să mî ducŭ păn'î deal să-m aducî nişte vinişor ce avem, că am înţeles că va să pogoare Măria Sa Vodă [Brîncoveanu] la Bucureştĭ. Ce va trebui, ce cum veĭ şti dumneata de venitul dumnealuĭ, tot să-mĭ facĭ dumneata ştire cu un răvăşel. De ačasta mă rog dumneatale. M[i]l[o]stivul Dumnezeŭ să adaogî viaţa dumnetale cu pace şi bunî sănătate, de la Vl[ă]d[i]ca Is[us] H[risto]s. Amin.»

(Adresa către jupîn Radul Spătarul.)

VIII.

POMENIREA ÎN POLONIA A DOĬ EROĬ ROMÎNĬ.

I. Discursurĭ plăzmuite cu privire la Ioan-Vodă cel Cumplit.

Luptele luĭ Ioan-Vodă cel Cumplit, ajutat de Cazacĭ, cu Turciĭ aŭ avut un mare răsunet în Polonia, unde Paprocki şi după el Gorecki aŭ vorbit în deosebĭ şi pe un ton epic de dînsele. Şi cîntecele Cazacilor vor fi pomenit pe fratele lor de vitejie şi de suferinţă: «Ivonia».

Ele aŭ produs însă şi un exerciţiu de retorică, dintre acelea care se plăzmuiaŭ dese orĭ prin şcolile latineştĭ, întrebuinţîndu-se însă de obiceiŭ numele glorioase ale eroilor anticităţiĭ.

În mica lucrare de şcoală de care e vorba aicĭ, straşnicul Ioan-Vodă s'a părut un personagiu vrednic de o asemenea cinste care nu se prea dădea contemporanilor, şi cu atît maĭ puţin «barbarilor» din mijlocul acestora.

Titlul e «Actio deliberativa de Ivonia duce Valachiae, Turcae rebelle, Polonis addicto». Cea d'intăiŭ parte e cuvîntarea ce se chiamă că o ţine Ioan către Cazaciĭ săĭ, cărora însă retorul li zice Polonĭ: «Oratio prima Ivoniae ad polonos milites».

El arată cum Turciĭ i-aŭ cerut haraciul îndoit şi cum a luat măsurĭ ca să li se împotrivească. Regele nu l-a lăsat să şĭ iea ostaşĭ cu plată din Polonia, aşa încît i-aŭ sosit nu-

maï 1.200 de oamenï «din cîmpiile Podolieï» («mille ducentos qui ad me ex patentibus Podoliae campis in Valachiam ultro venistis»). Eï l-ar fi ajutat să cîştige biruinţï... cincï anï de zile («per quinquennium»), cu dînşiï ar fi învins la Hotin, unde nu s'a dat însă nicï-o luptă («pugna in campis cocinensibus facta, in qua centena Turcarum millia parva manu delevimus») şi la Brăila — aceasta e adevărat. Svierşevschi «Polonul» i-a fost totdeauna credincios, pe cînd Moldoveanul Ieremia (Gole) l-a trădat acum. A fost bătut, şi Turciï îl încunjură. Cere decï sfat de la căpeteniile sale, cu numele inventate, între care şi de la «sutaşul Romînilor, Bogdan» («Zadorski, Reskowski, Vibiszewski, singula veri Martis fulmina, teque, Valachorum centurio, Bogdan»)[1].

Soliï turcï sînt ţinuţï a fi de faţă. Eï încep acum cuvîntarea lor, o «legatorum Turcarum ad Ivoniam oratio». Data aceasta, e o simplă parafrasă a celor cîteva rîndurï din Gorecki, p. 245. Tot aşa şi cu «Responsio Ivoniae ad petita legatorum». El declară că va cruţa pe Romînï pentru trădarea lor: «De Valachis multis opus dicere non audeo; supplices nostri sunt, sub imperium iam olim Turcarum concidêre, quos ut a furore vendicetis Martis aequissimum est».

Iarăşï în ordinea de la Gorecki, Ioan-Vodă întreabă pe aï săï, ce este de făcut («Ivonia a militibus consilium petit»). Aicï însă, Svierşevschi ar fi luat cuvîntul pentru răspuns («responsio Swierczewski ad orationem Ivoniae»). Apoï se desfăşură toată verva retoruluï: e o lungă şi entusiastă disertaţie, cu exemple istorice, dintre care unul de la cronicarul italian Stella, despre reaua credinţă turcească.

Răspunsul Romînilor, în sensul predăriï, îl dă presupusul căpitan «Bogdan» («secunda suasio Bogdani militis ut se Turcis Ivonia tradat»): Moldoveanul vorbeşte despre exemplele de abnegaţie ce aŭ ştiut să dea Romaniï! Si acum vine hotărîrea luï Ioan însuşï, pe care o spune mulţimiï os-

[1] Cf. numele adevărate în Gorecki, d. ex., p. 222 din ediţia lui Papiu Ilarian, *Tesauru*, III.

taşilor («oratio Ivoniae post auditas senatorum sententias, ad suos»), iarăşĭ cu amintirea Romanilor.

O lipsă în manuscript opreşte exerciţiul. Manuscriptul acesta, 2906 al Bibliotecei Iagelonice din Cracovia, e din veacul al XVII-lea.

II. Un Armean din Polonia despre Mihaĭ Viteazul.

Pe la sfîrşitul veacului al XVII-lea Turciĭ eraŭ în războiŭ neîntrerupt cu Perşiĭ, urmîndu-se astfel străvechea luptă dintre Romanĭ şi Perşĭ, Bizantinĭ şi Sasanizĭ. Gîndul de a se înţelege cu Şahul a trebuit să vie de la sine tuturor duşmanilor din Europa aĭ Sultanuluĭ. Persia trebuia să facă parte din liga pentru zdrobirea Imperiuluĭ otoman.

Şi regele Sigismund al III-lea al Polonieĭ se interesă de urmaşul luĭ Uzun-Hasan şi trimese în acea ţară aşa de depărtată un Armean, anume Sever Muratovicĭ, adecă Sever fiul luĭ Murat, nume obişnuit, nu numaĭ la Armeniĭ curaţĭ, băştinaşĭ din Asia, ci şi la ceĭ corciţĭ, amestecaţĭ cu Greciĭ şi trecuţĭ la ortodoxie, ca acel «Ioan fiul luĭ Manuil Murat, Grecul», care e îngropat în bisericuţa din valea Iţcanilor[1].

Muratovicĭ a călătorit din Varşovia prin Lemberg, a luat Moldova în lung, şi la Mangalia s'a îmbarcat pentru Trapezunt.

«*Severi Muratowicz, eines Armeniers, so newlich aus Persien kommen, Ihren Könn. Mtt. abgelegte Relation, 12 Augusti, anno 1602.*

... So binn ich von Warschaw aus auf die Reussische Lawenburg zugezogen, habe mich daselbst nicht lange geseumet, sondern binn durch die Wallachey fortgezogen und

[1] Kozak, *Die Inschriften aus der Bukovina*, I, Viena, 1903, p. 148 Îndoielile ce arătasem cu privire la acest nume în vol. VI, pp. 633-4, cad faţă de mărturia explicită a inscripţieĭ, pe care am avut prilejul a o controla. De fapt, ea trebuie cetită astfel (cu cîteva îndreptărĭ faţă de d. Kozak):

† Μνησθήτι κ[ύρι]ε μετὰ τῶν ἁγίων τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου Ἰω[άννου] υἱοῦ Μανουὴλ Μουράτι [Ῥ]ωμαίου; ἐκοιμήθην καὶ ἐτάφη ἐν καιρῷ τοῦ αὐθέντος Ἰῶ Ποχδάνου Βοεβόδα, υἱοῦ τοῦ μεγάλου κυρ. Ἰω Στεφάνου Βοεβόδα, ἔτει ζιη´, ἰνδικτίωνος ιγ´, Αὐγούστου ια´ης.

mich uber die Donau sezen lassen undt inn die Turckische Stadt uber dem Schwarzen Meer gelegen, Mangalie genandt, angelanget. Daselbst habe ich denn 1. Aprilis anno 1601 ein Schiff bedungen, mich aufs Meer nach Trapisuntwerts begeben.»

Trimesul polon mergea să vorbească Şahuluï despre puterea regeluï săŭ. Pentru împrejurările din Persia, poate că ar fi bine să se tipărească vre-odată această parte din memoriul săŭ. Între aceste lucrurï însă, el descrie astfel cariera, de puţin timp zdrobită, a luï Mihaï Viteazul, care se afla încă în viaţă:

«Uber das, ist auch newlicher Zeit des Kaysers aus der Turckey grosser und mechtiger Feindt Michael Mutanischer Woywoda entstanden, so des turkischen Kaysers Kriegsherr, Bassen undt Beglerbeken zue etlich Mahlen niederleget, wessgleichen auch der Sinan-Basse vor ihme weichen undt seine mechtige Armade verlauffen müssen; welcher sich immer gestercket undt dem Fürsten das erdensche Landt [1], eine grosse Provincz, abgenommen undt ihne selbst sammt seinem Kriegsvolck geschlagen. Der sich darnach daran nicht genügen lassenn, sondern denn teudschen Kayser auch angegriffen, undt ezliches Kriegsvolck, daher er noch viel übermütiger worden, undt sich ann eine Landtschafft Bogdan, so Ihrer Mtt. meinem gnedigsten König zuestendig, gemacht, hat daselbst denn Woywoden zum Lande hinaus geiagt, Städte und Schlösser eingenommen, mit seinem Volck besezet und sich wieder zue Hauss inn sein Landt gemacht. Welches der König nicht zu leidenn gewust, sondern hat seinenn Feldthauptmann mit einer gewissenn Anzahl ausserlesenen Kriegsvolck ausgerüstett, der hatt ihne wieder aus dem Lande Bogdani geiaget, undt ihme biss inn seinn Landt nachgesezet, das er ihm habe müssen eine Schlacht liefern; da dann unser Feldtherr, so nicht mehr als 20.000 Mann bey sich gehabt, mit dem Michel getroffenn, welcher 60.000 Mann starck waren. Unser Haubtmann hat ihn niederlegt, das Feldt behalten, undt seinn ganzes Kriegsheer

[1] Ardealul.

biss aufs Heupt geschlagen, hat ihm uber 300 Feldtstück ann Geschütz genommen. Der Mihal aber ist selbst kaum mit dem Hals darvon kommen, undt hat also seine Lande eingenommen, so der Könnig noch iezo heldt. Diss ist also, undt nicht anders. Ist derowegen der Könnig inn Pohlen do mechtig, wie S. K. Mtt. ich verzehlet, und, do sichs anders befinden solte, so solten E. K. Mtt. mir die Zunge hinden zum Nacken lassen ausreissen.»

Memoriul se află, în dublu exemplar, în Archivele de Stat din Königsberg, *Gesandtschaftssachen.*

III.

ȘTIRĬ NOUĂ DESPRE LUPTELE TURCO-POLONE ȘI TURCO-GERMANE DIN ANIĬ 1671 ȘI URMĂTORIĬ.

Ca întregire și urmare la capitolul din vol. IX despre războiul dintre Turcĭ și Polonĭ în epoca luĭ Sobieski, pot sluji următoarele informațiĭ pe care le am găsit prea tărziu pentru a le întrebuința acolo, și paginile de povestirĭ ce vin după ele.

I. Luptele din 1673.

În Biblioteca Universitățiĭ din Bologna, ms. Ghiselli, 36, pp. 481-4, se află o scrisoare, de bună samă din *mînă* polonă, datată din tabăra luĭ Husein-Pașa, la 11 Novembre 1673, ziua lupteĭ și a biruințiĭ: «Copia di lettera scritta al signore Aginoe di Bologna, dal campo polacco sotto Coccim, nelli padiglione *(sic)* d'Husceim-Bassa, li 11 novembre 1673».

În fuga Turcilor, Romîniĭ se arată ca urmăritorĭ aĭ lor: «E quelli che per il ponte circavano con la fuga salvarsi a Caminietz, seguitati da Moldavi e Vallachi, che di là dal fiume erano comandati a batter le strade, sono restati la più parte morti» (p. 483).

Trădarea luĭ Ghica e însemnată în aceste cuvinte: «Il principe di Moldavia [=Vallachia], all' avvicinarsi de' nostri alle sue trinciere, il giorno avanti la battaglia, si rese volontariamente con le sue genti, et hora confessa che con arte lo fece, per sminuire le forze dell' inimico et accrescere l'anime e coraggio a' nostri» (p. 485).

Peste doĭ anĭ, în 1675, Ștefan-Vodă Petriceicu, Domnul

Moldoveĭ fugit la Polonĭ, scria, la 24 Februar, din Nimirov, regeluĭ Polonieĭ[1].

Petriceicu ieşi iarăşĭ la iveală numaĭ în 1683, cînd regele Polonieĭ, ca aliat al Împăratuluĭ german Leopold, începu iarăşĭ lupta împotriva Turcilor. Se ştie că pentru dînsul a fost prins Duca-Vodă la Domneştĭ şi tot pentru dînsul uniĭ dintre boieriĭ pribegĭ, Ilie Moţoc, Savin Smucilă şi alţiĭ, se aruncară, împreună, cu Cazaciĭ luĭ Cuniţchi, asupra Bugeageaculuĭ, în toamna acestuĭ an 1683.

II. Romîniĭ la încunjurarea Vieneĭ.

În acest an, Moldoveniĭ şi Munteniĭ trebuiră să meargă, cu Domniĭ lor în frunte, la încunjurarea Vieneĭ. Cîteva cuvinte asupra împărtăşiriĭ lor la această faptă războinică de la care se socoate de obiceiŭ începutul decăderiĭ mariĭ Împărăţiĭ turceştĭ.

Încă din 1682 era frică să nu vie asupra provinciilor împărăteştĭ o mare oaste de Turcĭ cu contingente romăneştĭ, care ar fi fost chiar cerute de la ceĭ doĭ Domnĭ, Duca-Vodă din Moldova[2] şi Şerban Cantacuzino al Ţeriĭ-Romăneştĭ. Aceasta se vede şi din raportul bavares, din Viena, 23 Iulie 1682, care urmează (Arch. de Stat din München, *K. Schw.*, 11/5, f° 126):

«Die aus Ober- und Nider Vngarn eingekhommene Bericht vnd Privatschreiben melden einhöllig *(sic)*, dass die Anzahl

[1] Ms. citat din Bibl. Fundaţieĭ Zamoyski la Varşovia, fol. 70.

[2] Cf., pentru numirea luĭ Duca în Ucraina, vol. IX, p. 81 şi aceste ştirĭ veneţiene, în ms. It. 193 al Bibl. Regale din München, fo 180 (Varşovia, 4 Septembre 1681): «È ritornato da Costantinopoli l'Hospodar Moldavo, quale hà, col titolo di prencipe di Moldavia, ottenuto quello di signore delle terre dell' Ucraina, conforme si accennò, a conditione di (s)popolarle». Cf şi raportul frances din Constantinopol, 12 Septembre 1681 (ms. frances 641 din aceiaşĭ Bibliotecă, p. 164): «Le prince de Moldavie a dit en grand secret qu'il avoit ordre d'occuper tous les lieux contestez aux environs de Bielacevkiers et de Porralacz. J'ay donnay *(sic)* tous ces avis au Palatin de Russie».

der Türckhen sich von Tag zue Tag vergrössere, angesehen (wie man sichere Nachricht hete) alle zwischen Constantinopel und Offen gelegene Bassa, neben den Tartaren, Sibenbürgeren, Moldauer vnnd Wallachen, befelcht waren, mit einer gewissen Anzahl Volckhs vor Aussgang dises Monats sich in den Feldt-Läger bey obbemelten Offen einzueställen. Were also nicht anderst zue gedenckhen, dan dass eine solche Kriegsmacht alda zusammen khommen, welche sufficient sein werde, sich in drey Thail zu erthailen, und also Ihr Kayl. Mayt. desto mehrer zu schaffen zu geben.»

Se ştie că, din primăvară încă, Turciĭ luaseră cetatea Fülek; în Iulie-August, eĭ se înţeleseră cu căpetenia Ungurilor răsculaţĭ, Emeric Tököly, «luptătorul pentru Dumnezeŭ şi patrie», ca să-ĭ cîştige cu armele Ungaria-de-sus. Solia ultimă a Împăratuluĭ, condusă de Caprara, se dovedi zădarnică. Războiul trebuia să înceapă înnainte de expirarea, la 1684, a vechiuluĭ armistiţiu [1].

La sfîrşitul luĭ August, principele Ardealuluĭ, Mihail Apaffy, stătea cu ostaşiĭ saĭ la Berény, apoĭ el pleca la Pazkó, lîngă Fülekul de curînd cucerit.

Căpitanul împărătesc de la Karpona întrebă pe spionul ce-ĭ adusese aceste veştĭ dacă «a văzut în tabără pe Domnul muntean saŭ pe cel moldovenesc» şi căpătă asigurarea că nicĭ nu se vorbeşte de sosirea lor [2].

Încă din toamnă Sultanul dădu semnele obişnuite că va pleca însăşĭ fiinţa sa împărătească. În Ianuar 1683, i se scotea cortul afară din ziduri. Peste puţin, el venia să-l locuiască, gata de plecare. În cea din urmă zi din Mart, mulţimile înnarmate porniră încet spre Dunăre, spre Belgrad, unde trebuiaŭ să sosească toţĭ ajutătoriĭ [3].

Porunca de adunare trimeasă Hanuluĭ şi Domnilor noştri

[1] Zinkeisen, *Gesch. des osmanischen Reiches*, V, p. 94 şi urm.; Hammer, *Gesch des osmanischen Reiches*, ed. din Pesta, III. p. 720 şi urm.

[2] Arch. de Stat din Munchen, *l. c.*, fo 165.

[3] Hammer, *l. c.*

însemna ziua de 25 April, saŭ maĭ curînd de 23, data Sf. Gheorghe, pe care Turciĭ o luaseră de la Bizantinĭ pentru punerea în mişcare a oştirilor [1].

Duca-Vodă, pe care Francesiĭ îl pîriaŭ la Poartă prin agenţiĭ lor că ar fi înţeles cu Nemţiĭ [2], nu cruţâ nicĭ-o osteneală pentru a sosi cum trebuie şi la vreme. Strînse Cazacĭ din Ucraina sa, Curtenĭ şi hînsarĭ, plăti lefeciĭ cu rămăşiţele de bir culese răpede şi fără milă, pofti supt steagurĭ pe boierĭ şi mazilĭ, îndatorindu-ĭ a-şĭ aduce cîte 10—12 oamenĭ de pe pămînturile lor, făcu o ceată din «vătajiĭ boierilor şi a giupăneselor sărace». Chiar a doua zi de Sf. Gheorghe, Lunĭ, la 24 April după calendarul cel vechiŭ, el ieşia din Iaşĭ cu frumosul săŭ alaiŭ războinic, şi mergea tot încetinel, cu *oturace* lungĭ de maĭ multe zile. Căcĭ Tatariĭ veniaŭ pe

[1] Raport bavares din 11 Mart (mss. citate, 11/6, f° 44 V°):

«Es hat auch der Gross-Sultan dem Tartern-Han mit Überschuckhung stattlicher Praesenten bedeuten lassen, dass er auf den 25. Aprilis mit allen seinen Horden sich zu Kriegischweissenburg ohnfelhbar stellen solle; dergleichen Befelch auch an die siebenbürgische, moldauische und wallachische Fürsten gegangen.»

[2] *Ibid*, raport din 29 April (f° 77 V°):

«Ein leztere aus Türckhey von dem alda anwesenden ordinari Residenten alhier eingelangte Schreiben, halten undern andern in sich, wie das sich in Constantinopel ein P. Soc. Iesu natione Gallus in türckhischen Kleidern befunde, welcher in Gegenwart des ihme, zwar unbekannten, kayl. Dolmätschen sich gegen ainige turckhische Ministres dahin vernemmen lassen dass der Sultan nun die gewinschte Zeit und Gelegenheit hette, sich in zwei Campanien des Khönigreichs Ungarn völlig zu bemachtigen, dan des Rom. Kaysers Khriegesmacht in mehr nicht dann 27m Mann bestündte, des Khönigs in Franckreich aber, in die 200m Mann, mit welchen derselbe, das dem Khayser aus dem Reich khain Hilff geschickht werden möge, nicht allein behindern, sonndern auch, da Seine Kay. Mayt. mit dem Sultan in dem Khrieg wirckhlich verfangen sei, eine solche Operation vornemben werde, wardurch der Ottomannischen Portten das Unngarlandt gleichssamb in die Schoss geiaget werden solle. Allein solte der Sultan in Moldau zeitliche Vorseung thun, unnd den jezigen Fürsten, welcher gegen die Teutsche nicht recht daran wolle, abseczen, und einen Anderen, dessen Devotion gegen der Portten man mehr gesichert seye, vorstellen. Den Töckheli in der bisherigen Bezeigung zu erhalten werde Franckhreich weder Müehe, noch Gelt sparen. Unnd was dergleichen mehr gewesen ist. Welches hier uss Unngern vernomen wirdt.»

la Fălciiŭ, prădînd pentru că nu li se dăduse prețul de răscumpărare cerut. Numaĭ cînd îĭ văzu ajunşĭ în Țara-Romănească, Duca se coborî şi el pănă la Focşanĭ. Trecu munțiĭ prin pasul Branuluĭ, şi luă de-a latul Ardealul [1].

La 4 Maiŭ, Braşoveniĭ trimeteaŭ solĭ înnaintea Hanuluĭ, iar la 24 îĭ făceaŭ darurĭ în tabără. La 29, oamenĭ aĭ oraşuluĭ eraŭ îndreptațĭ către Duca-Vodă pentru «a-l opri de a înnainta» *(zurück zu weisen)*. În acelaşĭ timp, Şerban-Vodă ieşia pe la Orşova; el nu se întîlni cu vecinul săŭ decît la vadul Dunăriĭ, din jos de cetatea turcească a Budeĭ [2].

La 13 Maiŭ, Sultanul dăduse la Belgrad steagul prooroculuĭ în mînile Mareluĭ-Vizir Cara-Mustafà. Acesta luase în cale pe Tököly şi pe Curuțiĭ luĭ şi ajunsese cu oastea Împăratuluĭ săŭ şi a nouluĭ rege unguresc la Alba-Regală, pe la jumătatea luĭ Iunie [3]. Atuncĭ se uniră în acea tabără dunăreană puterile româneştĭ. În revista pe care o trecu Vizirul maĭ tărziŭ, la 4 Septembre, se însemnară, cu numerele 43 şi 44 din oştire, Şerban, cu 4.000 de oamenĭ, şi Duca-Vodă, cu 2.000 numaĭ [4]

Ostaşiĭ noştri merseră de acum înnainte la un loc cu lagărul cel mare, dar n'avură nicĭ-o parte la luptele de la Raab, de la Petronel, care urmară. Nu li se dădu măcar, ca în 1663-4, sarcina de a face prădăciunĭ împreună cu Tatariĭ. Trădarea de atuncĭ, cea de la Hotin, luminaseră pe deplin pe Turcĭ asupra inimiĭ stăpînitorilor şi boierilor romînĭ. Eĭ n'avură altă sarcină decît aceia de salahorĭ, de lucrătorĭ la podurĭ.

[1] Cf. *Doc. Bistriței*, II, p. 46 şi urm.

[2] Cf. Cronicile luĭ Nicolae Costin, Neculcea, Const. Căpitanul şi *Socotelile Braşovuluĭ*, pp. 116-7.

[3] Hammer, *l. c.*, pp. 730-2.

[4] *Raccolta delle historie degl' imperatori ottomani sino a Mehemet IV, regnante*, di don Neriolava Formanti, Veneția, 1684, p. 378. Acelaşĭ numără 18.000 de Ardelenĭ, Romînĭ «et altri tributarii» (p. 155). Cu Tatariĭ la un loc. ar fi fost 30.000, după *Das tuerckische Cabinet und die Haubt-Maximen der Ottomanischen Pforte*, 1684, nepaginat: «Die uebrige tuerckische Reuterey haben nichts in sich als Streiffer, welche vorauss rennen, und unmenschlich

Despre această muncă a lor povestesc următoarele două extrase din «Ragguaglio di quanto è successo nell' assedio di Vienna e poco avanti et dopo di esso, fondato sopra notizie avute da persone state presenti a quanto è accaduto in tale congiuntura; opera del signor Gio.-Domenico Filippeschi» (ms. X. G 5 din Biblioteca Naţională de la Napoli):

«Arrivati in loro [dei Turchi] soccorso li prencipi di Moldavia e Vallachia con le loro truppe, ad essi fù dato il commando di riedificare i ponti, e già s'erano avanzati fin' all' ultimo ramo grande del Danubio, dove avevano già alzati due archi, mà poi furono impediti dai nostri, come si dirà frà poco (f° 81).

[Ducele de Lotaringia bate pe Turcĭ şi merge la Korneuburg.] E, perchè premeva che s'impedisse al nemico di terminar la fabrica del nuovo ponte, lasciò il duca a Corneuburg i regimenti croati di Lodrono, Chesi e Ricciardi e quello di dragoni d'Erbeville, acciò scorresseno quel tratto di paese et impedissero ai Turchi il passagio per barca et ai Moldavi e Valachi il lor lavoro, et egli con il resto della cavalleria passò più sopra, et ivi si fermò per poter poi ad incontrare il rè di Pollonia» (f° 96-6 V°).

Lucrul poduluĭ supuse pe Romînĭ, la 6 August, unuĭ atac din partea artilerieĭ vienese:

Iată locul din Formanti care priveşte acest fapt (f° 223):

«Alli 6. d'agosto si viddero dalla torre di San-Stefano in gran numero i nostri star sotto le tende di là del Danubio, sù la riva del fiume, in faccia all' isola grande, della quale poco fà il Scultz haveva disfatto il ponte, come sopra s'è detto sotto li 15. luglio. Qual ponte, in mentre che, hora i Moldavi, hora i Valacchi, che n'havevano cura, tentavano di rifare, e già era ridotto a bon stato, stimando per ciò il Duca di Lorena doversi far oppositione, comandò a Donato Heisler, Colonel di Dragoni, e al conte Lodovico Archinto, Tenente-Colonello del Regimento d'infanteria di suo figliolo, e al

hausen. Ihr Anzahl ist ins Gemein 30.000, von Tartarn, Walachen und dergleichen Voelckern, so die Tuercken *Alcanzi* (Achingiĭ. V. *Ist. luĭ Ştefan-cel-Mare*, p. 86) nennen.»

Colonello di Croatti Pietro Ricciardi, che dovessero con ogni sforzo impedirne la struttura. Questi havendo piantata batteria contro i barbari che lavoravano, e havendo disposta la moschetaria longo la riva del fiume, col continuo sbarro impedivano a' nemici la continuatione del lavoro. Mentre si sentivano questi sbari nel campo, si viddero subito i Turchi, che erano alloggiati più vicini all' isola, come sarebbe quelli che dal ramo di sotto sino al promontorio di San-Marco havevano disposte le loro tende, salvi subito a cavallo, e, uniti sotto i loro stendardi, portarsi a dirittura verso l'isola, sin tanto che, resi certi da compagni che dimoravano dell' isola, per mezzo de' cavalli, che correvano di quà e di là, del fatto li Bassà e il Primo-Vizir, comandarono che s'alzasse una controbatteria. Il che fù fatto, e per alcuni giorni si continuò a battere e controbattere, mà, con tutto ciò, trà tanto e dopo, si lasciò di fabricare il ponte.»

Cînd sosirea luĭ Sobieski aduse la 13 Septembre liberarea Vieneĭ, se găsi în păduricea Gatterhölzel, unde stătuse Şerban-Vodă, o cruce de amintire, ca acelea ce acopăr în aşa de mare număr pămînturile principatuluĭ muntean de odinioară. Ea era mult maĭ puţin de cum se crede o manifestaţie creştină: crucea fu arătată vicariuluĭ episcopal şi aşezată apoĭ în curtea palatuluĭ episcopuluĭ de Viena. Aicĭ o văzură *zugravişti* timpuluĭ, cari o reproduseră în stampe, dintre care una se vede la scara cea mare a Academieĭ Romîne. Samuil Klein spune că a găsit o încă «în polata archiepiscopuluĭ din Viena»[1].

Crucea purta de sigur o inscripţie îndoită, romănească şi latinească. Ultima s'a păstrat singură. Cealaltă avea fireşte, în ceia ce priveşte partea de la început, îndătinată, următorul cuprins, pe care-l luăm după crucea, cam din aceiaşĭ vreme, a luĭ Mateĭ Mogoş saŭ Mogoşescul, pusă la una din intrările vechilor Bucureştĭ şi închisă astăzĭ în altarul bisericiĭ Oboruluĭ-Vechiŭ din acest oraş:

«Cruciĭ tale ne închinăm, stăpîne, şi prea-sfînta Invierea

[1] Iorga, *Cronicile muntene*, din «An. Ac. Rom.», XXI, p. 91, nota.

Te slăvim. Cruce, păzitoare a toată lumea, cruce, a Bisericiĭ podoabă, cruce, a împăraţilor întărire, cruce a credincioşilor întemeiare, cruce a îngerilor slavă şi a diavolilor rană[1].»

Din cele ce urmează, se vede că acolo fusese altarul bisericiĭ de lemn la care Domnul şi aĭ săĭ ascultase liturghia în acele zile de luptă, şi care loc trebuia cruţat de profanare.

Reproducem acum această inscripţie a luĭ Şerban şi lămuririle privitoare la dînsa după cele două scrierĭ contemporane citate: Formanti şi Filippeschi[2]:

A.

«Servano sopradetto, avanti la città, nel tempo del l'assedio, fece sotterrare, non lontano dal sito dove haveva il suo padiglione, una gran croce di quercia, e haveva trà gl' altri captivi christiani un certo Giovanni-Agostin Strouesser, agente del conte di Questembergh.

Questo, pochi giorni avanti la liberatione della città, havendo pagato per il suo riscatto cinquanta ducati, fù posto in libertà, e li fù commandato che, ritornando à Vienna, andasse dal vescovo, e li parlasse di questa croce, ch'egli haveva veduto mentre era prigione, pregandolo a nome di esso principe che la facci alzare in sua memoria in quel luogo ove egli haveva piantato il suo padiglione, acciò ivi in avvenire fosse venerata dal popolo. Ma, perchè, avanti che quest' huomo capitasse in città, fù a caso questa croce scoperta da una serva, che di là passava andando a far legna, mostrata al Reverendissimo Prevosto e Vicario-Generale della cathedrale di San-Stefano, il signor Giovanni-Battista Mayer, ed egli haveva fatta portare essa croce nella città, al palazzo vescovale, prima che sapesse il desiderio di questo Servano, prencipe di Valacchia, — perciò si vede detta croce riposta nel palazzo episcopale, lunga 17 piedi, con un' inscrittione latina intagliata nel legno, di questo tenore:

[1] *Inscripţiĭ din bisericile Româniéĭ,* fasc. a 2a.

[2] Alte izvoare privitoare la asediu nu le pot avea la îndămînă aicĭ. Cf. Kábdebo, *Bibliographie zur Geschichte der beiden Türkenbelagerungen 1529 und 1683,* Viena, 1876, in 8o.

«Crucis exaltatio est conservatio mundi; crux decor Ecclesiae; crux custodia regum; crux confirmatio fidelium; crux gloria angelorum et vulnus daemonum.

Nos Dei gratia Servanus Cantacuzenus, Valachiae Transalpinae Princeps, eiusdemque perpetuus haeres ac Dominus, etc., ereximus crucem hanc in loco quavis die devotione populi et sacro honorato, in perpetuam sui suorumque memoriam, tempore obsidionis machometanae a Vezirio Kara-Mustafa-Passa, viennensis, Inferiori Austriae, mense septembris die prima, anno 1683.

Viator, memento mori.»

B.

«Molti giorni dopo liberata la città di Vienna dall' assedio, fù trovata in vicinanza di Hierzing et di Schönbrunn una croce di quercia, d'altezza di 17 piedi geometrici, con un' inscrizzione latina, che si porrà più a basso. Questa era stata fatta fare dal prencipe di Valacchia et da lui posta nell' istesso luogo, dove aveva il suo padiglione, perchè, essendo cristiano, volse far conoscere che, se era al campo de' Turchi, v'era forzato, come suddito, mà in altre operazzioni si diede a divedere più per amico che per nemico. Egli aveva appresso di se un certo regente o fattore di beni d'un cavaliere, che era stato fatto prigione dai Tartari et poi comprato da lui. A questo dunque diede la libertà, con obligo però che si portasse da monsignor Vescovo di Vienna, doppo liberata la cità, e lo pregasse a suo nome di voler far eriggere et venerare quella croce in sua memoria nell'istesso luogo dove si sarebbe trovata, mà, prima che il detto reggente o fattore arrivasse dal Vescovo, fù trovata accidentalmente da una donna, che andava a raccogliere legna per il campo, et, datane parte al vicario-generale di monsignor Vescovo, fù trasportata nel palazzo episcopale, per suo comando. E, capitato pochi giorni dopo il fattore sudetto, riferì il desiderio del prencipe di Vallachia. Onde, datane parte a monsignor Vescovo, et da questo alla Maiestà dell' imperatore, vollero compiacere il prencipe, et però fù eretta detta croce nell istesso luogo dove si trovò,

Hà nella sommità intagliato: I. N. R. I., poco più sotto, nella parte superiore vi sono quattro circoli con alcuni geroglifici o lettere non note a tutti; nel mezzo, cioè nell' intersecazione della croce, vi è un'imagine della SS^ma^ Vergine con due altri circoli; per ciascuna parte laterale sonovi altre lettere o geroglifici; sotto l'imagine, vi è un'aquila coronata con due teste et una picola nel mezzo, et sotto vi sono intagliate queste parole: Crucis exaltatio, etc. Dopo le quali parole tirata una linea, si leggono le seguenti: «Nos, Dei gratia, etc. In fondo della croce vi è una testa di morto col moto seguente: «Victor, memento mori».

(Fol. 117-8 V°.)

Adăugim că Laurian a tipărit inscripția în *Magazinul istoric*, II, p. 191, «așa precum i s'a împărtășit de la Viena, împreună cu alte acte diplomatice». Icoana ar fi ajuns, după Șincaĭ, la Blaj [1].

În retragerea lor, Turciĭ fură atacațĭ la Párkány de Polonĭ, cari trecuseră Dunărea pe la Pressburg. Sobieski voia să atingă cetatea Neuhausel [2], dar uniĭ credeaŭ că ar fi căutat numaĭ să se puie în legătură cu Romîniĭ [3].

Domniĭ noștri merseră la Belgrad, în sfîrșit, unde se făcu pîra între Șerban și Duca, pentru o datorie de bir a Țeriĭ-Româneștĭ [4]. Apoĭ eĭ se îndreptară spre țerile lor. La 10 Decembre stil noŭ, Brașoveniĭ trimeteaŭ luĭ Duca în tabăra de la Codlea orez, plăcinte cu miere, lămîĭ, peștĭ, rachiŭ și alte lucrurĭ de post, — fiind postul Crăciunuluĭ. De serbătorĭ.

[1] *Cronica Romînilor*, ed. din 1886, III. pp. 209-11. Cf. și Engel, *Neuere Geschichte der Walachey*, p. 326; Xenopol, *Ist. Romînilor*, IV, p. 261, nota 5.

[2] Zinkeisen, *l. c.*, p. 110.

[3] Raport din Roma, 16 Octombre, după știrĭ din Viena, 26 Septembre; «Che, finito il ponte di barche sul Danubio, a Possonia, il rè di Polonia cominciò a passarlo alli 25, con la sua cavalleria, per inoltrarsi alla sinistra del fiume, verso Strigonia e Petz, et anco più avanti, a dar calore alli principi di Transilvania, Vallachia e Moldavia, perchè si rivoltino contro il Turco» (ms. It. 193 al Bibl. Regale din Munchen, f° 607).

[4] Constantin Căpitanul, ed. Iorga, pp. 204-5; Nicolae Costin, pp. 26-7; Neculce, p. 218.

şi Moldovenii şi Muntenii se găsiră acasă. Eĭ aduceaŭ cu dînşiĭ robĭ şi altă pradă, răscumpărată de la Tatarĭ, între altele, acel frumos şi mare manuscris latin pe pergament, astăzĭ la Biblioteca Academieĭ, pe care mîna deprinsă a luĭ Constantin, fratele luĭ Şerban, şi poate traducătorul pisanieĭ de pe cruce, a scris aceste rîndurĭ :

«Căstă carte veache şi grea este adusă de oşteaniĭ noştri ce aŭ oştit cu Turciĭ la Beciŭ, de acolò luată, mergănd la anul de la Spăsenia Lumiĭ 1683, meas[e]ţa Maĭ, căndu creştinătatea aŭ bătut toată puterea turčască, şi i-aŭ gonit cu mare ruşine d'acolò, luîndu-le şi toată avuţia şi armele; cap oştilor tut[u]ror creştineşt[ĭ] fiind Ioan al treilea Craiul Leşăscu, din rodul Sobieştilor, şi Carol duca al Lotaringhieĭ, ce era şi cumnat fiind prea-[înnălţatuluĭ Franţisc celuĭ] de'ntiĭ, Înpărat al Romanilor, iar a Turcilor era Vizirul Cara-Musta[fa], iar Împărat Sultanul Ibrahim.»

III. Cazaciĭ şi Moldoveniĭ în Bugeac (1683).

E acum rîndul să se povestească expediţia polonă din Bugeac, făcută în acelaşĭ post al Crăciunuluĭ din anul 1683.

Expediţia, care nu izbuti, e cunoscută maĭ ales prin raportul luĭ Cuniţchi, datat din Bender, la 7 Decembre [1]. O altă povestire se dă într'o «Relatione de' felici progressi dell'

[1] V. *Chil a şi Cetatea-Albă*, p. 235 şi urm. Acelaşĭ raport se întrebuinţează şi în ştirile din Cracovia, 1-iŭ Ianuar 1684, publicate în Hurmuzaki-Bogdan, III, p. 145 şi urm. Scrisoarea luĭ Cuniţchi sosi la Cracovia în ziua de 8 Ianuar, şi cuprinsul eĭ, amplificat în ceia ce priveşte izbînda, fu răspîndit prin scrisorĭ pretutindenĭ (Bibl. Regală din Munchen. ms. it. 194, f° 21 V°). Ba în scrisorĭ cracoviene din 15 ale luniĭ se scria că alţĭ 10.000 de Tatarĭ ar fi fost bătuţĭ de Cazacı şi Moldovenĭ, cari ar fi ajuns acum pănă la şepte leghĭ depărtare de Adrianopol (*ibid.*, f° 25). Veştĭ din Veneţia întăresc acest zvon (*ibid.*, f° 28 V°). Noutăţĭ din Cracovia de la 10 Februar arătaŭ că aceiaşĭ Cazacĭ, supt Hatmanul cel noŭ, Mohilă, «continuavano a scorrere nel paese del Turco», pe cînd Ştefan-Vodă Petriceicu stă în linişte domnească la Iaşĭ (*ibid*, f° 31). O corespondenţă romană, inspirată tot din Cracovia, numeşte pe ceĭ doĭ Domnĭ «il Palatino Diminschi» şi «il Palatino Duchaàs» (*ibid.*, f° 34).

armi christiane contro il Turco», cuprinsă în ms. 46 al colecției Ghiselli din Bologna, f° 897 și urm.

În această «relație» saŭ raport nu e vorba de fapt decît de mișcările căzăceștĭ îndată după despresurarea Vieneĭ de Sobieski în 1683. Se arată înăiŭ — punct de plecare interesant și lămurit până acum numaĭ prin niște veștĭ cracoviene — gonirea din Ucraina căzăcească a Caimacamuluĭ pus de Duca-Vodă, Hatmanul din mila Turcilor, a luĭ Iene Gredinevicĭ, saŭ maĭ bine Draghinicĭ [1]. Se pomenește fuga peste Dunăre a Doamneĭ luĭ Duca, Nastasia, și în adevăr Cronica munteană a luĭ Constantin Căpitanul mărturisește că Domnul Moldoveĭ, întorcîndu-se de la Viena, află că soția luĭ era «fugită la Brăila, de nevoia răzmiriților ce să ațîțase în țară»: [2] el n'o maĭ văzuse din April, cînd plecase la oaste, și, fiindcă a căzut îndată în robie, «nu s'aŭ maĭ adunat», scrie Nicolae Costin, «nicĭ se vor maĭ aduna pînă la a doua venire a luĭ Hristos» [3]. Cu dînsa plecaseră și Caimacamiĭ, bătrînul Logofăt Nicolae Racoviță, Spătarul Toader Păladie și fiul luĭ Iordachi Vistierul Cantacuzino, Toader Iordachi [4]. Costin, al căruĭ frate, Ioan, Postelnic al doilea pe atuncĭ, aduse Nastasieĭ la Bîrlad vestea că Iașiĭ sînt aĭ luĭ Petriceicu, știe cum s'a urmat aceată fugă. Doĭ dintre Caimacamĭ nu merseră decît până la Vasluiŭ; numaĭ Păladie stătu pe lîngă Doamna sa, ducînd-o de la Bîrlad la vadul de la Siretiŭ al Mărășeștilor, apoĭ la Focșanĭ, unde auzi cum «strigaŭ cărțile luĭ Petriceico-Vodă», de Domnie nouă, și în sfîrșit în cetatea turcească a Brăileĭ, unde putea fi maĭ sigură decît la Curtea din Bucureștĭ a aceluĭ Șerban Cantacuzino care-ĭ fusese ibovnic. De alminterea, Șerban nu se întorsese încă de la războiŭ. Cînd Duca se opri în conacul de la Domneștĭ, în Ținutul Putneĭ, — un vechiŭ sat al luĭ Dabija-Vodă, iar acum al văduveĭ luĭ, soacra Domnuluĭ, — Nastasia veni spre el până la Focșanĭ. Dar atuncĭ *podgheazul* leșesc prinse pe Domn.

[1] Cf. și vol. V, p. 47, nota.
[2] Ed. Iorga, p. 205.
[3] P. 27.
[4] *Ibid.*

Ce s'a întîmplat pe urmă cu o sumă de banĭ pe care Anastasia o trimisese pentru liberarea unuĭ soţ pe care-l nu iubia, se ştie bine din alte izvoare [1]. Ca o întregire la ele, se reproduc aicĭ cîteva rîndurĭ privitoare la aceştĭ banĭ aĭ luĭ Duca, din «puncta conferentiarum habitarum cum domino comite Königseg et comite Sztratman» (Bibl. Marciană din Veneţia, It. VII, 1882, f° 62):

«Inter praecipua publice instructionis puncta ponendum est proprium Sac. Reg. Maiestatis negotium, quod ita se habet. Captus ante annos circiter septem a polono milite Palatino Moldavie Transalpine Duka, nuncupatus traditusque Sac. Reg. Maiestati, honestissimo loco alebatur. Ille, non tam lytri nomine, quam gratitudinis ergo quod servatus beneque sumptu regio tractatus fuisset, summam certam ad ducenta millia sese extendentem Serenissimo Regi ultro promisit et obtulit. Interea temporis vir senio fessus supremam obiit diem: exolvit nihiliminus fidem per ipsum datam superstes coniux, expediveratque fidos familiares suos cum eadem summa, qui in partibus Moldaviae [=Transylvaniae], civitate Bistricia, cum eadem summa, arresto detenti sunt. Re proinde cognita, institit Sac. Reg. Maiestas ut et predicti homines arresto absolverentur et pecunia remitteretur. Promissum id a defuncto Palatino Moldaviae [= Transylvaniae] fuerat, quamprimum proceres et nobilitas ad comitia convenirent, celebrataque sunt semel atque iterum ibidem consilia, in quibus, veluti patuit memoratam summam detentam fuisse, ita Sac. Reg. Maiestati ex illo conventu data est submissio exolvendi; certeque assignata temporis statione, quibus satisfactio S. R. Maiestati prestari debebat. Nectebant tamen illi debitores a quinquennio, nectuntque in hunc usque diem moras. Et, cum recenter per Reverendum episcopum bachoviensem regio nomine requisiti fuerant exolutionis, non esse se solvendos, ideo quod eandem pecuniam in militiam Sac. Ces. Maiestatis erogaverint, responderunt. At vero, cum non ere alieno, sed propriis contributionibus suis exercitui caesareano assignata

[1] Cronica luĭ Constantin Căpitanul Filipescu, ed. Iorga, p. 207 şi nota 2.

stipendia solvere tenerentur, non regia pecunia perperam surrepta, instabit, ubi res postulaverit, ut serio ad satisfactionem adagantur.»

Boieriĭ luĭ Petriceicu stătuseră la Iepureniĭ luĭ Gavriliță Costachi, pe Prut. Cunițchi, venind din Ucraina, lovi Benderul, și, tăind în curmeziș Basarabia, merse spre Codrul Chigheciuluĭ, ca să se unească aicĭ cu vestițiĭ Codrenĭ. Atuncĭ partida polonă se coborî pînă la Fălciiŭ, și trecu Prutul la acest vad. Toate cetele se uniră pe rîul Ialpuh, în inima Bugeaculuĭ (Novembre)[1].

Ceĭ d'intăiŭ Tatarĭ cari se întoarseră de la oaste, risipiră însă pîlcurile prădătorilor.

Și Petriceicu trecu în curînd de la Iașĭ la Suceava și în Polonia[2].

Iată acum raportul din Bologna, scris înnainte de a se întoarce lucrurile în răŭ.

«Il Kunicki, per corrispondere alle gratie reali e dare prove indubitate della sua fede, cacciò subito da Niemirovia il Caimacano del Palatino della Moldavia, occupò in un tratto tutti quei castelli ch'il medesimo Palatino haveva fabricati sù le rive del Neister, per poter con tal freno più facilmente governare l'una e l'altra provincia, anzi constrinse a ritirarsi con la fuga fuori affatto dalla Moldavia, di là dal Danubio, la moglie del Palatino, con la famiglia, consiglieri e luogotenenti.

[1] Cel maĭ bun izvor e Nicolae Costin. Neculce știe ceva sigur și folositor numaĭ despre prinderea luĭ Duca la Domneștĭ. Cf. *Vita Constantini Cantemyrii* de Dimitrie Cantemir.

[2] Poloniĭ, plecînd, stricară cetățile moldovenești. Aceasta o spune raportul olandes din 3 Ianuar 1684. «De Poolen regneeren als noch in Moldavien, ende hebben op de confynen van die provintie veele opene plaetsen geruyneert. Wat dit Hoff en nieu [turckse] Gouverno in het aenstaande voorjaer tegens de christenen sal undernemen, moet den tyt leeren». Cf. raportul frances din Constantinopol, 4 Maiŭ, al luĭ Guilleragues (ms. fr. 641 din Bibl. Regală din München, p. 388): «Les Turcs font passer en Moldavie et en Silistrie, vers la Pologne, une grande partie de leurs troupes, que Soliman-Pacha commande. Les Polonois ont enlevé quelques habitans et pris un grand nombre de bestail en ces païs». Iorga, V. și *Documentele Bistrițeĭ*, II, p. 40 și urm.

Visto ciò, i popoli della Moldavia s'unirono al vincitore, e, come pratici della Tartaria Bialogrodense, alla quale sono confinanti, insegnarono a quello una strada breve et sicura da potervi con facilità penetrare ...

[Intră în ultimele zile ale luĭ Octombre.] Avea alcune migliaia di Moldavi di quei cristiani che vivono mescolati frà Tartari. [Ţara e părăsită de ostaşĭ, plină de locuitorĭ şi de vite.]

Nel primo ingresso si portò il Kunicki à Tehina ..., e la pose a ferro e a fuoco; non potè però espugnare la fortezza, presidiata da 1000 gianizzeri, perchè il Kunicki, per havere i Cosacchi più spediti e pronti alle scorrerie e fattioni militari loro proprie, non haveva condotto l'artiglieria.

[Kunicki] inviò l'esercito verso le foci del Neister a Bialogrond ... Sperava di trovare ivi, come in luogo principale e creduto più sicuro, gran numero di fuggitivi, concorsi a mettervi in salvo i suoi haveri di mobili e mercantie, con intentione di rovinar col ferro e col fuoco tutto ciò di che non potrà approfittarsi. Per la strada ... hà rovinato una piccola fortezza che da Latini fù nominata *Turris Neoptolemi*, e per tutto, dal primo ingresso scorrendo in ogni parte, hà messo a fil di spada quanti si sono incontrati, o per l'età, o per l'infirmità inhabili all' armi et al lavoro ... Dopo l'impresa di Bialogrod, pensa il Kunicki di tornare indietro e di dare a sacco Kilia e Smano [Ismail, Smil].

[Anunţă Regeluĭ] che i popoli della Valachia e della Moldavia si sono obligati con giuramento a' Cosacchi, et questi vicendevolmente a quelli, di militare contro i Tartari nemici di Cristo, a gloria della croce et ad honore et ingrandimento del rè et della Repubblica di Polonia.

[Regele promite artilerie] e qualche numero di dragoni, della relatione espressi con la voce greca *dimachi*, che, doveranno servire di guardia alla di lui persona, sì che, congiungendo poi il principe della Moldavia le sue intiere forze al Kunicki, possono insieme applicarsi all' intiero distruggimento della natione tartara, cominciato con tanta prosperità, non ostante il valore loro, il rigore della stagione.

Vivea già da molti anni il detto principe o Palatino Stefano Pietro nella Polonia, da che i Turchi, entrati in sospetto ch'egli havesse cooperato alla celeberrima rotta data a' medesimi sotto Cocimo, dal rè, alhora generalissimo della Polonia, lo privarono del principato. Hora... Sua Maestà... lo rimandò in Moldavia, con felice riuscita, perchè vi fù accolto da numeroso partito, e già si trova in possesso di Botuszany, dove continuamente si portano a riconoscere il loro antico signore i principali dello Stato.»

E interesant să se observe cu privire la aceste întîmplări din 1683 că Duca nu trăise rău cu regele Poloniei, și că, la 3 August 1684, Sobieski dădea o recomandație unui om al Domnului moldovenesc, trimes de acesta în țară [1]. Iar expediția lui Cunițchi n'a plecat pe furiș, ci se știa bine, pe la începutul lui Novembre, în Cracovia, că se adună la Lemberg o ceată de Cazaci, pentru a pune iarăși în Scaun pe Vodă Petriceicu [2].

Într'o carte apărută la Veneția, în 1684 chiar: «Raccolta delle historie delle vite degl 'imperatori ottomani sino a Mehemet IV, regnante», de don Nerislava Formanti, am văzut mai sus că se povestește întâiu asediul Vienei. Un capitol de la sfîrșit vorbește acum despre întoarcerea lui Sobieski și campania din Bugeac: «Ritorno della Sacra Maiestà di Giovanni III, rè di Polonia, alla sua reggia, con relatione della signalata vittoria ottenuta dalli Cosacchi, Valacchi e Moldavi contro Tartini *(sic)*».

Și aici se știe despre guvernul lui Duca în Ucraina, «aproape incorporată la Moldova» și cîrmuită, în lipsa Domnului, de

[1] *Monumenta comitialia regni Transsylvaniae*, XIX, p. 244.

[2] Raport din Linz, 16 Novembre, al lui von Stoyberern către electorul de Bavaria, Max-Emanuil: «Aus Crackhaw will versichert werden, dass bey Reussischen Lemberg ein considerable Macht von Cosacken in Bereitschaft stehen, sich auf des Königs Ordre mit seiner Armee zu coniungiren, und solle ihr Deseine vernehmblich dahin gehen, umb den, nach der Chocinischen Victorij von denen Türckhen vertriebenen und biss hero von der Cron Pollen unterhaltenen Hospotar in der Moldaw und Wallachey widerumb einzusezen» (München, *Staatsarchiv, K. Schw.* 11/8, f° 200 V°).

un Caimacam. Se trece la coborîrea luĭ Cunițchi; din nenorocire însă, lipsesc din exemplarul, ce am avut înnainte, al acesteĭ cărțĭ rare, pp. 330-5, care descriŭ începutul expedițieĭ. Căpetenia Cazacilor ar fi avut de gînd să aștepte la Cetatea-Albă pe Tatariĭ încărcațĭ de prada Austrieĭ, și apoĭ să lovească Ismailul și Chilia. În acest timp, Hanul, care se temuse a lua alt drum, venia de-a lungul Dunăriĭ și se oprise la Giurgiu («in Dintzin, città altrimenti detta Gergiopoli»). Și aicĭ, ca și în scrisoarea de la Bologna, se anunță sosirea luĭ Petriceicu, «Steffano Pietro», în Botoșanĭ. Aceasta, după știrĭ din Moldova. Urmează alte știrĭ, luate din scrisoarea din 7 Decembre, citată și maĭ sus, a luĭ Cunițchi.

IV. Împrejurările războinice din 1684.

În April 1684, Dumitrașcu Cantacuzino, căruia Turciĭ îĭ dăruiseră o sută cincĭzecĭ de pungĭ pentru cheltuielile de războiŭ, era Domn în Iașĭ [1]. Dar Sobieski nu înțelegea să-șĭ părăsească numaĭ pentru atîta planurile sale de cucerire asupra țerilor noastre. Asupra gîndurilor și faptelor sale în 1684 daŭ multe lămurirĭ nouă rapoartele ambasadoruluĭ venețian în Polonia, Morosini, care n'aŭ fost întrebuințate până acum pentru istoria noastră [2]. Ele încep în Iulie ale acestuĭ an 1684.

Anume, cete de Moldovenĭ și de Cazacĭ stăteaŭ gata în primăvara anuluĭ 1684 să înceapă lupta din noŭ și cereaŭ numaĭ arme de la regele Ioan [3]. Se adăugia, prin April, că, nu numaĭ Petriceicu, ci și Domnul muntean cer să li se trimeată steagurĭ crăieștĭ și comandanțĭ deprinșĭ cu meșteșugul cel noŭ al războiuluĭ [4].

[1] V. și *Doc. Bistrițeĭ*, II, p. 43 și urm.

[2] «Rubbrica delle lettere scritte dal clarissimo signore procurator Morosini, ambasciatore estraordinario appressó il rè di Polonia.» Arch. din Veneția. *Polonia, Dispacci.*

[3] Bibl. regală din Munchen, ms. it. 194, f° 58; Roma, 22 April. «che il castellano di Rubariova (?) dimandava al rè denari e 20m moschetti per proveder d'armi e munitioni i Vallacchi e Cosacchi, suggetti al Turco, che volevano unirsi seco».

[4] *Ibid.*, f° 62.

Pe la sfîrşitul luĭ Maiŭ, se ştia însă la Cracovia că Dumitraşcu e acum Domn al Moldoveĭ [1].

Pe la 7 Iunie, generalul regatuluĭ era gata să plece spre Nistru [2].

Cameniţa era ţinută foarte strîns, şi nu se vedea în ce chip i s'ar putea strecura hrana cerută de Turcĭ de la Domniĭ noştri [3]. În Iulie se vorbia despre sosirea la Zwaniec, cu 2-3.000 de oamenĭ, a Tesaurariuluĭ regatuluĭ [4]. Se auzia prin ţară că este la Ştefăneştĭ de Prut o tabără polonă, că Petriceicu ar fi în ţară, şi Dumitraşcu-Vodă fugia din Iaşĭ la Galata şi apoĭ în jos, la Ţuţora [5].

La 12 Iulie, luaŭ parte la masa regeluĭ soliĭ din amîndouă ţerile [6]. Şerban-Vodă făcea să se stăruie prin Polonĭ pe lîngă Imperialĭ pentru ca aceştia să-l ajute la o răscoală întîmplătoare, iar Moldoveniĭ din partida iubitoare de creştinĭ veniaŭ să se închine, cu singura condiţie de a se asigura fiecăreĭ stărĭ vechile eĭ drepturĭ [7]. Era nădejde că şi Mihail Apaffy

[1] Bibl. regală din Munchen, ms. it. 194, f° 79. Roma, 27 Maiŭ, după scrisorĭ din Cracovia, 23: «Un gran numero de' Tartari e giannizzeri havessero condotto a Iassi in Moldavia un nuovo principe, onde era convenuto al Petrinzesci, vecchio principe, retirarsi, come inferiore di forze; doppo di che, pensavano li Turchi portare qualche soccorso... in Caminiez». Cf. aceste rapoarte din Constantinopol (ms. 269, f° 45, 57; 14-28 Mart şi 30 April):

1. «Il prencipe nuovo dichiarato dalla Porta per Moldavia, detto Dimitrasco, hà seco alcune truppe per assalir e cacciar quello Petroceico dichiarato dai Polachi; però non ardisce d'accostarsi.»

2. «Si hà di sicuro che Caminizza sia abbocata dalli Polachi, e Dimitrasco, nuovo prencipe, sin' hoggi non hà potuto accostarsi, con tutto che hà militia, perchè il Petreceico, prencipe, si trova ben provisto di militia polacha e Cosachi. Il prencipe di Vallacchia... questo anno ancora non s'è mosso, si stà in Vallacchia ancora aspettando gli ordini della Porta; si stima che lo lasciaranno a guardar il suo posto.» Cf. Hurmuzaki, IX[1], p. 314-5, n[le] CCCCXL-I; V[2], pp. 168-9.

[2] Ms. citat din Bibl. Regală din Munchen, f° 103.

[3] Hurmuzaki, IX[1], p. 318, n° CCCCXLVI. V. şi n[l] următor şi p. 321, n° CCCCLIII.

[4] *Ibid.*, p. 319, n° CCCCXLVIII.

[5] *Doc. Bistriţeĭ*, II, p. 42, n° CCXXXVI; pp. 48-9, n° CCXLIX.

[6] «Alla gran cena intervenero li due deputati di Valachia e Moldavia.»

[7] Humuzaki-Bogdan, III, pp. 150-3.

din Ardeal se va da de partea creştinilor, şi planul era întinderea regatuluĭ până la Marea Neagră. În ziua de 14, şi vine ştirea că s'a dat luptă la Cameniţa, «ucigîndu-se 2.000 de Turcĭ, fugărindu-se 4.000 de Tatarĭ şi luîndu-se 200 de care de bagaj». De fapt, vre-o ispravă de podghiaz [1]. La 19, se arată că plecarea regeluĭ însuşĭ a fost hotărîtă pentru 25 ale luniĭ. Se va trece Nistrul la Cameniţa, «apoĭ se va merge spre Marea Neagră, pentru a supune pe Tatariĭ Bugeaculuĭ», urmînd apoĭ cu ocuparea principatelor şi cu luarea într'ajutor a Germanilor. Veneţianul îl îndemna chiar să treacă Dunărea, pentru a spulbera Împărăţia turcească [2].

Turciĭ lucraŭ la un pod peste Dunăre, dar fără mijloace marĭ, şi se credea că Tatariĭ sînt opriţĭ în loc până la întoarcerea în Crimeia a Hanuluĭ celuĭ vechiŭ, care fusese mazilit pentru puţină vreme, Selim-Ghiraĭ [3]. Speranţele Polonilor plutiaŭ acum în lumile cele maĭ înnalte ale biruinţiĭ, cuceririĭ şi glorieĭ. Încă din toamna trecută, nişte călăreţĭ polonĭ, din oastea de la Viena, cari merseseră pentru a duce în dar Împăratuluĭ cîţĭva caĭ scumpĭ din pradă, se lăudară faţă de tovarăşiĭ lor de arme, Germaniĭ, «că Poloniĭ vor ierna în Ardeal, Moldova şi Ţara-Românească, că aceste ţerĭ li sînt prietene, că vor merge tot înnainte, şi, răspunzîndu-li-se de Germanĭ: să dea Dumnezeŭ, eĭ răspunseră că încă nu şi-aŭ scos cu adevărat săbiile din teacă, că vor începe din noŭ războiul, numai să li ţie Dumnezeŭ pe regele ce aŭ, şi că nădăjduiaŭ să vadă în curînd Constantinopolea» [4].

[1] Cf. *Doc. Bistriţeĭ*, II, pp. 45-6, nº CCXLIII.

[2] «Poi verso il Mar Negro, per sottomettere li Tartari bialogrodensi, chi si riccoglierà verso la Moldavia, con speranza s'unisca al suo essercito Valachi e Moldavi, che il Transilvano sarà per dichiararsi favorevole, che all' hora potevasi sperare di trovarsi con l' armata di Cesare, quando non fosse divertita nell'Ungheria Superiore... Pressò il rè a passar il Danubio, ma con molta delicatezza, sapendo agravarsi quando si vuole documentarlo.»

[3] Raport veneţian din Polonia, 26 Iulie: «che, eletto il nuovo Can de' Tartari, ne haverebbono incaminati un numero considerabile, non senza pericolo di grandi disturbi». Cf. Hammer, ed. din Pesta, III, p. 759.

[4] Bibl. Regală din München, ms. 193, fº 619 Vº: «che Dio conservasse il loro rè, e che speranno di veder in breve Costantinopoli».

Pe cînd Turciĭ eraŭ acum asiguraţĭ, după ştirile ce aveaŭ asupra lungilor zăbăvĭ măreţe ale cuceritorilor Împărăţieĭ lor şi spuneaŭ că li-a trecut toată spaima [1], oastea leşească rămăsese în aceiaşĭ stare sufletească. Cînd Morosini, care îndemna şi el cît putea în acest sens, putu să vorbească în August, la Złoczow, regeluĭ, care nu era încă nicĭ pe pragul isprăvilor anunţate, el află că planul campanieĭ e să se meargă de la Hotin drept asupra Bugeaculuĭ, cu şeĭzecĭ de tunurĭ pentru cetăţile dunărene; apoĭ se va face unire în Ţara-Romănească cu comandantul imperial, ducele de Lotaringia, care cîştigase lupta de la Waizen, în Iunie, dar se afla acuma la asediul Budeĭ. Sobieski întreba cum se poate lua Constantinopolea, şi se punea la cale, cu toate aparenţele seriosităţiĭ, alcătuirea uneĭ puternice flote la Salonic şi înnaintarea oştilor polone învingătoare asupra Capitaleĭ turceştĭ [2]. Regele cerea Veneţienilor să-ĭ dea maieştri pentru a face corăbiĭ Cazacilor. În acelaşĭ timp, începeaŭ, atît în Polonia chiar, cu Trimesul Împăratuluĭ aliat, cît şi la Curtea acestuia, unde mergea în Septembre Contarini pentru a vorbi despre «războiul cu Turciĭ, chipul cum s'ar face liga între principiĭ creştinĭ şi s'ar putea răpune puterea otomană», — vechile certurĭ pentru stăpînirea asupra ţerilor de la Dunăre, cuvenite Caseĭ de Austria — ca şi Ardealul — în puterea dreptuluĭ istoric [3].

[1] Raport din Costantinopol, 20 Maiŭ (*ibid.*, ms. 269, f⁰ 109): «Hora si dice per li Polachi che il spavento si sia stato più grande che non è la polaca potenza, e poco si teme di questa loro campagna».

[2] Raport din 13: «Li rappressentò [il rè, all'ambasciatore] il disegni suoi, ch'erano di passar a due leghe de Caminietz il Niester per incaminarsi verso Tartari, da molti stimata impossibile una così lunga marchia con sessanta cannoni. S. M. però glie l'haveva discorso per fatibile, per ritornar poi per la Moldavia... Il rè vorrebe che Lorena s'avanzasse verso Temisvar, mentre egli s'inoltrava nella Moldavia e nella Valacchia; così s'haverebbono potuto unir le due armate... Li dimandò se erano entrati mai vascelli veneti dentro le Dardanelli. Li disse di nò, e che si voleva un' armata di terra per caminar di pari posto per farne l'acquisto de' medesimi, che S. M. era destinata a questa gloriosa impresa. Considerationi che a Salonichi si potrebbe fare l'unione delle armate a questo effetto».

[3] Raport din 22 August. «Che, acquistando S. M. la Moldavia e la Valacchia, habbino a cedere a benefitio di Cesare, come membri d'Ungheria [dice

Deocamdată însă planul era maĭ modest: să se iea Camenița, să se așeze iarășĭ Petriceicu în Domnie și să se smomească de la Turcĭ — și nu maĭ puțin de la Imperialĭ — Șerban-Vodă Cantacuzino, om nesigur, căruia Turciĭ îĭ cereaŭ familia ca ostatecă și care ținea lîngă el, pentru negocierĭ cu Polonia, pe contele ungur Ladislas Csáky și pe un Trimes romîn al regeluĭ liberator [1]. Pentru aceasta trecu Nistrul Marele-Tesaurariŭ, încunjurat și de pribegiĭ luĭ Petriceicu, pe cînd Soliman-Pașa, căpetenia apărătorilor turceștĭ aĭ principatelor, nu se clintia de pe malul dobrogean, de la Isaccea, unde se isprăvise podul. Turciĭ din Camenița eraŭ somațĭ să se predea, și, din porunca regeluĭ, tot Ținutul de cîmpĭ și morĭ în jurul cetățiĭ ardea pănă la o leghe de depărtare, spre a înspăimînta și a face foamete între apărătoriĭ cetățiĭ. Ambasadorul

l'ambasciatore cesareo]; ciò hà fatto studiare il nuntio. S. E., trovate nella relatione del Lipomano descritte le ragioni della Polonia, glie le hà toccate in discorso, e se n'è valso a dissuaderlo. Per la Transilvania conviene la stessa pretensione: Polachi però non haver sopra questa quelle ragioni de' quali sono in possesso per la Moldavia e Valacchia». — V. memoriul luĭ Morosini (o copie în Bibl. Națională din Neapole, XE7, fol. 111; f° 122): «Si deve anco far' capitale de' Valacchi, popoli anch' essi christiani scismatici, *che si vantano tirare la loro origine da Italia, e perciò fino ad oggidì parlano* (sebene corrottamente) *la lingua italiana*. Costoro, se havessero l'ajuto de' Christiani, tenendo i migliori cavalli d'Europa ed Asia, farebbero non poche imprese contra il commune nemico, conforme per il passato ben si conobbe. Con questi Valacchi vi sono anco gli Bogdani, i Moldavi, che si stendono fino al Mar Negro, slargandosi dal Danubio al Nistro». Și f° 134. «Il rè di Polonia pretende giustissima causa le provincie di Valacchia e Moldavia, come suoi feudi, havendo ambedue usurpate a' Turchi».

[1] Raport din 29 August: «Il Tesorier s'era avanzato nella Moldavia, cioè Valacchia detta, dove haveva insegu ito Turchi, battutili con la gente del Petrocenco ... Oggetto del rè, di confermare il Petrocenco. Che il despota di Valacchia, chiamata indi Moldavia, era travagliato da Turchi, volendo in pegno della sua fede la di lui moglie e figliuoli; questo era risoluto di dichiararsi fedele al rè, tenendo presso di esso il co: Siaschi et un Valaco, per concertar l'unione. Lo stesso Siaschi, essendo di nation tedesca, corrisponde con l'ambasciator cesareo, da che poder nascere la pretensione dell' Imperatore che nella deditione sia compresa la di lui auttorità. Il Transilvano mostrava pure dispositione verso i cristiani». Cf. vol. IV, Prefața, și Hurmuzaki, IX[1], p. 313, n° CCCCXXXVIII. V. și n° CCCCXXXIX (cu pretinsa înrudire dintre Petriceicu și Patriarchul de Constantinopol).

venețian era foarte mulțămit, și la 5 Septembre el declara că «nu se maĭ văzuse de mult timp o oaste polonă maĭ bine rînduită, cu toate că ea nu e încă unită în întregime».

Și închipuirile și visurile trufașe urmaŭ ca și pănă atuncĭ. Astfel la 20 ale luniĭ ambasadorul venețian arată că cineva întors de la oaste l-a asigurat cum că totul e gata pentru ca regele să treacă Nistrul, că Sobieski va petrece iarna în Moldova, căcĭ a dat și regineĭ întîlnire la Iașĭ, că de aicĭ în primăvară el se va îndrepta spre provinciile maĭ depărtate ale Impărățieĭ păgîne, aducînd la îndeplinire după așteptărĭ tratatul ce încheiase la 5 Mart din acel an cu ceĭlalțĭ luptătorĭ pentru creștinătate, Impăratul și Republica Veneției[1]. Se credea că Șerban-Vodă, cu toate încercările șirete ale Turcilor de a l cîștiga și stăpîni, nu-șĭ va călca făgăduiala de a lupta împotriva vechilor asupritorĭ. Sosirea unor Trimeșĭ aĭ săĭ la Varșovia, în August, putea întări părerea. Dar pare că era un făcut cu expediția «cea mare»: ploile de toamnă veniră și rupseră podul[2].

[1] «Il co: Fenici, suddito ritornato dall' armata, hà assicurato S. E. [l'ambasciatore] che il ponte sopra il Niester sarrebe stato finito, che il rè l'haverebbe assolutamente passato, impaciente dell' impresa contro Tartari a Bilogrod e di stabilirsi in possesso della Valacchia e Moldavia... Li è stato communicato con secretezza che avanti di separarsi il rè dalla regina havessero stabilito di ritrovarsi insieme l'inverno a Iassi, nella Moldavia, e di fermarsi ivi con tutta l'armata, per passar il Danubio a prima stagione, e proseguire nell' impero ottomano, con oggetto di concertar con la Repubblica l'intrapresa verso quella dominante; così poterli riuscire di scansare di convocar la dieta, fermandosi il rè in Moldavia, e poter obligar li Palatinati alla contributione per militie, e mantenerli in un fertile paese. . Il Turco dissimulava e blandiva il principe di Valacchia, ch'era costante di sottomettersi alla protetione del Polacco.» Cf. raportul din Roma, 22 Septembre, după scrisorĭ din Varșovia, 23 August (ms. It. 194 din Bibl. Regală din München, f° 280): «Che in Corte era arrivato un inviato del principe di Vallacchia». — Tratatul și în Hurmuzaki, V[1].

[2] Raportul citat al luĭ Morosini. «Avviso dal campo di essere rovinato per le pioggie il ponte sopra il Niester e ritardato il passaggio del rè». Cf raportul din Roma, 28 Octombre, după altul de la 19 Septembre, din «campo polacco sotto Zvanich»: «Per la gran crescenza del Niester non si era potuto perfettionare il ponte, onde il rè faceva passare l'essercito con barche, risoluto

Uniĭ se gîndiaŭ la asediul Cameniţeĭ, care era foarte bine aşezată, minunat apărată, dar flămîndă şi fără nicĭ-o putinţă de a fi ajutată. Insă oastea era neorînduită şi puţin potrivită pentru o sarcină ca luarea uneĭ astfel de cetăţĭ. Sobieski se temea ca Turciĭ să nu se întărească în Moldova pe timpul de iarnă. El trecu pe luntri cîteva tunurĭ, le aşeză lîngă Hotin, şi iarăşĭ se vorbi în lagăr cu cea maĭ mare stăruinţă despre planul regal de a lua Moldova şi a-şĭ face iernatecele într'însa, întinzînd mîna luĭ Şerban-Vodă Munteanul. Marele-General al regatuluĭ era şi el de această părere [1]

Vremea trecea însă. Apele de toamnă veniră marĭ şi luară ca o jucărie podul de la Zwaniecz. Turciĭ din Cameniţa, vre-o

d'andare in Moldavia e svernare in campagna. E percio sollecitava li principi di Vallacchia e Moldavia ad unirsi seco» (ms. italian citat, f° 152 V°).

[1] Scrisoarea din 26 Septembre a luĭ Morosini: «Lettere di 17 portavano la premura del rè nella fabbrica del ponte, alla quale assisteva giornalemente, mà sempre più era contrastata dall' escresenza delle acque. Tutti li generali e l'armata premevano per l'assedio di Camenizza, ma il rè era costante in esseguire li suoi proponimenti. [După ştirĭ de la «il suo genero», venit din lagăr], è bella [l'armata] di cavaglieri e copiosa di carri e servitori, scarsa d'infanteria, mal in ordine et incapace per formar assedij, come è molto valida per una battaglia campale . . . Che il ponte era più disfatto che mai, che il rè faceva unir qualche numero di barche per suplir al bisogno, li gabioni sconvolti e battuti dalla correntia dell' acqua, che pativa tutto l'essercito per li tempi sinistri e per la scarsezza de' foraggi, che si dovevano provedere di luntano, non senza il pregiuditio d'incontrar nell' imboscate de' Turchi, quali havevano in Camenizza condotti molti priggioni. Se è voluto nel partire farli credere che di là del Niester vi fosse con molto numero il Gran-Can de' Tartari; avviso che fù ritraiato. Il rè hà fatto passar sopra zattere qualche cannon de campagna e qualche quantità di militie, ad oggetto di guardar l'altra riva, diffesa da Cochin, dove il rè conseguì la vittoria, quando era generale. Porta che S. M. era risolutissima di passar il fiume contro l'opinione e con esclamatione di tutti, che si parlava publicamente che vogli svernar in Valacchia et poter aver a primo tempo pronto a suoi dissegni. Che il Valacco era costante nell' intelligenza con S. M. e che habbia un buon corpo d'armata da unirli». Cf. raportul din Roma, 20 Octombre, după Varşovia. 29 Septembre (ms. italian, f° 294): «Che, doppo tenutosi il consiglio di guerra e molte altergationi trà il Potoschy, generale campestre, et il gran-generale del regno, prevalse il parere di questo di mantenere l'essercito polacco di entrare nella Moldavia per devastare quel paese e togliere il commodo al Turco di campegiarvi quando pensasse di entrarvi verso la Polonia»

10 000, se zice, se ţineaŭ bine, şi regele, care n'avea ingineri militarĭ şi maieştri pentru încunjurarea cetăţilor, se păzia să-ĭ atace. Dintre aĭ luĭ, uniĭ îl sfătuiaŭ să puie mîna întăiŭ pe întăriturile de prin prejur: Barul, Międzibozul. Astfel se ajunse în Octombre.

Atuncĭ se iviră Tatariĭ, cu Hanul în frunte, la vre-o 30.000 de oamenĭ, după părerea, înrîurită de spaimă, a Polonilor. Oastea luĭ Sobieski era prea flămîndă, prea copleşită de bolĭ, prea lipsită de caĭ şi în sfîrşit prea obosită de atîtea lunĭ de zădarnică aşteptare fricoasă pentru ca să încerce a curăţi malurile Nistruluĭ de aceştĭ cercetaşĭ straşnicĭ. Tătărimea se revărsă pe la margenile lagăruluĭ, robind, ucigînd încetul pe încetul. Nicĭ-odată Poloniĭ n'avură măcar mîngîierea de a putea întîmpina în faţă una din cetele lor prădalnice şi de a-şĭ putea răzbuna pe deplin pentru suferinţele îndurate. Un pod se făcuse din noŭ, la Grodek, căcĭ regele nu voia să se recunoască învins fără luptă, de duşmanĭ ca aceştia şi cu o astfel de armată. Dar luptătoriĭ Hanuluĭ îĭ nimiciră. Pe la sfîrşitul luniĭ sosi în sfîrşit, pe drumurile gătite de Dumitraşcu-Vodă, Serascherul Soliman însuşĭ, care ştiuse să aştepte. El privighiè asupra stricăriĭ poduluĭ şi întăriturilor Hotinuluĭ. Apoĭ chemă la luptă pe creştinĭ

Regele nu maĭ era însă în mijlocul lor. Întăiŭ, el începuse a vorbi de dieta ce-l aşteaptă la 11 Novembre. Apoĭ dădu voie fiecăruia să-şĭ caute de mîntuire, cum înţelege, începînd astfel neorînduiala uneĭ peirĭ ruşinoase. Pe la 1[iŭ] Novembre el era să vie la Lemberg. De aicĭ se duse tot maĭ departe, către capitala sa. Serascherul se afla pe malul stîng al Nistruluĭ în fruntea gloatelor de Turcĭ şi Tatarĭ, lîngă Cameniţa neînvinsă [1].

[1] Cf. următoarele rapoarte ale luĭ Morosini.

I. 4 Octombre: «Non vi era certezza che il rè fosse passato il Niester L'infanteria e li Cosachi erano passati a guardar il posto di Cochin, attaccato da' Tartari. Cosacchi buonamente li hanno battuti, con stragge . . . Il Can era vicino con 40[m] Tartari; il rè risolutamente voleva passar per batterlo. Era incerto se si ritrovassero col medesimo Turchi; tanto si hà con lettere di 24. Principiano Polachi la campagna, in tempo che gli altri la terminano. Il rè

Pentru a nu mîntui într'un chip aşa de zădarnic expediţia care trebuia să dea regeluĭ iernatecul în Moldova şi să pregă-

hà fatto saper che ogniuno passi alla meglio. Si vede chiaro che Turchi non hanno fatto avanzare a soccorso di Buda i Tartari ad oggetto di opponerli a' Polacchi, che la massima del rè era d'impossesarsi delle fortezze della Bassarabia, per levar alli Crimensi il loro facile passaggio, che in tal modo assicurava il suo regno dall'invasioni.»

2. 11 Octombre: «L'escresenza delle acque haveva ruvinato del tutto il ponte; ritiratosi perciò il rè da Svaniez sotto Caminiez, haveva risolto formar altro ponte per passar il Niester, fermo nelle sue divisate intraprese, Cochino e Svaniez lasciati pressidiati ... Tartari erano grossissimi, havevano seco tre Bassà, con 1500 Turchi, infestavano di continuo l'armata, con asporto de' huomini e cavalli.. Il Gran-Generale ha fatto condur in città li due Bassà prigioni».

3. 18 Octombre: «Accordavano tutti che il ponte si fosse fatto a Grodech, che S. M. habbi ordinato che ogni uno stasse pronto a passarlo ... Risoluto il rè d'incontrar l'inimico, che s'atrova di là, costante ne' suoi dissegni, sofrendo i patimenti e dissaggi.»

4. 25 Octombre: «De' quali [Tartari il rè] ne hà fatto stragge, li stessi s'erano ritirati verso Caminiez, doppo haver ruvinato il ponte di Grodech. S. M. cercava per la terza volta di far formar il ponte; ma era dubiosa la speranza della riuscita. Manca l'armata de disaggi e patimenti; molti mormoravano e si dichiaravano che pochi haverebbero seguitato il rè nel passaggio: molti amalati, molti morti et altri allontanatisi, et il resto in necessità di cibo. Così languiva un'essercito floridissimo ... Suliman Seraschier haveva ... passato il Niester con buon numero de Turchi et, unitosi col pressidio di Caminiez e con Tartari, formava un considerabile essercito. Il rè consigliava attaccarlo, ma si considerava debole.»

5. 1[iu] Novembre: «Si attendeva in quei giorni il rè a Leopoli ... Correva dubio di quello potesse succedere al Valacco, non havendo potuto il rè passar il Niester. Il nontio era disposto a socorrerlo di danaro. Considera che i principi confinanti al Danubio trovano modo di agiustarsi col vincitore».

6. 7 Novembre: «Rapresenta il disciolgimento dell' armata, verificati i mali successi. Molti soldati a cavallo, morti, e la maggior parte dell' infanteria, persi quasi tutti li Brandemburghesi et altri da malatie. La maggior parte de' servitori, o morti, o caduti in potere de' Tartari, spenti da fame li cavalli. Tanto eccidio successe senza cimento coll'inimico ... Il Vaivoda di Valacchia s'era poi accopiato al Seraschier, e col medesimo s'era accampato di là dal Danubio. Il general li hà detto esser stato quello che hà fabbricato il ponte a Svaniez».

Cf. Hurmuzaki, IX[1], pp. 321-2. Rapoartele luĭ Morosini trebuie cetite împreună cu ale baronuluĭ Truchsess, din contingentul brandenburgic, în ale mele *Acte şi fragmente,* I, pp. 299-301.

tească luarea Constantinopoleĭ, se asmuţiră Cazaciĭ asupra Tatarilor, cari se întorceaŭ voioşĭ spre Bugeac, plinĭ de pradă. Hatmanul Mohilă îndeplinia acum aceiaşĭ sarcină ca şi Cuniţchi în 1683. Dar el nu maĭ aflâ sprijin din partea boierimiĭ moldovene, care nu cuteza să se maĭ clintească. Din potrivă, Codreniĭ şi altă ţerănime din margenea pustiuluĭ se aţinu în calea năvălitorilor, cari eraŭ să fie prinşĭ într'o cursă şi nimiciţĭ [1]. Pe acest timp, se vorbia în Polonia despre negocierile de pace ce ar fi să se înceapă prin mijlocirea luĭ Duca-Vodă, care trăia în adăpostul săŭ silit din Lemberg [2].

IV. Luptele din 1685.

Primăvara anuluĭ 1685 se strecurâ în linişte, la Nistrul polon ca şi la Dunărea ungurească. În Mart, Dumitraşcu-Vodă, care petrecea cu fata de rachieriţă pe care a făcut-o nemuritoare Neculcea şi prigonia în acelaşĭ timp pe boieriĭ, primiţĭ pe urmă cu cea maĭ mare bucurie de vecinul săŭ Şerban Cantacuzino, n'avea nicĭ-o grijă. El scria la Poartă că regele a dat pribegilor moldovenĭ porunca de a se întoarce acasă şi că a deschis graniţa pentru drumul negustorilor [3].

[1] Raport din Roma, 1-iŭ Decembre, după altul din Jaworow, 1-iŭ Novembre: «Che il Mohila, con X^{m} Cosacchi fedeli, andati verso Bialogrod, per fare diversione, potesse arrivare in tempo per levargli [al Tartaro] la preda, e v'era restato poco che l'essercito polacco uscisse dal bosco prima dell' arrivo di 30^{m} villani e Vallachi, che con le loro false relationi credevano di coglierlo nel detto bosco per trucidarlo» (ms. it. 194 din Bibl. Regală din München, f° 315 V°)

[2] Rapoartele luĭ Morosini, 14 Novembre: «Sospetto dell' ambasciator che, dandosi alcun trattato con la Porta, potesse passar per mano del Ducale, già principe di Moldavia Riflessi sopra di ciò».

[3] Raport olandes din Constantinopol, 24 Mart 1685: «Het casteel Nimerow in Ukrania soude op d'aencompste van den Tarter-Gans soon door het poolsche guarnison verlaten ende by hem in besettinge syn genomen. Den prins van Moldavien heeft de Porta bekent gemaecht dat den coningh van Poolen alle de gevluchte baronnen van de provincie hadde gelicentieert, om nae haer landt te mogen gaen, ende de negotie met den Grooten-Heers onderdanen in syn ryck t'eenemael open gestelt soude hebben; waerover by het Hoft wonderl: speculation werden genomen».

Dar, îndată ce se deschise primăvara, un podghiaz înnaintă până la Cotnarĭ, bătu pe bietul Hatman Zosin Bașotă, care numaĭ pentru războiŭ nu era bun, și fu oprit în drumul spre Iașĭ numaĭ de vitejia bătrînuluĭ Serdar Constantin Cantemir, care în 1684 curățise țara de ostașiĭ străinĭ ce rătăciaŭ hoțește [1]. În Maiŭ, informatorul imperial din Constantinopol nu știa altceva de la Dunăre decît că amîndoĭ Domniĭ așteaptă împrejurările [2].

Totușĭ și în acest an Turciĭ trimeseră o oaste în Moldova, și iarășĭ supt comanda luĭ Soliman-Pașa Ainegì. Cînd acesta sosi la Isaccea, în Iunie, toțĭ nemulțămițiĭ cu Domnia luĭ Dumitrașcu: fugariĭ de la Muntenĭ, Gavriliță Costachi, Sturdzeștiĭ, ceĭ înțeleșĭ cu Poloniĭ și, în sfîrșit, Șerban Cantacuzino însușĭ, îl pîrîră pentru stoarcerĭ de banĭ. Eĭ cereaŭ în loc pe Cantemir, ca pe un bătrîn viteaz, care știuse să se lupte cu podghiazurile fiindcă fusese și el ofițer al regeluĭ Polonieĭ [3]. Serascherul făcu raport la Constantinopol, și un Agă aduse numirea nouluĭ Domn. Aceasta se făcu solemn la 25 Iunie st. n. Dumitrașcu fu pornit spre Adrianopol, unde nu sosise totușĭ nicĭ la începutul luĭ August pentru a-șĭ ispăși prin temniță păcatele. Domnul și boieriĭ se îndatoriseră a păstra deplină credință Porțeĭ, și-șĭ trimeseseră fiiĭ ca ostatecĭ. Numaĭ după aceasta, la 18 Iulie, spre Sf. Ilie, luă Scaunul din Iașĭ Cantemir, căruia i s'a zis «Constantin-Vodă bătrînul» [4].

[1] *Vita Constantini Cantemyrii*, pp. 22-3.

[2] Ms. It. 270 al Bibl. Regale din München, f° 107; 15 Maiŭ: «Il prencipe di Vallacchia, detto Serbano, et il Dimitrasco, prencipe di Moldavia, vi stanno nel loro prencipato vigilanti e pronti a guardar quelle provincie».

[3] E ciudat că un raport italian din 15 Decembre 1686 (ms. It. 271, f° 245) face din Cantemir un Grec, fost capuchehaie al luĭ Duca: «Il principe di Moldavia moderno, detto Constantino Cantemir, che fù agente del principe Duca in Costantinopoli, questo sudetto Constantino è nativo greco, et hà parenti greci in Constantinopoli, non si vergogna a vantarsi d'haver ingannato il rè di Polonia alla greca».

[4] Cronicile țeriĭ și *Vita Constantini Cantemyrii*. Cf. raportul din 8 August, în ms. italian citat, f° 118: «Il Dimitrasco, principe di Moldavia, non contento di quello gli si dava dalli Moldavi, mà datosi alla rapina et ingor-

.Turciĭ urmară și în acest an același plan ca și în 1684. Eĭ așteptară până în toamnă. Atuncĭ Tatariĭ întorșĭ din Ungaria fură chemațĭ în ajutor, și se alcătui o mare oaste pentru aducerea de hrană, culeasă de pe la noĭ în Camenița. Și Domniĭ noștri fură poftițĭ să se unească cu tabăra. Șerban-Vodă veni abia pe la mijlocul luĭ Octombre, stătu cîteva zile lîngă Iași, în corturile de la Aron-Vodă, apoĭ se răscumpără cu banĭ și luă drumul întoarceriĭ, vînînd și pescuind. Cît despre Cantemir, el trebuise să meargă înnainte, cu stăpîniĭ săĭ [1].

Marele-General Iablonowski se hotărî să împiedece această expediție. Strîngînd vre-o 15.000 de oamenĭ, Litvanĭ netrebnicĭ și *Reiterĭ* regalĭ, aceștia cea maĭ bună oaste de atuncĭ a Poloniei, el trecu Nistrul și prin marea pădure de fagĭ dintre această apă și Prut, prin așa zisa *Bucovină,* el ajunse în margenea provinciei austriace care poartă astăzĭ acest nume. Turciĭ eraŭ în șanțurĭ, spăimîntător de mulțĭ pentru dușmaniĭ lor, la marele sat Boianul. Poloniĭ stăteaŭ maĭ sus, la Jucĭca, chiar lîngă Cernăuțĭ, spre care li era îndreptat drumul. La 29 Septembre st. v., Cîmpulungeniĭ nu știaŭ încă de ciocnirea oștilor, pe care le socotiaŭ departe opt ceasurĭ una de alta. [2]Dar de fapt lupta pentru trecătoarea la Cernăuțĭ începuse încă de la 11. Ea urmă, cu multă înverșunare, dar cu pierderĭ de tot micĭ, în curs

digia, cominciò a far dell' ingiustitie e travagliar quelli sudditi, che, disperati molti capi, sono andati a portar li loro lamenti al Suleiman-Pascia, che è serascher constituito contra li Polachi, e questo sudetto Pascià diede parte al Gran-Signore; quale subito spedì un' Aghà che sia levato detto Dimitrasco dalla carica, e condotto in Adrianopoli, rimettendosi la Porta all' elettione di quelli Moldavi; quali elessero un loro patriota boiare, persona prattica. Hora il sudetto Dimitrasco vien condotto in Adrianopoli, soto risigar di perder la vita.»

[1] Cronicile noastre; *Vita Constantini Cantemyrii*. Cf. raportul din 24 Octombre, în ms. citat: «La Transilvania e Vallacchia provede in gran quantità l'essercito ottomano con provisioni di fromenti, orzo, castrati, etc. Al principe di Valacchia detto Servano gli fù mandata la conferma con un caftano foderato di zebelino; mà gli costa 220 borse, che fin' adesso mandò per rigalo, al Gran-Signore, al Gran-Vesiro et altri ministri» (f° 150)

[2] *Doc. Bistriței*, II, p. 52, n[o] CCLV.

de cîteva zile încă. Iablonowski nu putu răsbate prin pădure și trece șanțul vechiŭ, pe care-l numia «valul luĭ Traian» și care nu era alta decît vechiul *troian* moldovenesc din timpurile cînd voinicii luĭ Ștefan-cel-Mare răpuseseră la Lențeștĭ, ceva maĭ în sus, puterile litvane ce veniaŭ în ajutorul regeluĭ Ioan-Albert. În vălmășag se deosebi prin meșteșugul și vitejia luĭ bătrînul care era de puțină vreme Domn al Moldoveĭ; Hatmanul săŭ era Velișco, fratele luĭ Miron Costin pe care izbutise a-l aduce în țară. Poloniĭ trebuiră să se întoarcă înnapoĭ, și Camenița își primi zahereaua[1].

La 9 Decembre, Soliman-Pașa, întors de puțin timp din Moldova, fu făcut Mare-Vizir, după ce serbase la Adrianopol triumful săŭ pentru gonirea Polonilor din Moldova[2]. Dar eĭ rămaseră la hotare. Cantemir voise să trăiască în liniște cu dînșiĭ și li dăduse a înțelege că în oastea turcească el va fi numaĭ de formă; la Boian însă, Cazaciĭ ar fi năvălit asupra luĭ ca asupra păgînilor, fără să ție în samă semnul apărător al crucii. Atuncĭ el întoarse răul cu răŭ, dar

[1] Hurmuzaki, II, p. 109 și urm.; Cantemir, *Vita Constantini Cantemyrii*, p. 32, cf. și *Ist. Imp. otoman*, la acest an. Cf. *Chilia și Cetatea-Albă*, p. 237. V. și raportul din 24 Octombre, în ms. citat, f_0 152: «Il Ciaus-Bassi hà fatto bollare la casa del Dimitrasco prencipe e la casa del Grillo, per quella parentela che hà detta casa col principe, e si discorre molto male d'esso . . . Il nuovo principe di Moldavia si porta bene con li Moldavi, et anco con li Polacchi, che non vien da loro molestato; si chiama Cantemir, di natione moldavo, fù elletto dalla Moldavia, come loro patriota, e confermato dalla Porta».

[2] Scrisoare a luĭ Alexandru Mavrocordat către ambasadorul olandes Collyer, Adrianopol, 9/19 Decembre 1684: «Patris illius [al luĭ Collyer] et hollandicae gentis sincerus patronus et benevolus ac meus clementissimus dominus, supremus inter purpuratos ottomanici imperii excelsus Vezirius Solimannus-Passa, postquam, eiectis a Moldaviae limitibus Polonorum copiis, victor ac triumphator Adrianopolim ingressus fuerit, ab Augustissima Imperiali Maiestate primi Veziriatus insignibus amictus, die nona mensis decembris istius anni faustissimis auspiciis amplissimi imperii regimen exortus est». Cf. și raportu luĭ Collyer din 10 Ianuar 1686. Soliman făgăduise odată Ragusanuluĭ Marin Caboga locul de Domn moldovenesc, dacă va merge la Veneția să cumpere cîteva miĭ de coțĭ de brocard de aur cu florĭ de modă nouă, pentru nunta feteĭ Sultanuluĭ cu Musahib-Mustafà-Pașa. V. raportul italian din Constantinopol, 18 Ianuar 1686 (ms. 271, f_0 5): «Promettendogli, quando che adempirà questo servitio, al suo retorno lo vorebbe far principe di Moldavia. Inteso che

regele nu ținu în samă că fusese silit la aceasta. Podgheazurĭ de Moldovenĭ, Cazacĭ și Polonĭ fură aruncate necontenit asupra mănăstirilor moldoveneștĭ. Burlă năvăli la Cetățuia, fu prins și schingiuit; Zaharoschi pătrunse pănă în Iașĭ, unde Cantemir, care se făcuse a fugi, îĭ culese, la ceasul priincios, joimiriĭ din cîrciumele îngropate în care se înfundaseră. Cum se vede, Domnul ostaș nu-șĭ dezminția trecutul, și se recunoștea la Constantinopol, unde domnià aceiașĭ neîncredere față de Șerban-Vodă, că el face tot ce-ĭ stă prin putință într'o țară turburată, pustiită și goală de locuitorĭ[2]. Bănuielile față de Șerban eraŭ așa de marĭ, încît încă prin Februar 1686 se vorbia că el ar fi fost chemat la Poartă saŭ i s'ar fi cerut să urmeze pe Cantemir, dîndu-șĭ și el fiul ca ostatec la Curtea Sultanuluĭ[3]. Ele eraŭ însă îndreptățite, căcĭ tocmaĭ în Februar se întorcea din Viena cel d'intăiŭ sol al luĭ Șerban

hebbe questo il suddetto Marino, abbracciò con ogni prontezza questo affare et adempì il tutto con ogni sodisfatisone, mà, come succede, in molte parti, che «buone parole e cattivi fatti inganna i sani e matti», così restò deluso il sudetto Marin Gabogha,—che tutto privo d'ogni sodisfatione se ne ritornò con gran disgusto in Ragusa».

[1] *Vita Constantini Cantemyrii, l. c.*

[2] Raportul italian din 18 Ianuar 1686 (ms. citat, f° 22): «Il principe Serbano, di Wallacchia, continua nel suo governo prudentemente; però gli sono spediti ordini dalla Porta di ponersi in ordine e trovarsi provisto ogni volta che farebbe bisogno, e frà tanto si và ricavando diverse provisioni da quella provincia per servitio dell'esercito. Il principe Candemir (che vuol dire: *ferro sanguineo)*, nato Moldavo, mà corraggioso e soldato, che si trova nel governo di Moldavia, procura di ridurre Moldavia in buon stato; però gli riesce molto difficile per adesso, mentre il popolo s'è disperso in paesi lontani, la maggior parte in Tartaria, per rendersi più sicuri». Știrile acestuĭ corespondent sînt foarte bune; la 5 Maiŭ (f° 121), el dă, pe lîngă veștĭ despre închisoarea luĭ Dumitrașcu-Vodă, și știrea morțiĭ (Decembre 1685) luĭ Mateĭ, fratele luĭ Șerban, și a Doamneĭ Elina, mama luĭ: «Dimitrasco principe nella prigionia hà sborsato sin'adesso 60 borse; mancano altre 20, che và procurando con la vendita di mobili e stabili, frà tanto hanno il suo figlio in prigionia e per gran grazia li sarà data la vita. — Serbano, principe di Vallacchia, si trova nel suo posto e governo, e si fà stimare. È morta la sua madre, d'età di 75 anni; è morto anco il fratello del sudetto prencipe, detto Matteo Cantacusino, timoroso di Dio».

[3] Arch. Regală din München, *K. Schw.* 348/7 a, b. ç, f° 2 V°; 5 Maiŭ 1686: «Si dice che 'l Sultano, avanti a molto tempo, per assicurarsi maggior-

către Impărăție, Csáky[1]; el era oprit pe drum de cetele tătărești ce străbăteaŭ Ungaria[2].

VI Împrejurările războinice din 1686-8

Încă de prin Iunie, Cantemir știa că regele Poloniei, înnoind pregătirile cele mari din 1684, îi va intra în țară. «Poloniĭ», scrie el Mareluĭ-Vizir, prietenuluĭ și binefăcătoruluĭ săŭ din 1685, «aŭ gîndul asupra Moldoveĭ și Bugeaculuĭ. ca în aniĭ trecuțĭ». Aceasta i-o spuneaŭ oameniĭ săĭ trimişĭ să spioneze, și podghiazurile care ajunseră până la Iașĭ. El se făcea a fi prietenul regeluĭ, care ĭ scrie întrebîndu-l dacă Turciĭ aŭ făcut pod la Isaccea, dacă Tatariĭ vor ieși la pradă și dacă Șerban-Vodă a fost înlocuit saŭ ba. De altfel luase măsurile sale de apărare, strînsese cu leafă zece steagurĭ și cerea stăpînilor să trimeată oaste împărătească, plătită din Vistieria Sultanuluĭ. Cu toate acestea la Constantinopol se așteptaŭ ca el să se coboare în jos dacă oștirile luĭ Sobieski ar veni într'adevăr să-ĭ cerce credința și să ĭ încalce țara[3].

mente in queste pericolose congionture della Porta della fede del principe di Moldavia, l'abbia richiesto ch' egli si presenti overo mandi per ostaggi li suoi figli in Adrianopoli, ma che 'l detto Principe facesse tanto più instanza appresso la Corte Cesarea a che le sue forze si avicinassero a quei confini, acciochè egli avesse una ragione di negarlo ed apparentemente congiugnersi con l'armi cesaree». Cf. ms. it. 194 din Bibl. Regală din München, f° 353 V°; 6 Februar: «Di Valacchia scrivono che a quel prencipe fosse gionto ordine di Costantinopoli di portarsi colà». — Se zvonia în același timp că Moldoveniĭ și Munteniĭ ar fi venit în ajutorul luĭ Tököly, apărut la Oradea-Mare (Archive, *l. c.*, 542/243. f° 13; Viena, 17 Februar).

[1] Ms. 194, f° 354 V°; 16 Februar: «E tornato verso Valacchia l'inviato di quel prencipe a questa Corte, rimanendo sodisfatto della sua commissione». Cf. *Socotelile Sibiiuluĭ*, din «An. Ac. Rom.», XXI; p. 27.

[2] *Ibid.*, f° 331 V°; Roma, 23 Mart, după scrisorĭ de la Curtea polonă, 23 Februar: «Che il co: Sacchi, Ungaro, che fù inviato dall' Imperatore dalla Valacchia in Moldavia, per procurare di tirare quei prencipi al partito cristiano non havendo potuto penetrare, per causa de' Tartari, era ritornato indietro».

[3] *Socotelile Sibiiuluĭ*, *l. c.*, p. 23 și urm. Cf. raportul italian din 23 Iunie (ms. cit. 271, f° 154 V°): «In sei giorni vennero le poste da Moldavia, e portano come l'eserciti polacchi tutti verranno a calar in Moldavia. Però sono molti d'opinione che l'intentione del rè sarà altrove, perchè Moldavia si trova tutta ruinata, aperta e desolata, da dove sono fuggiti et fuggiranno sino li cani

Cantemir părea hotărît să nu stea la vorbă cu Polonii, cu atît maĭ puţin să li se închine şi să înnoiască astfel greşeala pe care, spre nenorocirea vieţiĭ sale, o făcuse Petriceicu. În zădar îl îndemnaŭ spre o politică priincioasă creştinilor Costineştiĭ şi altă boierime. El voia să rămîie în Iaşĭ numaĭ pănă la vederea acelor steagurĭ pe care le privia ca duşmane[1].

Totuşĭ într'un anume ceas el răspunse la întrebările regeluĭ prin condiţiĭ, care cuprindeaŭ asigurarea situaţieĭ sale, a pribegilor boierimiĭ şi cleruluĭ şi a drepturilor ţeriĭ. Era decĭ ceia ce dorise Miron Costin şi tovarăşiĭ săĭ de pribegie în 1684, ceia ce era să ceară maĭ tărziŭ Şerban Cantacuzino de la

e gatte, e dove vorrà colloccarsi, se la Zozzava, Zzozzora e Jassi non son fortezze per difendersi, e, non potendo il prencipe Cantemir altrimenti fare, s'andarà ritirando e fuggendo col seguito che hà. Mà s'è penetrato, e piaccia a Dio che non sia vero, però così si dice che il rè di Polonia habbia intelligenza secreta col prencipe di Vallacchia detto Serbano, e molto dubita che non si porti in Transilvania. Il prencipe moldavo mandò a cercar aiuto dal serascher e dargli sicuro avviso della calata del rè di Polonia, che a questo fine il Han di Tartari non s'è mosso, per veder dove vanno a calare il Polacchi». Cf. ms. 194, f° 411 V°; Viena, 16 Iunie 1636: «Polonia s. hà ... si aspetota sentir l'attacco de' carri che dovevano tornare in Valachia voti dello scritto convoglio, e da Valacchia si hà la gran penuria de viveri che prendevano li Turchi» şi f° 418; Viena, 14 Iulie: «Il rè di Polonia andò al campo per passare in Moldavia, senza sapersi li fini».

[1] E curios că în Maiŭ se vorbia de trimeterea unuĭ sol *imperial* pentru a primi jurămîntul, nu numaĭ în Ardeal, ci şi în *amîndouă* principatele (Arch. de Stat din Munchen, *K. Schw.* 11/16, f° 156 V°; 30 Maiŭ). Cf. raportul bavares din 30 ale luniĭ (*ibid.*, 348/7, a, b, c; f° 6): «In tanto anche i Transilvani si tengono armati per difendere il loro proprio paese ed i vicini luoghi de' christiani contra tutte le invasioni de' Turchi, e si aspetta ora d'intendere e di vedere se anche il principe di Moldavia si muoverà ad una simile fede verso S M. C., con l'esempio dell' Abbaffi». Tot aşa raportul din 9 Iunie (f° 7 V°): «Si dice però che la Corte Cesarea abbia imposto al detto generale (de Scherffenberg) un altra commissione, e si conghiettura che dopo ch' egli havera presidiata una od un altra piazza, donde si sia basteuomente assicurato di quel paese (Transilvania), egli col resto delle sue truppe si muoverà verso la Moldavia». — Din lagărul de la Danos, lîngă Schlessburg, contele de Scherffenberg trimetea în Iulie «un espresso al principe di Valacchia,» per sapere i movimeenti de' Turchi e de' Tartari» (*ibid.*, f° 20 V°). Tot aşa şi în dosarul 342/2, f° 239.

Imperialĭ. Iată, în adevăr, ce scrie, din Viena, la 24 Iunie, 1686, trimesul bavares Stoyberer duceluĭ Max-Emanoil [1]:

«Polnische Briefe melden, dass der moldauische Hospodar durch seinen Gesandten bey dem König umb Protection angeworben habe, welche auch ihme solcher Gestalt zuegesagt worden, wan er seinem Prinzen mit zweyen des Fürstenthumbs Vornembesten, zue Versicherung seiner Trewe nacher Hofe abschickhen werde, mit dem ferneren Veranlassen, dass so dan an determinirten Orthe er drey Diplomaten, warmit[2] seine Person, dan [3] auch der geistliche Standte, und das ganze Landte [4] der königl. Protection versichert seyn könne, zu empfangen haben solle.[5]»

Nu ştim ce răspuns va fi căpătat Cantemir, dar e probabil că regele a intrat în ţară fără să aducă cu sine acele privilegiĭ pe care le doria cumintele Domn bătrîn. Încă pe la sfîrşitul luĭ Iulie puterile cele marĭ ale luĭ Sobieski se apropiaŭ de hotarele noastre, pe cînd Turciĭ dădeaŭ obişnuitele poruncĭ de adunare către ceĭ doĭ Domnĭ aĭ noştri şi către Hanul Tatarilor, care rămăsese acasă.

In ţară, se văzuse încă din Iulie Hanul sosind la Cîşlă şi Nuredinul săŭ înnaintînd până la Iaşĭ. În August se află deodată că atacul vine din partea leşească. Vornicul de Cîmpulung scrie astfel Bistriţenilor Ardealuluĭ la 14 August 1686: «Să ştiţĭ Măriile Voastre că Craiul leşesc a venit în ţară

[1] Arch. de Stat din München, *K. Schw.* 11/16. f° 179 V°.

[2] *Variantă*: seinen an den König abgeordneten Gesandten vmb dessen Protection habe anwerben lassen.

[3] *Variantă:* Orthen vnd Enden.

[4] *Variantă:* sowol.

[5] *Variantă:* auch (variantele sînt luate din copia dela f° 182). — Cf. şi raportul italian (ms. 194, f° 432) din Cracovia, 31 August: «Habbiamo avviso che il prencipe di Valacchia havea mandato un tal Alessandro Ceroasso ad alcuni Tartari verso Crimea per haver certezze della guerra contro Moscoviti et, ritornato, dice, etc. Il principe di Valacchia, che tiene il partito turco, hà espedito m' fi *(sic)* per spiare ove si trovi il nostro essercito per dare parte al Kam, ma li principali di Valacchia si sono dichiarati voler più tosto sottoporsi alla Polonia, e già l'haverebbero fatto senon ghe l'havesse impedito detto principe.»

până la un tîrg ce să chemă Ștefăneștĭ, 2 conace până la Eșĭ. Iară altu Domnu nu aŭ pus... Iară Cazaciĭ săntu una cu Leșiĭ. Bujecul stă călare. Iară la Crâm am auzit că aŭ mers Popovicea Hătmanul de preste Nistru. Ce ĭ foarte răŭ și'n țara noastră, că tălhariĭ tot o strică» [1].

Și tocmaĭ din Ștefăneștĭ avem o scrisoare tradusă în italienește, pe care o reproducem aicĭ în întregime, ca un întâiŭ buletin al campanieĭ:

«Strzanopoli, città in Moldavia, x agosto.

Il rè di Polonia è alla testa di 100m soldati a cavallo senza quelli a piede, marchiando per continui deserti, havendo già quella provincia reso obendienza a S. M-tà et l'Hospodaro mandò li primarii per sicurezza, et hora si marchia verso Jassi per mettere gran gente in quella città, per haver la retirata sicura, et il rè hà intimato a detto Hospodaro di venirsi ad unire con le sue forze, per avanzarsi a Biliagrod, a visitare li Tartari e scacciarli da quell' ameno paese, non inferiore all' Italia, havendo pure S. M-tà risoluto soggettare le piazze di Smail, Brail e Galatz, sul Danubio, per torre il comercio nel Mare Nero e Danubio con Costantinopoli.

S. M-tà hà ricevuto avviso che il prencipe di Valacchia era pronto con alcune migliaia de cavalli per unirglisi, standо hora se[c]undo gl' ordini regii accampato alle Porte Ferrese, per impedire al Sultano Galga tornare d'Ungheria con li suoi Tartari.»

Ceia ce îndemnase pe Sobieski a trece în Moldova fusese,

[1] Raport italian din 26 Iulie, 1-iŭ August (ms. 271, f° 194): «Hora li Polacchi si fanno spesso sentire e vanno facendo di gran danni al Turco; per questo il Gran Signore spedì un capigi-bassi al Han di Tartari di far armare tutti quelli che sono habili all' armi, prometendogli una buona ricompensa, et anco il principe di Moldavia debba reunirsi colli eserciti dell' Ottomano. Si dice che tali ordini hà anco il principe di Vallacchia». Cf. cel din 12, 23 August (*ibid.*, f° 203). «Spedir il Nuradin Sultan con 20 m Tartari contro li Pollacchi, et il Seraschercon 25m Turchi; vi si fà il conto che di Moldavi e Vallacchi saranno altri 5m, che in tutto arriva il numero sin' a 50m, con ordini espressi di marchiare insieme quando che il Polacco l'attaccasse, di trovarsi uniti».

în adevăr, înnainte de toate, lipsa de-acasă a Tatarilor, chemați de încunjurarea Budeĭ de către Imperialĭ.

Primirea ce se făcu Polonilor, fu dușmănoasă La 24 Septembre un dregător regal scrie: «Moldoveniĭ ni sînt vrăjmașĭ; în Bucovina ucid pe aĭ noștri, îĭ robesc și nu poate trece nimenĭ fără să cadă în mînile lor»[1]. Cantemir stătea neclintit în Iașĭ.

În Viața tătăluĭ săŭ, Dimitrie Cantemir arată că, la îndemnul din partea regeluĭ de a se uni cu dînsul, Constantin-Vodă ar fi răspuns că-l împiedecă anumite împrejurărĭ, precum: ținerea la Constantinopol, ca ostatecĭ, a fiuluĭ săŭ Antioh și a atîtor feciorĭ de boierĭ și sosirea la Nistru și Dunăre a Tatarilor și a luĭ Mustafà Buicliul, serascherul din acest an. Așa ceva se pomenește și în povestirea tărzie, după amintirĭ, a luĭ Neculce[2]. E interesant că această mărturie a localnicilor e întărită de un raport vienes de la 5 Septembre încă, redactat după altul din tabăra polonă:

«Di Polonia si hà che il Moldavo havesse mandato al rè scusa che, tenendo egli per ostaggio alla Porta un suo figliuolo, non poteva con le sue genti unirsi a S. M., et perciò si era ritirato presso il Valacco, et, havendo S. M. preso le fortezze di Czerova [Suceava] e Iassi, și fortificavano, havendo già la Moldavia eletto per suo sovrano detto rè, quale tuttavia marchiava per attaccare Muradin [Nuredin]-Sultano[3]».

Cantemir pregăti toate pentru buna ospătare a musafiruluĭ pe care nu-l dorise, apoĭ el plecă spre Țuțora și Fălciiu. Boieriĭ eraŭ pentru creștinĭ, și oastea, pusă la cale de Velișco Costin și de căpitanul Mitre, se tulbura ca de răscoală, cerînd leafa pe șese lunĭ înnainte. Cînd Domnul porunci să se treacă Prutul la Fălciiŭ, către tabăra păgînă, numaĭ bătrînul Postelnic Constantin Ciobanul și șiretul Gavriliță Costachi, cu toate că acesta ținea pe fiica luĭ Velișco[4], se învoiră a-l

[1] Hurmuzaki-Bogdan, III, pp. 155-6, nº LXXXI.
[2] P. 233.
[3] Ms. it. 193 citat, fº 437 Vº.
[4] «Gavriliță Vel Vornic: întăiŭ aŭ ținut pe fata luĭ Caracaș Spatar, și aŭ

urmă. Ceilalţĭ merseră să se unească cu «Craiul», care era acum în Iaşĭ, de unde se răspîndiaŭ pretutindenĭ podghiazurĭ prădalnice, până la Ocna şi la Cetatea Neamţuluĭ, unde fu ucisă acea odinioară frumoasă fată maĭ mică a luĭ Vasile Lupu, Ruxanda [1]. Intrarea luĭ Sobieski în cetatea de Scaun a Moldoveĭ se făcu într'un chip deosebit de pompos, şi întîiul rege creştin care călcă în Iaşĭ fu întîmpinat de Mitropolitul cu toată preuţimea. Se dădură ospeţe, cu bucatele strînse de Domnul fugar, şi la unul din ele, regele, inviorat de vinul cel bun al Moldoveĭ, prinse a cînta româneşte acest viers de batjocurire împotriva sfiosuluĭ care nu voise să aştepte pe mîntuitorul săŭ:

Constantine,
Fugĭ bine:
Nicĭ n'aĭ casă, nicĭ n'aĭ masă,
Nice dragă jupăneasă.

Şederea în Iaşĭ se prelungi două săptămînĭ în capăt, şi aicĭ ar fi lăsat răspuns Sobieski să-ĭ vie şi solii Ţaruluĭ cu care stătea în negocierĭ necontenite.

Încă în Septembre, oastea pleca pe urmele luĭ Cantemir spre Bugeac, pentru a strica odată pentru totdeauna cuibul Tatarilor.

Cu privire la această perioadă de izbîndă a expediţieĭ, ştirĭ nouă se cuprind în rapoartele ce urmează:

1. Raport olandes din Constantinopol, 9 Septembre:

«Den prins van Moldavia schryffc aen dit hoff met een post in 8 dagen overgecomen dat de Poolen in de provintie syn gevallen en dat hy genoodsackt is geworden sich in Galatz te retireren ende dat den Coninck daerselfs en present soude weesen. Den bostangibassi van Adrianopolen heeft ordre gecregen om de derden man optelichten ende met die volckeren het leger aen den Donauw te gaen verstercken.»

făcut pe Vornicul Vasile i pe Ileana; al doilea aŭ ţinut pe fata luĭ Costin Hatmanul, cu carele aŭ făcut pe aslanţĭ fraţĭ» (genealogia familieĭ Costachi în dosarul 377 al Archiveĭ Statuluĭ din Iaşĭ).

[1] *Vita Constantini Cantemyrii* şi cronicile Moldoveĭ.

2. Raport din Viena, 15 Septembre (ms. cit. 194, f° 440):

«Di Polonia si hà l'ingresso del rè in Jassi, Metropoli di Moldavia, incontrato da' grandi e del clero ruteno, con grand' honore; è andatto nel palazzo de' prencipi. Banchettò quelli grandi, et poi si inoltrò con l'essercito verso Budiach, ma altri dicono andato verso il Danubio per incontrarse e combattere Muradino Sultano con suoi Turchi e Tatari. Intanto si fortificava Jassi, havendovi posto 12 cannoni, et il prencipe di Moldavia haveva portato seco il thresoro, et l'altro di Valacchia non aspettava che la presa di Buda per dichiararsi.»

3. Raport din Veneţia, 18 Septembre (f° citat):

«Che S. Maestà, nel marchiare verso il Danubio, havesse attaccato l'essercito de' Turchi, Tartari, Moldavi e Valacchi, quale, doppo sette hore di ostinato combattimento, ritornò disffatti, tagliando l'essercito regio la metà dell' essercito nemico a pezzi, aspettandosene la conferma.»

Ştirea e însă falsă.

4. Raport din Viena, 22 Septembre (Arch. de Stat din München, *K. Schw.* 11/10, f° 172):

«Von der Königl. Polnischen Armee wird geschriben, dass die vornehmere Wallachen mit sambt dem Ihrigen sich in die Türkhey begeben, vnd dass der König von denen Inwohneren der eroberten Statt Jassy das Jurament genohmen, vnd befolchen habe, disen Orth zu fortificiren, wie auch noch andere bequembe Orth, wardurch der Vestung Camieneck die Zuefuhr khan abgeschnidten werden, zu erpawen.»

5. Raport din Lemberg, 25 Septembre (ms. it. citat, f° 444 V°):

«L'ambassatori moscoviti andaranno verso Jassi per attendervi il rè, che si remora in quelli paesi.»

În curînd însă veniră veştĭ rele. Regele găsise Bugeacul pustiŭ, şi roiurĭ de Tatarĭ zburătăciaŭ în jurul luĭ, ucigîndu-ĭ şi robindu-ĭ oameniĭ. Sobieski trebui să se încredinţeze că marea luĭ oaste nu putea face, chiar călăuzită de dînsul, în asemenea locurĭ o ispravă maĭ bună decît a luĭ Cuniţchi odinioară. El se întoarse în Iaşĭ, arse multe mănăstirĭ, smulse

pe Mitropolitul Dosofteĭ cu comorile Mitropolieĭ şi moaştele Sf. Ioan cel Noŭ şi plecà spre Siretiŭ, urmărit de Cantemir cu Tatariĭ. Viteazul Turculeţ, mazil în slujba luĭ, îl luă pe samă, făcîndu-l să ajungă maĭ răpede la Sniatyn, pe cînd în urmă oastea-ĭ peria de foame şi de bolĭ.

Această nenorocire se oglindeşte şi în rapoartele ce urmează:

1. Raport din Viena, 13 Octombre (ms. it. citat, f° 440):

«Il rè di Polonia, gionto con l'essercite al fiume Prut, li Tartari, Turchi, Moldavi e Valachi, in numero di 50m, segli opposero; ma il rè, presentatoli la bataglia, si ritirorno in parti montuosi; volendoli il rè combattere in qualsivoglia maniera, perchè in qualche zuffa sono morti molti signori di qualità, frà quali il Palatino di Podolia, rimanendo la città di Iassi et la provincia di Moldavia quasi affatto destrutta»

2 Raport bavares din Viena, 17 Octombre (Arch. din München, *K. Schw.* 11/10 f°, 185 V°):

«Auss Polen wird geschrieben, dass die Ursach, warumb man so lange Zeit von dem Konig vnd dessen Armee keine Nachricht gehabt, dise gewesen seye, weil selbder sich gar zue tieff in die disorts hineingelassen, daselbst die Armee an Vivers vnd Fourage grossen Mangl gelitten hette; weil wir dan zugleich gefunden, dass die Sachen mit Moldaw vnd Wallachey weith anderss alss man sich anfanglich eingebildet hat, befunden, vnd erfahren dass disse viel mehr der Tartaren, als des Königs Partey halten theten, als hette disser mit der Armee sich nothgedrungener Weiss widerumb biss nacher Jassi zurukh gezohen, ohne dass man wissen kónte, wohin das weittere Vorhaben gehen móchte.»

3. Raport din Viena, 20 Octombre (ms. it. citat, f° 452 V°):

«Di Polonia si hà esservisi stato in gran pena per l'avviso che Tartari e Turchi angustiassero il nostro essercito polacco nella retirata verso il regno, e si diceva ancora, fossero usciti da Camienetz 3.000 gianizzari et 800 cavalli per difficoltare il passo della selva Becovina: mà poi si sono ricevute lettere da S. M, che dicono che, avvertita che numero considerabile de' Tartari alloggiava in una valle, una

lega del suo campo [Valea-Strîmbă a luĭ Neculce], perciò si mosse su la mezza notte et, sull' alba attacati li nemici, ne facesse strage di molti e prigionia di 300 capi principali, fugando il resto, con la perdita di quattro soli Polacchi, e, doppo comparso altro capo de' Tartari, che non sapeva il successo de' suoi, furono anco quei battuti, mà non si sà il numero de' morti, supponendosi però non havranno più nemici ardire di presentarsi alla vista de' Polacchi, perchè S. M. potrà ritirarsi senza disturbo; sendo la sudetta fattione seguita alli 3 corrente Havevano scritto le lettere del campo delli 20 passato che la città di Jassi era abbrugiata per accidente, con tutti li nobili monasterii e chiese del rito greco, et l'ultime lettre non ne parlano, forsi non stimando necessario replicare quello...

Di più si hà di Polonia che, accampatosi l'essercito sotto Jassi, l'insolenza de' soldati accese il fuogo nelli tetti delle chiese greche, nelle quali erano ricovrati gl' habitanti et il meglio delli loro haveri e, perche si vedeva difficoltà di preservare quella città e castello, si retirò il presidio e monitioni, per essere quel popolo di fede incerta. Bensì S. M. prese sotto la sua protettione quelli volsero seco andare, frà quali il Metropolita, d'ottima intentione per la Christianità, e, nel marchiare l'essercito al quartiere d'inverno, verso la Polonia, vedutosi alle spalle il nemico, fù questo battuto»[1].

4. Raport bavares din Novembre (Arch. de Stat, *K. Schw.* 948 7, a, b, c, f° 109):

«Polonia. Il gran tempo, che' Rè di Polonia frapose (??) prima di uscire in campagna fecero credere che'l suo disegno non era di far gran male al Turco.

Tuttavia si dice ch' egli abbia data una battaglia a nimici, e quello che fà più maraviglia e non si può comprendere si è ch' egli andò a cercare i nimici così lontano, avendoli alla porta; in effetto, i Turchi di Camieniek gli facevano più male che l'Hospodar di Moldavia ed i Tartari, ed hà meno guadagnato in cacciar gli uni che gli altri. Caminiek

[1] Cf., pentru alte izvoare, *Chilia şi Cetatea-Albă*, pp 238-9.

sarà sempre una spina a' piedi de' Polacchi, ed averebbe fatto assai meglio di prenderla che di voler far dichiarare l'Hospodar »

5. Raport bavares din Viena, 3 Novembre (*ibid., K. Schw.* 11/10, f° 194 V°):

«Im übrigen vernehme ich von vertrauten Hand, dass ienes was ohnlängst von glücklichen Progress der königl. polnischen Waffen anhero notificirt worden ist, sich nicht allerdings also verhaltet: vnd werden disse particularia gemeldet, dass bereits vor 14 Tagen der König schon widerumb ohnweith der polnischen Gränizen im Ruckmarsch demselben auch niemahls ernst gewesen seye, mit denen Türckhen vnd Tartaren, welche doch über 30m Mann nicht starckh gewesen weren, zue schlagen; ia er hette viel mehr durch den praecipitanten Marsch über 4.000 der Polackhen von denen Feindten gefanglich hinden nehmen vnd von den Seinigen die Statt Jassi einascheren lassen; welches dan die einzige Operation des ganzen Veldtzugs gewesen were. So seye auch die polnische Infanterie dermassen ruinirt, dass selbe nicht über 1.500 Mann starckh were, indeme es an vivers also gemanglt hette, dass sich der gemeine Knecht des Rossfleisches habe gebrauchen müessen. Vnd wird dises alles denen französischen consiliis attribuiret, durch welche numehr all Littawer zue Secundirung selbigen Cronintention weren verleittet worden; hette auch eben disser allerchristlichste König seinen abermahligen Legaten an die moscovitische Czaaren geschickht, umb alle Mittel anzuwenden, damit die getroffene Allianz unfruchtbar gemachet werde »

După plecarea Polonilor, Cantemir pare să fi cerut ca Tatarii să-ĭ rămîie în ţară pentru a-l păzi de vre-o năvălire răzbunătoare. Raportul din Cracovia, 20 Decembre, cuprinde, în adevăr, următoarele (ms. it. citat, f° 472).

«Risolse detto Naradino unire le proprie truppe et farle passare in Moldavia, per mantenere quella provincia, così comandatoli dal Can de' Tartari, tanto più che quel prencipe l'haveva domandato, se bene stava questo pronto per

prender l'armi et unirsi all' Imperiali ogni volta sii securo non esser abandonato [1].»

În acest an 1687, Imperialiĭ cîştigă o biruinţă pe cîmpul vechiĭ înfrîngerĭ de la Mohács şi tot odată eĭ pun mîna pe Ardealul întreg. Negocierile începute de demult între eĭ şi Şerban-Vodă Munteanul trebuiaŭ să iea decĭ un mers maĭ răpede. În primăvară se asigura că el ar fi primit porunca de a ieşi cu oastea luĭ la Belgrad, ca în 1683[2]. Şerban ştiu să se răscumpere, şi în curînd el căpăta iarăşĭ prietenia atotputerniculuĭ Dragoman al Porţiĭ, Alexandru Mavrocordat[3].

În legăturĭ cu asemenea veştĭ e ştirea olandesă din 22 Ianuar că toată horda va fi orînduită la Dunăre împotriva Tatarilor şi Muscalilor unițĭ[4]. Către sfîrşitul anuluĭ 1687 Poarta se ocupa serios cu gîndul de a face loc în ţerile noastre Calmucilor, cari voiaŭ să se desfacă din ascultarea Ţaruluĭ şi să se alipească la dînsa[5].

[1] Ultima parte pare a privi maĭ curînd pe Şerban-Vodă, despre care se zice în scrisoarea din Viena, 28 Decembre (f° 472 V°): «Un numero de Tartari, scorrendo verso la Transilvania, fô batiuto dal prencipe di Valachia, quale dice habbi mandato un suo figlio (!) a Possonia per sicurezza di certe truppe che domanda per scorrere con quelle nel paese ottomano».

[2] Ms. citat, f° 105 V°; Constantinopol, 22 Maiŭ: «Così la Porta si dice ordinò questo anno il principe di Vallacchia Serbano Cantacuseno di portarsi a Belgrado con tutto il suo apparato,—che dall' anno della fuga di Vienna non s'era mosso da Vallacchia, mà si crede che la mossa del sudetto principe di Vallacchia sarà per trattare e cercare quelche aggiustemento di pace».

[3] *Ibid.*, f° 145; Constantinopol, 15, 18 şi 24 Septembre: «Il principe Serbano... si fece amico del Maurogordato, — che per avanti erano nemici».

[4] «Dat den gantschen tartarischeen macht met het leger aen den Donauw gelegen op de Polen ende Moscoviters souden passen».

[5] Ms. cit. 272 din Bibl. Regală din Munchen, f° 215, Constantinopol, 1-iŭ Decembre: «Quelle lettere... dove gli davamo anco parte dell' ambasciatore di Calmucchi Tartari, che all' hora era arrivato alla Porta con 15 persone, e dimandava da Gran-Signore una provincia a nome di molte mille famiglie calmucche, per poter loro habitare, non volendo più stare sotto li christiani et esser soggetti alli Moscoviti, supplicorno di dargli licenza d'intrar nell Ukraine overo nella Moldavia. Gli fù risposto all' hora che non fosse tempo e che habbino patienza. Sopra questo proposito hora vien un discorso fatto questi giorni in una conversatione di cortegiani, dicendo che li Tartari preco-

Cît priveşte pe Cantemir, el avu numaĭ ciocnirĭ cu podghiazurĭ (în Iunie) şi grija carelor cu zaherĕle, pe care miĭ de păzitorĭ păgînĭ le întovărăşiaŭ spre Cameniţa. Ajutînd cu hrana această puternică cetate, el se făcea a păstra totuşĭ prietenia faţă de Sobieski, poftindu-l chiar să-ĭ maĭ vie în ţară, dacă-ĭ dă mîna.

Aceste afacerĭ de o însemnătate mică sînt arătate astfel în rapoarte olandese şi italiene.

1. Raport din Cracovia, 7 Iunie (ms. It. 195, f° 89): «Una partita della nostra cavalleria, scorsa in Valacchia, havendo incontrato un' altra de' Tartari, che andava verso Cameniez, fù da' nostri disfatta, con morte de 100 nemici e 40 prigioni, et un Tartaro fuggito in Jassi, rappudendo *(sic)* a quel prencipe falsamente che li nostri furono battuti con gran perdita e che gl' altri si erano nascosti nelli boschi, che però detto principe spinse altro corpo di gente per distruggere affatto li nostri, mà riuscì il contrario, mentre furono battuti con gran mortalità de' nemici, e trà l'altri prigioni furono quattro principali Tartari, un' Aga turco et il capitano Lipchy.»

2. Raport din Constantinopol, 26 Iulie: «Den 18 deses seen courier uyt Moldavien aen dit Hoff gecomen met tydinge dat de Waivoda van deselve proventie, beneffens eeniege Tatars, een goede quantiteyt provisie geluckigh in Camieniec soude gebracht hebbe.»

3. Raport din Viena, 27 Iulie (ms. citat, f° 109): «Di Polonia habbiamo che, saputo il generale del regno lo staccamento della Valacchia del gran convoglio scortato da 15^{m} Tartari e 4^{m} Turchi, prendendo la strada di Cifera *(sic)*, S. E., in fretta unita la cavallaria leggiera, partì verso la selva

pensi hanno havuto una secreta intelligenza con li Cosacchi e con li Calmuchi. Quella di Cosacchi è svanita, perchè fù scoperta; questa di Calmucchi la vanno trattando, e, sebene la Porta sin' hora non hà consentito di voler introdurli nel suo dominio, pero, hora che è venuta la noova alla Porta, come la Vallacchia s'è portata alla devotione e suggetione di Sua Maiestà Cesarea, vorranno, se potranno, introdurle in Moldavia, che serviranno per freno alli christiani. Pero questi sono discorsi che si sono fatti e penetrati da una casa, dove erano oficiali del nuovo Gran-Vesiro. Però non v'è nessun tal segno.»

Boccovina, conducendo in groppa e sopra carri la fantaria, con speranza di prevenir il nemico, come faceva il generale campestre con tutta la sua gente e Gran-Generale di Lituania; ma finalmente si seppe che detto gran convoglio fosse penetrato il medesimo giorno in Camenicz, remanendosi li Turchi e Tartari ad assicurare la raccolta de' grani, caso che l'armi polacche volesse impedirla; et, perchè si teme che dopo li Tartari havesse possuto scorrere nelle viscere del regno, etc.».

4. Raport din Viena, 3 August *(ibid.*, f° 113): «Di Polonia si hà che il principe di Valachia fosse stato causa che entrasse il gran soccorso in Cameniz, poichè non avvisò li nostri generali senon quando detto soccorso era entrato. Passò doppo l'essercito polacco, tre leghe de Cameniez, etc.»

5. Raport olandes din 18 August: «Na dat het poolsche leger voor en ontrent Cameniec in Podolien is gecomen, heeft men daervan met aen den Danauw besich om alles wat doenlyck is by den anderen te brengen, om de voors: stadt te gaen ontsetten, en wert geoordeelt dat syn leger behalven de Tartars ontrent dertig duysent mannen sal uytmaecken.»

6. Raport olandes din 13 Septembre: «De Polen segh men dat weder by Cominiec op de grensan van Moldavien gesien souden syn».

7. Raport din Cracovia, 27 Septembre (ms. it. citat, f° 148): «Il prencipe di Moldavia continua nella sua sommessione verso S. M, volendosi rendere per ogni verso, ma S. M., stante la poca fede di quel paese, non accetta l'offerta, havendogli risposto in ambiguo, cioè di voler sopra ciò tener consiglio de senatori, sendo più volte stato ingannato da quella gente.»

8. Raport din Cracovia, 1-iŭ Novembre *(ibid.*, f° 171): «Il principe di Valacchia assiste a Turchi e Tartari per introdurre il convoglio in Cameniez, ma li nostri gl' hanno peluto *(sic!)*, etc.»

În cursul anuluĭ 1687 încă, Împăratul încoronase pe archiducele Iosif ca rege al Ungarieĭ. În Ianuar 1688 se ştia la

Sibiiŭ că amîndoĭ Domniĭ vor trimete solĭ pentru a felicita pe noul vecin[1]. Trimesul muntean, Antonio Stefani, episcopul catolic de Nicopol, se întorcea în Februar cu maĭ multe scrisorĭ de mulţămirĭ către stăpînul săŭ[2].

Relaţiile cu Turciĭ eraŭ totuşĭ întreţinute cu dibăcie. Până şi Apaffy din Ardeal scria în Ianuar Porţiĭ că el n'a trecut de partea Imperialilor[3]. În aceiaşĭ lună sosia tributul muntean cu darurĭ bogate pentru toată lumea din Constantinopol; Şerban căuta să capete cea de-a treia întărire a sa. Aga care veni îndată cu vestea Domnieĭ nouă a luĭ Soliman al III-lea primi din partea amînduror Domnilor cît putea să-l mulţămească[4].

[1] Ms. it. 195, f° 195 V°; Viena. 4 Ianuar 1688: «Si hà di Cebinio che li prencipi di Moldavia e Valacchia, dubitando di qualche invasione de'nostri e come feudatarii della Transilvania, havevano risoluto incaminare deputati a latere, per rallegrarsi della sua prosperità, con offerta d'ogni assistenza, et in breve si aspettano in Possonia». Cf. raportul bavares din aceeiaşĭ zi (Arch. de Stat din München, *K. Schw.* 11/16, f° 7 V°): «Negst deme wird aus besagten 7-burgen gemeldet, dass von selbigem Abbaffi und dem Wallachischen Weywoda eine Gesandschafft vnterweegs nacher den kayl. Hoffe begriffen seye, und dass diser noch imer Instanz mache, damit ihme eine Anzahl teutschen Volckhs gegen seiner Bezahlung überlassen werden möchte, mit dem Vertrosten, dass er wider die Porten gutte Dienste thun wolte, vnd khonte» (altă copie, f° 9)

[2] *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 246 şi urm. Cf. *Socotelile Braşovuluĭ*, la acest an. Apoĭ *Doc. Cantacuzinilor*, pp. 323 4, n° II.

[3] Raport olandes din 2 Februar.

[4] 1. Raport din Constantinopol, 12 Ianuar (ms. it. citat. f° 16): «Dal principe Serbano di Vallacchia questi giorni è arrivato il tributo al Tesoro, et anco a parte al moderno Gran-Signore e nuovo Gran-Vesiro et a tutti li nuovi ministri molte borse hà mandato e procura d'ottener la confermatione sempre si fà ogni tre anni, e si fà il calcolo che gli costarà, col tributo che hà spedito adesso, con li particolari gran rigalli, e per la spesa della confermatione, in tutto la somma passerà di mille borse, senza fallo».

2. Raport din Constantinopol, 8 Mart (*ibid.*, f° 19): «Gli Agha che furono spediti dalla Porta al principe di Transilvania e Vallacchia ritornavano ben rigallati da questi prencipi, per haver portato la nuova dell'essaltatione del nuovo Gran-Signore al trono, e raccontano questi che, non solo la Transilvania è piena d'esserciti alemani, mà anco la Vallachia si stà in continuo timore». Cf. raportul bavares din Viena, 1-iŭ Februar 1688 (Arch. de Stat din München, *K. Schw.* 11/16, f° 37 V°): «Negst deme auch von dannen (Transilvania)

Era de alminterea singura politică cu putinţă într'un timp cînd începea a se vorbi de pace, şi anume de una care ar lăsa Împăratuluĭ, nu numaĭ Ardealul, ci şi amîndouă principatele dunărene [1].

Cît priveşte Moldova, Poloniĭ nu plecaseră în 1686 fără a şĭ opri toată partea de Miază-Noapte şi Apus, cu Cîmpulungul şi Ţinutul Cernăuţuluĭ. Dar în cursul anuluĭ 1687 se făcuse o îmbunare a relaţiilor luĭ Cantemir, care asculta tot maĭ mult de partida luĭ Miron Costin, luĭ «Mironaşco», cum i se zicea la Curtea regeluĭ. Paza în cele două stăpînirĭ polone se dădu unor ofiţerĭ moldovenĭ de obîrşie, Davidel, care şi plecă în curînd cu aĭ săĭ, şi Turculeţ. Podghiazurile fură de acuma înfrînate. Şi la începutul luĭ 1688, Cantemir-Vodă trimetea la Rege pe Sava pîrcălabul de Orheiŭ, cu o scrisoare dulce ca mierea [2].

În Iunie se vede oarecare mişcare la Dunărea-de jos. Hanul vine spre Isaccea, unde trebuia să se unească cu Mustafà-Paşa ca să apere graniţa aceasta de Polonĭ şi de Muscalĭ. La Silistra se puse un Paşă noŭ, după recomandaţia luĭ Iesem saŭ Ieien-Paşa, Carà Mustafà [3]. Tatariĭ din Bugeac se ridicară pe Prut şi Răut spre Soroca, pe cînd Marele-General al regatuluĭ se coboria spre Cameniţa [4].

Aicĭ însă nu se ajunse la nimic. Din potrivă, lucrurĭ foarte

geschrieben wird, dass der newer Grossherr einige Aga an disen, wie auch den Fürsten in Moldaw und der Wallachey abgefertigt habe, deren an- vnd Mitbringen aber noch unbekannt seye».

[1] V. raportul bavares din Viena, 11 Mart (Arch. de Stat din München, *K. Schw* 11/16, f° 73): «Sovil man weitleuffig vernehmen konte, were die Porten entschlossen, das oberhalb Esseckh gelegene Landt Ihro Kayl. Mayt. abzutretten, und zugleich ihren auf die Furstenthumber Sibenbürgen, Wallachey und Moldaw habenden Praetensionen zu renunciren, dagegen die Sclavonische und Bosnische Lande der Porten verbleihen sollen; warvon die Zeit ein mehres eröffnen wird».

[2] Hurmuzaki-Bogdan, III, p. 156 şi urm.

[3] Rapoarte olandese din 19 Iunie şi 28 Iulie. În Februar 1689, Paşa din Silistra şi ocrotitorul săŭ periră amîndoĭ, după stăruinţile Hanuluĭ (raport olandes din 21 Februar 1689).

[4] Hurmuzaki-Bogdan, III, p. 176 şi urm.

însemnate se petreceaŭ de spre partea Ţeriĭ-Româneştĭ. In Iulie, Şerban-Vodă trimetea la Viena pe episcopul Stefani, împreună cu cîţĭva boierĭ. Se pare că după îndemnul lor generalul Veterani din Banat luă în August Caransebeş, înaintînd spre Orşova [1]. La începutul luĭ Septembre, trupele luĭ eraŭ acum la podul luĭ Traian, adecă unde e acum Severinul [2]. Veterani scria că ţara e gata să l ajute în tot chipul [3].

Dar nu era aşa. Şerban întrebuinţă toate silinţile sale pentru a face să-ĭ iasă din ţară, trecînd în Ardeal, generalul care venise înnainte de a se fi încheiat un tratat formal, pe deplin asigurător, între dînsul şi Împărat. Indată după aceasta el trimetea pentru acest scop la Viena pe ceĭ treĭ solĭ marĭ, în fruntea cărora era fratele săŭ Iordachi. Pe la începutul luĭ Novembre se afla în Viena că eĭ se găsesc «la Braşov», pe cînd Turciĭ, cu candidatul lor pentru coroana Ungarieĭ, Emeric Tököly, se strîng la Nicopol. Vestea despre moartea luĭ Şerban nu sosi decît în Decembre, cu zăbavă, pentru că o bucată de vreme veştile în străinătate fuseseră oprite, ca să se poată întări Domnia cea nouă a luĭ Brîncoveanu. Tot odată sosiaŭ însă, la 10 Decembre, şi Trimeşiĭ

[1] *Doc. Cantacuzinilor*, p. 324 şi urm.; raport bavares din Viena, 29 August (Arch. de Stat din München, *K. Schw*, 11/16, f° 241 V°).

[2] *Ibid*, f° 254 V° (16 Septembre): «an den Dounaustrom, biss in die Gegent der traianischen Brucke».

[3] V. raportul bavares din 26 Septembre (*ibid*, f° 260): «Die gegen der Wallachey und 7burgen zu marchiren beorderte Regimenter nicht allein den Saw-, sondern auch den Donau-Fluss bereits repassirt seind .. So hat auch der General Veterany anhero berichtet, dass sich die wallachische Standte sehr geneigt erscheinen, nicht allein das turckische Joch ganzlich von sich zu legen, sondern auch die kayl. Waffen wider die Porten nach allen Krafften zu beforderen». Cf. raportul din 21 Novembre: «Von dannen (Transilvania) hat man auch mit Schreiben vernohmen, dass zwar der General Veterany habe mit etlichen tausent Mann in die Wallachey gehen wollen, alss er aber die Weege und Strassen zur Passage hatte recognosciren lassen, weren selbige dergestalt inpracticabel erfunden worden, dass solches Vorhabe nothwendig habe mussen unterlassen werden, dahero es nun an deme were, dass selbige Ständte anstath der wurckhlichen Einquartirung zue Behuef der kayl. Miliz und etwas Sublevation der 7-burg. Landten ein gewisse Summa Geldts contribuiren sollen».

luĭ Şerban, cari înţelegeaŭ să-şĭ îndeplinească misiunea, cu toată schimbarea de Domn [1].

Rapoartele italiene citate sînt următoarele:

1. Raportul din Viena, 7 Novembre 1688 (f° 325):

«Il Zecheli è verso Nicopoli e con lettere escre *(sic)* seditioni a favore de' Turchi, un corpo de' quelli stava postato a Nicopoli, e quì si attendono alcuni parenti del principe di Valacchia, mandati dal medesimo come ambasciatori per qualche aggiustamento, essendo già arrivati a Corona.»

2. Raportul din Viena, 11 (?) Decembre (f° 335 V°):

«Con staffetta s'è saputa la morte del principe di Vallacchia, e dicono che quei popoli habbiano eletto per suo successore il Brancovan, che era suo nipote e cancelliere della provincia, molto amato e stimato dai Vallacchi, mà non si sà se habbino tenuto il precedente consiglio de' Turchi nella longa maladia del Cantacuzeno, opure se l'hebbero fatta l'elettione per sottoporla alla confermatione della Porta, e non si sà nemeno se l'inviati del morto Cantacuzeno proseguiranno il viaggio verso questo paese o pure aspettaranno nuove instruzioni.»

3. Raportul din Viena, 12 Octombre = Decembre] 1689 (f° 480 V°):

«E arrivato Mon. vescovo di Nicopoli e altri inviati di Vallachia, che partirono avanti la morte del principe Sarbano Cantacuzeno e per strada hanno ricevute le lettere del novo principe di Casa Brankivan, nipote di sorella del novo eletto, ad esclusione di suo figlio e de' fratelli, havendo li popoli stimato più proprio questo che era cancellario della provincia et informato di tutti gl' affari; et alla sua elettione hà costituito un ministro turco principale, che era andato per esigere il solito tributo, e probabilmente sarà confermato dalla Porta.

Le loro instruttioni fin hora non si sanno, ma li suppongono dirette al guadagnar tempo, come hanno fatto fin hora per esimersi dalle contribuzioni, rimanendo sempre attaccati a Turchi e Tartari.»

[1] *Doc. Cantacuzinilor*, pp. 325-6

4. Raportul din Viena, 19 Decembre (f° 343):

«Alli deputati di Vallachia ci sono dati commissarii per udire le propositioni loro.»

5. Raportul din Viena, 22 Februar 1689: «Due delli inviati della Vallachia sono ritornati alla patria con il trattato di protettione concluso con quel principe, e due sono restati quì sino alla ratificatione, incaricando il Veterani di assister a quel principe in ogni sua occorenza».

De aicĭ intrăm în Domnia luĭ Brîncoveanu, care a fost tratată după aceleaşĭ izvoare în *Operele luĭ Constantin Cantacuzino Stolnicul* şi în *Documente privitoare la Constantin Brîncoveanu.*

Adause (1689-93).

Viena, 12 Iunie 1689.

Dietrichstein către Electorul Palatin.

.... Der Waywoda in Wallachey hat sich mit Überschickung des Tribut und Regalien bey der Porten entschuldiget, dass er sich der kayl. Obediens ergeben müssen, er wolte aber treu bleiben, und haben die Türcken die Vestungen so sie darinnen haben, alss Tule [=Kule, Turnu], gegenüber Nicopoli, Giorgeli gegen Ruschick, woh die Brucken bey der Tonau ist, und Ibrail besezet....

Viena, 5 Iulie 1689.

Stoyberer către Electorul de Bavaria Max-Emanuel.

... Auss Ober-Ungarn nur dises zu berichten, dass, lauth der in 7bürgen habender Avisen, der wallachische Fürst auf das Newe den Tribut nacher der Ottomanischen Porten überschickht, und seine ohnlängst an dem kayl. Hofe alhie gewesene Abgeordnete, weil selbige die limites mandati egredirt haben solten, in die Eisen zu schlagen befolchen habe....

Viena, 19 Februar 1690.

Stoyberer către Max-Emanuel.

....Auss 7bürgen hat man die Nachricht, dass der wallachische Hospodar den Generaln Heyssler zue sich eingeladen, und diser zu erscheinen die Zuesag gethan habe; alss er aber albereits in procinctu gewesen, in Begleittung 60 Pferdt dahin zu gehen, seye die Kundtschafft eingeloffen, wie dass die

Tartaren ihme aufpasseten; dahero er 20 Mann zue recognosciren aussgeschickht, welche zueruckh gebracht, dass der Feindt 20m Mann starckh seye, mithin verursacht, das er General sich mit der Miliz also gleich gegen die 7bürgischen Grenzen retirirt, und bey Campolongo logirt habe, wolle auch auss diser Begebenheit eine vorgehabte Verrätherey vermuethet werden. Weilen nun das Landt 7bürgen, etc.

Viena, 29 Iunie 1690.

Stoyberer către Max-Emanuel.

.... Es sind auch einige wallachische Deputirte alhie, ohne dass man wissen khan indeme deren Negotiation bestehet, so sich doch mit Negsten äussern wird....

Viena, 4 Maiŭ 1690.

Stoyberer către Max-Emanuel.

(după scris. polone). Indessen weren die bey Jassj versamblt geweste Türcken mehrern theils wider von einander gangen, nachdem sie zuvor den wallachischen Hospodar gezwungen, eine Quantitat Proviants in Camieneck zu wendyren (?). von deme aber die Polacken 30 Wägen hinweg genohmen, viel der Wallachen caputirt, und den commandirenden Rittmeister gefangen bekommen haben, welcher ausgesagt, dass zue Jassy noch 500 mit Proviant belaibne nacher besagten Camieneck datinirte Wägen in Bereitschafft stundten, auf deren Abfuhr man polnischerseiths ein wachtsambes Auge haltete.

Viena, 16 Iulie 1690.

Stoyberer către Max-Emanuel.

... Der jüngst gefänglich anhero gebrachte Wallach solle derienige seyn, welcher den General Heyssler in verwichenen Jahr, unter dem Praetext, dass er ihme die pactirte Summa Geldts ausszahlen wolte, nacher Cronstatt zu kommen persuadirt, selbigen aber in der Nacht denen Tartaren in die Hande zu lifern gesucht hette, welchem Unglückh er General kümerlich entgangen were....

Viena, 11 Mart 1691.

Stoyberer către Max-Emanuel.

.... Politische Briefe melden von sicherer Nachricht, dass der wallachische Hospodar bei Verlierung seines Kopfs eilfertigst nacher Constantinopel citirt worden; die Ursach, und der fernere Erfolg wird mit der Zeit zu vernehmen seyn....

Constantinopol, 28 Septembre 1691.

.... S'è inteso che il rè di Polonia viene in Moldavia, e non si sà dove vuole andare. Il principe di Moldavia Cantemir con gran premura l' hà avvisato in Adrianopoli, da dove furono spediti ordini alli Tartari et hanno constituito nuovamente serascher un certo Ghiurgi-Mehmet-Pascià, così detto, che debba andar in Isakce e di far *hefiram,* cioè una *insurrectio,* colli quali e con li Tartari dovrà andare per incontrare li Pollacchi [che, havendo] solamente seco 10 m Cosacchi, haverebbero potuto esterminar in Budziak et li porti di mare....

Rapoarte din Constantinopol, 22 Octombre şi 16 Novembre 1691.

.... Il Cantemir, principe de Moldavia, diverse volte scrisse et assicurò la Porta che non vi sia gran militia di Cosacchi col Polacco, di quali temevano in Budziak et in tutti quelli contorni, mà delli Pollacchi non s'haveva da temer, perchè questo prencipe fece abbrucciar tutti li fieni e sotterò li fromenti, lasciando come un deserto le parti dove hà dovuto passare l'esercito polacco[1]....

Constantinopol, 12 August 1693.

.... Hoggidì le vie si trovano chiuse e pericolose per la frequenza delle poste e di passaggieri che vanno all' armata. Nondimeno habbiamo voluto questa volta anco risigare la nostra vita, per esser molto necessario e premuroso questo aviso per il ben publico e per la christianità, e perchè importa molto che a tempo lo sappia l'imperatore, gli dobbiamo

[1] Ms. 277, f° 162 (19 Octombre 1692), despre răspingerea de la Soroca a luĭ Cantemir şi Mustafà-Paşa; f° 163 (aceiaşĭ dată), despre întărirea cetăţilor Hotin şi Zwaniecz de către Polonĭ.

dire che habbiamo penetrato da sicura parte, che non può fallare, e così credetelo, che la Porta diede una particolar incumbenza al nuovo principe di Moldavia, figlio del quondam Duca principe, et il Gran-Vesiro anco avanti la sua partenza d'Adrianopoli glilo scrisse, che con ogni studio et attentioni procuri quello gli è stato commandato dalla Porta, cioè d'intendersi col General Jablonoski di Polonia e di trattar la pace di Polachi colla Porta, senza frameschiare l'Imperatore, nè il Venetiano. A questo fine hà scritto la Porta al Han di Tartari, sapendo che questo sia amico del Rè di Polonia, e l'ambasciatore di Francia diede al sudetto Principe di Moldavia avanti la sua partenza lettere per il Rè di Polonia, per il sudetto Jablonoski e per l'ambasciatore francese che si trova in Polonia, assicurando quest' ambasciator francese la Porta che spuntarà presto la pace per mezzo del General Jablonoski, al quale si dice che il sudetto Prencipe habbia spedito una sua persona colle lettere....

ADAUS.

În ms. 404 al Bibl. Ossoliński din Lemberg, f° 354 V°, se află o scrisoare a luĭ Veterani, din Lipova, 22 Septembre 1691, adresată către regele Polonieĭ. El arată următoarele păreri cu privire la războiul turcesc: «Moldaviam tuto possidebit nemo qui nisi Budzakum sit expugnatus et, licet Tartari absint modo, tempus agendi tamen brevitas vix concedet, eversionem credo». Decĭ ar fi bine ca regele să iea pentru anul viitor măsurile pe care le cere o expediție în Bugeac.

În ms. 408, f° 77, se cuprind instrucțiile date, la 2 Septembre 1691, luĭ Stanislav Malachowski pentru încheiarea unuĭ tratat cu Poarta: ele sînt datate «in castris regiis ad fluvium Prut, in Moldavia».

IV.

MEMORIILE DE REFORME ALE BOIERILOR ROMÎNÎ DIN 1821.

I.

In Prefaţa volumuluĭ X din colecţia Hurmuzaki[1] am vorbit despre sentimentele de nemulţămire cu starea de lucrurĭ ce dăinuia, de dorinţă a uneĭ nouă orînduirĭ ce se deşteptaseră în inimile unora dintre boieriĭ muntenĭ, fugarĭ în Braşov, pe urma tulburărilor greceştĭ şi româneştĭ de la 1821. S'a arătat acolo că aceştĭ nemulţămiţĭ se alcătuiseră în comitet de reforme, aleseseră un secretariŭ, pe destoinicul Vılarà, Grec care găsia bine să lupte împotriva Grecilor, că eĭ puseseră în scris un memoriu pe paragrafe şi plănuiseră chiar trimeterea la Petersburg, izvorul alinărilor şi fîntîna mîngîierilor, a uneĭ soliĭ de şeisprezece, care trebuia să dea şi graiŭ celor cuprinse în acel act de plîngere şi de rugăminte.

Plîngerea boierilor şi proiectul lor de reforme se aflaŭ în traducere grecească la N. Kretzulescu, care le a dăruit în 1890 Academieĭ[2], dar aceste acte aŭ fost cuprinse în volumele de Miscelanee, unde nu ştiŭ dacă s'ar putea da de urma lor. Aşa încît memoriul nu era cunoscut pănă acum, şi atîta se putea bănui că el cuprindea cea maĭ necruţătoare critică a Domnieĭ străine, în toate urmările eĭ, adevărate saŭ închipuite. Întîmplarea m'a făcut să-l descopăr, într'o colecţie particulară din Ardeal. E scris într'un caiet de hîrtie aspră, de formatul jumătăţiĭ de coală, şi se întinde pe treĭ file Nu e forma definitivă, ci un brulion, o ciornă, căcĭ la sfîrşit sînt şterse cu condeiul treĭ puncte, care nu sînt, de sigur, printre cele maĭ lipsite de interes.

[1] Pp. LXVIII, LXXIII.

[2] *Analele*, XII, partea administrativă, pp. 99, 102-3.

Presupunerile mele de la 1896 se arată pe deplin îndreptățite. Boieriĭ din comitet luptă cu cea maĭ mare înverşunare împotriva regimuluĭ grecesc, şi încep pentru aceasta de la cele maĭ depărtate timpurĭ ale Grecilor, cari s'aŭ sfăşiat luptînd între cetățĭ, cari aŭ adus apoĭ dihonie şi ură între toate popoarele ce i-aŭ primit, cari prin mania lor de intrigă aŭ adus ruperea legiĭ într'o Biserică a Răsărituluĭ şi o Biserică a Apusuluĭ — ciudată mrturisire într'un act pornit de la nişte ortodocşĭ şi menit să ajungă la Petersburg! — şi, la urmă, prăbuşirea pentru totdeauna a Împărățieĭ greceştĭ. Scriitorul, om cu ştiință istorică, arată apoĭ cum Greciĭ fără țară s'aŭ furişat ca Marĭ-Dragomanĭ în tainele şi încrederea Turcilor, cum atuncea eĭ aŭ început să pîrească pe aĭ noştri ca trădătorĭ fireştĭ aĭ Sultanuluĭ, cum aŭ izbutit în sfîrşit să iea tronurile noastre.

Odată ce şi-aŭ atins această țintă nelegitimă, căcĭ între noĭ şi eĭ n'a fost nicĭ-o legătură sufletească şi nicĭ-o aplecare, Voevoziĭ fanarioțĭ ar fi început în chip conscient şi sistematic o politică menită a scoate pe Romînĭ din toate rosturile şi a întemeia pe pămîntul smuls de la dînşiĭ o «Grechie nouă». Pentru aceasta aŭ suprimat oştirea de țară, aŭ împiedecat negoțul cu străinătatea, aŭ dat drumul în țară vinurilor şi rachiurilor străine, aŭ pus Grecĭ de aĭ lor în capuchehaielîcurĭ, prin care de atuncĭ Romîniĭ nu s'aŭ maĭ putut plînge, fiind chinuițĭ în voie, «cu uşa închisă», şi tot aşa în Biserică, în multe boieriĭ, în strîngerea veniturilor vămiĭ şi în arendarea totală a «rusumaturilor» Domnieĭ. La aceste păcate s'a adaus prădăciunea din acest an 1821, aruncarea în pribegie pe vreme de iarnă a familiilor boiereştĭ şi prădarea întinsă a întreguluĭ lor avut.

Boieriĭ tinerĭ din Braşov nu se folosesc însă de acest prilej pentru a cere Turcilor îndreptarea întregiĭ stărĭ de lucrurĭ şi nu se inspiră pentru aceasta de sentimente iubitoare pentru întregul popor în numele căruia vorbiaŭ. Nu, ci eĭ se îndreaptă, în chip trădător, către Ruşĭ şi vorbesc protectorilor creştinĭ o limbă cu desăvîrşire oligarhică.

Eĭ nu maĭ vreaŭ Domnia Grecilor, dar nicĭ o altă Domnie.

Aceasta o spuneau explicit într'un punct din urmă, în care-şĭ arătaŭ dorinţa de a cîrmui prin două Divane locale, de boierĭ marĭ, Ţara-Romănească, din Bucureştĭ, şi Oltenia, din Craiova. Ştergînd acest punct, care li se va fi părut prea deslușit, prea indrăzneţ, eĭ nu pomenesc nicăiri în restul actuluĭ Domnia prin pămîntenĭ pe care întîmplările de la 1822 erau să o aducă la viaţă.

Puterea va fi decĭ a boierilor, numaĭ a boierilor. Însă a boierilor *în ciuurĭ*, nu a mazililor, şi a boierilor de ţară, nicĭ măcar a celor ce stăteau de mult în ţară şi-şĭ luaseră neveste pămîntence. Eĭ nu vor avea numai stăpînirea întreagă, ci şi toate drepturile care se adunaseră pe încetul în mînile lor: vor păstra, eĭ şi văduvele lor, scutelniciĭ, vor rămînea cu posluşniciĭ, vor primi darurile de sare, pe care vor putea-o şi vinde. Dar atîta nu e de ajuns, odată ce este vorba de reforme: vinăriciul, care-ĭ supăra, va fi înlocuit prin pogonărit, şi boierimea nu va fi supusă la nicĭ-un fel de dijmă,— scutire pe care şi Moldoveniĭ o cerură şi o căpătară de la Ioan Sandu Sturza Voevod [1]. Toate veniturile Statuluĭ vor fi date în arendă, şi boieriĭ marĭ le vor putea dobîndi pentru a le trece apoĭ, în bucăţĭ, altora. Turciĭ nu vor maĭ putea cere ajutoare în natură, cu drepturĭ asupra lor. Eĭ vor da înnapoĭ raielele în folosul moşierilor. Vinul şi rachiul străin nu vor putea intra nicĭ de transit, pentru a nu dăuna vînzarea produsuluĭ viilor şi velniţelor boiereştĭ. Hotarele se vor deschide pentru ieşirea vitelor şi grînelor. Se va îngădui lucrul minelor, şi se va ajuta întemeiarea de fabricĭ.

Prin noua sa cunoştinţă a lucrurilor europene, boierimea începea şi supt raportul economic să prindă aripĭ.

Greciĭ vor fi goniţĭ din clerul înnalt şi din conducerea mănăstirilor. Îndreptarea în acest domeniu se va mărgeni, de altfel, numaĭ la închiderea episcopiilor în venitul patrafiruluĭ şi în ajutorul de hrană. Şi egumeniĭ vor fi îngustaţĭ într'o leafă, ca şi slujbaşiĭ mănăstireştĭ de pe lîngă dînşiĭ. Averea cealaltă se va strînge de «iconomĭ mirenĭ», oamenĭ cu ga-

[1] *Uricarul*, II, ed a 2-a, p. 199 şi urm.

ranțiĭ, cari să împartă veniturile între Locurile Sfinte, dacă mănăstirea va fi cumva *închinată*, și între nevoile zilnice de reparație saŭ pomenile pe care de sigur le-aŭ dorit ctitoriĭ.

Cîte ceva se prevede în folosul negustorilor. Nu vor fi negustorĭ străinĭ privilegiațĭ, ci toțĭ vor trebui sa intre în acea Companie ce se va înjgheba pentru negustoriĭ de țară. Același lucru și pentru meșteri, cari vor trebui să intre în breslele, în *esnafurile*, croite după moda constantinopolitană, ale localnicilor.

Firește, foarte puțină grijă pentru țeranĭ. Eĭ vor fi crutațĭ de anumite «răspunderĭ» către Domnie. Sistemul împărțiriĭ sumeĭ de bir ce se arunca asupra unuĭ sat întreg, între maĭ multe *lude*, unitățĭ fiscale, va fi părăsit, și fiecare sătean va fi impus personal și de-a dreptul, împărțindu-se pentru aceasta locuitoriĭ ruralĭ în treĭ categoriĭ. Pentru această «ușurare» eĭ vor trebui însă să dea boierilor, nu douăsprezece zile de lucru, ca până atuncĭ, ci douăzecĭ și patru, și anume acestea se vor socoti, nu pe capiĭ de familie, ci pe orĭce lucrător de pămînt.

Dacă se asamănă această dorință cu acelea pe care tot boieriĭ muntenĭ le arătaseră în 1791 [1], nu se va vedea de sigur nicĭ-un progres, nicĭ-o înnălțare a idealuluĭ politic, nicĭ-o îmblînzire a inimilor.

«La prea-puternica, pravoslavnica și prea-slăvita Înpărăție a toateĭ Rosii, prea-milostiva apărătoare a tot neamuluĭ creștinesc, iar maĭ vârtos a neamuluĭ nostru, lăcuitorilor Dachii, acum după ce ne-aŭ covârșit creștetul nevoile, scârbele și desăvârșit[a] obștească pustiire, năzuim cu mare credință noĭ, ticăloșiĭ și dăznădăjduițiĭ, înnălțând jalnicile noastre strigărĭ cu suspinurĭ din adâncul inimiĭ și, într'această vreme când, din dumnezeiasca Pronie ni s'aŭ deschis ușile ascultăriĭ, așternând la pământ genuchile noastre înnaintea strălucituluĭ înpărătesc Scaun al mareluĭ și prea-puterniculuĭ monarhu, cu izvor de lacrămĭ cerem milostivire, mântuire și dreptate, arătând cu mare jale tot adevărul, dintru început

[1] V. *Convorbirile literare* pe 1901, p. 1126 și urm.

de unde aŭ izvorăt scăderea fiinţiĭ noastre, necurmatele şi nepovestitele jafurĭ, şi acum cea de săvărşit prăpădeniie, cu hotărăre ca să stingă de tot neamul nostru şi să rămăe streinul şi vrăjmaşul neam moştenitor averilor şi patrii noastre, schimbăndu-ĭ şi numirea, ca să nu să maĭ pomenească nicĭ urma moştenirii şi fiinţeĭ noastre. Neamul grecesc, căt aŭ fost de turburător, răzvrătitor şi vătămător, atăt celor ce din nenorocire aŭ avut vre o politicească închinare saŭ adunare cu dănşiĭ, căt şi chiiar loruş, istoriile pe larg cu desluşire îndestulată ne arată. Intriga grecească aŭ cutezat maĭ întăĭ a ridica într'atătea rndurĭ războiŭ asupra Bisericiĭ luĭ H[risto]s, ce aŭ răscumpărat-o cu scump săngele săŭ, şi asupra propoveduiriĭ Sfinţilor Apostolĭ, cu atătea eresurĭ ce după vremĭ aŭ născocit, înşălănd duhovniceasca turmă, cariĭ Apostolĭ, cu multe primejdiĭ şi trude de ostenelĭ, aŭ adunat-o den bezna întunereculuĭ necunoştinţiĭ. Intriga grecească aŭ dat pricină de s'aŭ dezghinat în cea după urmă şi toată agonisita apostolească, adecă întregimea pravoslavniciĭ Bisericiĭ noastre, căcĭ, de unde era numaĭ una şi un trup, s'aŭ despărţit, de aŭ rămas pănă în veacul de acum doao, numindu-să una a Răsărituluĭ şi alta a Apusuluĭ. Tot acest neam îndărătnic şi trufaş, depărtănd cu totul din inimile lor frica luĭ Dumn[e]zeŭ şi iubirea de fraţĭ, pentru spurcata filaftie *(sic)*, măndrie şi nelegiuita lăcomie, aŭ răzvrătit şi armoniia celor politiceştĭ, şi, ca să nu întămpine ceĭ în putere vre o zăticnire la relele lor cugetărĭ, înpreunănd oblăduirea bisericească cu oblăduirea politicească, făcăndu-să adecă patriiarşĭ Ţarigraduluĭ fii Înpăraţilor, aŭ adus dreptatea şi starea supuşilor în voinţa celor puternicĭ, apoĭ şi ceĭ puternicĭ unul pe altul aŭ răsturnat şi aŭ zdrobit, încăt nu li s'aŭ cunoscut nicĭ urma. Şi la atăta slăbiĉune aŭ adus toată sistima politicească, încăt aŭ şi surpat cu totul înpărăţiia lor şi din depărtare dumn[e]zeiască aŭ căzut grumazul lor cel măndru şi învărtoşat în robiia juguluĭ de her, s'aŭ pierdut şi luminarea învăţăturilor, şi, lipsindu-să de tot părlejul ce le ar fi putut sluji la relele lor nărăvirĭ, le-aŭ rămas robiia ca o povaţă de înfrănare şi de

astămpărare. Cel ce va ceti istoriia, văzănd cele după vremĭ întămplate la Înpărăţiia lor, negreşit că să v[a] cutremura, pentru că şi cerul şi pămăntul aŭ arătat la acele vremĭ multe şi groaznice semne, scărbindu-se de sălbaticile şi necuvioasele lor fapte şi însemnăndu-le maĭ nainte căderea şi zdrobirea ce era să le vie, cu toate că răotatea, înpietrindu-le inima, nu i-aŭ lăsat să să deştepte şi să înţeleagă. În cursul de căteva veacurĭ, dobăndind luminĭ de învăţătură din Evropa, au arătat de multe orĭ în faptă că firescul lor nărav încă nu s'au stins de tot, ci îl hrănesc aţăţat, căte puţin, în inimile lor, adăstănd vreme îndemănată ca să dea văpaie răotăţilor de faţă. Adevărul acestuĭ cuvănt poate să-l adev[e]reze şi alte ţărĭ streine pă unde aŭ ajuns acest neam, că şi acolò n'aŭ petrecut cu astămpărare şi fără intrigă, iar maĭ vărtos în Ţarigrad, la Scaunul Împărăţii Othomaniceştĭ, nu este nimenĭ să nu aibă această deplină ştiinţă că necurmatele lor intrigĭ aŭ făcut nenumărate amestecăturĭ şi turburărĭ pănă la înpărăţiile streine, cu toate că ascuţitul săbii pă mulţĭ dintr'ănşiĭ aŭ măncat, iar de năravul lor nu i-aŭ putut dezbăra.

Patria noastră Valahiia s'aŭ supus la Înpărăţiia Othomanicească la leat —, cu legăturĭ în scris, să răspunză pe tot anul suma de banĭ ce s'aŭ legat, drept semn de supunere tocmită, şi să nu aibă Poarta Othomanicească nicĭ un fel de amestec în pămăntul nostru, cătuş de puţin, ci să să stăpănească ţara de Domnĭ pămăntenĭ, cu toate obiceiurile ce au avut, pă deplin. Dar această tirană înpărăţie şi vrăjmaşă neamului creştinesc, nebăgănd în seamă cinstea legăturilor sale, de multe orĭ s'aŭ pornit ca să ne aducă în jugul robii; însă ţara, fiind în bună stare şi avăndu oareşcare putere de oaste pămănteană, s'au tot apărat din vreme în vreme, cu toate că sălbatica tiranie aŭ călcat hotarul ţăriĭ, ce era jum[ă]tate apa Dunăriĭ, şi aŭ făcut şi treĭ cetăţĭ pă pămăntul nostru: Brăila, Giurgiul şi Turnul, şi, într'armăndu-le cu oaste turcească şi artileriĭ, aşezănd într'ănsele lăcuitorĭ de familiĭ turceştĭ, şi întărind acolò vecnică oblăduire turcească, atăt politicească, căt şi a legiĭ lor, cu geamiĭ, neamul grecesc,

cu care neamul nostru nu avea nicî-un fel de închınare saŭ adunare, izbutind câte puţin la duhurile turceştî, aŭ ağuns în trebî marî politiceştî ale Scaunuluî Sultanuluî turcesc, făcându-să dragomanî aî Porţiî. Toată lumea ştie in câtă slavă şi putere este un dragoman al Porţiî, şi, iscându-să Greciî cu duhurile tiranilor, ca să-ş poată săvârşi ale lor înteresurî, în cele dup[ă] urmă le-aŭ şi săvârşit întocmaî dup[ă] al lor cuget şi dorinţă, şi, cu zavistiile lor dându Porţiî să înţeleagă că neamul nostru nu este credincos, aŭ înduplecat-o de aŭ stricat legătura veche, să nu să maî facă adecă Domnî pământenî, ci să să facă Domnî streinî, din namul grecesc. La leat —, făcându să cel d'intaî Domnu grec în ţara noastră, treî lucrurî îndată aŭ pus în lucrare, ca să strice de tot elefteriia neamuluî românesc şi să-l supue supt jugul robii; adecă: miliţiia pământuluî, ce era cu armele în mână pentru paza şi strejuirea ţăreî, de tot aŭ stricat-o, capechehaelile grecî în Ţarigrad aŭ rânduit în locul celor pământenî, şi slobodul negoţ al ţării de tot l-aŭ tăiat a nu trece peste graniţe, fără numaî prin voinţa Domnilor, pentru al lor folos. Tot în zilile Domnilor grecî ceî d'intâiŭ Turciî din serhaturile Brăiliî, Giurgiuluî şi Turnuluî, întinzindu-să în pământul ţăriî, aŭ coprinsu multe moşiî boiereştî şi mănăstireştî, cu sate întregî de lăcuitorî pământenî, dezghinându-î din trupul ţăriî şi făcându-î raià, supuşi la acele serhaturî, şi cu aceasta s'aŭ izvodit alte doao lucrurî rele şi văt[ă]mătoare obştii Ţăriî-Româneştî: una, că Turciî oricând voesc să preumblă prin ţară, făcându multe răotăţî şi luîrî în silă de orice, şi, alta, că hoţii ce să izvodesc în ţară, la aceste raele turceştî îş găsesc scăparea, întovăroşindu-să încă de multe orî şi cu Turcî în fapte de hoţiî. Şi cu acest chip ce s'aŭ zis maî sus nevinovatul norod al ţăriî aceştiia, pierzându-ş de tot elefteriia, aŭ căzut supt jugul oblăduiriî neamuluî strein grecesc celuî nesăţios şi îndărătnic, şi, ajungând robî la robii Porţiî, nu numaî că am pătimit groaznice şi necontenite jafurî şi stingerî caselor şi averilor noastre, ci încă ne-aŭ îngrădit şi toate canarurile *(sic)* prin care am fi putut alerga cu jăluirî spre aflarea ajutoruluî şi mângăeriî,

prin așăzarea adecă ce au făcut ei de capichehaele greci, atăt la toate serhaturile turcești, căte sănt pe amăndoao mărginile Dunării, căt și în Țarigrad, lăngă Devletul turcesc, și prin rudele lor de acolò, cum și prin ministrii Porții, pe carii în îndestul a cuprins-o din jafurile ce lua din țară, și îi avea uniți la toate voințile lor, și cu însoțire de Greci cu pămăntence, prin puternicile mijlociri ale Domnilor, si cu întemeere de tot felul de averi, acareturi și moșii ce dobăndea în silnicie, cugeta cu vreme să surpe din țara lor pă toți pămănteni, și să rămăie ei desăvărșit stăpăni pămăntului țării, numindu-o Noao Grechie. Care această a lor vrăjmașă cugetare veacul acest de acum aŭ arătat-o în faptă, nu s'aŭ mulțămit numai cu atăt, ci, ca să-ș acopere urmele și să s[ă] arate că ei sánt credincoși ai Porții, de multe ori cu chipurile lor cele răzvrătitoare aŭ adus pe Poarta othomanicească la bănueli și turburări asupra nevinovatului norod al țării, osebit că dobăndiseră însuși ei deplină putere să pedepsească cu rădicarea vieții și averii pă oricine din pămănteni interesurile lor ar fi cerut de trebuință să l învinovățească: unul ca acela ticălos pămăntean judecata nu avea, vina nu să cerceta, ci îndată Domnul făcea arătare pentru dănsul, oricum ar fi voit, Sultanul îi hotără vina lui și da porunca să-l omoare. Poarta Othomanicească, și de înțelegea răotățile ce să urmà de Greci în țara noastră, dar, avăndu-ne ca pe niște gheauri, socotea că este cu voință și de mare trebuință căt de tare să fim înpilați supt jugul tiranii, și ministrii cei de lăngă Sultanul, îndestulăndu-să apururea de bani ce lua de l[a] Domnii greci, toate ale lor le făcea bune și drepte, numai ca să urmeze acest negoț ce făcea cu dănșii, spre sărăciia și stingerea neamului nostru.

Proniia dumn[e]zeiască însă nu s'aŭ depărtat cu totul umbrirea sa de asupra aceștii nevinovate țări, ci, grăind la pravoslavnica și milostiva inimă a prea-puternicii Înpărății Rosești, aŭ adus o la filotimiia slavii sale, de aŭ luat supt a sa puternică protecție aceste doao pravoslavnice și mult pătimașe țări, Moldaviia și Valahiia, încă din zilile prea-marii,

prea-slăviteĭ și prea-fericiteĭ nebiruiteĭ Înpărătesiĭ Ecaterineĭ a 2, ce aŭ fost prea-dornică mumă a tuturor pravoslavnicilor creștinĭ (de l[a] al căriia prea-puternicŭ brațu încă și acum vrăjmașul creștinătățiĭ simte ranile în [spinare]), întărind odihna, privileghiurile și toate obiceiurile lor, cu legătura ce aŭ făcut la Cainargic, în l[t] 1774, cu Poarta Othomanicească. Dar această legătură aŭ tras-o Greciĭ numaĭ spre al lor folos, și prin acelaș al lor negoț ce făcea cu ministriĭ Porțiĭ, maĭ vârtos îndoindu-l din cât aŭ fost, iar noĭ ticăloșiĭ lăcuitorĭ aĭ acestor doao țărĭ maĭ cu asupră am fost prădațĭ și în multe chipurĭ jăfuițĭ, înbogățindu-să cu toțiĭ din nevinovatul sânge al noroduluĭ și îndestulând și pe ceĭ din Țarigrad pentru ale lor interesurĭ. De multe orĭ pravoslavnica Înpărăție Rosească, filotimisindu-să asupra protecții sale și asupra slaviĭ Măririĭ Sale, cu armele în mână și cu vărsare de sânge ale nebiruitelor sale oștirĭ, s'aŭ nevoit de aŭ întărit ale legăturiĭ din Cainargic cu alte legăturĭ în urmă, încă și cu oareșcare adaos, numaĭ ca să întemeeze nebântuirea și liniștita petrecere cu toată dreptatea a noroduluĭ acestor doao țărĭ. Dar duhul cel neastâmpărat și hrăpitor al Grecilor toate aceste ostenelĭ le-aŭ arătat zadarnice, pentru că eĭ și maĭ cu asupra aŭ arătat tiranie asupra noastră, cumpărând Domniile de la Poarta Othomanicească cu marĭ și groaznice sume de banĭ, și pe noĭ de tot ne-aŭ înpilat voințelor lor, și în multe chipurĭ ne-aŭ prădat, până și cinurile și mansupurile toate ce să da maĭ nainte dup[ă] cuviință și după vredniciĭ în slujbe credincoase ale țăriĭ, le vindea toate pe banĭ până la cel maĭ mic.

Anul acesta 1821 am socotit că v[a] fi epohi a lor, adecă vremea cea îndemânatică spre săvârșirea celor ce să vede că din vechime aŭ cugetat neastâmpăratul lor duh: făcură o epohi de tot urâtă, și luĭ Dumn[e]zeŭ și tut[u]ror neamurilor, de aŭ răsunat în toată Evropa. Dar, încă până a nu să întemeia bine în nădejdile lor spre săvârșirea lucrurilor celor marĭ ce aŭ izvodit în gândul lor, să ațâța această epohi din Mihaĭ-Vodă Suțul, Domnul Moldavii, la Fevruarie trecut:

înnălţară simia[1] neamuluĭ lor, zugrăvind într'ănsa închipuirea luĭ finix, ca să arate că cu menire ĉudată aleargă spre învierea neam[u]luĭ lor, şi începură, nu de l[a] Dumn[e]zeŭ, de unde îşĭ facŭ începerile pănă şi limbile cele păgăne, ce din fapte nelegiuite, dup[ă] năravul lor, şi numaĭ în doao lunĭ fără nicĭ-o milostivire goliră toată obştea noroduluĭ acestor doao ţărĭ de toată averea, de dobitoace şi de toată hrana lor, răsipind cu multă jale pe fii patrii în ţărĭ streine, pe vreme de iarnă, cu copiĭ micĭ, cu mare lipsă şi cu toată ticăloşiia, încăt mulţĭ ş'aŭ primejduit şi viiaţa din măinile acestor răprasnicĭ tălharĭ şi din iuţimea vremiĭ in care li s'au întămplat fuga, năpustindu-şĭ casile cu tot ce aŭ avut. Nu s'aŭ sfiit nicĭ de dumn[e]zeeştile lăcaşurĭ, a nu le despuia de sfintele odoară, arginturĭ de l[a] sfintele icoane, scule şi, cu un cuvănt, toată averea; luînd şi sume de banĭ cu mare silniciie, atăt de l[a] ţăranĭ, cu nume de bir, pă căt aŭ putut rupe, căt şi de l[a] toată tagma preoţască şi igumeni mă-n[ă]stirilor, ca să-ĭ cheltuiască în săvărşirea scoposuluĭ lor cel mare, ce era însemnat în simiia lor. Din tot felul de dobitoace şi zah[e]rele aŭ rădicat cu cărdurile, de aŭ văndut peste graniţă. Şi s'aŭ făcut pricină a întra şi oştile turceştĭ în ţară, spre izgonirea lor; care oştirĭ şi acum staŭ pe loc, cu nesuferite supărărĭ cătră ticăloşiĭ lăcuitorĭ. Aceasta este jalnica stare în care aŭ adus ţara noastră cu nepovestită sălbăticie vrăjmaşi şi nemilostiviĭ Grecĭ, aceasta este răsplătirea ce aŭ făcut patrii noastre, care în sumă de atăţea anĭ i-aŭ hrănit şi i-aŭ înbogăţit cu săngele ticăloşilor lăcuitorĭ. Poate că ţările streine nu vor fi luat deplină ştiinţă de patimile noastre ce am cercat în zilile Domnilor de acest neam vrăşmaş şi nesăţios, saŭ, de şi vor fi auzit, nu vor fi crezut; iar acum, în această înfricoşată epohi, credem fără de îndoială că să vor fi îndestulat toată lumea de adevăr, căcĭ ţara noastră să află în vederea tut[u]ror de tot prădată şi golită, de nu-ş va putea veni în stare mulţĭ anĭ.

Dar noĭ, avăndu-ne toată nădejdea la mila mareluĭ Dum-

[1] Σημεία, semnele, steagurile.

n[e]zeŭ, celui ce zd[r]obeşte cursele vrăjmaşilor, şi la fireasca dreptate şi nemărginita milostivire a mareluĭ monarh a Rosii, puterniculuĭ protector al ticăloasiĭ patrii noastre, credem fără de îndoială că nu vom fi trecuţĭ cu vederea şi năpăstuiţĭ într'această mare ticăloşie, ci această epohi a scărbelor celor cumplite şi a deznădăjduiriĭ să v[a] preface în epohi de deplină şi statornică bucurie, rădicându-să din mijloc toate hearăle sălbatice ce în diiastimă de atâţea anĭ ne-aŭ supt sângile, şi acum ne-aŭ adus peirea cea de săvârşit, depărtându-să cu totul de acum înnainte în vecĭ toţĭ Grecii, până şi ceĭ ce să află însoţăţĭ cu pământence, de toată politiceasca slujbă în ţara noastră, până la cea maĭ mică, ca nu cumvaş dup[ă] vremĭ, cu neastâmpărarea duh[u]rilor lor şi cu fireştile lor intrige şi lăcomiĭ, să ne depărteze şi să ne lipsească de păinea noastră.

De aceia, aşternându-ne la pământ genuchile noastre, cu izvor de lacrămĭ ne rugăm milostiviriĭ prea-puterniciĭ Înpărăţiĭ Roseştĭ să-ş aducă aminte de ticăloasa noastră patrie şi de acest nevinovat nărodŭ, pe carele acea prea-norocită, prea-puternică, prea-fericită şi pururea pomenită înpărătească maica creştinilor, sfarămând capul sălbaticuluĭ şi veninatuluĭ balaur, aŭ binevoit de l aŭ pus supt adăpostirea aripilor roseştĭ, şi în urmă dup[ă] vremĭ s'aŭ maĭ vărsat atâta sânge ale nebiruitelor oştirĭ ale Rosii, numaĭ ca să aducă norocirea şi temeinica bună petrecere într'această ţară. Să nu să îndure de noĭ, toată plinirea pământenilor, ce alergăm cu mare nădejde la această tare sprij[i]nire, ci, căutând cu ochiul cel milostiv la suspinurile şi jalnicile glasurĭ ce din adâncul inimiĭ înnalţă toată obştea, să nevoiască a ne asculta şi a ne întări cu statornicie vecnică aceste drepte cererĭ ale noastre, ce cu toţiĭ de obşte am socotit, am chipzuit şi am găsit că sânt folositoare la o dreaptă şi lină oblăduire, prin care să poate aduce norocirea şi buna petrecere în tot pământul nostru, cu mulţămirea şi priimirea a toată obştea :

1. Să să întemeeze de acum înnainte iarăşĭ hotarul cel vechiŭ al ţăriĭ noastre de spre Ţara Turcască, adecă gu-

m[ă]ᶦate apa Dunăriĭ să fie nestrăm[u]tat şi vecnicŭ hotar despărţitor între Ţara-Rum[ă]niască şi între Ţara Turčască, slobozindu-să toate moşiile boereştĭ şi măn[ă]stireştĭ, înpreună şi cu toţĭ creştiniĭ ce să află lăcuind pe acel pămănt, fără osebire. Iar Turciĭ păzitorĭ cetăţilor şi familiile turceştĭ cu ale lor drepte lucrurĭ să treacă peste Dunăre, în Ţara Turcească, rămăind şi acele cetăţĭ, Brăila, Giurğovul şi Turnul, întregĭ şi nevătămate în stăpănirea ţăriĭ noastre,— fiindcă nu cu cheltuiala din hazneaoa Înpărăţii Othomaniceştĭ s'aŭ zidit, ci cu sudorile şi ostenelile Ţăriĭ-Rumăneştĭ cu mare siluire şi s'aŭ zidit şi de multe orĭ s'aŭ pref[ă]cut şi din vreme în vreme s'aŭ dres şi cu tot felul de zah[e]rele s'aŭ umplut din ţară.

2. Cerem pre deplin, în puterea legăturilor trataturilor ce s'aŭ făcut la Cainargic în lᵗ 1774, ca să avem toate acele folosinţe de care ne înpărtăşam în vremea Înpărat[u]luĭ Othomanicesc Sultan Mehmet al patrulea[1], la leat 1641, când în Valahiia domnea Mateĭ-Vodă Basaraba, adecă până a nu intra patriia noastră supt ğugul oblăduiriĭ Grecilor, şi să nu fie îndatorită ţara la multă răspundere, nicĭ măcar la cel maĭ mic şi puţin lucru, cu nicĭ-un fel de pricină, fără numaĭ la ceia ce [să] coprinde în legăturile cele vechĭ ale ţăriĭ.

3. Negoţul să ne fie slobod, adecă din tot venitul ce agonisim din pămăntul nostru, şi din dobitoacele noastre, şi din alte mijloace de lucrurĭ ce ne-am putea îndemăna, să nu fim popriţĭ de nimenĭ a scoate peste graniţe, în orĭce parte vom putea găsi folosul alişverişuluĭ nostru, — ca cu acest mijloc să s[ă] poată aj[u]tora patriia noastră şi a veni în stare bună, dup[ă] cum să urmează la toate ţările, de chivernisesc şi să folosesc prin mijlocirea slobodului negoţu.

4. Să putem deschide fabrice de orĭce fel de meşteşug si să le neguţătorim cu cele ce vor eşi din lucrarea lor.

5. Să deschidem căte metela *(sic*=metale) va da pămăntul nostru, să le lucrăm şi să să folosească ţara prin negoţul lor slobod.

6. Dregătoriile cele după cuviinţă ale oblăduiriĭ ţăriĭ şi stă-

[1] Confusie cu Mohammed al II-lea.

rile de orîce treaptă să s[ă] dea pămăntenilor, iar Grecii ceî sălăşluitorî în ţară prin cuvăntul că să află cu pămăntence, să nu aibă înpărtăşire de privileghiurile ce să cuvin pămăntenilor, şi cu un cuvănt să n[u] fie priimiţî în vecî la nicî-un fel de dregătorie politicească, măcar căt de mică, nicî să aibă privileghiurile ce să cuvin celor ce au dregătoriî şi cinurî.

7 Cinurile să le dobăndească fieşcare pămăntean dup[ă] credincoase slujbe şi vredniciî cu care să vor arăta, cărora să li să canonisească şi privileghiul scut[elni]cilor ce dintru început l aŭ avut. Iar boerii grecî dup[ă] tot cuvăntul drept să n[u] fie înpărtăşiţî nicî din acest privileghiŭ al scut[elni]-cilor, căcî nu, în har saŭ fără de cuvănt aŭ dobăndit pămănteniî din vechime privileghiul de scut[elni]cî, ci căcî era desăvărşit stăpănitorî de ocinî de moşie, cu toţî lăcuitorii dup[ă] dănsele, şi, slobozindu-î din acea robie, ca să fie dajnicî aî Vistierii ţăriî, ca un chip de răsplătire aceştiî pagube şi pentru iubirea de oamenî căcî i-aŭ slobozit, li s'aŭ dat acest privileghiŭ să aibă scut[elni]cî.

8. Posluş[ni]cî din vechime aŭ avut pămănteni pe l[a] moşiî, ca nişte lucrătorî de cele trebuincoase caselor boiereştî, din pricină că întămpină trebuinţele lăcuitorilor cu cele ce le sănt de hrană, adecă locurî de semăn[ă]turî, livezî de fănu, izlazurî p[en]tru păşunat vitele, lemne de foc şi făcutul nameştiilor lor, şi altele trebuincoase, şi, acest privileghiŭ fiind al pămăntenilor, streiniî nu aŭ a să înpărtăşi de dănsul cătuşî de puţin.

9. Toată tagma boierească, adecă căţî sănt cinstiţî cu cinurî, şi căţî să vor maî cinsti dup[ă] vremî, dup[ă] credincoase şi vrednicile lor slujbe, păn la cel maî mic cinu, să fie scutiţî de vamă, dijmărit, oierit, pogonărit, tutunărit şi, orîce alt rusumat, drept bucatele lor; să n[u] să supere, dup[ă] cum aŭ fost din vechime, asemenea să fie scutite şi văd[u]-vile i copii răposaţilor ce aŭ slujit şi s'aŭ cinstit cu cinurî, avănd şi jum[ă]tate scut[elni]cî din suma ce aŭ avut mortul, dup[ă] cinul săŭ, dup[ă] vechiul obiceiŭ

10. Slujba vinărič[u]lui să lipsească cu totul, fiindcă l[a]

această slujbă multe chipurĭ de nedreptățĭ s'aŭ urmat, iar maĭ vărtos cu măsurătorile cele strămbe și cu alte multe nesuferite supărărĭ ce făcea tacsildari și slujbașiĭ vinăricerĭ, cum și dregătoriĭ județelor, trecănd cu vederea jafurile, și cu nicĭ un fel de chipŭ n'aŭ stătut putință să s[ă] facă îndreptare și să să păzească dreptatea. De aceia de trebuință este să s[ă] șteargă de tot această slujbă dintre rusumaturile țăriĭ, și în locul vinăriculuĭ să s[ă] așaze pogonărit, adecă măsurăndu-să toate viile țăriĭ în pogoane; însă ale celor ce nu aŭ privileghiŭ de scuteală, să să canonisească un prețu hotărăt, căte căt aŭ să plătească stăpănii viilor de fieșcare pogon cu rodŭ într'ănsul.

11. Ponturile vămiĭ, și maĭ vărtos tarifa, să s[ă] îndrepteze pă căt să v[a] putea maĭ cu deslușire și cu dreptate, spre folosul țăriĭ, fiind multe din ponturĭ întunecoase, din care să dă pricinĭ de asuprirĭ, năpăstuirĭ și de necurmate jud[e]cățĭ, să zăticnește și folosul negoțuluĭ și al țării. De aceia să s[ă] puie toată silința ca să s[ă] alcătuiască ponturĭ deslușite și cu dreptate, de vreme ce acest rusomat este din cele maĭ întăĭ ale țăriĭ, și, dup[ă] cum este știut că toate țările cu vămile să folosesc, însă oamenĭ streinĭ să n[u] să orănduiască nicĭ de cum, ci numaĭ pămănteni, încă și pămănteni să fie popriți a nu să întovărăși cu oamenĭ streinĭ la această slujbă.

12. Rusumaturile țării, adecă vămile, ocnile, dijmăritul, oieritul, pogonăritul și orîce alt rusumat strigăndu-să la cochiĭ vechĭ, spre vănzare, să s[ă] dea la boieriĭ pămăntenĭ, și aceia, făcănd al doilea vănzare, dup[ă] obiceiŭ, să fie datorĭ a le da iarășĭ la pămăntenĭ, iar la streinĭ nici de cum, nicĭ odinioară, cu nicĭ-un fel de pricinuire să nu să dea.

13. Vinurile și rachiurile din Țara Turcească să fie poprite a nu întra nicĭ de cum în Țara-Rumănească, ca să s[ă] treacă vinul și rachiul țăriĭ, pentru că Domniĭ grecĭ și această pagubă făcea țăriĭ, dăndu voie vinuluĭ și rachiuluĭ streinu de întra în țara noastră și scădea prețul celuĭ de pămănt, saŭ răm[ă]nea nevăndut; nicĭ să fie slobod vinul și rachiul streinu să treacă păn Țara-Romănească, cu cuvănt că-l duce în altă

țară, fiindcă de multe orĭ, cu această pricinuire că-l duc aiurea, l aŭ văndut aicĭ în țară.

14 Sarea ce ese din ocnele țăriĭ și să vinde în Țara Turcească, de vreme ce să păgubește Vistieriia de căștigul ce avea din rusumatul vinăricului, care rusumat s'aŭ hotarăt să lipsească cu totul, să s[ă] hotărască a să vinde peste Dunăre ocaoa de sare po parale șaisprezece, care prețu socotim a fi drept, de vreme ce în vecinătate vedem că să vinde sarea pămănt[u]luĭ de acolò cu îndoit prețu, și chiar la aĭ lor lăcuitorĭ și supușĭ; de aceia cu cuviință este ca și patria noastră să s[ă] folosească cu oareșce din matehul săŭ; care sare scoborăndu-să la schelele Dunării pe pămăntul țăriĭ, să vie mușteriĭ să cumpere cu banĭ pe șin.

15. Merticile de sare, fiind și acestea un privileghiu vechiŭ de ale țăriĭ, să s[ă] urmeze și de acum înnainte a să da la toțĭ ceĭ ce s'aŭ cinstit și să vor cinsti cu cinurĭ, păn la cel maĭ mic, și la văduvile lor, dup[ă] starea cinurilor, dăndu-li-să obicinuitele răvașe, cu treĭ lunĭ maĭ nainte de încheerea anuluĭ ocnelor, ca să aibă vreme fieșcare să-ș ià sarea de l[a] gura Ocniĭ, și ceĭ ce, aŭ acest mertic, de nu le va fi de trebuință sarea, să fie slobozĭ a o vinde orĭunde vor voi și vor putea.

16. Ludele țăriĭ să să strice, fiind și aceasta o pricină de nenum[ă]rate jafurĭ și măncătoriĭ, căcĭ mulțĭ din lăcuitorĭ sa apăra, și mulțĭ să năpăstuia, căzănd toată greotatea pă ceĭ slabĭ și neputincoșĭ, și maĭ vărtos pă satele care nu avea norocire să fie supt apărarea celor marĭ, și celor în putere, și, cu toate așăzămănturile ce dup[ă] vremĭ s'aŭ făcut ca să întocmească o bună cumpănire, n'aŭ stătut putință să cerce lăcuitoriĭ ceĭ împovărațĭ ușurință, ci, acele așăzămănturĭ născăndu-să din casa [= causa] lăcomii a Domnilor, să făcea o pricină de căștig și celor orănduițĭ, între care era maĭ mulțĭ Grecĭ; n'aŭ fost îndreptărĭ, ci la uniĭ apărărĭ pentru al lor în parte folos saŭ hatărurĭ, si la alțiĭ inpovărărĭ. De aceia dar, stricăndu-să ludele, să s[ă] hotărască de acum înnainte ce are să plătească la Visteriia țăriĭ fieșcare lăcuitor, în treĭ stărĭ de oamenĭ.

17. Să să facă o întocmire de pravilă pentru veniturile moşiilor, în care să s[ă] adune toate obiceiurile pămăntuluĭ, şi, cu toate că aŭ fost legiuit ca lăcuitorii să facă clacă la stăpănul moşii căte doaosprezece zile pe anu fieşcare, dar, din pricina lăcomii cererilor Domnilor, neputănd ticăloşiĭ lăcuitorĭ a birui răspunderile, stăpăniĭ moşiilor rămănea tot în urmă, încăt nicĭ de această clacă nu să folosea pă deplin. Iar acum, fiindcă ludele lipsesc, ce era toată pricina înpovărăriĭ şi sărăciilor, şi eĭ dobăndesc de obşte multă uşurinţă la răspunderea dăjdiilor, cu cuviinţă este să dobăndească stăpăniĭ moşiilor acest drept al pămăntuluĭ întocmaĭ dup[ă] cum să urmà în zilile vechi, adeca căte doaozecĭ şi patru de zile pe anu, de fieşcare lăcuitor al moşii, — ce vine căte doao zile pe lună.

18. Pentru verice alte politiceştĭ lucrurĭ folositoare patrii, atăt la ale buniĭ oblăduirĭ cu răpaosul şi odihna lăcuitorilor, căt şi la sporirea norociriĭ şi înbunătăţăriĭ pămănt[u]luĭ, vor fi de trebuinţă a să pune în lucrare, cum şi pentru înfrăfrănarea răotăţilor, noĭ pămănteni să avem deplină putere a le chibzui cu sfat de obşte şi a le legui, ca să s[ă] urmeze.

19. Pentru streiniĭ căţĭ să află acum cu sălăşluirea în pămăntul Ţariĭ-Romăneştĭ, şi cătĭ vor maĭ veni spre sălăşluire, oriĭ case ale lor făcăndu, saŭ cu chirie şăzăndu, pentru toţi aceştiia sa să hotărască ca, căţĭ dintr'ănşiĭ vor fi neguţători, aceia să s[ă] lege la Companiia neguţatoriască a pămăntenilor, păzăndu întru toate obiceiurile şi canoanile neguţătoreştĭ, după cum sănt întocmite şi legiuite aci în pămăntul ţăriĭ, supuindu-să întru toate la stăpănirea pămănt[u]luĭ întocmaĭ ca şi pămanteniĭ, fără osebire. Căţĭ vor fi cu meşteşug, să s[ă] aşaze la esnaful aceluĭ meşteşug ce-l ştie, cu toată ascultarea şi supunerea, iarăşĭ că *(sic)* şi pămănteni, întocmaĭ supt canoanile ţăriĭ; căţĭ nu vor fi neguţătorĭ, nicĭ nu vor şti vre un meşteşug, ci să vor hrăni cu măinile, aceia să s[ă] aşaze în dajdie de răndul cu pămănteniĭ birnicĭ, iar într'alt chip străiniĭ să nu fie priimiţĭ, ci să s[ă] scoaţă afară din ţară, a să duce înnapoĭ la ţările lor, de unde să vor fi trăgăndu.

20 Părinţiĭ arhiereĭ aĭ eparhiilor ţăriĭ, adecă părintele Mitropolitul şi părinţiĭ episcopĭ, să-ş aibă venitul epitrahiruluĭ slobod, să facă ce vor voi cu dănsul, şi cheltuiala mesiĭ cea dup[ă] cuviinţă să li să dea din veniturile Casiĭ Mitropolii saŭ episcopiilor, să-şĭ aibă si orănduita leafă pentru căci sănt şăzătorĭ la Divanu în theoria pricinilor politiceştĭ şi la alte sfaturĭ şi îndreptărĭ pentru folosul obştiĭ. Protopopiile judeţelor să să dea fără rusfet, la oamenĭ cuvioşĭ, vrednicĭ şi învăţaţĭ la ale Bisericiĭ, iar celelalte veniturĭ toate, atăt din cele canonisite dăjdiĭ ale preoţilor, căt şi din cele ce să adună dup[ă] moşiile şi acareturile Mitropolii saŭ episcopiilor, străngăndu-să păn la un ban, şi scoţăndu-să maĭ întăĭ trebuinčoasele cheltuelĭ ale tacămuluĭ bisericiĭ şi altor trebuinčoşĭ oamenĭ ce vor fi în slujba Casiĭ Mitropolii şi episcopiilor, prisosul să s[ă] ià la Visteriia ţăriĭ, ca dintr'acele să s[ă] cheltuiască iarăşĭ la acareturile Mitropolii şi episcopiilor, căndu cu vreme să vor strica din vechime saŭ din vre o neapărată întămplare, şi ce va maĭ prisosi să s[ă] cheltuiască la alte folosurĭ obştestĭ.

[De aicĭ şters:]

21. Toţĭ igumeni măn[ă]stirilor, şi celor pămănteneştĭ, şi celor streine, să fie cu simbriie orănduită pe anu, cariĭ să fie îngrijitorĭ numaĭ pentru slujbele bisericiĭ; aşăjderea să [să] orănduiască simbriĭ şi la doĭ preoţĭ, un diiacon, doĭ căntăreţĭ şi un paraclisier de fieşcare măn[ă]stire; măncarea tuturor acestora să le fie orănduită din venitul Casiĭ măn[ă]stiriĭ, iar peste celelalte veniturĭ toate să orănduiască oblăduirea pămănt[u]luĭ iconomĭ mirenĭ, oamenĭ cinstiţĭ, credinčoşĭ, cu frica luĭ D[u]mn[e]zeu, orănduindu-li să şi lor simbriĭ; aceştĭ iconomĭ, strangăndu toate veniturile măn[ă]stirilor, să le răspunză la Visteriia ţăriĭ, din care scoţăndu-să maĭ întăĭ emvatichiul cel orănduit să-l răspunză la măn[ă]stirile unde sănt închinate fiescare măn[ă]stire, şi prisosul să s[ă] urmeze întocmaĭ dup[ă] cum s'aŭ zis maĭ sus pentru eparhiĭ.

22. Jăluirea ţăriĭ să fie de acuma înnainte slobodă, ca să ne putem arăta păsurile şi nevoile noastre ce ni să vor în-

tămpla, şi s[ă] dobăndim măngăire de îndreptare, iar nu dup[ă] cum s'au urmat păn acum, de ne sfărăma unghile cele sălbatice ale lăcomii cu uşile închise, şi nu era putinţă să s[ă] auză tănguirea glasuluĭ nostru afară la nicĭ-o parte de loc.

23. Fiindcă Domniĭ de acum înnainte lipsesc, şi ţara aŭ scăpat de a fi supusă supt tiraniia voinţeĭ unuĭ om strein şi lacom, ce avea canon şi pravilă numaĭ slobodă voinţa sa, cerem cu genuche plecate la pămănt de l[a] iubirea de dreptate a prea-puterniculuĭ monarh al Rosii să să întărească şi cea maĭ jos arătată întocmire a ocărmuiriĭ ţăriĭ, atăt asupra Divan[u]luĭ ce închipueşte Domnia şi cu desăvărşit stăpănire amăndurora Valahilor, şi ceĭ Marĭ şi ceĭ Micĭ, căt şi asupra Visterii, ce este Casa obştiĭ, unde să adună toate veniturile ţăriĭ: această reformă a otcărmuiriĭ chibzuindu-o noĭ a fi cea maĭ folositoare la toată obştea patrieĭ noastre, cu priimirea tuturor o aratăm întocmită într'acestaş chip.»

II.

Cererile acestea ale Muntenilor aŭ asămănare numaĭ în unele privinţĭ cu cererile pe care le alcătuiră boieriĭ moldovenĭ adăpostiţĭ în Bucovina în aceleaşĭ timpurĭ de revoluţie. Şi din partea aceasta era dorinţa de a se înlătura Domnia în folosul boierimiĭ, care ar fi întemeiat un fel de republică oligarhică, de cea maĭ proastă specie. Şi Moldovenii puneaŭ toate păcatele trecutuluĭ supt numele Grecilor, a căror stăpînire era zugrăvită pe larg, în colorile cele maĭ urîte insistindu-se asupra aceloraşĭ răutăţĭ de căpătenie: înnăbuşirea plîngerilor ţeriĭ, aşezarea Grecilor în dregătoriile puţin strălucitoare, dar bănoase, deschiderea hotarelor pentru unele produse străine de contrabandă. În ceia ce priveşte cererile şi în acestălalt act se întîlneşte dorinţa comerţuluĭ liber: dar încolo e vorba de alte lucrurĭ: oastea de ţară, o schimbare a dărilor, numirea de capu-chehaiele romăneştĭ.

Acest memoriu, în sfîrşit, nu era îndreptat către Ruşĭ, ci către Puterea suzerană.

El a fost tipărit întâiŭ, de Barbu Cepescu, în «Foaia pentru minte, inimă şi literatură din 1840 (n-le 40-1)» şi de aicĭ s'a reprodus în *Uricarıul*, VI, pp. 123-34 (cf. Kogălniceanu, *Letopisițe*, III, pp. 465 7 şi Hurmuzaki, X, p. LXX, nota 1). Se pare că această formă e însă numaĭ o traducere a actuluĭ turcesc. Ea e prea neajutată şi plină de obscurităţĭ. De la aceiaşĭ persoană din Ardeal am căpătat însă o altă formă, mult maĭ romănească, maĭ mlădioasă şi limpede, nu e însă alt eeva decît altă formă a traduceriĭ din turceşte.

O dăm aici pentru însemnatele deosebiri ce înfăţişează:

«La prea-strălucitul prag al prea-putemiciĭ şi hrănitoariĭ noastre Înpărăţiĭ, unde să află încuibat razemul măntuiriĭ şi scăparea tut[u]ror celor ce sănt în nevoĭ şi scărbe, năzuesc acum ceĭ cuprinşĭ de amărăčune şi în durerĭ rătăciţ şi deznădăjduiţĭ, iar cătră prea-puternica Înpărăţie credinčoşĭ şi supuşĭ raele lăcuitori memlechetuluĭ Moldavii, Mitropolitul i episcopiĭ, arhimandriţiĭ şi igumeni mănăstirilor, boieriĭ de treapta d'intăĭ, a doao şi a treia, boierinaşiĭ şi toate celelalte stărĭ ale mazălilor, ruptaşilor, neguţătorilor şi toată obştea neamuluĭ Moldavii, parte bisericească şi politicească, şi cu izvor de lacrămĭ din inimile noastre plecăndu-ne genuchile credinţiĭ şi grumazul supuneriĭ şi al răvniĭ sufleteştiĭ noastre jărtfirĭ, cu cele maĭ jalnice strigărĭ înnălţănd cătră Dumn[e]zeŭ măinĭ rugătoare pentru neasemănata slavă şi împuternicire (*şters:* tărie) a prea-puterniculuĭ şi iubitoruluĭ de oamenĭ Înpăratuluĭ nostru şi a prea-înnaltuluĭ Devlet (a căruia putere fie în vecĭ nebiruită spre a supune pe tot vrăjmaşul şi pizmaşul): îndrăznim noĭ ticăloşiĭ să ne apropiem cu acest prea-plecat al nostru magzar, arătănd că acest pămănt al ţăriĭ noastre Moldaviia, fiind încredinţat de l[a] prea-înnaltul Dumn[e]zeŭ ca un amanet sfănt la prea-puternica şi večnica Înpărăţie, încă din vremea strămoşuluĭ Sultan Suleiman celuĭ d'intăĭ; de atuncĭ s'aŭ învrednicit prin aşăzărĭ şi canoane, să să miluiască cu a să numi şi a să zice chiler al prea-puterniciĭ Înpărăţii şi *mefruzul-calem*. Însă nicĭ odinioară această credinčoasă şi supusă raià nu s'aŭ arătat cu cătuş de puţină abatere spre învinovăţire de hainlăc saŭ măcar cu

oareşcare aplecare cât de mică spre cugetare de apostasiie, ci, înpotrivă, din începutul supunerii în cursul de veacurĭ întregĭ, maĭ luminat decât soarele Moldaviia aŭ păzit cu toată întregimea neclintirea eĭ de ţeful credinţiĭ către prea-puternicul Devlet, cu maĭ multe sfinte măsurĭ decât toate celelalte neamurĭ câte aŭ avut norocire a să afla în toată lăţimea de doao pământurĭ şi doao Mărĭ ce sânt supuse la înpărăteasca putere a prea înnaltuluĭ Devlet. Dovada luminoasă şi fără înpotrivire la aceasta este că ticăloasele raèle lăcuitoriĭ acestuĭ pământ aŭ în mâinile lor numaĭ plugurile de fier pentru lucrarea pământului spre înplinirea poruncilor şi voinţilor Devletuluĭ, mulţămitorĭ cu toţiĭ pentru nedăşărtatul izvor al milelor şi al harurilor ce am dobândit şi în scris de la hrănitoarea noastră Înpărăţiie, avându-le acelea ca nişte comorĭ de mult preţu. Dar cumplitele supărărĭ ale Domnilor grecĭ din Ţarigrad cariĭ de l[a] o vreme încoace aŭ început a să orândui în locul pravilnicilor Domnĭ pământenĭ moldovenĭ, ce era aşăzaţĭ, asupra vechiurilor obiceiurĭ ale pământuluĭ, ce din vechime era făcută hărăzire sfântă în ţara noastră, aceştĭ Domnĭ streinĭ, ce aŭ încăput în locul celor pământeni, pentru păcatele noastre, însuşĭ eĭ aŭ pricinuit şi această mare rană a apostasiĭ ce s'aŭ iuvit; din care aŭ cursu cea de săvârşit stingere a memlechetuluĭ, cea negrăită durere şi tânguirea cea vecnică, care tânguire nu este cu putinţă a să şterge nicĭ odinioară din sufletele credincoaselor raele ce să află acum în golătate şi dăznădăjduire. Acest pământ al Moldavii, acest cheler al prea-puterniciĭ Înpăraţiĭ, aceste nevinovate şi supuse raèle aŭ rămas acum ca un trup fără suflet, omorât din pricina acestor făcătorĭ de rele şi prăpăditorĭ apostaţĭ, cariĭ trăgând asupra loru şĭ şi năvala nebiruitel[o]r oştirĭ ale prea-puterniciĭ Înpărăţiĭ spre zdrobirea lor, aŭ ajunsu Moldaviia să fie războinică privelnişte *(sic)* a izgonirii Grecilor, şi iată acum în vedere este pământul [pustiit; *şters]* maĭ pustiit, oraşe golite şi arse, bisericile pentru închinăciunea noastră prădate şi dărămate, dobitoacile hrăpite şi de tot înpuţinate, zaherelile hrăpite şi noĭ ticăloşiĭ pământenĭ golıţĭ, şi moşiile noastre în stare vrednică de jale, fiind

lipsite de venitul lor. Acestea sănt sfârşiturile oblăduirii Fanarioţilor în Moldaviia, şi iarăşi mulţămită aducem prea-înnălţatului Dumn[e]zeŭ că nu ne-am amăgit a ne îndupleca în cugetarea apostasii, ce este prăpastiia pierzării sufletelor noastre ce ne-aŭ rămas, pentru că în multe chipuri s'aŭ silit să ne tragă şi pe noi la această de Dumn[e]zeŭ urătă cugetare, ca să ne piarză şi pe noi, lipsindu ne de nepreţuita comoară a credinţii şi a supunerii noastre către dătătoarea de viiaţă putere a prea înnălţatului Devlet; cu izvor de lacrămi aducem mulţămită către negrăita îndelung[ă] răbdare a iubitorului de oameni Înpăratului nostru, căci, cu scumpătate cercetănd şi prin de lung[ă] răbdare descoperind, aŭ aflat strălucind neprihănita credinţă a supuşilor *(sic)* sale raèle şi ne-aŭ hărăzit noao mărturiia sfintei nevinovăţiri prin sfănt vrednic de închinăcune ferman ce s'aŭ dat pentru acesta. Să nu să îndure de noi prea milostiva putere a prea-înnaltului Devlet cu a ne da ascultare acum, asupra celor mai simţitoare patimi ale ţării noastre, pricinuite din partea Voevozilor fanarioţi şi celor dinpreună cu dănşii Greci, pre carii noi ticăloşii îi cunoşteam de Domni stăpănitori, pentru că avea semnile măririi şi stăpănirii deplin a puternicului Devlet, socotindu-i în locul celor pravilnici pămănteni şi părinţi ai patrii.

Dar cei mai mulţi dintr'ănşii, ca nişte lipitori sorbitoare de săngele celor ca nişte oi spre jă[r]tfire neglăsuitoare raèle, din vreme în vreme aŭ pus în lucrare cea nepovestită despuiere şi sărăcie a norodului, trăgând în partea lor toate milile prea-puternicii Înpărăţii şi privileghiurile locului, făcăndu-le numai spre al lor în parte folos, al rudelor lor şi al Ţărigrădenilor, neamului lor, zdrobindu rărunchii săracilor. Pentru că, cu căt aceia să înpuţina, cu atăta ei sporea numărul Grecilor celor înpreună cu dănsii şi adăogea cheltuelile or, născocind chipuri noao spre despuierea noastră, ca să să îndestuleze ei. Pămăntenii nu avea locuri de slujbe, nici boerii de starea d'intăi, nici cei de al doilea, încă nici cei mai mici nu-ş găsea măngăerea, nici sirmani şi văduvele aj[u]tor, pentru că, şi cele mai cu folos din drăgătorile cele mari, şi cele mai

multe din isprăvniciĭ şi alte slujbe ale ţăriĭ, Ţarigrădeniĭ toate le coprindea, spre amărâtă prăpădeniie a pământenilor, iar Voevodul fanariotul hrăpiia fără dreptate, şi din veniturile lefilor, şi din milele cele orânduite pentru lăcuitoriĭ ceĭ săracĭ, treı părţĭ din banĭ pentru Greciĭ ce avea înpreună cu sine, pentru fiĭ, fete şi gineriĭ luĭ şi pentru celilante familiĭ ale Fanarioţilor din Ţarigrad. Aceştĭ Voevozĭ lua veniturile rusumaturilor, adecă a disetini, goştinii şi vădrărituluĭ, dinpreună cu ale vămilor şi ocnelor, cu cuvânt că acestea sânt pentru zephargiŭ al Domnuluĭ, dup[ă] urmarea celor din vechime pământenĭ Domnĭ, cariĭ aceia lua numaĭ veniturile vămilor şi ocnelor, şi dintr'acelea aceĭ pământenĭ Domnĭ înpărţea milĭ şi aj[u]torurĭ către ceĭ săracĭ pământenĭ. Iar Fanarioţiĭ, adăogându plata rusumaturilor, să folosea numaĭ eĭ şi Greciĭ neamuluĭ lor, şi, neîndestulându să *[începuse:* nemulţămindu-să] nicĭ cu acestea, lua şi din bani Visterii, din dajdiia haraĉuluĭ, cu cuvânt de cheltuelĭ nenumărate. Şi în scurt toate era pentru eĭ şi nimic pentru pământenĭ; să neguţătorea şi cu zaharelile ce să cumpăra pentru miriia înpărătească, plătind săracilor lăcuitorĭ plugarĭ uniorĭ cu mult maĭ puţin decât preţul ce lua eĭ de l[a] prea-înălţatul Devlet, şi alte orĭ nedându-le nicĭ-un ban, încât, păgubindu-să ticăloşiĭ plugarĭ, aŭ ajunsu să-ş părăsască lucrarea pământuluĭ, de a nu face maĭ multă zaherea decât trebuinţa capanuluĭ. Adecă păinea cea obştească a păpuşoiuluĭ lăcuitorilor, care ticăloşiĭ pământenĭ prin multe trude şi ostenelĭ o lucra şi o semăna, Domniĭ o neguţătorea, şi numaĭ cu plată da voe de eşa din ţară peste hotar, pentru alişverişul de obşte. Iar într'alt chip era peste putinţă să îndrăznească pământeanul să să înpărtăşască de rodul ostenelilor luĭ, fără dare.

Dregătoriile pământuluĭ să vindea cu ruşfeturĭ şi le cumpăra ceĭ de neam prost şi nevrednicĭ, făcând multe supărărĭ şi zulumurĭ săracilor raèle, ca să poată scoate câţĭ banĭ aŭ dat la ruşfeturĭ şi să s[ă] folosească şi eĭ maĭ cu asupra. Pă sluj[i]toriĭ ceĭ orânduiţĭ, adică pe siimenĭ şi ceilalţĭ paznicĭ aĭ ţăriĭ, şi pe aceia îĭ avea Greciĭ ceĭ pe lângă Voevoda ca un venit al lor, şi îĭ vindea, rămâind ţara fără nicĭ-un paznic, încât

cu acest mijloc aŭ putut să-ş înlesnească în faptă cugetarea apostasii.

Aceştĭ Grecĭ de l[a] Fanar, înbogăţindu-să din sudorile şi ostenelile pămăntenilor, pe cariĭ cu sălbătăcie îĭ avea ca nişte raèle ale lor, apoĭ cu bani săngeluĭ înpărăteştiĭ raèle cumpăra moşiile pămăntenilor şi familiile credincoşilor Devletuluĭ, Moldovenĭ, rămănea stinse şi prăpădite dup[ă] faţa pămănt[u]luĭ, căutănd să să strămute pe alt pămănt streinu, ca să-ş petreacă răm[ă]şiţa vieţiĭ lor. Pentru căcĭ nicĭ milostivire nu răm[ă]sese pentru eĭ, nicĭ loc de slujbă, nicĭ aj[u]tor de lefĭ, nicĭ dreptate la pricinile lor de ğudecăţĭ, fiind *[şters:* pentru] că sfănta dreptate a sfintelor ğudecăţĭ să vindea, spre a lor înbogăţire, încăt şi unele moşiĭ, cu numire că sănt moşiĭ domneştĭ, uni din Domnĭ le lua în silă şi le vindea. Sfintele înpărăteştĭ fermanurĭ ale prea-înnaltuluĭ Devlet, ce să da pentru pricinĭ de ale ţăriĭ, şi cariĭ era îndatoraţĭ Domniĭ, dup[ă] coprinderea vredniculuĭ de închinăcune înpodobituluĭ sfănt hat ce s'aŭ dat la leat othomanicesc 1217, ca să le cetească întru auzul tut[u]ror şi să stea păzite la caidurile ţăriĭ, şi acest fel de fermanurĭ le făcea nevăzute şi neştiute pămăntenilor.

Căuta cu sălbătăcie asupra unora din boeriĭ ceĭ d'intăĭ, cariĭ numaĭ prin cuvănt osăndea nedreptăţile ce să făcea la judecăţĭ, saŭ asuprelile dăjdiilor, şi întru toate era silit sfatul boerilor să iscălească fără voe anaforalile, că adecă găsesc cu cale nelegiuitele însărcinărĭ *[şters:* îndemnăndu Domniĭ], silind Domniĭ înduplecarea lor prin *[şters:* a trage în partea lor pe ceĭ ; *şters şi sus;* mijlocu celor] mijlocu trageriĭ celor nevrednicĭ înnaintea lor, spre cari îĭ cinsteà cu stările dregătoriilor ce prin aşăzămănturile ţăriĭ era păzit numaĭ pentru ceĭ de bun neam şi pentru ceĭ ce în slujbe ale ţăriĭ să arăta cu vrednicie. Popriţĭ şi osădiţĭ era aceia cariĭ cugeta să să îndrăznească a alerga la limanul prea-înnaltuluĭ Devlet prin prea-plecat arz-mahzal; mare ticăloşie era pentru aceia cariĭ ar fi îndrăznit să facă o nevinovată întrebare pentru ce să *[şters:* fac lu...] urmează lucrurĭ înpotrivitoare la hotărările prea-înnaltelor hatişerifurĭ, pentru că unii ca aceia să gonea pănă la moarte. Şi căte altele maĭ sănt care le trecem cu tăcerea,

pentru îndrăzneața *[șters:* înmulțire de vorbă] prelungire a cuvântuluĭ, și care le-am maĭ arătat prin plecatul nostru magzar, atuncĭ când aŭ pribegit cel din urmă tiran, Mihail Suțul. Dăjdiĭ întregĭ pentru fân și orzu al grajdiuluĭ Voevodi, dăjdiĭ pentru menzil-hanele, peste cea adevărată trebuință a menzilhanelelor, dăjdiĭ pentru rachiu ce făcea lăcuitoriĭ din însușĭ al lor păpușoiŭ ce sămăna, și slobodă intrare rachiuluĭ strein în țară, spre a noastră pagubă și al lor folos. Zid tare era spre a putea trece ca să alergăm noĭ pământeni la mila preaînnalților noștriĭ stăpânitorĭ, fiind și Domniĭ grecĭ, și ispravniciĭ grecĭ, și zabețiĭ grecĭ, și capichehaelile în Țarigrad tot Grecĭ, toțĭ într'o cugetare că oblăduescŭ pe vrăjmașĭ, iar nu pe credincoasele raèle ale prea-înnaltuluĭ Devlet. Pentru aceia cu izvor de lacrămĭ și cu frică fiind coprinșĭ, cu mare jale ne rugăm bunătățiĭ ceĭ asemănate luĭ Dumn[e]zeŭ și iubiriĭ de oamenĭ a prea-puterniculuĭ nostru Înpărat, să nu ne osândim ticăloșiĭ pentru îndrăznire, ci să să milostivească și să ne miluiască cu prea-înnoirea viețiĭ noastre ceĭ vrednice de jale, hărăzindu-ne cu milostivire această de maĭ ĝos prea-plecată rugăĉune.

Adecă: să fim slobozĭ de acum înnainte în vecĭ de Domniia și oblăduirea grecească și să să milostivească prea-puternicul nostru Înpărat, prin hotărăre de sfânt și înpodobit al săŭ hatișerif, dup[ă] cea din vechime sfântă așăzare, ca să-ș aibă țara noastră oblăduire de pământenĭ, păzându numirea de Domniie și privileghiurile cele vechĭ ce sânt hărăzite țăriĭ până acum, și, prin trimitere de capuchehaele pământenĭ în Țarigrad, să trimitem legiuitele cițighen-idighen și recheabighen la prea-strălucitul prag al prea-puterniciĭ Înpărațiĭ, înplinind cu *[șters:* neapă...] datornica râvnă a supuneriĭ și a credințiĭ sfintele slujbe, după puterea și starea țăriĭ, următoarea mi(li)lelor, harurilor și privileghiurilor ce ni s'aŭ dat de l[a] nedășărtatul izvor și sânt coprinse în înpărăteștile hatișerifurĭ ce sânt date la leaturile othomaniceștĭ 1180, 1198, 1206 și 1217.

Și, fiindcă starea puteriĭ țăriĭ și răsuflarea mijloacelor șĭ nădejdilor vieții luĭ *(sic)* s'aŭ deșărtat, împuținându-se vitele,

zaherelile și, cu un cuvînt, toate, neavănd zaherele gata pentru hrană, lipsind cu totul semănăturile și arăturile pe al doilea an, și dobitoacele pentru lucrarea pămăntuluĭ, și oamenĭ lucrătorĭ, și banĭ pentru cumpărătoare de sămănță din alte părțĭ, îngrozindu-ne și foamete de obște, și, pe lăngă acestea, fiindcă pămăntul țăriĭ din întregimea luĭ cea d'intăĭ s'aŭ micșorat, și dintr'aceasta și veniturile luĭ s'aŭ înpuținat, încăt și veniturile ce aŭ maĭ rămas în vreme de birșug, nu era destoinice să îndestuleze pe Domniĭ grecĭ, cu căt maĭ vărtos acum la această peire și sărăcie negreșit că nu vor fi destule, nicĭ la cel maĭ drept *[șters:* pămăntean] și cu bune măsurĭ pămăntean ce să va însărcina cu Domniia, spre a-ș putea iconomisi cheltuelile sale și ale oamenilor etpaiuluĭ săŭ, pentru că nedreptățile este de mare trebuință să lipsească cu totul, precum și nelegiuitele veniturĭ ale dregătorilor asemenea aŭ să lipsească și acelea toate, ca să simță ticăloasele raèle rodul milostiviriĭ al prea-înnaltuluĭ Devlet, — de aceia nicĭ cugetăm, nicĭ facem rugăčune acum întăĭ de a să orăndui nicĭ pămăntean Domn, ca să nu să însărcineze țara cu osebitele cheltuelĭ pe chipul Domnuluĭ, pănă va veni în stare vrednică, iar prea-plecata noastră rugăciune este ca să ne miluim cu a ne să hărăzi în vecĭ și a ni să întări oblăduirea țăriĭ de pămăntenĭ aleșĭ din neamul Moldavii: să să așeze un Sfat de un număr de boerĭ, și dintr'aceia unul să fie baș-boiar, prin alegere de ceĭ maĭ aleșĭ. Și acest Sfat al boierilor, dinpreună cu baș-boiaru, avănd puterea săvărșitoare a Domnuluĭ, va orăndui Divanurĭ, isprăvniciĭ, judecătoriĭ și dregătoriĭ. Și, cănd țara va veni în stare bună (pentru că de a ajunge la chipul d'intăĭ, este trebuință de mulțĭ anĭ, dup[ă] vrednica de jale stare în care să află acum), atuncĭ, pentru ca să nu lipsească lauda și sohretul Domnii țăriĭ, chipzuind noĭ ticăloșiĭ fără înpovărare și supărare, și fără lacrămile obștiĭ o puțină sumă de banĭ pentru a să putea ținea cu cumpănire o pohvală a Domnii, vom alerga cu rugăčune către prea-înnaltul Devlet, arătănd pre acel pămăntean ales de Domnu și supus la pravilele pămăntuluĭ, și la cele maĭ *[șters:* periosite] strimte și neclintite obiceiurĭ, ca să să facă prin

contenirea însărcinărilor și spre fericirea a mult-pătimașuluĭ acestuĭ norod.

[Și] aceasta oblăduire pămăntenească, pentru strejuirea țăriĭ, va avea pe ceĭ din vechime așăzațĭ și legiuițĭ paznicĭ pămănteniĭ, pe aceia adecă cariĭ și pănă acum iĭ avea osebițĭ pentru această treabă și nedajnicĭ, numindu-să seimenĭ și slujitorĭ, pe cariĭ Greciĭ iĭ vindea înpreună cu căpităniile ca un ghelir al lor de moștenire, și paznicĭ nu era; iar acum, izgonindu-să toțĭ Arnăuțiĭ, încăt să n[u] să maĭ afle, aceștĭ pămăntenĭ paznicĭ să să înbrace și să să gătească spre slujbă înlăuntru, în coprinsul țăriĭ, cu un număr îndestulat la această treabă, și să să supuie spre a strejui cu mare luare-aminte orașele și tărgurile, ca niște credincoșĭ pămăntenĭ și vechĭ slujitorĭ aĭ ogeacurilor. Dăjdiile să să ià numaĭ cele drepte, iar veniturile dregătoriilor să lipsească, și toate cele necanonisite să să șteargă; însă acum într'această ticăloasă stare și cele canonisite să să maĭ ușureze. Sfintele poruncĭ ale prea-înnaltuluĭ Devlet să să dea către aleșiĭ pămăntenĭ ce închipuesc Domniia cheleruluĭ înpărătesc, și pămănteni capuchehaele în Țarigrad să dobăndească aj[u]torul cel dătător de viiață, învrednicindu-să poruncilor prea-înnalților noștriĭ stăpănĭ. Mare slavă va fi prea înnaltuluĭ Devlet sloboda neguțătoriie a pămăntuluĭ nostru și apărarea cheleruluĭ înpărătesc de către supărarea serhatliilor!

Acestea cu cutremur și cu izvor de lacrămĭ ne rugăm, căzănd la picerile stăpănilor noștriĭ, pentru că nu ne-aŭ maĭ rămas putere să maĭ obihnim *(sic)* aducătoarea de stricăčune oblăduiriĭ *(sic)* ce am avut. Iar, de aŭ supărat vre odată pe prea-înnaltul Devlet strămoșiĭ noștriĭ Domnĭ (care *[șters:* aceasta noĭ nu o] aceasta ne este neștiută, știind numaĭ a noastră večnică jărtfire a credințiĭ și a supuneriĭ), dar, și așa fiind, noĭ ticăloșiĭ îndestul ne-am osăndit și cumplit ne-am pedepsit noĭ ceĭ ce ne tragem dintr'aceia, maĭ mult de un veacu fiind supt jugul tiranii Grecilor țarigrădenĭ, și, de vreme ce Greciĭ aŭ călcat datoriile credințiĭ, cu cuviință este să dobăndim noĭ acum ființa noastră cea d'intăĭ, fără a să lipsi eĭ de nimic din cele ce n'aŭ avut [din vechime, *șters],* pen-

tru că din vechime Domniia țăriĭ era hărăzită la noĭ pămănteni.

Vrednicĭ de jale eram noĭ ticăloșiĭ rătăcindu-ne pe l[a] mărginile țăriĭ, mulțămire aducem prea-înnaltuluĭ Dumn[e]zeŭ că acum prin purtătoarele de biruință oștirĭ înpărăteștĭ s'aŭ curățit apostațiĭ din țară.

Acest prea-plecat al nostru magzar l-am proferisit prea-înălțatuluĭ Valì al Silistriĭ, prea-lăudatuluĭ Serascher și dreptuluĭ Vezir, ca să-l închine la pičoarăle înpărăteștiĭ puterĭ, și Dumn[e]zeŭ cel făr început și večnicŭ, marele domnu al începătoriilor și al stăpănirilor, cel ce dă lumină la soare, va grăi cele bune la inima prea-puterniculuĭ și iubitoruluĭ de oamenĭ Inpăratuluĭ nostru, ca să strigăm cu toți în vecĭ: Mărească-se pe toată asemănarea lauda și puterea prea-innaltuluĭ Devlet; amin!»

V.

UN VOEVOD NECUNOSCUT.

In Archiva Bibliotecii Academieĭ Maghiare se află o poruncă, datată din Bistriţa, Marţĭ după Buna Vestire a anuluĭ 1499, a Voevoduluĭ ardelean Petru comite de Skt. Georg şi Posing (Bozyn), prin care se hotăreşte cu privire la treĭ moşiĭ pe care le avuse Petru şi Albert, fiiĭ catolicĭ aĭ unuĭ Dan Voevod:

«Possessiones Alsofyld, Kezepfyld et Felsenfyld vocate in comitatu colosiensi habite, que alias Petri et Alberti, filiorum condam Dank Wayvode, prefuissent... Filii prelibati condam Dank Wayvode».

Moşiile puseseră cumpărate de un Ungur, Gheorghe Wisthez de Bykal, şi porunca are în vedere măsurătoarea lor.

Acest Dan Voevod nu poate fi altul decît tînărul «domnişor» pe care l-a prins Ţepeş şi l-a tăiat după ce osînditul şi-a ascultat prohodul [1]. El trebuie să fi fost însurat cu o catolică, de vreme ce unul din fiiĭ săĭ se numia Albert. Nu trebuie să se uite că şi Ţepeş luase pe o «latină», ruda Craiuluĭ Matiaş [2].

---

[1] *Lucrurĭ nouă despre Vlad Ţepeş*, în *Conv. lit.* pe 1901.

[2] Bogdan, *Vlad Ţepeş*, p. 78 şi urm.

VI.

ACTE PRIVITOARE LA GHEORGHE BIBESCU-VODĂ.

Între hîrtiile d-neĭ Ana Odobescu, am aflat, pe lîngă multe documente de moșiĭ, și cîteva altele care merită să fie date în întregime și deosebit. Din ele fac deocamdată o despărțire privitoare la Gheorghe Bibescu, Domnul muntean pe care l-a înlăturat mișcarea de la 1848.

I.

Întăiŭ, am găsit foaia de zestre a maiceĭ sale, Catinca. Era o Văcărească pe care o înfiase bătrînul Știrbeĭ, ultimul din ramura cea veche, pentru că Știrbeĭ însușĭ ținea pe altă Văcărească, mătușă a Catincăĭ. Catinca era de sigur fiica luĭ Constantin Văcărescu, Păharnicul din 1780, Postelnicul din 1782, care, om sărac, nu putea să-șĭ ție cele cincĭ fete cu care fusese binecuvîntat [1]. De alminterea, acesta era și numele bătrîneĭ, care poate că fusese nașa feteĭ ce se mărita, înzestrată de dînșiĭ, la 1794 [2]. Mirele, Dumitrachi Bibescu, fiul luĭ Ștefan, făcea parte încă din boieria maĭ măruntă, și nimenĭ n'ar fi putut zice pe atuncĭ ce soartă strălucită eraŭ să aibă copiiĭ ce se vor naște din această căsătorie: Gheorghe Dimitrie-Vodă Bibescu și Barbu Dimitrie-Vodă Știrbeĭ.

«Cu ajutoriu luĭ Dumnezăŭ foae de zestre a prea-iubiteĭ noastre ficĭ și nepoate Catinca, cum arată maĭ jos anume; 1794, Fevr[uarie] 5.

[1] *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, II, p. 132, nota 10. Cf. *Gen. Cantacuzinilor*, p. 369: de acolo se vede că acest Constantin era fiul luĭ Radu, († 1778), unchiŭ al poetuluĭ Ienăchiță și al Ilincăĭ Băleanu. Soția luĭ Constantin era fata luĭ Constantin Crețulescu.

[2] Cf. memoriul mieŭ *Viața și Domnia luĭ Barbu Dimitrie Știrbeĭ*, în «Analele Academieĭ Romîne», XXVII-VIII (1905).

1 rănd haine bune de chesmariŭ, rochea cu antereŭ şi giubeao la felĭ, înblănită cu răs.

1 rănd de haine de al doilea, de ghermesut cu florĭ de fir, cu rochea şi cu giubeaoa la felĭ, înblănită cu nurcă.

1 giubea de chesmariŭ cu pendişpecurĭ cu 8 rändurĭ, înblănită cu săngap negru şi cu rochie la felĭ.

1 biniş de atlas cu florĭ, leşăsc, ìnblănit cu cacom, şi cu rochea luĭ, de tulpan.

1 moşiia Şasa de la sud Gorj.

1 moşiia Săcelu ot sud Gorj.

1 vie la moşiia Săcelu.

1 partea din Măghireştĭ de moşie, ce să va alege.

Aceste 3 moşiĭ şi viia sănt ale mele părinteştĭ, şi le-am dăruit copileĭ.

12 şirurĭ mărgăritare.

2 părechiĭ cerceĭ.

1 floare de diiamant.

1 ghiordan de diiamant.

12 părechiĭ cuţite de argint, cu lingurile lor.

2 solniţă de argint.

1 tavă de argint.

4 inele, însă unu de logodnă şi 3 deosăbit.

1 moşie ce să numeşte Vlădenĭ, peste Olt, în sud Ialomiţă: această moşie să dă pentru sculele ce să arată maĭ sus; care moşie este părintească, a copileĭ.

15 suflete de Ţiganĭ, cu 2 fete ce sănt în casă: aceste 15 suflete de Ţiganĭ le dăruesc eŭ copileĭ, de la mine.

Sculele şi arginturile ce sănt, în păr, care să daŭ deosăbit din cele ce să coprind în moşiia Vlădenĭ, ce să numeşte maĭ sus.

1 floare de diiamant şi cu 3 picioare de zmaragd.

100 gălbinaş mici: aceştiia să daŭ pentru o păreche paftale de aur.

1 farfurie de dulcaţă, cu linguriţa eĭ.

1 căţie de argint.

1 păreche paftale de argint poleite, cu colanu lor, cusut cu sărmă.

12 zarfurĭ de argint cu feligenele lor.
1 cărătă cu 6 telegarĭ, cu hamurile lor.
12 epe cu armăsariu lor.
12 vacĭ cu bohaiĭ lor.
12 boĭ.
100 oĭ.
100 stupĭ.

Pentru carătă şi pentru dobitoacele ce să arată maĭ sus să dă moşiia Dălbanu du peste Olt, în sud Săcuenĭ, însă s[tăn]j[ănĭ] 1000, care ačastă moşiia iaste a Catincăĭ de zestre, şi dum[ne]eĭ aŭ dăruit-o copileĭ.

Rănduiala aşternutuluĭ.

1 aşternut bun cu beteală de păioară, însă 4 perinĭ micĭ şi 1 mare cu cearşafu lor, asemenea şi 4 fulcĭ de puf micĭ şi 1 mare.

1 aşternut de al doiiea, cusut cu tiriplic şi umplut cu mătăsurĭ, cu răţelele lor, iar umplute cu mătasă, cu čarşafu luĭ, cu şuviţele de răţele, umplut cu mătăsurĭ.

1 čarşaf asemenea cu şuviţă de răţele, cusut cu tiriplic şi umplut cu mătasă.

4 boşcelăcurĭ, 1 de nun, 1 de ginere, 1 de socru, 1 de soacră.

1 plapomă cu florĭ de fir, cu cerşafu eĭ de pănză supţire.
1 saltea de atlaz, cu 3 perine asemenea.
8 cămăş de borangic peste tot.
1 masă mare în ochiurĭ.
12 şărvete asemenea.
1 masă iar mare, vărgată.
12 şărvete asemenea.
1 măhramă de măinĭ, supţire, cusută cu tiriplic.
1 prosop de cele bune, cusut cu beteală.
1 prosop cusut cu lănurĭ.
12 tipsiĭ de cosător.
12 talere de cositor.
1 lighean cu ibricu luĭ.
2 sfeşnice de alamă, cu mucările lor.
1 scoarţă de pat aleasă.

De la noĭ acestea, iar de la milostivul Dumnezăŭ dar și blagoslovenie.

B[arbu] Șt[irbeiŭ], Μέγας Βιστιάρης.

Cîștig[1]!

[Pe V° scrie Dumitrachi Bibescu: «Foia de zestre a Catincăĭ»[2].]

II.

Gheorghe, Iorgu saŭ Iordachi Bibescu se născu abia după zece anĭ de căsătorie, în 1804[3], pe cînd fratele săŭ maĭ mare, Barbu, numit după bătrînul Știrbeĭ, care-l botezase și era să-l înfieze, după ce înfiase și pe mama luĭ, Catinca, avea nouă anĭ maĭ mult, fiind născut în 1795[4].

[1] Cuvîntul e de mîna Catincăĭ Știrbeĭ.

[2] În Novembre Dumitrachi, acum Stolnic, se plînge de o încălcare la «Hamărăștĭ» din partea moșieĭ Balota.

[3] V. scrisoarea din 1824, tipărită aicĭ, a frateluĭ săŭ Barbu.

[4] Memoriul citat, I, p. 2. Cf. și Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, 1904, p. 189 și urm. Genealogia ce reiese din aceste acte, e următoarea:

Tudor Bibescu

Mihaĭ — Anuța | Dumitrașco.

Călina — Ioan Dumitrașcu | Constantin. | Ancuța, Soția luĭ Preda Hurezanul.

Anița-Safta (soția luĭ Gheorghe Tutoianu).

Se pare că Ioan a avut de fiĭ pe Ștefan tatăl luĭ Dumitrachi, căcĭ între hîrtiile acestuia se află testamentul luĭ Ioan:

«Ghen. 25 d., lt. 7250 [1742].

† În numele Tatăluĭ și alŭ Fiiuluĭ și alŭ D[u]huluĭ Sf[ă]ntŭ, aminŭ.

† Eŭ Ion Bibescu lăsat-am această diiata a mea la vreamea morțiĭ meale la măna jupăneseĭ meale anume Călina și a fičorilor mie, anume pentru toate pricinile și dichisurile moșii și datorii ce voar fi, care în credințe cu sufletul mieŭ: luatŭ di la dumnealuĭ Vornicul Fota Vlăd[o]ianul tl. 12 cu aceste ban[i] am răscumparatŭ un munte de la dumnealuĭ Ioniță Bengescu și am luatŭ zapisul, am luat di la jupănul Minea zloț 16, dăndu-ĭ moșiia în ar[i]ndă, pentru acește ban[i], cu livezĭ, cu toată; am datorie la Bratul zloțĭ 15; la Enea Orbu ot Aninoas[a] zloț 7 pl.; am dat(at)ŭ la Costandin Fărcășanul pe Mihartŭ Țiganul cu treĭ fečorĭ aĭ luĭ, anume Ali-

Cînd Gheorghe avea numaĭ şepte anĭ, o mare avere îĭ era asigurată prin diata Balaşeĭ Bibescu. Aceasta care fusese măritată, după Stănuţ, fiul aceluĭ Stan Jianu, care mersese în 1774 la Constantinopol, ca să stăruie pentru Domnia de ţară a luĭ

xandru, Ivanŭ, Stan şi cu fămiia luĭ Soara şi cu nepoto-săŭ Stoica; am dat(at)ŭ talere o sută doaozecĭ şi cincĭ tocma, şi i-am stăpănit anĭ doĭsprăzece cu bună pace, apoĭ s'aŭ sculatŭ Ştefan Prăiloiŭ şi cu frate-săŭ Răducan de i-aŭ luatŭ cu puştile şi cu pari în silă, făr de nicĭ-o judecată. Decĭ am mersŭ de treĭ [orĭ] cu dănşiĭ la Sibiĭ, şi, toat umblăndŭ în judecăţĭ, am cheltuit zloţ 130 de ni-am judecatŭ, şi i-am toat rămas şi luat Ţiganiĭ, de-ĭ ţinem căte un an la casa mea. Apoĭ s'aŭ sculatŭ de i-aŭ luatŭ în silă făr de nicĭ-o judeca[tă], şi i-aŭ stăpănit anĭ 12, păn cănd aŭ venit Mariia Sa Costandin-Vod[ă] la Craiova. Apoĭ am eşitŭ cu zapisele de cu[m]părătoare şi cu vănzătoriul denpreun[ă] şi cu Răducanu Brăiloiŭ înnaintea Mării Sale luĭ Vod[ă], de ne'm judecatŭ, şi am rămas eŭ pe Brăiloiŭ să stăpănescŭ eŭ Ţiganiĭ cu bun[ă] pace, dănd Măriia Sa pecetluitu Mării Sale ca s[ă] stăpănescŭ aiceĭ Ţiganĭ cu bun[ă] pace; aşijderea şi pentru un Ţigan de cas[ă], anume Nicola, care aŭ fostŭ cu treĭ fecorĭ şi cu treĭ fete, de înpărţare *(sic)*, l-amŭ lăsatŭ frăţinemieŭ luĭ Costandin ca să-l stăpănească păn l-a vrea, de părţare; apoĭ fratemeŭ bătăndu-l şi căznindu-l l-aŭ trecutŭ Dunăriia. Arăt şi datoriĭ ce am la frate-mieŭ tl. şaptezecĭ şi cincĭ, precum va arăta şi foia, iscălită de boerĭ, care m'am socotit cu dănsul, — anume Preda Hurezanul, Alexandru Botul i popa Mania; pentru o fata de Ţigan, nepoat[ă] de fat[ă] lu Mihartŭ Ţiganul, care aŭ văndut o Dincu Brăiloiŭ luĭ Gheorghe Brăiloiŭ, şi acea fata de Ţigan iaste a mea. Acast[a] am scris şi am întărit cu iscălitura şi cu mărturiĭ anume, boiar[ĭ] şi preoţĭ.

Eŭ pop Nicola ot Vidia (?). Ion Bibescul. M. Vlăd[o]ianul mart[ur]. Am scris eŭ popa Stan cu zisa lor

Ioan

Ştefan—Maria ?—Bălaşa

Maria (luĭ D. Brăiloiŭ).

Dumitrachi	Ştefan-Eufrosina	Constantin (Dincă; prins de Turcĭ).	Catinca (luĭ Ion Gănescu).	Bălaşa luĭ Stănuţ Jianu.
Barbu Ştirbeĭ. *Gheorghe Bibescu.* Ioan.	Nicolae şi Maria.	Elena		

Tache Tinca.

Ştefan, căsătorit cu Maria, ctitor la Stăneştiĭ din Gorj, e, de sigur, tatăl luĭ Dumitrachi. V. de alminterea vol. VIII. Un Constantin Bibescu (nu Tache) e Mare-Logofăt de Ţara-de-Jos în 1822 (Hurmuzaki, X, pp. 189-90).

Ştefan Părşcoveanu [1], era o soră a luĭ Dumitrachi. Se maĭ vede din diată că Dumitrachi avuse doĭ fraţĭ, şi eĭ maĭ micĭ decît dînsul: Constantin, mort atuncĭ, în 1811, şi Ştefan saŭ Ştefănică, ce era încă în viaţă, ca şi o altă soră, Catinca, măritată după Gănescu.

«De vreme ce întămplarea cea viitoare este nevăzută şi însuş îngerilor necunoscută, pentru că numaĭ la Dum[ne]zeŭ sănt toate cunoscute, drept aceia eŭ Păh[ă]rniceasa Bălaşa Bibeasca am socotit maĭ nainte, până mă aflu în viiaţă şi cu minţile întregĭ, să fac diiată şi să dovedesc găndul mieŭ către moştenitori mieĭ ceĭ aleş, care voesc să chivernisească şi să stăpănească averea mea mişcătoare şi nemişcătoare după petrecerea mea din viiaţă. Şi, întăĭ, mă rog luĭ Dumn[e]zeŭ ca unuĭ milostiv să-m erte mulţimea păcatelor mele, cele ce am greşit ca un om într' această lume. Mă rog şi tuturor creştinilor, cuĭ ce voĭ fi greşit, să mă erte, şi de mine să fie ertaţĭ toţĭ căţĭ îm vor fi greşit şi verĭce răŭ mi ar fi făcut.

În 1782, la 3 Mart, Mariia Bibeasca Pah[a]r[niceasa], bunica luĭ Gheorghe-Vodă Bibescu, se plînge la Divan împotriva luĭ «Căp[i]t[anul] Gheorghe fečorul protopopuluĭ Mihaĭ, de aicĭ, din Craiova, pentru că moşiia Amărăşti din sud Dolj aŭ fost de moştenire a neamuluĭ nostru, intre care moşie aŭ avut parte şi Săuleşti, şi, întămplăndu-să de aŭ fost căzut la scăpătăčune, ş'aŭ văndut părţile la protopopu Mihaĭ, rămăind numaĭ partea maică-mea nevăndută; maĭ la urmă cu protimis aŭ răscumpărat-o de la fečori protopopuluĭ dum[nea]l[uĭ] răposatu boeriul mieŭ, după cum zapisăle ce sănt la măna noastră arată, şi, fiindcă ačastă moşie să hotăraşte cu o moşie a lor, ce să chiamă Zoreanu, vedem că multă sumă de stănjinĭ ne înpresoară...., arătănd şi o carte de hotărnicie, la care hotărnicie n'aŭ fost nicĭ Săuleştĭ, nicĭ alţĭ rezaş, precum iaste obiceiul, ca să s[ă] fie văzut şi cartea moşii Amărăştĭ, de hotărnicie, ce este la măna noastră. Pentru care în anu trecut am fost luat cu porunca Divanuluĭ pe dum[nea]l[uĭ] Cliuč[erul] Barbul Oteteli̦şanu şi pe dum[nea]luĭ Iordachi Zătreanu, şi aŭ hotărăt moşiia... La capul de spre Răsărit mi să încutroape atăta suma de stănjinĭ, trecănd peste seamne... Nicĭ-odat[ă] Zoreanu n'aŭ stăpănit acea înpresurare... Stăpănirea isprăvniceilor s'aŭ urmat tot după seamnele cele vechĭ... Îmĭ tae hotarul de spre Răsărit pănă în Fărcaş». — În Maiŭ încă, «Mariia Bib[easca]» cerea Divanuluĭ să se facă o hotarnică de către Clucerul Barbul Oteteli̦şanu. — Peste patru anĭ însă, în Mart 1786, «Dimitrache Bibescu Şatr[a]r» însuşĭ urmăreşte drepturile sale asupra locului unde era «mora Melinesculuĭ».

[1] V. *Ist. lit. romîne în secolul al XVIII-lea*, tabla, şi maĭ ales vol. VIII.

După aceasta fiindcă eŭ fiĭ de trupul mieŭ nu am făcut, ci am ales, din nepoţiĭ de frate, pă nepotul mieŭ Iorgul, fiul dumisali frăţine-mieŭ Dumitrache Bibescu biv Vel Log[ofăt], de l-am făcut fečor de suflet, atăt pentru parigoriia mea, căt voĭ fi în viiaţă, căt şi după săvărşirea vieţiĭ mele, de a fi spre pomenirea mea în vecĭ, să clironomisească în bună pace cele maĭ jos numite, adecă las: fiiŭ-meŭ Iorgul după sfărşitu vieţiĭ mele să stăpănească moşiia Desa din sud Dolj, tot hotaru, şi moşiia Pădina pe jumătate, partea mea, de peste tot hotaru, din sud Meh[edin]ţ, fiindcă jumătate să stăpăneşte de dum[ne]eĭ Pit[ă]r[easa] Uţa Săuleasca, şi viia de la Oreviţă, ce mi s'aŭ dat de zestre. Îĭ las şi casele de aicĭ din Craiova tot fiiŭ-mieŭ Iorgul. Las şi fraţilor mieĭ: dum[ne]eĭ surori mea leliţiĭ Catincăĭ Găneascăĭ să i să dea tl. treĭ mie, banĭ gata, şi cincĭ suflete de Ţigan[ĭ], şi dumn[ea]luĭ frăţine-mieŭ Med[elni]č[e]r[ul] Ştefănică Bibescu t[1] treĭ mie, banĭ gata, şi cincĭ suflete de Ţigan[ĭ], şi nepoţilor mieĭ, fii răp[osa]t[u]luĭ frăţine-mieŭ Sărd[ariul] Costandin Bibescu, t[1] cincĭ mie şi cincĭ suflete de Ţigan[ĭ].

Aceştĭ banĭ şi aceştĭ Ţiganĭ să-ĭ răspunză fii-mieŭ Iorgul dum[nea]lor fraţilor, din Ţiganiĭ ce am adus de zestre, iar ceĭlalţĭ Ţiganĭ ce maĭ trec, să rămăe fiiuluĭ mieŭ Iorgul, şi dum[nea]lor să nu maĭ poată cere şi a maĭ pretinderisi maĭ mult, căcĭ atăta este bunăvoinţa mea.

Şi, de mi să va întămpla mie moarte, şi copilu va rămănea nevărsnic, las şi însărcinez pe dum[nea]luĭ frate-mieŭ Dumitrache, ca pe un frate maĭ mare ce l-am avut şi l-am cunoscut drept părinte, atăt la creşterile noastre şi la călătoriĭ, cum şi în toată viiaţa noastră, ca să caute şi de sufletu mieŭ şi de al copiluluĭ, pănă va veni în vărstă, şi dum[nea]luĭ să fie ca un epitrop pe acestea care las fii-mieŭ Iorguluĭ, să nu poată să le dea la alţĭ copiĭ aĭ dum[nea]luĭ, saŭ să le schimbe. Iar, cănd, ferească Dum[ne]zeŭ, să va întămpla după moarte mea şi copiluluĭ moarte, las vechil şi stăpăn de spre partea mea iarăş pe dum[nea]luĭ neica, ca să-m aleagă pe unul din fii dum[nea]luĭ şi să mi-l numească fečor mie în locul Iorguluĭ, şi să i să dea toate supt stă-

pănire-ĭ, pentru pomenirea mea în vecĭ. Iar fraţi să nu poată pretenderisi maĭ mult decăt ceia ce le s'aŭ însemnat maĭ sus.

Las şi însărcinez pe dum[nea]luĭ neica frate-mieŭ Dumitrache Bibescu biv Vel Log[ofăt] ca, de nu voĭ putea eŭ să scoţ de la Păh[arni]c[ul] Stan Giianul toată zestrea mea şi alţ banĭ, ce prin cărţĭ şi prin comision îm sănt lămurite, să le scoaţă dum[nea]luĭ, şi toţĭ aceĭ banĭ să să dea pentru sufletul mieŭ, adecă să-m facă pogrebaniia cu toată cinstea şi orănduiala: cu arhiereŭ şi arhimandriţĭ şi alte obraze cinstite besericeştĭ, şi pomenirile cele običnuite, pănă la patruzecĭ de zile şi pănă la înplinirea de treĭ anĭ, cum şi de aciia încolò, aşişderea şi milele şi sărindarele, după cum maĭ la vale să numesc.

Să să plătească datoriile şi tărguelile ce vor fi cu răvaşu mieŭ, şi t[1] cincĭzecĭ cumnatuluĭ Ioniţă.

Şaizecĭ sărindare.

T[1] cincĭ sute la Sfănt[ul] Mormănt.

T[1] cincĭ sute la Sfăntul Munte.

T[1] doaă mie cincĭ sute la zece fete, căte t[1] 250 de o fată, din care t[1] cincĭ sute să să dea nepoateĭ Stăncuţăĭ Foteascăĭ.

T[1] una mie la doaăsprezece fete maĭ de jos, şi căte o vacă.

Oile şi scroafele ce am să iaŭ de la Jiianu, să să dea iarăş de pomană la fete sărace.

Să să facă o beserică la Pădina.

Să să facă o biserică şi la Desa, şi să să împodobească cu odăjdiĭ şi cele trebuinčoase.

Carăta ce mi s'aŭ lăsat de răp[osa]t[a] maica, înpreună cu cai, orĭ să să vănză, şi bani să să dea Stăncuţiĭ Foteascăĭ, orĭ carăta şi cai, cum va pohti. Iar care, orĭ din rudeniĭ, orĭ din judecătorĭ, saŭ din ceĭ bisericeştĭ saŭ din ceĭ lumeştĭ, s'ar ispiti a-m strica diiata, să aibă a da seama şi răspuns la înfricoşata zioa aceia a răsplătiriĭ înnaintea Domnuluĭ nostru I[sus] H[risto]s, Dum[ne]zeŭ cel adevărat, pentru că cu dreptatea minţiĭ

mele am orănduit, și limba mea aŭ grăit, și măna mea am și iscălit.

1811, Iuli 3.

Băl[a]șa Bib[easca]: aceste sănt toate cu zăsa și învățătura mea.

B[arbu] Șt[irbeĭ], Vor[ni]c, mart[or].

Aceste maĭ sus arătate le-am scris eŭ cel maĭ jos iscălit din însăș zisa și învățătura dumn[ea]eĭ Păh[ă]rnicesiĭ Bălașa Bibeasca, și sănt mărturie: Ioan Pleș[o]i[anu] Log[ofă]t za Divan [1].

Chemațĭ fiind de dumnei Păh[ă]r[ni]ceasa Bălașa Bibeasca, ne-aŭ arătat acastă diiată, pe care cetindu-o maĭ întăĭ din cuvănt în cuvănt, și arătăndu-ne că din bună voința dum[nea]eĭ aŭ făcut acastă fečorie de suflet, pă coconu Iorgul, nepotu dumisale, ne-aŭ dat rugăčune ca să întărim și noĭ cu iscăliturile, și, fiindcă acastă fečorie de suflet s'aŭ făcut și cu cetanie de molitve, după orănduiala sfinteĭ bisearicĭ, precum să arată și prin deosăbită carte, de aceia, după cearerea ce ne-aŭ făcut, s'aŭ adeverit și de către noĭ cu iscăliturile.

Ἄνθιμος ἀρχιμανδρίτης, ἐπίτροπος τοῦ ἁγίου Ῥιμνίκου ὑποβεβαιοῖ.

1811, Iuli 10 d.

Pop Oprea, protopresvi[ter].

Pop Iordache Castris.

Dup[ă] rugăčunea ce ne aŭ dat și noao d[umnea]eĭ Pah[a]rničasa Bălașa Bibeasc[a] ca să întărim acast[ă] diiată, ce lase a se urma dup[ă] sfărșitul vieți dum[nea]eĭ, care theorisindu-o și noĭ, și văzindu-o că iaste cu bună orănduială am adeverit-o cu iscăliturile noastre.

1811, Săpt. 8.»

[Treĭ iscăliturĭ neînțelese.]

Balașa nu maĭ era în viață la 1816, căcĭ iată adeverința ce dădea la această dată Ștefan Bibescu fratelui saŭ Dumitrachi pentru partea sa din moștenirea suroriĭ:

[1] Cred că e tatăl scriitoruluĭ Gheorghe Pleșoianu.

«4.000 t[1], adecă patru mie, am priimitŭ și eŭ, partea din clironomiia răposateĭ soru-mea Bălășica, de la dum[nea]luĭ frate-mieŭ Dumitrache Bibescu biv Vel Log[o]f[ă]t, maĭ rămăind Țigani a ni-ĭ lua, și pentru încredințare am dat această adeverință dum[isa]li.

1817, Fevr. 12. *Ște[fa]n Bib[escu].*

Și eŭ am priimit pă Marcul zlăt[a]r cu cincĭ copiĭ din...(?) răposati surori-mea.

[V°:] Adeverințile frăține-mieŭ Ștefan de bani ce i-aŭ lăsat și Țigani cari s'aŭ dat de răposata sora noastră Bălașa.»

Adeverința luĭ Ioan Gănescu, soțul Catincăĭ, sora Bălașeĭ, e ceva maĭ înnainte datată:

«4.000 t[1], adecă patru miĭ, am priimit și noĭ, parte din clironomiia răposateĭ cumnată-mea Bălășică[i], de la d[u]m[nea]luĭ cumnatu Dumitrache Bibescu, biv Vel Logofăt, maĭ rămăind Țigani a ni-ĭ lua, și pentru încredințare am dat această adeverință d[u]m[nea]l[u]ĭ.

816, Iuli 8.

Ioan Gănescu.

[Pe V°, tot de mîna luĭ Dumitrachi:]

Adeverința cumnatuluĭ Ioan Gănescu de partea de banĭ și de Țiganĭ ce i-aŭ luat, ce-s lăsaț de d[u]m[nea]eĭ răposata sora noastră Bălășica.»

Pănă a se ajunge însă aicĭ, fusese oarecare neînțelegere, precum mărturisește acest răvaș al frateluĭ maĭ mic, Ștefan, către cel maĭ mare, Dumitrachi:

«Cu frățască dragoste mă închin dum[ita]le.

Frate. Nicĭ-odată nicĭ prin cuget nu ne-aŭ trecut ca să între judecată între noĭ: maĭ vărtosŭ că Catinca [Găneasca] nu te-aŭ socotit de frate, ci întocmaĭ ca pă un părinte, și te lasă la proeresis și sine de sine al dum[ita]le. Fiind al dumi[ta]le ca un frate maĭ mic:

Ștefan Bibescu.»

Văduva luĭ Dincă Bibescu, cel prins de Pazvangiĭ în marea

lor năvălire din 1802, Elenca, scrie luĭ Dumitrachi o întreagă scrisoare în afacerea aceasta a moşteniriĭ:

«Cu plecăčune mă închin dum[ital]e.

Cinstit pitacu dum[ital]e cu plecăčune priimind, am văzut cele ce mi să scriie de către dum[neata], că răposata cumnata Bălăşica prin diiată lasă şi copiilor mieĭ, luĭ Tache şi Tincăĭ, t[1] 5.000 şi 5 suflete de Ţiganĭ, şi că baniĭ vor umbla cu dobăndă la loc sigur, pănă cînd vor trebui la măritişul copiliĭ, iar dobînda poate să să ià de mine. Iar pentru acele suflete de Ţiganĭ îm însămnez dumn[eata] ceĭ ce sănt să să dea. Pentru care arăt dum[ital]e că, pentru banĭ, bine ar fi ca să stea la dobîndă pentru trebuinţa copiliĭ, dar dum[neata] bine ştiĭ că butcă nu am, ca să mă tîrăsc măcar pănă la o biserică, saŭ, la o vreme rea, să trimiţ copilu la dascal; casăle s'aŭ prăpădit după cum poţ dum[neata] să trimiţ să să vază, precum şi grajdu şi şopru şi cuhniia. Eŭ putinčoasă să le fac, nu sănt, că ştiut iaste dum[ital]e cît venit are casa şi cîtă cheltuială urmează a merge pă an, după scumpirea care iaste acum. Că, cu venitu ce am eŭ, nicĭ logofeţăĭ şi neguţătoraşiĭ nu poate să-ş iconomisască cheltuiala casăĭ într'un an. La care te las pă dum[neata] să judecĭ creştineşte: pănă acum am şăzut pă capul dumn[ea]l[uĭ] neicăĭ, cumnatu-mieŭ, dar, fiindcă şi dumn[ea]l[uĭ] iaste supărat, că are calabalăc mult, nicĭ eŭ nu pocĭ să-ĭ aduc maĭ multă supărare, — maĭ vărtos că poate să plece şi dumnei leliţa, soru-mea, la Tărg[u]-Jiiuluĭ [1]. Şi eŭ mă rog dum[ital]e ca din baniĭ ce aŭ lăsat răposata cumnata Bălăşica să orîndueştĭ dum[neata] pă cine veĭ socoti, ca să să dreagă casăle, să să facă şi cele trebuinčoasă namestiĭ, grajdĭ, sopru şi cuhniie, că iaste şi păcat şi pentru mine, să n'am unde să şăz cu copilaşiĭ, şi casăle copiilor să să prăpădească cu totu, cînd să vor drege acum în grab.

Asemenea mă rog ca să-m cumperĭ dumn[eata] şi o butcă, saŭ să-ţ facĭ pomană să-m dărueştĭ carăta răposatiĭ cumnată-

[1] În biserica de la Stăneştĭ (Gorj) se vede, lîngă chipurile ctitorilor reparaţieĭ şi al Domnuluĭ din 1824, Grigore-Vodă Ghica, chipul unuĭ Dincă Rosianu (Rioşanu ?).

mea Bălășicăĭ, că nu va fi nicĭ-un păcat, pentru că știut iaste dum[ital]e că sănt adichisătă [=nedreptățită] din lume. și las să judecĭ dumn[eata] de să cade să nu am și eŭ o butcă să mă tărăsc la o biserică, după cinstea neamuluĭ mieŭ și după cinstea dum[ital]e. Pentru care, cănd dum[neata] veĭ priimi a mă sugruma a nu mi să drege casele și a mi să cumpăra o butcă, sănt sălită ca să jăluesc la stăpănire să să vănză vre un acaret, că nu pocĭ să maĭ trăesc ca niminea după pămănt și pă toate zilele supărată de datornicĭ; că nicĭ a mă maĭ îndatori la cinevașĭ nu maĭ găsăsc, nicĭ timpiĭ nu m'aŭ maĭ ajutat de vre o treĭ anĭ încoace ca să maĭ fac niscaĭ zaherele pentru trebuința casăĭ, saŭ legumurĭ, ci trăesc cu tărgu. Acestea toate judecăndu-le și dum[neata] creștinește, veĭ face cum te va lumina Dumnezăŭ maĭ bine, Iar, pentru Țiganĭ, Stan Țiganu, fratele luĭ Ioan, cu nevasta luĭ și cu băiatu, îĭ priimesc. Iar pă Maria Țiganca, fiind văduvă, nu-m dă măna să o hrănesc și să o îmbrac. Și mă rog dum[ital]e ca să mi să dea Gheorghe Țiganu, fratele luĭ Stan, cu un copil ce-l are, fiindcă nevasta îĭ iaste Rumăncă, cu care încă nu s'aŭ maĭ cununat.

Și cu plecăčune sănt a dumi[tal]e maĭ mică:

Fevr[uarie] 14. *Ele[n]c[a] Bib[easca].*»

III.

Tot Bălașa se chema o altă Bibească, Balașa, văduva unuĭ Bibescu, decĭ Bibească prin căsătorie, și, cum spune însășĭ, o Argetoiancă. De oare ce Elena, văduva luĭ Dincă, îĭ venia, cum scrie, nepoată, iar Dumitrachi nepot, se vede că ea fusese soția unuĭ frate al luĭ Ștefan Bibescu, decĭ nora luĭ Ioan. De la aceasta avem un lung testament, din 1825, în cuprinsul care urmează:

15 August 1813. «†Ὁ Ῥιμνίκου Γαλακτίων ἐπιβεβαιοῖ... Bălașa Bibeasca, «aflîndu-mă în patimă de boală, temîndu-mă a nu mi să întîmpla sfîrșitu făr de veste», își face diata. «Ca să nu maĭ las pricinĭ și judecățĭ pă urma mea, arăt în scris cuĭ ce am lăsat de bun[ă] voia mea; pentru care, macar că, aflîndu-mă la țară, am fost făc[u]t o diiată scrisă de popa Gheorghe de la satul Bălăcița, dar, fiind om fără știință, n'aŭ știut să o alcătuiască

dıpă cugetul mieŭ, iar acum, aflîndu mă aicĭ la Craiova, am făc[u]t aĉast[ă] din urmă diiată întocmaĭ după cugetul mieŭ, şi am rugat pă Prea Sfinţiia Sa episcopul Rămnicul, chir Galaction, de aŭ adeverit-o cu iscălitura Prea Sfinţii Sale ca să fie crezută la toate judecăţile.

Toată zestrea răposatiĭ fii-mea Marii, după foaia de zestre ce i-am dat, o las supt stăpînirea gineri-mieŭ Cluĉ[e]r[ul] Dumitrache Brăiloiŭ .., iar, după moarte dum[nea]luĭ..., să rămîie ale nepotu-mieŭ Nic[o]laie Slug[e]r Brăiloiŭ, pe carele cu toată rîvna şi pohta mea l-aŭ făcut fie-mea şi gineri-mieŭ copil de suflet prin ştire de Domnĭ şi de arhiereĭ, şi, măcar că la urmă mi-iaŭ bănuit atît rudele mele, Argetoeni, cît şi rudele răposatuluĭ soţuluĭ mieŭ, Bibeştii, socotind că l-aŭ făcut pă nepotu-mieŭ Nicolăiţă clironom pă toată casa mea, şi, făr de a şti eŭ, aŭ şi pornit jalbă din partea mea la Domnĭ înpotriva iothesii, dar maĭ la urmă cu învoire între noĭ am făcut şi zapis, care s'aŭ iscălit, atît de nepoţ[ı] mieĭ Bibeştiĭ, şi de fraţ[i] mieĭ, Argetoeni, cum şi de răp[osatu]l nepotu-mieŭ, Dincă Argetoianul, coprinzător că toată zestrea fie-mea după moartea fie-mea şi a ginere-mieŭ să rămîie supt clironomiia nepotu-mieŭ Nicolaie, iar moşiia Bălăciţa, partea mea, după moartea mea şi a fiie-mea şi a gineri-mieŭ, să rămîie nepoţil[o]r mieĭ Bibeştiĭ, cum şi moşiia Poiana, jumătate, partea mea, ce n'aŭ fost dată de zestre fie-mea, să rămîie la fraţi şi nepoţiĭ mieĭ Argetoeni. Iar iothesiia nepotu-mieŭ Nic[o]lae să s[ă] păzească întocmaĭ. Dar, maĭ la urmă, înşălată fiind prin multe vorbe, am fost făcut o însemnare de diiată, lăsînd şi ceialaltă jumătate moşiia Poiana, ce este zestrea fie-mea, dum[nea]lor nepoţil[o]r Bibeştĭ, maĭ făcînd şi alte strămutărĭ din iothesie, şi din legătura zapisuluĭ ce cu învoire am făcut între noĭ. Şi, fiindcă acea însemnare ce am fost dat dumn[ea]luĭ nepotu-mieŭ Log[ofă]t Dumitrache Bibescul s'aŭ făcut prin greşală, în vreme cînd mă aflam în jalea morţiĭ fie-mea, înduplecîndu-mă prin multe vorbe, şi uluită fiind de jale, — de aceia, cunoscînd că am greşit, pentru ca să nu maĭ las judecăţĭ şi jurămînturĭ pă urma mea, printr'această diiată anerisesc

toate cîte s'aŭ făcut în potriva iothesii și a legături zapisuluĭ de învoire, și rog cinstitele Divanurĭ ca acea diiată să nu să ţiie în seamă, ci să urmeze iothesiia și legătura zapisuluĭ ce s'aŭ făc[u]t prin învoire cu fraţi și nepoţi mieĭ, prin care s'aŭ lăsat la amîndoaoă neamurile mele ce li s'aŭ căzut, atît din moșiĭ, cît și din Ţiganĭ.» Maĭ lasă luĭ Nicolae «pă Dinul Ţiganu, Govorean», pe Nicolae Talabă ș. a. «Însă moșiia Bălăciţa jumătate, cum și moșiia Poiana jumătate, partea mea, ce le am supt stăpănirea mea, treĭ anĭ să nu fiie volnic nimenĭ a le stăpîni, decît să s[ă] dea în arendă și să s[ă] facă pomenirile și milosteniile cele orănduite; însă, de va trăi gineri-mieŭ Cluč[e]r[ul] Dumitrache, să s[ă] facă acestea prin iconomiia dumn[ea]luĭ și printr'a nepotu-mieŭ, Pit[a]r[ul] Ghiţă Argetoianu.» Apoĭ moșiile se vor împărţi între Argetoienĭ și Bibeștĭ. Jumătate din Izvoarăle, dată «nepoată-mea Rucxandi», să-ĭ rămîie. Ţiganiĭ: Stepan, Govoreanul, «Stanca fată luĭ Ţuĭ și Ioan Murgul feč[o]r[ul] Radiĭ..., un plug cu opt boĭ i cu toate fiiarăle pluguluĭ, și zece oĭ, și o scoarţă, și o căldare mare, și dooaă castroane de cositor», Argetoienilor. «Las și doĭ telegarĭ să s[ă] dea cumnată-mea Ilincuţi, cu hamurile lor, pentru copile.» Ţiganiĭ lăsaţĭ «luĭ Costache, fiiu răp[osa]t[u]luĭ nepotuluĭ Dincă Argetoianu. Nicolaie croitorul, ce ţine o Ţigancă a nepoati [Sărdăresiĭ] Elencĭĭ Bibeascăĭ... Ion Ţiganu, fečorul luĭ Stepan, ce ţine Rumîncă..., Tudor Jîmblariu..., Ţiganca Mărgărita» și alţiĭ, «nepoţilor mieĭ Bibeşti, la cîte treĭ fraţiĭ[1] si amîndoaoă sorile. Dinul Ţiganu lăut[a]r, fečorul Raduluĭ bucăt[a]r», și alţiĭ, «nepotu-mieŭ Petrache Obedeanu: asemenea îĭ las o scoarţă. Butca cu doĭ telegarĭ și cu hamurile lor le las nepoati Mariuţiĭ Mileascĭĭ, cum și o roiche de atlaz și maloteaoa cu samur, puindu-i să faţă noaoă... Plapoma cu doaoă perioare cu faţa aleasă și salteaoa le las copili răposat[ulu]ĭ Cluč[e]r[uluĭ] Barbu Otetelișanu. La cincĭ fete de boerĭ sărace să li să facă cîte o roche și scurteică cu cacom... Doaoăzecĭ de stupĭ să s[ă]

[1] Constantin, de și răposat, e socotit prin fiiĭ săĭ.

dea la biserica de la Argetoia, să fiie pentru sfânt[a] biserică Asemenea să să dea doaoăzecĭ de stupĭ la biserica de la Bălăcița. Doaoă capre și doaoă oĭ să s[ă] dea finuluĭ Ioniță Botezatu de la satul Gogoșiĭ, să să dea și fie-sa o roche de șamalagea și o scurteică saŭ televichiie înblănită cu sangeap. Celelalte oĭ, stupĭ, rîmătorĭ ce să va maĭ găsi din vitele casiĭ, să le ià nepotu-mieŭ Nicolăiță Brăiloiu, ca să le înparță pentru sufletul mieŭ; din care să dea și doaoă oĭ luĭ Țuĭ Țiganu. Tl. 100 să s[ă] dea la biserica de la Crețăștiĭ, t[1] 100 să s[ă] dea la biserica dela Popînzăleștiĭ, t[1] 200 să s[ă] dea la biserica dela Lainiciĭ, t[1] 500 să s[ă] dea la Sfânt[ul] Mormînt, t[1] 500 să s[ă] dea la Sfânta Gora. Să să dea și treĭzecĭ de sărindare pe la biserici, și la pomenirile pînă la treĭ anĭ să aducă în treĭ rîndurĭ arhiereŭ să slujască... *Băl[a]ș[a] Bib[easca].*»

[Pecete cu «Bl. Bi.»]

Copie întărită de Divanul veliților boierĭ la 28 Decembre 1825. — Și copie după această copie.

IV.

Înfiat de întăia și dăruit de cea de a doua Bălașa Bibescu, Iorgu fu însă aproape înfiat de cineva cu o bogăție mult maĭ mare, Marele-Ban Brîncoveanu, care-ĭ dădu pe nepoată-sa Safta Mavrocordat, poftindu-l să și vie să-ĭ locuiască în casă. La 3 Decembre 1824, Banul scrie luĭ Dumitrachi Bibescu următorul răvaș grecesc, pe care nu-l traducem căcĭ n'are alt înțeles:

Τὴν εὐγενίαν της ἀδελφικῶς ἀσπαζόμενος προσκυνῶ.

Τὸ ἀπὸ κβ' Νοεμβρίου ἀδελφικόν μας αὐτῆς ἀποκριτικὸν κομισάμενος, ἐνεπλήσθην χαρᾶς καὶ θυμηδίας, καὶ διαβεβαιωθεὶς τὴν πρὸς ἐμὲ εἰλικρινῆ της προσήλωσιν καὶ τὴν ἐκ θείας ἐμπνεύσεως φιλόστοργον ἀποδοχὴν τῆς μελλούσης νέας συγγενικῆς μας σχέσεως μετὰ τοῦ φιλτάτου της υἱοῦ Γεωργάκη, ἐδόξασα τὸν Κύριον, χεῖρας ἱκέτιδας καὶ εὐχαριστηρίους φωνὰς αἴρων πρὸς αὐτὸν τὸν εὐδοκήσαντα νὰ ἐπισυνάψῃ καὶ νὰ συμπληρώσῃ αὐτὸ τὸ μυστήριον τοῦ συνοικεσίου, τῇ θείᾳ ἐπινεύσει τελειοποιούμενον. Οὕτω δὲ μετὰ λόγου δικαίου εὐθυμῶν συγχαίρω καὶ τῇ εὐγενίᾳ σας ἐπὶ τῇ ὅσον οὔπω ἀγαθῇ ἐκβάσει τῆς τοιαύτης ἱερᾶς προθέσεως, ἐλπίζων

ὅτι οἱ νέοι, περιποιούμενοι ὅσον ἕνας διὰ τὰ πλεονεκτήματα τους, καὶ προστατευόμενοι ὡς παῖδες μας, νὰ διανύσωσι ἓν λαμπρὸν στάδιον, παρὰ πάντων εὐφημούμενοι, νὰ γηροκομήσωσι καὶ ἡμᾶς καὶ νὰ φανῶσιν ὠφέλιμοι εἰς τὴν ἐνεγκαμένην. Ἀλλὰ διὰ νὰ εὐκολυνθῇ καὶ ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ ἔργου ἕπεται νὰ γίνῃ καὶ μία σημείωσις τῶν ὅσων παρέχομεν τῇ φιλτάτῃ μου Ζωήτζᾳ, διὰ νὰ ἔχῃ τὸν προσπορισμὸν τῶν ἀναγκαίων της, καὶ ὁ φίλτατος γαμβρὸς νὰ λάβῃ εὐχαρίστησιν διὰ τὰ προϊκιμενα του. Περικλείω τῇ εὐγενίᾳ της τὸ τοιοῦτον σημείωμα διὰ νὰ τὸ θεωρήσῃ, καί, ἀφ' οὗ μοι τὸ ἐπιστρέψει μετὰ ἀποδοχῆς, τότε θέλει ἀντιγραφῇ καὶ ὑπογραφῇ μὲ τὴν ἀνήκουσαν φορμαλιτάν, καὶ θέλει ἐγχειρισθῇ τῷ ἀγαπητῷ ἀνεψιῷ Παρπουτζάνῳ διὰ νὰ τὸ ἐγχειρίσῃ ἐν καιρίῳ τῷ αὐταδέλφῳ του. Ἂς μὴ διαλείπῃ δὲ παρακαλῶ νά μας εὐαγγελίζηται συνεχῶς τὰ τῆς ἐφετωτάτης μοι ὑγιείας της, καὶ ὅτι ἄλλο ἐγκρίνῃ ἄξιον νὰ μοι τὸ κοινώσῃ περὶ ἰδέας μου. Τὴν εὐγενεστάτην ἀρχόντισαν Βορνιτζέσαν κοκώναν Κατίγκον ἀδελφικῶς προσκυνῶ, και εἰμὶ

ὡς ἀδελφὸς καὶ
δι' ὁρισμοὺς
δοῦλος

αωκδ'τῳ, δεκεμβρίου γ'.

Γρηγόριος Πραγκοβάνος.

Καὶ τοῦτο περὶ ἰδέας σας, ἀδελφὲ ἄρχ. Βόρνικε, ὅτι μετὰ τὴν αἰσίαν ἐκπλήρωσιν τῶν γάμων, ἔχω νὰ περιλάβω τὸν γαμβρὸν εἰς τὸ σπῆτι μοῦ, διὰ νὰ εἶναι διὰ πάντα συγκατοικῶν καὶ παρευρισκόμενος μαζῖ μας, περὶ ἰδίαν του ἄνεσιν, ἀμοιβαίαν εὐχαρίστησιν καὶ πλησιεστέραν μας γηροκομίαν.

În aceiaşĭ zi, Brîncoveanca trimete o tot aşa de călduroasă scrisoare Bibeascăĭ, încredinţîndu-ĭ pe «fiica sa, ca una ce e vrednică de iubirea de mamă» a soacreĭ. Si ea doreşte încheiarea formalităţilor şi ziua de bucurie a nunţiĭ. Şi la 27 Decembre, odată cu felicitările pentru Crăciun, se vorbeşte de apropiata zi a a căsătorieĭ tinerilor.

Trebuie să se spuie că propunerea nunţiĭ fusese primită de Brîncovenĭ încă de la 15 Novembre.

Felicitările pentru serbarea căsătorieĭ, făcută, printr'o delicată atenţie, în ziua Sf. Grigore Teologul, se scriŭ la 28 Ianuar din partea Banuluĭ şi Băneseĭ către Vornicul şi Vorniceasa Bibescu. Brîncovenceĭ îĭ pare răŭ numaĭ că «n'a putut

fi de față pentru a săruta de aproape cununiile lor». Ea nădăjduiește, orĭ să vie însășĭ în țară, orĭ să-șĭ primească la ea în Ardeal cuscriĭ ceĭ noĭ.

Într'o nouă scrisoare a Banuluĭ, la 28 Mart, se și vorbește în adevăr de apropiata trecere peste munțĭ a Catincăĭ.

Alte lămurirĭ asupra șederiĭ peste munțĭ după 1821 a Brîncovenilor și Bibeștilor se pot afla în vol. VIII, care cuprinde corespondența și cu aceștĭ boierĭ a mareĭ Case de negoț sibiiene Hagi Constantin Pop.

V.

În negocierile pentru căsătorie fusese amestecat fratele cel mare, Știrbeĭ, și de la el ni-a rămas astfel în această corespondență foarte însemnatul răvaș de tinerețăă pe care-l dăm aicĭ întreg, și cu traducerea cuvenită:

15/17 9βρίου, σαββάτῳ.	16/27 Novembre, Sîmbătă.
Τὴν δεξιάν της ἀσπάζομαι.	Sărut mîna,
Ἡ Σαυτίκα δι' εὐχῶν της ὑγιαίνει ἐντελέστατα: ἔχομεν μαμμὴν ἐπιτιδειωτάτην καὶ ἰατροὺς ἀξιολόγους, τὸν Βρατὴν καὶ τὸν Καραζῆσον, νεωστὶ ἐλθόντα ἀπὸ Βιέννης, τὸν ὁποῖον μάλιστα ἐστεφανώσαμεν, Σαυτίκα καὶ ἐγώ, πρὸ ἑνὸς μηνὸς μετά τινος Βρασοβάγκης. Ἀμφότεροι οἱ ἰατροὶ ὑπάρχουν ἀξιόλογοι μάμμοι, καὶ ἐλπίζω διὰ τῆς μεθαυρινῆς ταχυδρομίας νὰ τῇ εὐαγγελισθῶ τὴν εὐτυχῆ ἀπελευθέρωσιν τῆς συζύγου μου,	Săftica, prin rugăciunile d-tale, e în cea maĭ desăvîrșită sănătate. [E vorba de nașterea eĭ apropiată.]
Ἃς λάβῃ ἐμπερικλειστὸν γράμμα τοῦ σεβαστοῦ θείου μου Βραγκοβάνου, ἐκ τοῦ ὁποίου θέλει βεβαιωθῇ πληρέστατα περὶ ὅσον τῇ εἶχον γράψει εἰς τὸ	Primește scrisoarea închisă în acest plic a respectatuluĭ unchiŭ Brîncoveanu, din care te veĭ încredința pe deplin despre cele ce avem

ἀποκριτικὸν τῆς, ἀφ' οὗ ἐκφράζει τὴν χαρὰν καὶ εὐφροσύνην διὰ τὰ εὐαγγέλια τῆς πανοικὶ εὐτελοῦς ὑγιείας, τῆς ἐνταῦθα κατευοδώσεως καὶ τῆς κατὰ πάντα εὐαρεστήσεως τῶν ἐκ τῆς ἐδῷ διατριβῆς. Θέλει ὁμολογίσει πλείστας χάριτας ἀμφοτέροις διὰ τὴν ἰδιάζουσαν ἀγάπην, εὔνοιαν καὶ κλίσιν ὁποῦ ἐνδεικνύουσι πρὸς τὴν Σαυτίκαν καὶ ἐμέ, ὡσαύτως διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς πατρικὰ τῷ ὄντι σπλάγχνα των.

Μεταβαίνουσα ὕστερον εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἀδελφοῦ μου, θέλει παραστήσῃ τῷ θείῳ μου ὅτι ἡ ἐπιστολὴ τῆς εὐγενίας του σᾶς ἐκίνησε μέχρι δακρύων διὰ τὸ πάντι ἀπροσδόκητον τοῦ πράγματος: ἀπροσδόκητον δὲ λέγω διὰ τὴν παῤῥησιαζομένην ἀνελπίστως πως ὑπέρλαμπρον τύχην τῷ νέῳ, καὶ δεύτερον διὰ τὸ πολλὰ νεαρὸν τῆς ἡλικίας του. Θέλει ἐκφράσῃ τὴν ἄκραν εὐγνω[μο]σύνην της διὰ τὴν φυσικὴν κλίσιν καὶ συμπάθειαν τὴν ὁποῖαν ἀείποτε εἶχε πρὸς τὴν οἰκογενείαν της, κατευεργετηθεῖσαν παρὰ τῆς εὐγενίας του. Ἀφ' οὗ δὲ ἀποκτέστησεν εὐτυχῆ τὸν προτότοκόν της, προαιρεῖται τώρα νὰ ἀποδείξῃ ὑ-

a-ţĭ scrie cu privire la răspunsul d-tale, de oare ce scrisoarea luĭ exprimă bucurie şi mulţămire pentru vestea sănătăţiĭ desăvîrşite a Caseĭ d-tale, a călătorieĭ d-voastre acolo şi a plăceriĭ ce aţĭ avut-o cu petrecerea d-voastre aicĭ. Veţĭ arăta foarte multe mulţămirĭ amîndurora [unchiuluĭ şi mătuşeĭ] pentru deosebita iubire, bunăvoinţă şi simpatie ce o arată către Săftica şi către mine, precum şi pentru simţirile cu adevărat părinteştĭ ce aŭ către noĭ.

Viind apoĭ la afacerea fratelui mieŭ, veĭ arăta unchiuluĭ mieŭ că scrisoarea d-sale v'a mişcat pînă la lacrimĭ pentru caracterul cu totul neaşteptat al lucruluĭ: neaşteptat, zic, pentru soarta prea-strălucită care pe neaşteptate se găteşte tînăruluĭ, şi, al doilea, pentru marea tinereţă a vrîsteĭ luĭ. Veĭ exprima înnalta-ţĭ recunoştinţă pentru fireasca aplecare şi simpatie ce totdeauna a avut-o către Casa dumitale, care a primit binefacerile d-sale. Şi, după ce a făcut fericit pe cel maĭ mare fiŭ al d-tale, vine acum să facă prea-fericit şi vrednic

περευδαίμονα καὶ ζηλωτὸν τὸν δεύτερον υἱόν της, ἀνοίγων αὐτῷ τοῦ λοιποῦ στάδιον ὑπέρλαμπρον. Ταῦτα δὲ πάντα μὴ δυναμένη ἄλλως πως νὰ ἐξηγήσῃ, τ' ἀποδίδει εἰς τὸν Θεόν, ὅστις θέλει νὰ σᾶς παρηγορήσῃ εἰς τὰ γηρατεῖα καὶ νὰ σᾶς ἀνταμείψῃ διὰ τοὺς πόνους, φροντίδας καὶ ὑπερόγκους δαπάνας, ὅσας ἐκ τοῦ στερήματος σας ἐκάμετε διὰ νὰ προμηθεύσετε ἐλεύθερον ἀνατροφὴν τοῖς ὑμετέροις τέκνοις. Ὅτι δὲν εἶσθε ἱκανοὶ ν' ἀποδώσετε ἀξίας ἐπὶ τούτῳ εὐχαριστίας τῷ Ὑψίστῳ. Ὅτι ἐν τῇ εἰλικρινείᾳ τῆς καρδίας σας λαμβάνετε τὸ θάῤῥος νὰ τῷ ὁμολογήσετε, ὅτι λυπεῖσθε μὲν κυρίως ὅτι ὁ Γεωργάκης ἀναγκάζεται ἐν τῷ μέσῳ τῶν μαθημάτων καὶ κατὰ τὴν πολυτιμοτέραν ἐποχὴν τῆς ἡλικίας του νὰ διακόψῃ τὸ στάδιον τῆς σπουδῆς του, τὸ ὁποῖον διέτριψε τόσο λαμπρῶς, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ὑπέσχετο τοῦ λοιποῦ μεγίστας προόδους. Ἐπειδὴ ἡ μόνη φιλοτιμία σας ἐστάθη ἀείποτε νὰ ἐφοδιάζετε τοὺς υἱούς σας μὲ ἀληθῆ παιδεῖαν, θεωρήσαντες ταύτην ὡς τὴν μόνην ἀκράδαντον βάσιν τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου, ὡς τὸν μόνον ἀκίνητον πλοῦτον καὶ ἀνώτερον πάσης ἐπιρείας τῆς τύχης. Πλὴν,

de invidie pe cel de-al doilea, deschizîndu-ĭ pentru viitor o carieră prea-strălucită. Şi acestea toate neputîndu-le înşira altfel, le laşĭ în sama luĭ Dumnezeŭ, care voieşte a te mîngĭia la bătrîneţă şi a te răsplăti pentru ostenelile, grijile şi cheltuielile cele din cale afară de marĭ, ce, din cruţarea d-voastre, le-aţĭ făcut pentru a pregăti o creştere liberală copiilor d-voastre. Că nu sînteţĭ vrednicĭ d-voastră [Bibeştiĭ] a da pentru aceasta mulţămită vrednică Celuĭ Prea Înnalt. Că în sinceritatea inimiĭ d-voastre luaţĭ curajul ce trebuie pentru a-ĭ arăta că vă pare răŭ numaĭ de aceia că Iordachi e silit în mijlocul studiilor sale şi în vrîsta cea maĭ scumpă a luĭ să întrerupă cursul sîrguinţiĭ sale, pe care l-a străbătut cu atîta strălucire, şi în care făgăduia pentru viitor cele maĭ marĭ progrese. Căcĭ singura d-voastră ambiţie a fost totdeauna să îndrumaţĭ pe fiiĭ d-voastră cu adevărată creştere, privind creşterea ca singurul temeiŭ nezguduit al fericiriĭ unuĭ om, ca singura neclătită bogăţie şi maĭ presus decît orĭce valurĭ ale norocului. Dar, încredinţaţĭ

πεποιθῶτες ὅτι ὑπὸ τὴν πατρικὴν ὁδηγίαν τῆς καλοκαγάθου, συνετωτάτης, πολυπείρου καὶ πολυμηθεστάτης εὐγενίας του ἠμπορεῖ νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ ἐλλεῖπον, κατὰ τὸν φιλότιμον τοῦ νέου χαρακτῆρα, καὶ ν' ἀποκατασταθῇ μὲ τὸν καιρὸν ἄξιον τῆς παῤῥησιαζομένης αὐτῷ λαμπρωτάτης τύχης, βέβαιοι ὄντες ὅτι ἡ εὐγενία των θέλουν ἐπιθεμελιώσει τοῦτο τὸ συνοικήσιον εἰς τὴν μόνην ἀκράδαντον βάσιν τῆς συμπαθείας καὶ φυσικῆς κλίσεως ἀμφοτέρων τῶν νέων πρὸς ἀλλήλους, καὶ γνωρίζοντες προσέτι τὰ ἀγαθὰ σπλάγχνα καὶ τὸ ἄκρον συγκαταβατικόν των ὡς πρὸς τὸ πολλὰ νεαρὸν τῆς ἡλικίας τοῦ Γεωργάκη, μὴ ἔχοντος εἰσέτι πλήρεις τοὺς 22 χρόνους, καὶ ἐπομένως ὡς πρὸς τὴν ἀπειρίαν καὶ ἀπραξίαν ὅπου ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ εἰς τὰ πράγματα, εἰς ταῦτα πάντα ἀπαριδόμενοι, τῷ ἐπιχορηγῆτε ἀπὸ καρδίας ὅλας τὰς πατρικὰς εὐχὰς κ' εὐλογίας σας, τὸν ἀφιερόνετε κατὰ πάντα εἰς τὴν εὐγενίαν των, καὶ τῷ προστάττετε πατρικῶς νὰ θεωρῇ τοῦ λοιποῦ ὡς μόνους γονεῖς, εὐεργέτας του κ' ἐπιγείους θεοὺς τὴν εὐγενίαν των, ἀποταμιεύεσθε δὲ τὸν μικρόν σας υἱὸν Ἰάγκον πρὸς παραμυθίαν καὶ περίθαλψιν τοῦ γήρως, διὰ νά σας γη-

fiind că supt părinteasca călăuzire a bunătăţiĭ, înţelepciuniĭ, încercăriĭ multe şi multeĭ deprinderĭ a d sale, va putea să îndeplinească ce-ĭ lipseşte, după caracterul ambiţios al tînăruluĭ, şi să se facă cu timpul vrednic de prea-strălucita soartă ce i se presintă, fiind singurĭ că d-lor vor întemeia această căsricie pe singurul nezguduit temeiŭ al simpatieĭ şi aplecăriĭ fireştĭ a amînduror tinerilor unul către altul, şi ştiind încă şi bunele sentimente şi marea indulgenţă ce se potriveşte cu vrîsta de tot tînără a luĭ Iordachi, care nu are încă nicĭ 22 de anĭ împliniţĭ, şi, prin urmare, către neîncercarea şi lipsa de practică ce poate să aibă faţă de lucrurĭ, — netrecînd cu vederea nimic din acestea, iĭ trimeteţĭ din inimă toate părinteştile rugăciunĭ şi mulţămirĭ, îl închinaţĭ [pe Iordachi] cu totul dumilorsale şi-ĭ daţĭ poruncă părinteşte să-ĭ privească de acum înnainte pe dumnealor ca pe singuriĭ părinţĭ, binefăcătorĭ aĭ luĭ şi Dumnezeĭ pe pămînt, şi veţĭ păstra pe cel maĭ mic fiŭ al d-tale, Iancu, pentru îngrijirea şi mîngîierea bătrîneţe-

ροκομήση. Θέλετε δὲ ἀποτείνεσθε δὲ ἐν ταὐτῷ γράφοντες οὐχὶ μόνον πρὸς τὸν θεῖον, ἀλλα καὶ πρὸς τὴν θείτζαν, ἡ ὁποῖα ἔχει τῷ ὄντι μετρικὰ σπλάγχνα πρὸς τὸν ἀδελφόν μου.

Ἡ νέα σᾶς βεβαιῶ ὅτι εἶναι προϊκιομένη παρὰ τῆς φύσεως μὲ πλεῖστα ψυχικὰ καὶ σωματικὰ κάλλη, στολισμένη δὲ μὲ ὄχι ὀλίγα ἐπίκτητα προτερήματα. Ὅθεν πρέπει νὰ τῇ πλέσετε *(sic)* τὸν ἀνάλογον ἐγκώμιον. Καθ' ὅλα δὲ τὰ ἄλλα πασχίσατε μὴ ἀπομακρυνθῆτε κατ' οὐδὲν ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ γράμματος μου, οὔτε προσθέσαντες, οὔτε ἀφαιροῦντες τὸ παραμικρόν τι, διότι ἐκ πλείστης πείρας καὶ σκέψεως τῇ τὰ γράφω. Φυλαχθῆτε δέ, πρὸς Θεοῦ, μὴ τύχῃ καὶ ὑποπτευθῇ τις τὰ διατρέχοντα, διότε τότε τὰ πάντα ἀνετράπησαν. Εἰ μὴ εἰς τὴν μητέρα μου, ὅς μὴ τὰ ἐμπιστευθῇ εἰς ψυχὴν ζῶσαν.

Ταπεινὸς υἱός της:
Στιρβαίης.

lor, ca să vă caute. Vă vețĭ adresà întru aceasta însă, scriind, nu numaĭ către unchiŭ, ci și către mătușă-mea, care are în adevăr destulă simpatie pentru fratele mieŭ.

Te asigur că tînăra este înzestrată de fire cu cele maĭ marĭ frumusețĭ ale sufletuluĭ și trupuluĭ și împodobită cu nu puține talente cîștigate. Decĭ trebuie să-ĭ dațĭ lauda ce se cuvine. Iar întru toate celelalte binevoițĭ a nu vă depărta întru nimic de la gîndul scrisoriĭ mele, nicĭ adăugind, nicĭ suprimînd, chiar și cel maĭ mic lucru,— pentru că țĭ scriŭ acestea din cea maĭ mare încercare și cugetare. Ci păzițĭ-vă, pentru Dumnezeŭ, să nu care cumva să bănuiască cineva cele ce se pun la cale, pentru că atuncĭ toate s'aŭ schimbat. Afară de mama, să nu încredințezĭ aceste lucrurĭ nimănuia.

Supusul fiŭ al d-tale:
Știrbeĭ.

Τὰ γράμματα σας θέλετε στείλει μὲ ῥισιπίσι, λαμβάνοντες ὅλα τὰ προφυλακτικὰ μέσα τὰ νὰ μὴ τύχῃ καὶ παραπέσουν. Τὰ ἀπὸ 11 νοεμβρ. γράμματα σας ἔλαβον.

Scrisorile d-tale le veĭ trimete cu recipisă, luînd toate măsurile de precauțiune ca să nu se întîmple a se pierde. Scrisorile d-tale de la 11 Novembre le-aŭ primit.

Ἡ κρίσις μου ἤθελε λάβῃ τέλος πρὸ καιροῦ μετὰ τῶν συγγενῶν τοῦ μακαρίτου θετοῦ πατρός μου, ἂν δὲν ἦτον εἷς ἐξ αὐτῶν ὁ Δίγκας Γραδιστάνος. Οὗτος εὑρίσκεται κατὰ τὸ παρὸν εἰς Βρασοβὸν ἐν ἄκρᾳ δυστυχίᾳ: μὲ 25 χιλιάδας γροσίων οὗτος θέλει συνδιατεθῇ νὰ συμβιβασθῇ, νὰ γνωρίζῃ ἐγγράφως τ' ἀναντίρρητα δίκαια μου καὶ νὰ σηκώσῃ κάθε προτέστον ἀπὸ τὸ ῥωσσικὸν κονσουλάτον, παρὰ τοῦ ὁποίου θέλει ἐπισφραγισθῇ τὸ ἔγγραφόν του. Τοῦτο τὸ ἐμπόδιον καθῶς σηκωθῇ, ἐπειδὴ οἱ λοιποὶ ἀντίδικοι ὑπάρχουν ὅλοι ὑπήκοοι τουρκικοί, ὡς ἐγώ, τότε θεωρεῖται ἡ κρίσις ἔμπροσθεν τοῦ αὐθεντικοῦ Διβανίου, ἐπικυροῦται ἡ ἀναφορὰ τῶν ἀρχόντων, λαμβάνω τὴν παρὰ τῶν νόμων ἀπαιτουμένην δευτέραν αὐθεντικὴν ἐπικύρωσιν, καὶ ἀσφαλίζομαι κατὰ πάντα ὡς πρὸς τὸ μέλλον. Εἰς τοῦτο καταγίνομαι τώρα, θέλων νὰ φέρω εἰς τέλος ταύτην τὴν ὑπόθεσιν μου, πρὶν γένουν οἱ γάμοι τοῦ ἀδελφοῦ μου. Τοῦτο ὑπάρχει ἀναγκαιότατον καὶ ἄφευκτον πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς μελλούσης τύχης μας, πρὶν ἀκόμη διεγερθῇ καθ' ἡμῶν ὁ γενικὸς φθόνος τῶν βασκάνων καὶ φθονερῶν ἀνθρώπων. Τὸ μόνον ὅπου με λυπεῖ εἶναι ὅτι αὐ-

Procesul mieŭ şi-ar fi avut maĭ de mult sfîrşitul, cu rudele răposatuluĭ mieŭ tată adoptiv, dacă unul dintre eĭ n'ar fi fost Dincă Grădişteanu. Acesta e acum la Braşov, în mare nenorocire: cu 25.000 de leĭ el s'ar învoi să ajungă a recunoaşte în scris drepturile mele, care nu se pot contrazice, şi să scoată orĭce protest de la consulatul rusesc, la care s'ar întări înscrisul mieŭ. Îndată ce s'ar înlătura această piedecă, pentru că ceĭlalţĭ protivnicĭ sînt toţĭ supuşĭ turceştĭ, ca şi mine, atuncĭ s'ar cerceta judecata înnaintea Divanuluĭ domnesc, s'ar întări anaforaua boierilor, aş lua cea de-a doua întărire domnească pe care o cer legile, şi mă asigur în toată privinţa pentru viitor. De aceasta mă ocup acuma, vrînd să duc la capăt această afacere a mea înnainte de a se face nunta frateluĭ mieŭ. Acest lucru e de cea maĭ mare nevoie şi neapărat pentru asigurarea rostuluĭ mieŭ, înnainte de a se maĭ trezi împotriva noastră invidia generală a oamenilor răŭ voitorĭ şi pizmătareţĭ. Singurul lucru ce mă supără e că acolo

τοῦ μανθάνω ὅτι δὲν θεωροῦνται πλέον κρίσεις, ἐξ αἰτίας τῆς πανώλου, καὶ ὅτι τὸ Διβάνι, καθὼς τὰ λοιπὰ δικαστήρια, θὰ ὑπάρχουν εἰσέτι ἐπὶ πολὺν καιρὸν κλεισμένα. Παρακαλῶ νὰ σκεφθῇ ὡρίμως τὸ πρᾶγμα, καὶ μετὰ ἐξακρίδωσιν ὅλων τῶν περιστατικῶν νὰ μὲ ἀξιώσῃ ἐν τάχει σεδαστοῦ ἀποκριτικοῦ της.

Τὸ παρόν μου ἀναγνοῦσα ἡ εὐγενία της μετὰ πολλῆς ἐπιστασίας καὶ προσοχῆς, ὑπαγορεύσασα δὲ κατ' αὐτὸ ἀπαραλλάκτως τὸ πρὸς τὸν θεῖον μου ἀμοκριτικόν, θέλετε φροντίζειν νὰ σχίσετε εὐθύς.

aflu că nu se maĭ cercetează judecățile, din pricina ciumiĭ, şi că Divanul, ca şi celelalte Curțĭ de judecată, sînt închise încă pe mult timp. Rog să se cerceteze cu chibzuială lucrul, şi, după lămurirea tuturor împrejurărilor, să mă învredniceştĭ răpede de veneratul d-tale răspuns.

Cetind această scrisoare a mea cu multă îngrijire şi cu băgare de samă, şi, dictînd după aceasta întocmaĭ răspunsul către unchiul mieŭ, să te îngrijeştĭ a-l lămuri îndată.

VII.

SCRISORĬ ALE DOMNILOR MUNTENĬ ALEXANDRU GHICA ȘI GHEORGHE BIBESCU.

Intre aceleaşĭ hîrtiĭ ale d-neĭ Ana Odobescu, am găsit cîteva scrisorĭ autografe ale luĭ Alexandru Ghica şi Bibescu-Vodă către maiorul şi colonelul, apoĭ generalul Odobescu. Acesta era prietenul intim al luĭ Ghica-Vodă, care a fost naşul scriitoruluĭ Alexandru Odobescu. Scrisorile dintre aceştĭ doĭ prietenĭ privesc cunoscutul complot al Bulgarilor cari voiaŭ să treacă Dunărea pentru a stîrni tulburărĭ în ţara lor. Puţinul ce se ştie asupra eĭ se află în cunoscuta *Istorie* a luĭ Régnault şi în memoriile coloneluluĭ Papazoglu, tipărite supt titlul de «Istoria Bucureştilor». La o conspiraţie olteană necunoscută se referă una din scrisorile luĭ Bibescu. Cu privire la amîndouă, Archivele Statuluĭ trebuie să cuprindă anumite dosare, pe care am de gînd să le străbat cîndva. La această informaţie trebuie să se adauge aceia pe care o daŭ rapoartele consulare francese, în copie la Academia Romînă.

I.

[Nedatabilă.]

1. Domnule. Răspunzŭ cu mulţumirile mele la cele din 8 ale luniĭ însemnate şi trimise. Pentru ecselbanturĭ nu face trebuinţă să mijlocescu a să adăoga voie ajutoruluĭ mieŭ, căcĭ cu un cuvînt s'aŭ pusu aceasta pentru tot stabul. Pă Stepanov şi pă stab-trubaciŭ cu voie dată îĭ am poprit aicĭ, şi astăzĭ li să găteşte jălbile de ostavcă, apoĭ îţ trimeţu pă Stepanov, iar pă celălalt îl daŭ d-luĭ Hatman de aicĭ. Pentru leafa mea, gheneralu nu ştiŭ de unde aŭ aflat că s'ar fi vorbit de poprirea eĭ, şi mi-aŭ cerut desluşire, şi, cu toate că nu am vrut să priimescu osăbire ce Ex. Sa aŭ voit a face, dar pricazu l-a dat de nepoprirea lefiĭ mele şi a luĭ Popescu.

Vă rogu, domnule, să puneţĭ din muzicanţĭ căţĭ vor avea glasu bun să înveţe cîntarea liturghii roseștĭ cu cuvinte rumîneștĭ; frate-mieŭ Mihalache are notele aceĭ liturghii. Vă rog, înţelegeţi-vă-ţĭ cu Domniia Sa și faceţĭ bună punere la cale pentru aceasta, ca să ià grabnică săvîrșire, fiind lucru lesne și de trebuinţă.

12 Mart.

Sînt al Domnii Voastre ca un frate și slugă: *A. G.*[1].

Adiutanţiĭ Golescu și Mănescu vă rog să mi-ĭ trimiteţĭ pă următoarea săptămînă, căcĭ am hărtiĭ multe strînse și aș vrea să mi le puiŭ la orînduială cît staŭ pe aicĭ.

De veţĭ putea găsi vre un prais-curant de lucrurĭ ostășeștĭ din vre-o fabrică saŭ magazie din Petersburg, vă rogu să mi-ĭ trimiteţĭ; mi să pare că frate-mieŭ Costache are un afiș ce ïĭ aŭ venit cu epoleturile sale.

Vă rogu, domnule, să mă înștiinţaţĭ cu cea d'intîiŭ ocazionă de izvorul pricinii ce curge între polcov. Baleanu și maiorul Filipescu pentru darea polculuĭ 1-iŭ. Gheneralu me-aŭ dat pricina asupră-m[ĭ], și nu știŭ ce să ïĭ răspunzu. Scrie-m[ĭ] particulara părerea Domnii Voastre, și nu va ști nimenĭ.

2. [1841.] Iubite Odobescule,

Trimite mĭ un rapportu respunzătoru la cererea ce ţi am făcut a ne însemna un ofiţu pentru postul de inspectoru de dorobanţĭ în Mica-Valahie, și însemnează-mĭ pe Grigorie Ghica[2]; căcĭ nu pocu înţelege că ministru dinăuntru saŭ altul orĭcare ar lua din ostire măcar un prost soldat fără a-l cere și a i să da de către șeful ostireĭ. *A. Ghica.*

3 14 Iullie 1841, 11 ceasurĭ dimineaţa.

Odobescule!

Acum priimesc la Breaza înștiinţare de ivirea uneĭ cete ce ar voi să treacă peste Dunăre spre ajutorul celor ce să află în răsvrătire în potriva stăpînirii locală. Datoria stăpînireĭ

[1] Ca șef al noiĭ oștirĭ muntene. Odobescu era atuncĭ în Rusia, ca ofiţer al oștiriĭ împărăteștĭ. «Gheneralul» e Chiselev.

[2] Fiul fostuluĭ Domn cu acest nume și nepotul de frate al luĭ Alexandru-Vodă

acestiĭ *(sic)* prinţipat în asemenea înprejurare o cunoştĭ; de aceia nu-ţ dăm nicĭ-o osăbită instrucţie: un lucru numaĭ cerem neapărat, ca să nu pierzĭ vreme a-ĭ suppune, căcĭ îndestule zile aŭ trecut de cînd s'aŭ început pricina, şi la asemenea lucru şi un menut este scumpu, căcĭ zăbava rătăceşte duhurile, părînd slăbiciune saŭ voe vegheată. De aceia cu tonos cere să să predea, şi, la al treilea chemare nevăzînd suppunere, aruncă focurĭ asupra-le şi prinde-ĭ morţĭ saŭ viĭ.

Al. Ghica.

4. Iubite Odobescule,

Nepriimind până astăzĭ de dimineatză nicĭ-o ştiinţă despre sfîrşitul pricineĭ răzvrătirilor bulgare, şi, din ştiinţele ce mi să trimitea de la Bucureştĭ, văzînd că până la 13 răul sporea, scriindu-să în veleag şi altă adunătură de oamenĭ cu proaste cugete, am fost plecat să viŭ la Buzăŭ ca să fiŭ maĭ de aproape în înţele[ge]re cu Dom. V., pentru orĭce ecstraordinare măsurĭ şi combinaţiĭ ar fi fost trebuinţă într'o asemenea întîmplare, dar, pe drum întîmpinîndu-mă currierul ce aŭ fost trimis de căpitanul Manu la Bucureştĭ, şi de acolo îndreptat cătr[e] mine, am venit numaĭ până la Buzăŭ, şi, socotind pricina desăvîrşit potolită, pe de o parte vă însărcinăm a încunoştiinţa şi căpitanuluĭ Manu şi ofiţărilor şi soldaţilor comenzi dum[nea]lor că sîntem foarte mulţumiţĭ de urmarea ce aŭ făcut, şi că aşteptăm rapportul dumv. de numele d-lor ofiţărĭ şi de numărul soldaţilor, ca să le rînduim răsplătire. Aşteptăm şi ştiinţă de starea răniţilor soldaţĭ, pe lîngă care veţĭ binevoi a îngriji cu toată doctoriceasca căutare şi pe Bulgariĭ răniţĭ, şi ne veţĭ înştiinţa şi ce familie aŭ lăsat şi unde împuşcatul unterofiţeru. Iar, pe de alta, vă orînduim dinpreună cu Aga Manul să faceţĭ în taină cercetarea pricinilor, ca să dovediţĭ ce înclinare aŭ avut în acest complot, atît aicĭ, cît şi la Servia şi Bulgaria. Puteţĭ să le daţĭ toată încredinţarea, în numele nostru, că, mărturisind adevărul, nu numaĭ stăpîniriĭ turceştĭ nu va fi prădată taina, nepriimit fiindu-ne să dăm sabii şi robii pe ceĭ de cindea creştinĭ, ci încă, lămurind cu ştiinţa ce li să cere pentru a oblăduireĭ noastre regulă şi linişte, vor scăpa şi însuş de străşnicia sub care

urmează să fie suppuşĭ pă cîtă vreme vor fi sub bănuială că nu să destăinuescu despre toate înclinările şi uneltirile ce aŭ fost avut şi mai aŭ încă; căcĭ, aflînd maĭ la urmă că aŭ tăinuit cevaş, apoĭ urmează să bănuim cugete necurate, şi atuncĭ vom fi siliţĭ să îĭ tratarisim ca pă nişte vrăşmaşĭ aĭ liniştiĭ obşteştĭ într'acest paĉnic pămînt, unde fiind fost umbriţĭ şi miluiţĭ, să fac maĭ nevrednicĭ de milostiviria omenească pentru nemulţumirea lor. Ca aceşte chippurĭ lucraţĭ până cînd veţĭ chibzui ca să îĭ transportuiţĭ. Eŭ mîine mă întorc la Bucureştĭ, aşteptînd rapportul Dom: V: despre oştire, ce s'aŭ arătat maĭ sus.

T[îrgul] Buzăŭ, 16 Iullie 1841. *A. G.*

5. Iubite Odobescule,

Ierĭ la prînzu am priimit scrisoarea Dom. V: din 17 şi astăzĭ cea din 18, şi cu întoarcerea maioruluĭ Manu, ce aduce şi a celorlalţĭ ofiţerĭ şi a soldaţilor răsplătirĭ, grăbescu a vă lăuda toate chibzuirile şi lucrările ce aţĭ săvîrşit Dom: V: Acum că puterea ostăşească vă este de ajunsu, luaţĭ tonul cuvenit atribuţiilor stăpînireĭ ce vi s'aŭ încredinţat. Meşeria noastră este guvernu: într'aceasta ne şi mărgenim; lasă să latre pe din afară proştiĭ de minte, cariĭ, fără să aibă curaju nicĭ cît un ghitig, vor să fie viteji şi rîvnitorĭ creştinilor de după uşile lor: aceia în toate pămînturile lumiĭ şi în toate veacurile se vor numi necinstiţĭ oamenĭ. Căcĭ uneltescu doă meşteşugurĭ de o dată, adecă şi lăcuitor saŭ dregător saŭ neguţitor paĉnic, şi întreprinzător saŭ sprijinitor de comploturĭ, de carele eĭ ar fi cea maĭ gata jertvă, de nu ar privighia stăpînirea, să le scape veaţa şi stările. Pe toţĭ ceĭ arestuiţĭ îĭ veţĭ porni acì, cînd şi cum veţĭ chibzui. Pofteşte pe Simion Andreevicĭ[1] să vă tălmăcească cu tonos şi curat cu aceĭ rătăciţĭ ce încă arătaţĭ că s'aŭ fost adunat la lăcuinţa veţi-consululuĭ, ca să le scoaţă din capul lor, că, la aseminea împrejurare, şi fiind tovarăşiĭ lor prinşĭ cu armele în mînă, nu îĭ poate apăra nicĭ cum. Viţe-consul austreacescu aŭ

[1] Consulul rusesc din Galaţĭ: el fu scos pentru ajutorul dat răsculaţilor (Régnault, trad. rom. din 1856, pp. 232-3).

trimes ocîrmuirii o notă, carea, de nu ar fi de rîsu, ar putea să-l învinovăţească către[e] guvernul săŭ, şi, fiindcă într'însul reclamă pentru un Ioan Nepştevo, rănit asupra răsboiuluĭ, şi Manu ne scrie că aŭ fost şi el între răsvrătitorĭ, — de nu îĭ s'ar primejdui viaţa trimiţîndu-l aşa cum să află, îl poţĭ rîdica şi îl veţĭ trimete aicĭ, unde se va cerceta de aŭ fost la priveleşte, saŭ în tovărăşia celor ce aŭ împuşcat pă oamenii stăpînirii. Prin frate-mieŭ Mihalache scriŭ, şi căutaţĭ de înţelegeţi-vă amîndoĭ, şi lucraţĭ.

20 Iullie 1841. *A. Ghica.*

6. Iubite Odobescule,

Iată hotărîrea mea în pricina ofiţerilor ce aŭ luat parte la cearta luĭ Polizu, a căruia vină lasă încă un cuvînt, nu de îndreptare, ci de indurare, ca una ce durază din fireştĭ ale tinereţiĭ rătăcirĭ şi uimirĭ. Trimite-mĭ dar numele lor, pe carele comandantul este dator să le dea, precum urmează după datoria sa să le şi cunoască, şi cu însemnarea numelor întoarce-mĭ şi ofiţul de alaltaerĭ. Din minutul ce aĭ plecat de la mine, am fost iarăş cercat de chipul de holerină ce să preumblă în Bucureştĭ. Astăzĭ abea mă simţu în stare de a însemna cîte cevaş.

Sîmbătă, 13 Iullie. *A. Ghica.*

7. Iubite Odobescule,

Şi acum socotindu-mă maĭ bine în pricina ranguluĭ luĭ Caragea, văzu că părerea ta este maĭ bună decît a mea. Iată dar un isvodu de rapportu în privinţa ranguluĭ ostăşescu, pentru ca să-l prescriĭ îndată, cu leatul celuĭ ce mi-aŭ fost îndreptat maĭ deunăzĭ, şi mi-l trimete îndată aicĭ la Vornicie ca să-ĭ probezu coprinderea, şi să-ţĭ trimiţu ofiţul. *A. G.*

8. Iubitule,

Ca să te împacu cu grija ce aĭ de a nu părea că recomanzĭ ofiţerul trebuincosu pentru postul de inspectoru dorobănţescu pe carele după leguire recomandă Departamentul dinuntru, iată îndreptezu redacţia rapportuluĭ de maĭ nainte, şi, pentru căcĭ ar fi o confuzie primejdioasă să înţelegemu

că un Departament poate chema în slujba părţiĭ sale pe un amploat al altuĭ Departament fără a i-l cere, iar maĭ vărtosu cînd s'ar aplica această înţelegere cu chipu ca ostaşiĭ să fie întrebuinţaţĭ de Departamentul dinuntru, fără a fi însemnaţĭ de căpetenia lor, a trebuit neapărat ca în acest prileju să desluşescu desăvîrşit rînduiala cuvenită. Prin urmare, pentru trebuinţa mijlocită şeful ostirii îm însemnează, după cererea ceĭ facu, pe ofiţerul ce poate avea disponibilu, şi poate conceda alte slujbe fără a să zminti cumva trebuinţele slujbeĭ ostăşestĭ, şi ca acela şi atuncĭ numaĭ poate Departamentul dinuntru a recomanda. Astă seară trebuie să plece ofiţărul inspectoru. 26 Iullie. *A. G.*

II.

1. D-luĭ Polcovnicul Odobescu va da poruncă ca astăzĭ la 12 ceasurĭ pelotonul dă cavalerie să să afle la palat, avînd a escortà carîta domnească în mare gală.

Duminecă, 30 Iunie [1846].

D-luĭ Polcovnicului Odobescu ş. c., ş. c.

2. Vinerĭ, 14 Septemvrie [1846?]. Domnule Odobescule. Avînd trebuinţă dă nişte lucrurĭ, să trimisă un unterofiţer ca să le aducă; fiind însă că este dă neapărată trebuinţă ca pîna mîine noapte să le şi priimesc la Cîinenĭ, dumneata, dă loc cum va ajunge acolo trimesul curier, veĭ trimite această scrisoare cu însoţita cheie în priimirea casieruluĭ nostru, iar pă de alta veĭ găti tot într'acel ceas alt unterofiţer vrednic, şi-l veĭ trimite dă loc cu căruţa în curtea palatuluĭ ca să ià lucrurile ce să cer şi să să aducă drept la Cîinenĭ.

Rămîĭ sănătos. *Gh. B.*

Nu ştiŭ încă dacă trebuie să vì ca să ne întîlneştĭ şi aicea saŭ nu, neavînd nicĭ-o ştire dă prinţul Servii.

3 Polcovnice Odobescule. Fiind trebuincos în Capitală, veĭ rămînea acolo.

Să întoarce hîrtiile ce mi s'aŭ trimis înpreună cu raportul Comisii, care hîrtiĭ, în număr de cincĭ tacrirurĭ şi patru scrisorĭ, să vor păstra dă către Comisie.

Pricina mi să pare maĭ serioază dă cît nu o socoteam, şi liniştea obştească cere a să cerceta cu scumpătate, ca să-ĭ cunoaştem începerea şi cele adăvărate căpeteniĭ, precum şi sfîrşitul. S'aŭ dat d'adreptul poruncă a să trimite la Bucureştĭ:

Dincă Şomonescu,
Gheorghie Lideşanul,
Costea Hîldan,
Poapa Dinul,
Fotea Cîrstoĭ,
Constandin sin Şărban,

care să vor păzi dă a nu avea comunicaţie între dînşiĭ. De şi dar am pus în rezoluţie ce am dat la raportul Comisii să să ceară aceştia de la departamentul dinăuntru, această cerere ar fi acuma de prisos.

Am poruncit a veni şi supt-otcîrmuitorul plaiuluĭ Cloşanĭ, care va putea da Comisii oareşcare luminare dăspre corespondenţia şi relaţiile luĭ Ţimbru şi celorlalţĭ.

Şomonescu, care să vede unul din ceĭ maĭ comprometaţĭ, este cumnat cu Burilenu, şi urmează a fi păzit foarte dă aproape.

Aştept de la iscusinţa şi credinţa mădulărilor Comisii a să dăscoperi fiinţa adăvăruluĭ spre a putea lua cuviincĭoasele măsurĭ pentru paza, cu nebăntuirea răpaosuluĭ obştesc.

Cozia, 15 Sept. 1846. *Gh. B.*

4. Po[l]covnicul Odobescu urmează să fi priimit pă arestanţĭ care s'aŭ prins dă la Cerneţĭ: cea maĭ mare pază trebuieşte să să facă ca să nu aibă comunicaţie nicĭ între dînşi, nicĭ cu alt niminĭ. D-l Odobescu va fi văzut scrisoarea luĭ Nicolae Ţimbru către Drăghicean Hărgot, prin care îĭ dă dă ştire că are 600 oamenĭ sdravenĭ, care ar putea ţinea răsboiŭ şapte anĭ. El, la întrebarea ce i s'aŭ făcut cînd s'aŭ prins, aŭ tăgăduit tot, precum şi ceĭlalţĭ treĭ, pă care îĭ numeşte în scrisoarea sa. Să trimisără însă patru scrisorĭ tot cu slova numituluĭ, din care să face dovadă ca acea scrisoare ce să află în măna dumv. este întru adevăr a aceluĭ N. Ţimbru

și întru aceasta nu maĭ poate fi bănuială, precum asemenea nu poate fi bănuială că duh de răzvrătire este din partea acelora. Dumneavoastră avețĭ trebuință de toată iscusința ca să putețĭ cunoaște începutul și sfîrșitul, căcĭ să vede hotărîțĭ a tăgădui tot. Un mijloc care ci-l povățuesc dumitale, ca unul ce aŭ dat rezultaturĭ bune dă cîte orĭ s'aŭ cercat, este ca, dacă vor tăgădui pînă în sfîrșit, să cercațĭ a nu-ĭ lăsa să doarmă nicĭ de cum 24 ceasurĭ, ci, cînd vor fi cu totul obosițĭ, noaptea, să mergețĭ să-ĭ cercetațĭ, însă fără mult sgomod.

În sfîrșit, Țimbru este așa de dovedit, încît nimic nu-l va putea să scape dă ocnă. Singurul mijloc dă scăpare va fi dacă va mărturisi tot. *Gh. B.*

Acele patru scrisorĭ a luĭ Țimbru s'aŭ trimis în priimirea dumnealuĭ Logf. Arghiropulu[1].

[1] Constantin, de maĭ multe orĭ ministru.

VIII.

ALTE DOCUMENTE AMESTECATE.

A. Moldovenești.

1. 14 Novembre 7090 (1581). Iancu-Vodă dă luĭ Nanotă, Drăgăliniĭ, Maicăĭ și altor fiĭ aĭ Vișiĭ, «nepoțiĭ luĭ Ihnatŭ Stolnic», de supt «Iliia și frate-săŭ Stefan Voevod», moșia de la Dobroslăvești, partea Ignăteștiĭ. Stroič V[el] Log[ofăt].
Pecete mare roșie. Și traducere din 21 August 1816.

2. 4 April 7117 (1609). Costandin Movila Voevod, «aceștiĭ femeĭ anume Mămșoareĭ, fetiĭ luĭ Cĭudin», pentru ocină de la fratele eĭ, «Grigorii, fečorul Armancăĭ», la «Obârșie Berhečuluĭ».
Traducere de pe la 1750.

3. Iașĭ, 1-iŭ Iunie 7118 (1610). Costantin Moghila Voevod, pentru sluga sa Roman, fiul **Иwанни**, nepot **Томи логфт.**, strănepot **Лѹпе Берхѣч**, care a făcut vînzare la satul Obărșii către Logofătul Vitoltu. Iscălitura, neînțeleasă, a Domnuluĭ. **Белици болѣри ѹч[ил]**. Pătrașco Vel Dvornic iscal. Băseanul (în colț). Pecete mică peste hîrtie, cu bourul și: † **Іw Костантинъ Могила Воевода.**

4. 28 Maiŭ 7140 (1632). Alexandru Iliiaș Voevod, pentru «Conde biv Vel Vam[eș][1] și fičorul săŭ, Ioan», cari aŭ cumpărat supt Ștefan Tomșa parte din Tomcești (Tecuciŭ) de la «Tudora și soru-sa Mariica, featele a luĭ Ieremie Tălabă, din diresul lor ce l-aŭ avut moșul lor Toma Tălabă». Altă parte e de la «Iosip și de la surorile luĭ, Urîta și Antoniia, fiiĭ a luĭ Dumitru Tălabă, toată partea a unchiuluĭ lor, a luĭ Pătrașcu

[1] Cf. *Doc. Bistrițeĭ*, I, p. 42, nº LV; pp. 78-9, nº CVIII.

Tălabă... Cu bălțĭ de peşte păscuitoare.» Vind luĭ «Costin Postelnicul», cu 100 de talerĭ de argint. Maĭ vînd şi partea «din tot satul din Popĭ, din Ustie, din Gura Geruluĭ» (Ț. Tecuciŭ), «de la Vasilie ginerele Crăstiĭ Vornicul, şi de la cumnatul săŭ Cernatŭ biv Log[o]f[ă]t, ginerele Crăstiĭ Vorn[i]c[ul], şi de la Schiva ğupăneasa a răposatuluĭ Dabij[a] biv Pah[arnicul], fata Crăstiĭ Vorniculuĭ», luată şi de răposatul Vornic «de la Roatăş şi de la Vrancea şi de la Duma». Altă parte e «de la Crăste şi de la fratesăŭ Danciul, fičoriĭ Măndruluĭ şi a Martiĭ». Pomenită şi «Măriia fata luĭ Mihăilă» şi «Chelsiia fata Tudosiiĭ». — Traducere din 25 August 1816, a luĭ Debrič.

5. Iaşĭ, 15 Ianuar 7164 (1656). «Preutul Gavril din sat din Gherghești» vinde «doĭ bĭtrănĭ pol din sat din Pogîneştĭ, ce sintu în Ținutul Putneĭ, şi cu vadu de moară în gărla Putneĭ, şi cu lemnul moreĭ, şi cu hearăl[e] moreĭ», cumpărațĭ de la «Iacul şi de la Popăscul, şi giumătate a luĭ Grăjdan». Se vinde acum «dumisaal[e] Raduluĭ Marele-Pitariŭ». Marturĭ: «Vas[i]lie Hatmanul, Dabij[a] Vornicul, Solomon Bărlădeanul Vornicul cel Mare, şi Vornici de gloatî, şi alțĭ boiarĭ». Dabija iscăleşte foarte grosolan: Dabijea Vel Vor[nic]. Maĭ iscălesc: Dumitraşco Roşca Vor., Bejan Gheuca Vornic şi alțiĭ.

6. Iaşĭ, 13 Decembre 7210 (1701). Costandin Duca-Vodă către «Ion Abăza č-aŭ fost Postialnic şi Vasile Huşanul», ca să aleagă la satul Leleştĭ (Ț. Tutova) partea «luĭ Oprişan Gheuca č-aŭ fost Sulgiar, č-aŭ avut cumpărătur[ă] moşu-săŭ Dumitraşco Gheuca č-aŭ fost staroste», de spre «Iftimie Talpă, căl[ă]raş de Ț[a]rigrad». Să se facă jurămînt pentru două zapise, dacă «nu li-aŭ făcut eĭ cu vre un meşteşug maĭ pe urmă, şi li-aŭ aflat eĭ aşia». Iscăleşte Vel Vornicul, «netămplăndu-se Vel Logof[ă]tu». Pecete mare, cu chinovar.

7. Iaşĭ, 4 Octombre 7214 (1705). Antioh Costantin Voevod către «Oprişan biv Sulger şi Miha şi Iliuța», pentru o «gălčavă». Să meargă la Antohii Jora Vel Log[o]f[ă]t cu «dri-

as[e], zapis[e]... Şi Talpă încă-ş va scoate uricul şi cărţĭ mărturiĭ ce va avia... Pentru 2 boĭ şi o sap[ă] ce i-aŭ luatŭ Chiriicel... Chiriicel n'are nicĭ-o triab[ă] la gălcevile ce să fac pentru moşiĭ, căci pentru aceste gălcevĭ are triab[ă] dumnialuĭ Log[o]fătul cel Mar[e], a-ĭ globi.» «Vel Log[o]f[ă]tul vă Divan.» Pecete mare cu chinovar.

8. 29 Decembre 7215 (1706). «Toţ călugăriĭ, întăĭ Vartholomeŭ dicheul, şi cu toţ alalţi fraţ cariĭ ne aflăm lăcuitor[ĭ] la m[ă]n[ă]stirea răpăosatuluĭ Alexandru Ramandi ce aŭ fost Vornic-Mare», daŭ zapis «dumisal[e] Mareluĭ-Vornic Gheorgachie, cu sfatul şi voia dumisale Marieĭ Vorniceaseĭ, a răposatuluĭ Alexandru Ramandi», şi vînd un vad de moară «de la Necoară, nepotul Petreĭ Scroafă», «de doao roate». Pecete pe negru, cu Treimea şi: † ἡ μονὴ Δοκηαρι ['ου τῶν ἀρχαγγέλων] Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ. Alta, cu acelaşĭ desemn şi: Βαρθολόμεος μοναχός, 1686 (scris dedesupt: Vartolomeŭ dicheŭ), şi o a treia, cu treĭ stele şi Craiŭ Noŭ, lîngă care e scris: «Maria Vornicas[a], a răposatuluĭ Vorniculuĭ Ramandi».

9. 13 August 1765. «Zmaragda, fiica dumnealuĭ răposatuluĭ Banuluĭ Ioniţă Ruset, înpreună cu dum[nea]luĭ boeriumieŭ Dimitraşco Răc[o]viţ[ă] biv V[e]l Comisu [1]», daŭ zapis luĭ Ianacache Milie [=Milo][2] biv V[e]l Spăt. că, «avăndu dum[nea]luĭ răposatu părinte nostru moşiĭ şi viĭ în ţara Moldov[iĭ], de clironomie părinteaască de la dum[nealuĭ] răposatu moşul Iordache Ruset Vornic, anum[e] Piticeniĭ în Ţin[u]t]ul Romanuluĭ şi Hulubeştiĭ la Ţin[u]t[ul] Tecuciuluĭ şi Carauleştiĭ şi viile dă la Odobeştĭ, afară din moşiia Şcheiul, care deosebitŭ maĭ înnainte am văndut-o iar dumisale, dupre cum maĭ pre largŭ le va coprinde diiata răposatuluĭ moş[u]luĭ nostru Iordache Ruset». Nu pot căuta moştenirea rămasă «de la părintele nostru Banu Ioniţ[ă] Ruset», şi decĭ se învoiesc «cu dumnealuĭ cumnatu Ianache Spăt.», vînzîndu-ĭ

[1] Fiul luĭ Radu şi nepot al întăiuluĭ Dumitraşco şi al Ilincăĭ, fiiceĭ luĭ Mihaĭ Spătarul Cantacuzino. Cf. *Gen. Cantacuzinilor*, p. 135.

[2] V. *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*, II, p. 492.

acele moşiĭ cu 2 500 de leĭ «Şi să să ştie şi aĉasta că, nu numaĭ pentru pricina rudenii i-am văndutŭ dumisale aceste moş[iĭ] ş[i] viĭ, ci maĭ mult că am cunoscutu dragost[e] dumisale păzită către folos[ul] nostru, ca unuĭ drept frate, iar dă alte rudeniĭ nicĭ cu cercetarea nu ne-aŭ cunoscutu; pentru aĉasta, nu numaĭ că i am vândut-o, ci maĭ mult i-am dăruitŭ... Afară numaĭ din Ţiganĭ, care nu i-am văndutŭ.» «Grigorie Mitropolitul al Ungrovlahieĭ adeverez. D. Racoviţă biv Vel Comis vănzător [pecete neagră cu fum, cu coroană şi stemă ţinută de doĭ leĭ, avînd literele: Д м р к.; 1757], Zmaragd[a] Răcoviţă Com. vănz. [pecete cu treĭ florĭ, coroană şi literele Д м. (?)], Costantin C[an]t[acuzino] Ban, mart., Andronachi Vor. marturĭ, Părvu Cantac[u]z[ino] biv Vel Vornic, B[adea] St[irbeĭ] biv Vel Vist. mart., Pantazi Cămpi[neanu] biv Vel Clucer, Anastas[ia] munahiia..., Vel Logft. Şi am scris eŭ Pred[a] Prejbeanul Post. cu zisa dumnealor.»

Ioniţă Ruset, frate maĭ mic al luĭ Iordachi, era fiul luĭ Ştefan şi nepotul luĭ Manolachi, care era fratele luĭ Iordachi bătrînul. Ar fi murit «pe la 1762». Cf. vol. VI, pp. 549-50 şi R. Rosetti, *Cronica Bohotinuluĭ*, din «An. Ac. Rom.» XXVIII, p. 26.

10. Novembre 1792. Alexandru Constantin Muruz Voevod răsplăteşte pe Vornicul Manolache Conache[1] pentru slujbe, «atăt în vremea celor maĭ de nainte luminaţ Domnĭ, şi în vremea răzmiriţiĭ trecute, la scoatirĭ şi pornirĭ de zahelĭ, şi petrecerĭ de oştenĭ înpărăteştĭ, cu multă trudă şi păgubirĭ ale sale, şi cu alte deosăbite chipurĭ pline de fierbinte credinţă». Îĭ dă douăzecĭ de sălaşe de Ţiganĭ domneştĭ, între cari Gheorghi Hodungă, Stan lăutariŭ, Bunică rudarĭ, Radul lingurarĭ, Opre lingurariŭ, Marin lăutarĭ, Şărban Bodiĭ, Tataĭ Sinticaĭ, Costache brat Tataĭ, Gheorghiţă Maciul, Ianache sin Adam, Gheorghiţă Haraga, Ilie sin Haragăĭ, Tănasi sin Paraschiv, Loghin sin Pătraşco, Vasile zăt Giudile, Iordache sin Gaţaroĭ. Iscălitura Domnuluĭ. Iniţiale şi podoabe. Pecete cu chinovar din 1792: «Io Alixandru Cos-

[1] Tatăl poetuluĭ. V. *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*, II, p. 496, unde se citează şi actul de faţă.

tandin Muruz Voevod, cu mila luĭ D[u]mn[e]zăŭ Domnu a toată Moldavia».

B. Muntene.

1. † [C. 1620-30.] Jupan Preda Spatariul scris-am zapissul nostru cum se fie de mar[e] credinţe la măna fičoruluĭ nostru Le[pă]dat car[e]le aŭ slujitŭ la tatal mieŭ la Nica Logofătul şi aŭ slujitŭ şi la noĭ. Decĭ l-a miluit tată-meŭ Nica Logofăt[u]l de i-aŭ arătat puţină milă cu o fonie de moşie, cătă se va alege în satŭ în Imosa, din teiul crălescŭ, cătŭ se va alege din cămŭpŭ şi din pădure şi din apă, cu vadŭ de moră, plaiŭ de vie şi din şezutul satu[lu]ĭ, cum se-ĭ fie luĭ de moşie şi coconilor luĭ în vacŭ; şi l-amŭ miluitŭ păntru credinčose slujibă č-aŭ slujitŭ de micŭ pănă la vremia de casătorì. Decĭ, căndŭ l-amŭ căsătoritŭ, l-amŭ miluitŭ cu ačastă moşioră ci maĭ susi scrie, şi, căndu l-amŭ miluitŭ, fost-aŭ mulţĭ boerĭ mărturie: anum[e] Mihartu Post. ot Văţuleştĭ, Părtinŭ *(sic)* otam, Răducanŭ ot Jirovŭ, Nicula Blătanul Comisul, Grecul Preposa *(sic)* ot Grăboveţ, Stăită Ivanŭ ot Corcova şi sluga mè, Duca ot Botenĭ, si fičoru luĭ, Şerbŭ. Şi amŭ întărit acesta al nostru zapis cu blăstem, carel[e] din ficiri mieĭ saŭ din nepoţ[i] mieĭ va strica ačastă puţin[ă] pomană a nostră, se fie blăstămat şi proclăt de 318 otăţ кь Некен, sufletul luĭ la unŭ locŭ cu Iuda se fie. Acesta zapis scrisu-l-am eŭ Preda în casele mele în Corcova, în zilel[e] domnostu lu Alixandru Voivoda, şi l-am scris eŭ popa Oprea.

2. † здє клєтовцїи Răducanulov, snă Ioovanov ot Corcova, poim [=anume]: ot Negoeşt[ĭ] Mihart Cliuč. i ot Negoeştĭ Ivăniş i ot Prişneanĭ Necula i ot Orbeştĭ Tanasie i ot Căzăneşt[ĭ] Nan i ot Jirov Neagoe al Proneĭ i Manole ot Tămna i ot Văţiuleştĭ Drăghiciŭ i Lepădat iuzbaşa i ot Stăngăcea Nicola i ot Hărgetoae Mihaiŭ i ot Corcova Frăţilă, să jure Răducanul de cătră Vasilie Spat. nepotul Nicăĭ biv Vel Log[o]fet cum nu se-aŭ fost văndut tată-săŭ Ioovan rumăn Nicăĭ Log[o]fătul, nič el, nič očna luĭ, den Corcova, nič aŭ luoat banĭ; ce aŭ fost očna slobodî. Şi cum n'aŭ fost ru-

mănu. Însă cum vorų afla cu sufletele loru. Și zioa la Stĭ Petră. I is[pravnic] Necula vt. Post. Pis Lepădat u Bucureștĭ, msța Maiŭ 28 dni, vlt. 7147 [1639].

Monogram. Pecete cu chinovar.

3. Bucureșt[ĭ], 4 Iunie 7147 (1639). «Răducan ficorul lu Iovan din Corcova» dă zapis «Necoleĭ părcălabul ot Glogova» «că aŭ cumpărat satul Corcova de la Vasilie fečorul Predeĭ Spăt., nepotul Nicăĭ Log. Dece aŭ căutat în cărŭțile satuluĭ de cupărătore, ce aŭ aflat pre tată-miŭ scris în cărțile de cumŭpărător[e] ale Nicăĭ Log., dece părŭcălabul Necola s'aŭ apucatŭ de minea și aŭ zăs că-ĭ sămtŭ Rumăn, că află pre tată-miŭ scris în cărțĭ. Iar eŭ m'amŭ sculatŭ de amŭ mersŭ în Divan, înnainte Io Mateĭ Băsărabŭ Voivod de m'amŭ părăt de faț[ă] cu Necol[a] părŭcălabul în Divan. Dece Necola părŭcălabul m'aŭ ajuns cu Divanul de mi aŭ datŭ să jur leğ[e] cu 12 boiar[ĭ] cum n'aŭ fost tată-miŭ Rumănŭ, nece aŭ luatŭ ban[ĭ] de la Nica Log., iar după aceia amŭ plăcat capul cu pač[e] și cu rugăčune cu mulțĭ boiar[ĭ] ca s[ă] mă las[e] de rumănie, iar eŭ să-ĭ daŭ un Țigan, anum[e] — *(alb)*. «Marturĭ: Grigorie Vel Log., Dumitru Vel Pit., Diicul Vel Agă, Iacov Cliuč., Necol[a] Post. Stăgul *(sic)*, Manol[e] Post. ot Jirov. Scrie «Mihaĭ Peh. ot Bresniț[a]». Nicola Postelnicul are pecete cu Sf. Gheorghe, Dumitru Pitar cu o cameie, Manole cu un animal ciudat, Iacovŭ cu un luptător călare, Mihaĭ cu un păun și ot stea, — toate întipărite cu fum.

4. C 1640. Zapis «că aŭ cumpărat Comisul ocină în Grăbovățŭ, di la Iancul fečorul lu Dănilă», «dereptŭ 2.200 as[pri] gata, cu săliște de cas[ă]... Și iară aŭ luat Comisul o săliște la mortia Raduluĭ ficorul Bade, de i-aŭ dat vin și pește și fănină derept 270 as[pri] și aŭ luat di la Stoica al Frčuli dereptŭ 300 as[pri] gat[a] on loc la Znamăn. Și iară a luat di la Stoca al Fručăĭ din Spărturĭ jumătate din partia luĭ, dereptŭ t. 50, as. gat[a]. Și iară aŭ luat di la Stăpan Lapteșăscul la mortia luĭ on loc în gura Prahodiĭ, di-aŭ dat mie dă 50 as. hruptŭ, și iară aŭ cumpărat Comisul di la Balosinŭ pre vale 2 locurĭ și di la vin maĭ sus pre dial o curătură,

iară di la Balosin, şi iară partia lu Balosin de prilog din vie, la dos păn hmatcă... Şi mărturie mulţĭ megiiaş din Grăbovăţ, anume Borčun şi fičor[u] l[u]ĭ Novac şi Prăvul Răduţul şi Stoica Iancul, Rădoslav i Toderŭ, Lupul Negheĭ şi fičorul luĭ Dragomir, i Vlăsan al Ghercei, i pop Bufte şi iară aŭ — (*sic*). † Şi iară aŭ luat Comisul di la Frăţilă fičorul Albul[u]ĭ o sălişte dereptŭ 270 as[pri] gat[a].»

5. 23 August 7170 (1661). «Eŭ Lepedat Căp[itan] din Imoas[a]» dă zapis luĭ «Semen Cliuč. ot Glogova», căruia-ĭ vinde «parta mè de moşie din Imoas[a]..., şi de cumperetul (*sic*) şi de miluitul, cară mil[ă] m'aŭ miluit Nica Logofetul înche în zilel[e] Raduluĭ-Vod[ă], cum se ţie şi din şezutul satuluĭ», vîndută cu «ug. 30». O face «de m'am căutat şi m'am comănduit cum se cad[e] mortuluĭ, şi, ce me aŭ remas, m'am hrenit, că ominiĭ mieĭ m'aŭ peresitŭ toţ la vrem[e] de nevoe». Marturĭ: Preda Com[i]s ot Grăboveţ, cumnatul mieŭ, şi Mihartŭ iuz[başa] ot Cernae, Preda Post. ot tam şi Părvul iuz[başa] ot Văţuleşt[ĭ], Lupul zet otam şi Părvul Stegarul ot Semerişt[e]ne i brat ego Martin otam şi Arvat mazilul ot Imoas[a] şi Mănea Post. otam. Şi am scris eŭ pop[a] Radul ot Corcova.» Peceţĭ cu degetul.

6. Craiova, 27 Mart 1728. Testamentul Ilincăĭ Strămbeanca. «Văzindu-mă de supărarea boaleĭ slabă», orînduieşte cele ce urmează. Corcova, cu roate de moară şi «o roată de pio», «fiiŭ-mieŭ luĭ Costandin. Iar din pio, al treilea ban căştigul căt va f[i], să să dea pentru sufletul mieŭ totdeauna.» Sătcelul (J. Gorj), Măghereştiĭ, «de lăngă Sătcel», fiiŭ-mieŭ, Costandin şi Ion». Gărboviĭ, «să fie aĭ dumnealuĭ iubit soţul mieŭ Costandin Strămbeanul». Căzăneştiĭ şi Cerveniţa «şi un copil de Rumăn pănzarĭ să fie aĭ fie-mea Dum[i]traneĭ, însă Ungureanul care învaţă la Mocanul». Văţuleştiĭ (tot J. Gorj), «făr rumăni cumpăraţ de tată-mieŭ», aĭ fiuluĭ Costandin. Broscariĭ (J. Mehedinţĭ), aĭ soţuluĭ. Mostiştea (*ibid.*), «care s'aŭ cumpărat de la Cĭoroboreanca, fiind cumpărat pe baniĭ dup[ă] oile meale, rog pă iubit soţul mieŭ să nu-ĭ fie cu păreare rea, că pohtescŭ iar fiilor dumnealuĭ să

fie aĭ luĭ Ion, fiiŭ nostru». Bărza (J. Doij), «iaste cumpărată jumătate cu bani din casă, dupe miiare, şi jum[ă]tate din căştigul dumnealuĭ, şi din voinţa de obşte să fie aĭ fie noastră Stancăĭ; ce mă rog să fie cu voinţă, să nu fie îndoire la această, şi ficorul luĭ Tomoial[ă], Andreĭ Părjol să-l înveaţe pănzarĭ». Corlăteştiĭ (J. Romanaţĭ), luĭ Ion. Obărşiia (J. Mehedinţĭ), «făr rumănĭ, numaĭ cu un copil de rumăn pănzarĭ», să fie aĭ fie-mea Maricăĭ, însă cop[il]ul Nicola Zorilă». Mănastiriul, «şi cu rumăn[ĭ] pănzarĭ», Dumitraneĭ. Pentru via de la Glogova, i-a dat vărul Mateĭ Glogoveanul moşie la Clăşneştĭ: să fie a Dumitraneĭ. «Viia de la Valea Feateĭ să fie a copiilor.» Ţiganiĭ: Vintilă bucătariul, «fie-mea Stancăĭ», Trandafir, Adam, Radul, «fiind fugit», Sora Ţiganca, Anca, Pistruia, Mariia, Mara, Ion Manea Ţiganul, Vlăduţul, Lăpădat Creţul, Barbul, Pădure, Şerban, Preda Nicolescul Ţiganul, Gheorghie Jimblariul, Iorga bucătariul, Iane, frate-săŭ, Neagoe Braica, Iovan, Stamatie, Iordache, Dragomir fecorul luĭ Čortan, Mutul, Radul, «de la Bălăceanul», «un fecor şi o fată a Drăguleĭ Ţiganul», Ion «de la Păianul», «un fecor al Raduluĭ Bărăluicăĭ», altul «fiind laurdarĭ *(sic)*... Din întămplarea spargereĭ caseĭ, din vreamia răzmiriţiĭ, nu să găseaşte zapisul ... O fată de Ţigan la Marco Vornicul ... Stana Ţiganca, care o am dat-o după un Ţigan ce l-am luat de la Buicescul, că la moartea soacră-mea, Dumnezeŭ să o odihneaască, neavănd cu ce o griji, i-am dat t[1] 6 şi mi-aŭ lăsat doao suflete de Ţigan... Din featele din casă... Oprea fata Strueĭ... Dumitra, care am luat-o de la Tismana... Fata Drăguleĭ Ţiganul... Un ficor al Anghiroacăĭ... Sculele... 2 părechĭ de cerceĭ de aur făcuţ la Veneţiia... 1 inel de aur cu zmaragd prinsu în unghĭ..., 1 inel de aur care mi l-aŭ dat Măriia Sa răpoosatul Costandin-Vod[ă], cu zmaragd, să fie al fie-mea Maricăĭ, 1 inel de aur cu diiamant şi l-aŭ oprit cumnată-mea Dumitrana, puindu-mă să jur, şi, nejurănd, mi aŭ oprit t[1] 800 şi acel inel şi multe bucate; dar eŭ mărturisescŭ la această vreame că maĭ multu de 200 de leĭ nu i-am rămas datoare. 1 păreache de brăţăr[ĭ] cu diiamante care s'aŭ făcut la Veneţiia, să fie fie-mea Stancăĭ. 1 păreache de brăţărĭ de aur mititeale... 2 ineale, unul cu zmaragd, altul

cu bălaş, aceaste le-aŭ cumpărat du[mnea]l[uĭ] văru-mieŭ Pan[ă], în Bucureştĭ. 1 inel de aur l-aŭ cumpărat aič în Craiova. 1 păreache de brăţărĭ în zale... 1 iie cu mărgăritar încreţită... 10 şirurĭ de mărgăritar, care sănt la viţă, 12 şirurĭ de mărgăritar care l-am avut de la Buicescul, de a doao zi...[1], nişte mărgăritar[e] de l[a] Beč, iaste pe ţopiĭ copilelor... Căte mărgăritari cu ceĭ de la iie şi cu ce iaste pe la copile, cu cel dupe ţopĭ, să s[ă] străngă tot la un loc, şi mic, şi mare... Datoriia ce am avut la neaica Barbul pecum m'am aşezat cu zapis cu coconiĭ dumnealuĭ... Iar t[l] 200 care iaste datoare Tismana, să fie ertate, şi locul de la Cĭoara iar să fie dat mănăstireĭ, să pue vie, pentru sufletul mieŭ... Pentru sufletul mieŭ, dumnealuĭ să aib[ă] datorie să-m facă 12 sărindare şi pominirĭ păn la treĭ anĭ. Pe fata mătuşeĭ Maricăĭ să o înzăstrează cu 2 vacĭ, 2 boĭ, o rochie de dimie şi un zăbun de sandal. Aşa şi 6 feate, care să va întămpla, să să înzestrează cu căte un boŭ şi o vacă şi o rochie şi un zăbun şi cizme. Pentru sufletul mieŭ, ertŭ treĭ rumănĭ, anum[e] Barbul fečorul luĭ Gheorghie şi pe Ion părcălabul de la Corcova şi pe Părvul.

Între aceastia zic, de să va întămpla, din păcatele noastre, a fi pedeapsă dumnezăiască, ca să nu-m trăiască copii şi copilele, — între altele să rămăe dumnăzăiască chivernisire pentru sufletul nostru şi al părinţilor, iar maĭ mult pentru toţ rumăniĭ, de la toate moşiile, toţ să fie ertaţ şi slobozĭ, făr nicĭ-o băntuială, de cătră neamul mieŭ,— că aceia deplin ş'aŭ luat părţile, şi cu ale meale n'aŭ nicĭ-o treabă; ci, orĭce s'ar putea, să fie pentru sufletul mieŭ. Iar, după bună mila luĭ Dumnezeŭ trăind copii, toţ Rumăni să-ĭ înparţă amăndoĭ fraţi de la toate moşiile frăţeaşte... În cătă vreame prea-iubitul mieŭ soţ va petreace neînpreunat cu altă soţie, toate vor rămănea maĭ spre bun[ă] chiverniseaala dumnealuĭ, ca un stăpăn spre toate desăvărşit, iar, den vreame ce dumnealuĭ di neputinţă să va înpreuna alţiĭ soţiĭ, atuncea fii noştri ceştĭ d'intăĭ cu ale meale să aib[ă] osăbit a să chivernisi...

[1] Dar de nuntă.

Dupe acasta, maĭ aducăndu-mĭ aminte, am rănduit şi doiceĭ care-m creaşte pe Ionică, să i să fac[ă] feati un rănd de haine, şi tuturor fecorilor căţ slujăscu în curte să li să dea căte un cal.»

Pecete mică octogonală. Pe cusutură aceiaşĭ, cu I. A. K. B. (= Ilinca Vorniceasa) şi stemă cu un cap de cerb.

7. 3 Februar 7248 (1740). Foaia de zestre a Dumitraneĭ, fiica luĭ Constantin Strănbeanul.

«1 părechie dă brăţărĭ dă auru cu paftale cu zmalţu şi în zalea..., 2 florĭ dă mărgăritarĭ dă ureche..., 2 inele cu zmaragdu în unghie..., 1 ghiordan cu 3 şărurĭ dă mărgăritar şi cu 6 zmaragdurĭ..., 1 dulamă dă lastră cu pacea dă samuru, cu 12 nasturĭ dă auru..., 1 dulamă dă lastră căptuşit[ă] cu nasturĭ dă sărmă şi unpluţ cu mărgăritaru, 1 ghiordie dă bealacoas[ă] cu florĭ dă fir, blănit[ă] cu idal-cacum, cu nasturĭ dă auru, 1 zăbun dă tabiniţă cu nasturĭ dă auru, 1 rochie vearde dă bealacoas[ă] cu florĭ dă fir, cu sponcile dă argint, 1 rochie dă bealacoas[ă] ceamenie cu florĭ dă fir, cu sponcile dă argint, 1 rochie dă canăvăţu cu florĭ dă mătase, sponcile dă argintŭ, 1 brăŭ cu căpătăile dă sarasir, 10 chingă dă ceale bune, tot fir, paftale dă argintŭ, 4 iĭ cu sărmă, 7 iĭ cu firŭ, 8 iĭ cu mătase, 2 mărămĭ cusute pe scris, 4 mărămĭ unplute cu fir, 1 măramă cusută piste tot şi unplută cu fir.

Aşternuturĭ cum să cade:

...1 čarşafu ales, 2 perine marĭ..., 2 perine marĭ de-a a doo, cu răţeale cu fir..., 1 perină mare dă a treaia..., 1 perină mare dă a patra şi 4 perine micĭ cu răţeale şi unplute cu fringhie, 4 părene dă fringhie, 2 covoară seagidea, 1 scoarţă aleas[ă] dă patŭ..., 1 zăvas[ă] dă sandal dă Veneţie.

Rănduial[a] measiĭ.

1 mas[ă] aleas[ă], cu peşchirul aleas[ă], 1 mas[ă] leşască cu 12 şărvete unplute cu fir, 1 mas[ă] vărgată, cu peşchirul ales înprejur..., 1 işlicŭ cu 7 florĭ dă mărgăritar cu căşuţele dă auru cu robinurĭ şi cu zmaragdurĭ, 1 măramă dă măinĭ cusut[ă] şi unplută cu fir, 1 măramă aleas[ă], unplut[ă] cu fir şi

cu mătase..., 12 părechĭ dă cuțite dă argint, 12 lingurĭ dă argint, 1 solniță dă argint, 1 căție dă argint, 1 un buh[ur]-dar dă argint, 12 tipsiĭ dă cositor, 12 talere dă cositor.

Carăta cu 6 telegar[i]. Cal dă ginere cu podobele luĭ..., 20 dă vacĭ cu vițeaĭ și cu buhai lor..., 3 bivolițe cu puĭ... Viile dă l[a] Măghereaștĭ... cu 2 pimnițe și cu case pă pimniță.., moșie dă la Sătcel, cu toț rumâniĭ dă acolo..., moșie dă l[a] Broscarĭ..., moșie dăn Căzăneștĭ..., moșie Drănicul...»

8. 29 August 1772. Foaie de zestre dată de «D[umitrana] Știrboaica» fiiceĭ sale «Mariuți». «1 ğubea de atlazŭ cu florĭ de fir în șatrange, cu b[l]ană de samur, 1 roichie de atlaz cu florĭ de firŭ în șatrange, cu antereu eĭ, 1 ğubea de ștof cu florĭ de fir, cu blană de nurcă..., 1 ğubea de ghermesut cu florĭ de fir, cu blană de cacom.., 4 perinĭ micĭ și una mare, cusute cu tiriplic și umplute cu mătas[ă]..., 1 saltea de atlazŭ cu florĭ de mătas[ă]..., 2 čarșafurĭ cu juviță de rățăle pe saltea..., 2 perechĭ de fringhie..., 2 sfeatnice de alam[ă]..., 12 șărveate cusute cu tiriplic..., 1 masă leșască, 12 șărvete leșeștĭ, 1 peșchir cusut pe scris cu fir..., 12 păreichĭ de cuțite de argint cu lingurile lor, 1 burdarĭ de argint..., lighiianŭ cu ibricu luĭ de spălat, 12 tipsăĭ de cosătorĭ..., 100 t[l] pentru calu de ginere, 1 carăt[ă] cu 6 telegarĭ cu hamurile lor..., 10 vacĭ cu vițăl, cu bohaiul lor. [Moșiile: Strămba, din J. Vlașca, Drănicu, din J. Dolj, Ohaba din J. Gorj. Viĭ la Stăneștĭ, Suteștĭ, «loc de cas[ă] în Craiova». 2.000 de talerĭ, banĭ gata.] 1 păreche paftale de aur, 1 trahilŭ dă mărgăritar, 12 zarfurĭ dă argint, 1 tavă dă argint, 1 cărătă cu doĭ telegarĭ, cu 6 hamurĭ cu alămurĭ. [Țiganĭ: Vladu, Călina, Staicu, Șerban, Dimitra, Mărin, Voicu jimblariul, Dimitru Mărșoghie, Stoica Gaia, Udrea, Gașpar jămblaru, Vlada [1].]

9. Cu frățească drag[o]ste mă închin dum[ital]i arh. 3t. Logf. Dincă.

[1] Se află și «însămnare de zestrile fie-mea Rucsandeĭ după cum arată anume; Iul[ie] 23 dne, 1767», cu dania moșiilor Floreștĭ, Cĭoroiul, Izemșa, Drănicu.

Pentru slujba Căm[ă]nărituluĭ din sud Vălce am văzut răspunsul ce-mĭ facĭ d[u]m[neata], că maĭ jos de 300 leĭ nu-țĭ dă măna a mi-l da, ce, fiind am apucat de am vorbit cu omul acela, îmĭ este rușine să mà las, măcar și patru sute de leĭ să daŭ; — așa dar îm cautā a-l priimi după cum dum[neata] scriĭ. Iar, de veĭ vrea d[u]m[nea]ta să-m laș maĭ jos, ačasta va fi bunăvoința dum[ital]i». Numaĭ trimite-m cartea dum[ital]i, și voĭ număra banii. Numaĭ acum maĭ în grab să mi să trimiță, fiindcă să grăbește omul să plece; și sănt

al dum[ital]i ca un frate

Benedictj D: Sas.

1791, Ghen[a]r 10.

Cu frăț[eas]că plec[ă]č[une].

Dragostea, prieteșugul și firească bunătatea Mării Tale mă îndatoriaz[ă], nu numaĭ să mă păgubesc, ci și jărtvă să-mĭ fac Mării Tale, și eŭ, cu toate că vre un căștig nu caut, numaĭ să nu păgubesc.

Dar Măriia Ta trimite m t[l] 290, și cartea veĭ luoa de la 3[ii] Logf. Gheorghiță, fiindcă nu mi le-aŭ maĭ dat. Și poftesc milostivul D[u]mnezăŭ să trimiță Mării Tale măcar cel puțăn 700 căștig. 90 *(sic)*, Ghen[a]r[ie] 10.

Rămăĭ gata slugă Costandin ...

[În proprietatea mea.]

10. 11 Mart 1791. «Divanu Banatuluĭ Craioveĭ» dă certificat de purtare bună «dumnealuĭ sinior Leopold Benedecti, ce aŭ fost secretar aicea la Divanu Banatuluĭ Craioveĭ». Iscălesc Șt. Prășcovean, B[arbu] Șt[irbeĭ] V[el] Vor[ni]c [între aceste două iscăliturĭ: pecetea cu județele oltene: albina, cerbul, spicul de grîŭ, peștele și o ghindă, cu literele B. N.], Vel Spat., Ioan Geanoglu Vist., și cu litere latine: Haralampis. «Gheorghe 3ti Logft. proč t.» *Ibid.*

11. [Craiova], 21 Mart 1791. Vel Spat[arul] dă adeverință pentru «bani de ugeretu poștelor..., strănsĭ de dumn[ea]l[u]ĭ Leopolt Benedicti».

12. 1816. Raport al luĭ Staicu Buduhăleanu. «Mois[i] Cotoroga dă la Aţig, din Ţara Nemţasc[ă]», avuse judecată la «dum[nea]luĭ biv Vel Medelniceru Ioniţă Săfendaiche, judecător acestuĭ judeţi Gorjiĭ, cu Miuţă Cotoraga ot Buzăştiĭ i brat ego Gheorghe [i Iianaş] şi cu alţĭ cetaş aĭ luĭ», pentru moşie. Se află la cercetare că «din anĭ nepomeniţĭ aŭ fost numaĭ 3 moşĭ marĭ, însă Stelpuescu i Moga i Lupu Măşca, carele dup[ă] vremĭ aŭ fost vândut multe livezĭ şi fălciĭ dă loc dintr'acel hotar dă moşie Buzăştiĭ la sfânta măn[ă]stire Crimca cu zapis şi încheiare în ristov (?)». Egumenul Vartolomeiŭ restituie şi cu baniĭ cumpără «altă moşiie în Aliman, al[ă]turea cu a sfenteĭ mănăstirĭ», la 1707. «Lupu Măşca, din care să trag Cărsteştiĭ, i Stan Puescu, care aŭ făcut pă Lupu Cotoroga, şi Lupu pă Stan, şi Stan aŭ făcut pă Dumitru», etc. — *Ibid.*

13. 1818. Plîngere către ispravniciĭ de Gorj a luĭ «Moisă Cotoroga, militarĭ ot Haţăg, din Ardeal», pentru hotărnicia ce i-a făcut la Buzăştĭ şi la Săcel Postelnicul Staico Pudu hăleanu. «Eşindu-mĭ sorocu paşoşuluĭ, m'am dus iar înnapoĭ în Ardeal.» Venise acum din noŭ, cu «poruncă de la domni noştri ca s[ă] nu am vr'o bănuială». Adversariĭ «mă portă cu vorbe de az până măine, socotind căs mi să va uri şi voĭ pleca iar în Ardeal.» — *Ibid.*

14. 12 Ianuar 1820. «Joseph Weltz Maurer-Meister» se îndatoreşte «la cinstita măna dum[nea]luĭ poruciculuĭ Ioan Odobescu», «să-ĭ facu cas[e]le ce le are arse în curtea cea veche, care staŭ între cas[a] luĭ Theodoran Cincul şi între ale luĭ Mimi dăpă planosul ce să vede întocmit cheară dă însum prin deosibită hartă... Să le facŭ cu doaă caturĭ, pă dooă pimniţĭ, o pimniţă boltită cu zidiŭ şi alta cu grinzĭ, însă catu dă jos să fiie în mijlocu poartă, şi pă amăndooă părţile să fiie căte o prăvăliie, una cu dooă odăiĭ, iar alta numaĭ cu o odae, dar catul de sus să aibă cincĭ odăĭ şi sala, adecă treĭ odăĭ în faţa poduluĭ, iar dooă şi sala spre curte. Dar dumn[ea]luĭ maĭ sus numitul să fiie dat[or] a-m face teslim, atăt varu, nisipul, cărămida, cum şi toată cheresteaoa,

cum și ușile, ferestile de l[a] catul de sus să aibă a mi le da dumn[ea]luĭ gata, iar la catu de jos să am eŭ a i le face atăt ușĭ, cum și fereste, din cheresteaoa dumn[ea]luĭ, adecă cincĭ ușĭ și cincĭ fereste, cu tot lucru, mă încarcu eŭ a fi asupră-mĭ, adecă zidarĭ, dulgherĭ și sal[ah]orĭ și alțĭ, toțĭ meșteri care vor fi trebuincoșĭ pentru isprăveniia casi aceștiia, să am eŭ a le plăti, cum și învelitarea casi, să o învălescu cu țigle saŭ cu hiieru, scoțăndu streașina de cărămidă din temeliiŭ *(sic)* zidululĭ, să fiŭ dat[o]r a le învăli cu meșteri mieĭ, însă cu toată materiia dumn[ea]luĭ. Și eŭ c'un cuvănt să am a-ĭ găti cas[e]le din toate și a-ĭ da cheia. Dă care pentru aceste toate m'am tocmit cu dumn[ea]luĭ să-m dea tlr. 6.500... 1. Să fiŭ dator să dărăm toate zidurile casi cele vechĭ pînă în fața pămănt[u]luĭ și a alege cărămida, molozu, pentru înleznirea și trebuința casi cu chelt[u]iala mea. 2. Să lungescu cas[e]le spre gărlă cu o jum[ă]tate stănjinu nemțescu zidindu din temeliie. 3. Să fiŭ dator a curăța atăt pimnițele, căt și toată curtea de toate boclucurile ce să va afla; aceste toate tot cu chelt[u]iala mea să s[ă] facă. 4. Toate ușile de sus, cum și ferestile să fiŭ dator a le așeza la locu lor, decĭ la tot lucru acestor case mă îndatorez eŭ a fi privighitor, cu toată silința, meșteșuguluĭ a să face lucru temeinicŭ și fără dă cusur, iar, cănd înpotrivă de vre o a mea ameliie [=amelie, ἀμελεία] saŭ nebăgare dă seamă, orĭ, maĭ vărtos zicănd, apovlepsind la vre o iconomiie pentru răŭ folos, să va pricinui vre o primejdiie cu băgubire, să fiŭ îndatorat la răspundere.»

Întărește Cancelaria Agențieĭ. La 20 Ianuar, se daŭ luĭ Weltz 500 de leĭ. La 2 Februar, învoire nouă: «catul de sus în dooă căr[ă]mizĭ, și mijloacele una căr[ă]midă și jum[ă]tate». Alte chitanțe sînt date în grecește.

C. Documente moldoveneștĭ din Ținutul Romanuluĭ.

1. Iașĭ, 31 Decembre 7082 (1573). «Ioan Voevod», pentru Vascan aprod, fiul Ярманки, nepotul Доброшии, strănepotul luĭ Pătru Coplescul (Коплескоула) Ușar (Ушаръ) vînd ocina ce

o avea străbunul, Pătru Coplescul, ѡт прѣдѣда гсдкми стараго Стефана воеводі, la Obročanĭ, luĭ popa Ştefan şi preuteseĭ Илѣни, pe zloţĭ tătăreştĭ. Генв реч. Вел логт вчил. Luca. Pecete mare, ruptă. — Traducere de Gheorghie Evloghi dascal, 2 Iunie 1781.

2. 27 Septembre [c. 1590]. Stanca fata popeĭ Ştefan, sora luĭ Gavril din Oboroceanĭ, dă ocina sa de acolo, cumpărată de la Cupariul, luĭ Necoar[ă] Vel Sulğar, pe zloţĭ. Marturĭ: Boul Stolnic, Vasilie, Ionaşco Slujničar, Andonie, popa ot Vor[un]tăreştĭ, Lazor ot красніи търгв. Peceţĭ c 1 fum. Pe V° foiĭ a doua: † рмв хиж истов ѡсталн за иаиш ѡт волт. Дорохою.

3. Cotnarĭ, 3 Maiŭ 7101 (1593). Petrea şoltuz cu 12 prăgarĭ din Cotnar[ĭ] arată că înnaintea lor a venit Romŭşa din Buţcatenĭ, Visternicial, şi cu Necula din Cotnar[ĭ], şi a dat «o casă cu toată partea eĭ, din Buţcatenĭ, cu toate drepturile eĭ», pe zloţĭ tătăreştĭ, «Neculeĭ» şi soţieĭ şi fiilor luĭ. Pun «pecetea oraşuluĭ». Martur Lupul Vărlan. Pecete roşie (cea cunoscută). Slavon.

4. Cotnar[ĭ], 5 August 7101 (1593). «Măriicoe, nepota Huroe, сестра Isacu, жена Ursulu Uşerel ot Ghigoeştiĭ», arată că a vîndut moşie la Buţcatenĭ, pe zloţĭ tătăreştĭ, luĭ Necula (Неквли) cupeţ din Cotnar[ĭ]. Marturĭ: Simion şoltuz ot Cotnar cu ceĭ 12 prăgarĭ. Se pune «pecetea oraşuluĭ». Scrie Steţco de la Cotnar[ĭ]. Pecete verde, ruptă. Slavon.

5. Mohileanĭ, 4 April 7102 (1594). Vine Nicula Grec cu Eremiia, fiul Кондри ot Buţcăteanĭ, pentru vînzare. Marturĭ: pan Ionaşco Vist. ot Criveştĭ, pan Petraşco Purcel Vel Vatah de Tutova (твтовсковв), Păntea fiul luĭ Lupul Postelnic bivşii *(sic)*, pan Toderaşco fiul luĭ Moţoc bivşii Velichii Dvornic, Lupul ţ[ă]rcovnic din Mohileanĭ. Въ дом кнѣгини Моцоколе[2]. Cincĭ peceţĭ mici, puse pe ceară verzuie, peste o bandă de hîrtie.

[1] Însemnare pentru plata ilişuluĭ la Ţinutul Dorohoiuluĭ.
[2] «În casa jupâneseĭ Moţocoaie.»

6. Cotnarĭ, 21 Septembre 7102 (1593). «Hanos şoltuz cu ceĭ doĭsprezece prăgarĭ din Cotnar[ĭ]» arată că înnaintea luĭ Simeon bivşii şoltuz şi prăgarilor aŭ venit Buzdugan ot Petricianĭ şi fratele luĭ, Popa Toader de acolo, de-şĭ daŭ partea «Neculeĭ ot Cotnar[ĭ]», la Buţcătenĭ, pe zloţĭ. Se pune pecetea tîrguluĭ. Pecete roşie, ruptă cu totul.

7. Suceava, 27 August 7107 (1599). «Selevestru monah ot monastir ot Neamţu» vinde «loc de treĭ case» din Oniceanĭ pe Sireatiŭ, în Ţ. Roman, luĭ Nicoar[ă] Logofet, pe zloţĭ. Marturĭ: Gligorie Balşe Čaşnic, Lupul Balşe Sulgear, Năvrăpăscul biv Dvornic, Manea biv Pitar» şi alţĭ mulţĭ, slugĭ domneştĭ. Peceţĭ puse cu cerneală.

8. Hăleştiian[ĭ], 15 Novembre 7108 (1599). Ungurul biv prăcalab, pop[a] Viardeş, Buhuş Visternicel, Calotă Medelnicerul, Lazor ot краснїи тръг mărturisesc pentru Măriica попадїа попѹ Петри, nepoata поп Щефанѹ, cari vînd ocină de la Obročanĭ, partea lor şi a frateluĭ Мѹнтеи luĭ Nicoar[ă] Logofetu, pentru 30 de talerĭ. Scrie Frăţiman. Pecete mică cu fum. — Traducere a luĭ Gheorghie Eulogh, 1781, 2 Iunie.

9. Suceava, 8 Decembre 7108 (1599). Eremia Moghila, pentru Ionaşco Nemţeanul hănsărel şi soţia Annisia, fiica Рѹски, nepoata Хѹроае, care a vîndut moşie la Buţcăteanĭ şi locul luĭ Hreblea luĭ Nicoară Logofet, cu talerĭ. Stroič Vel Logof. uč. i iscal. Pepelea. Pecete peste hîrtie, cu bourul înstelat, între soare şi lună şi мастїю бжїю... воевода гпдрь. змл. молдавской.

10. Suceava, 11 Decembre 7108 (1599). Eremia Moghilă Voeod, pentru Anghelina, fata Nastasieĭ, nepoata Anuşcăĭ, strănepoata Pilateĭ (Пилата), cari vînd la Obročanĭ luĭ Nicoar[ă] Logofet, pe talerĭ de argint. Vinde şi o rudă, Mărica, fata Гинди, nepoata luĭ Văscan Cupar (Кѹпарѣ). A treia vînzare o fac Stanca şi Costanda şi Mărica, fetele luĭ popa Ştefan şi ale Ileaneĭ (Илѣни), ce aveaŭ parte cumpărată, de la «Ioan Voevod». A cincea, Cozma, Arsenie, fiiĭ Насти, nepoţiĭ Магди, strănepoţiĭ luĭ Stanciul. Pomeniţĭ şi Arvasia, Andreica,

Iosip, Condrea, Agahia, Samoil, Reanga, Cătălina, Gafta, Anuşca Frătăto.ʌ, Ruginî, Sofroniia, Păcurar, Condrea. Stroicĭ Logofătul. Pepelea. Pecetea cunoscută, peste hîrtie. — Şi traducere a luĭ Gheorghie Eulogni dascal, 2 Iunie 1781.

11. Suceava, 24 Ianuar 7108 (1600). Eremiia Moghila Voevod, pentru mănăstirea Răčŭca, cu hramul Sf. Nicolae, în vînzarea între Necoar[ă] Prăjescul, tretii Logofet, la Şoprăleanĭ şi Buţcăteanĭ. Pomenită danie de la Gherman şi Văscan, supt Bogdan Voevod. În loc capătă mănăstirea parte din Miroslăveştĭ, moara pe rîul Năvrăpeştĭ, luată de la Anghilina fata luĭ Bogdan Medelnicer şi vara eĭ Evghenia, de la Neacŭşa, Măriica, Simioana, Chirighena, fiicile (aceste două ultime) luĭ Mihăil[ă] Rujinî, toţĭ nepoţĭ luĭ Miroslav. Iscălitura Domnuluĭ. Pecete mică peste hîrtie, cu bourul înstelat între lună şi soare şi: † Iѡ Єремїа Могила воевода. Stroič искал; ѹчините емѹ ѹрик m. p. Pătraşco.

12. [C. 1600.] † Adecă eŭ Spiridon cel bătrăn den Buţcăteanĭ scriŭ şi daŭ ştire cu častă murturie a mea însumĭ pre[cum] mărturisescu cum am avut pără şi price cu Alexa şi cu Nicoleasî din Cotnar printru o livadă, curătură, ce o am deşchis eŭ, şi iaste pre locul şi pre ocina i Nicolease şi Alexeĭ. Deacĭ, vădzăndu pururilea price şi cuvente, eŭ însumĭ m'amu rugat ca să-mĭ lase acea curăturî, să o ţiiŭ eŭ pănă voiŭ hi viŭ şi cu sufletu, şi dumnealor numaĭ să-ş ià de a dzeacia de ce va hi într'însî, cum va hi cu dreptul, iar maĭ multu nimic să n'aibă treabă păn voiŭ hi eŭ viŭ. Iar de-aciĭ, după mortea mea, eĭ să aibă a şĭ ţinea ocina şi aceale vadŭ cum vor şti, să n'aibă nime nice o treabă de oameniĭ miĭ, a pără saŭ a ceare, ca să hie a lor, cu tot ce-ĭ într'ănsă, printru căcĭ ne-am tocmitu de bună voe ş'am datu căcĭ iaste ocina lor. Şi într'ačasta tocmal[ă] fost-aŭ oamenĭ bunĭ, anume Rusul din Buţcăteanĭ şi Ignatu (cel; *şters)* şi Eremiia şi alţĭ oamenĭ bunĭ şi Nechifor ot tam şi eŭ Serghie č-am fost cămăraş la sulğu am scris ca se s[e] ştie. U Ias, Fev. 25.

† аз [с]иридон пис моа рѫка власна.

Pecete cu сргє şi o cruce ieşită dintr'o ancoră.

13. [C. 1600.] † Adecă eŭ Țințar amu luat 85 ug. de la mătușa mè Zubcoe de Hălăuceștĭ, și aŭ zălojit o casă u Ionășeștĭ, cu tot casa Floreĭ, cu pomĭ, cu ogradă, cu pămănture, den țarină. Și aŭ fost în tocmală Hraniță și Pătrașco Brut și Rugină și Lozovanul. Și mărturie s'aŭ pus pecețile. [Treĭ pecețĭ cu cerneală.]

† Aceștĭ banĭ a mătușeĭ s'aŭ întorsu părintele nostru Visteärnicul 17 Maia.

† 25 taler[ĭ] ce am luat în Lioŭ, căndu am mărsu la slujbă de Visteärnicul.

Тои запис Цинцар писал [=acest zapis l-a scris Țințar].

14. [C. 1600.] 26 Septembre. Anghelina nepoata Anușcăĭ din Oboroceni, strănepoata luĭ Calotă, vinde parte din Oborocenĭ luĭ Necoră Vel Suljer cu 300 de zlοțĭ. Marturĭ: Boul Stolnic, Andonie, popa din Vor[un]tăreștĭ, Lazor din Tîrgul Frumos (**краснїи тръгꙋ**). — Si resumat de Gheorghi Eulоghi.

15. C. 1600. Măria i Titiiana, Vasilie, Dochiia, fiiĭ luĭ Lazol Pitărel, daŭ casă în Obroceanĭ luĭ Nicoar[ă] Log[o]fet, pe talerĭ de argint. Marturĭ: Ghiorghie bivșii prăcălab ot Siminiceanĭ, Gligorie diiac ot Șcheaĭ, Ionașcŭ ot Criveștĭ, Toader snă Moțoc ot Movileanĭ, Calotă ot Obroceanĭ, Costin ot Hăleștiianĭ, Lazor ot **Тръг Краснии**, Irimiia hotnog ot Buțcăteanĭ, Frăț[i]l[ă] ot Cărjeșt[ĭ]. — Iscălește «Pop Costin». Pecețĭ.

Adaus: Pop Avram snă pop Gavril ot Obroceanĭ dă zapis pentru acelașĭ scop, cu aceiașĭ marturĭ. Scrie Gavriil diiac. — Traducere de Eulоghi, 2 Iunie 1781.

16. Iașĭ, 12 Februar 7109 (1601). Orîș Hatman, Bosioc Vel Spătar, Trifan Postelnic, Coste Băčoc Cliučar, Macri Vel Armaș, Bugza Logofăt, Roșca Dvornic arată că One, Pone și sora lor Anna, fiiĭ luĭ Gligorie și «Todoscăeĭ», vînd luĭ Nicoar[ă] Logofăt **и Измѣнꙋл** partea lor de la tată, Gligorie Păharnic, care o luase de la Mihăilaș, Nechifor, Mărica, Frăsina, Nastî, fetele **Мьринчеи**, nepoțiĭ **Могиı**, de la Buțcățenĭ: **два фалче за виноград** din Hîrlăŭ.

Urmează iscăliturile, dintre care se înţeleg ale luĭ Bogza Log[o]fet, Roşca Dvornic, Trifan ... Peceţĭ, cu litere neînţelese. Una are: ... самѱоно ... [v. n° 22].

17. Iaşĭ, 5 Maiŭ 7110 (1602). Eremia Moghila, pentru Nicoar[ă] Log[o]fet, care aduce zapis al luĭ Gheorghie biv prăcălab, Gligorie diiac, Ionaşco Buhuş, Toader fiul lui Moţoc, că a cumpărat o casă din partea de jos a satuluĭ Obročanĭ, de la Măriica şi surorile eĭ Titiana şi Dochiia, şi fratele lor Vasilie, pe talerĭ de argint. Altă casă i-o vînd pop[a] Avraam, fiul lui pop[a] Gavril, cu fraţiĭ. Pecetea cunoscută. Stroicĭ iscăleste.

«† Frăţiman.»

18. Şcheaĭ, 10 Maiŭ 7111 (1603). Dumitru fiul Бахлоуганїе, nepot Мърїнкьен, strănepot luĭ Ignat din Roginosa, vinde moşia sa luĭ Nicoar[ă] Logofăt. Marturĭ: Bogdan Postelnic i dvornic ot Şcheaĭ, Ionaşco Buhuş ot Criveşt[ĭ], Gligorii diiacul ot Şcheaĭ, popa Costin ot Heleşteianĭ и шолтозом шт тръг Шкѣи, Drăgan din Pizdeanĭ, Nichifor din Obroceanĭ «şi mulţĭ oamenĭ bunĭ şi bătrînĭ». Se adaug: Moţoc, Cotoc ot Păşcan[ĭ], Frăţilă ot Oničan[ĭ], Ion ǧude ot Roginoa[sa], Ionaşco ot Oničanĭ, Gheor[ghie] ot Obročan. Peceţĭ, între care a tîrguluĭ, cu un peşte şi печт w[т] търгоу Скѣи (cu fum).

[Pe a doua foaie:]

† азь есмь Domitro fečorolo Bahloianeĭ, nepotol Măreicăĭ, strănepotol a lu Ignat, denainte lu Ionaşco Buhuş şi denaintia luĭ Moţoc şi Cotoc şi Frîţilă di Oneciane şi [I]on ǧodele de în Roǧonosă şi Ionaşŭco di Oneciane, Urso tij şi Gavril di în Boldeştĭ şi de aceia mulţe oamen[ĭ] bune, drepŭ dooa sote de galbenĭ.

19. Suceava, 16 Maiŭ 7111 (1603). Eremiia Moghila, pentru Nicola ot Cotnar, în ceartă cu Lupul Vornic, pentru Buţcăteanĭ. Iscălitura Domnuluĭ. Белици болари оуч[ил].

Pecete mică, ruptă.

20. Suceava, 7113 (1604-5). Eremia Moghila, pentru Mariica

кнѣгинѣ răposatuluĭ «Niculeĭ ot Cotnar» şi fata eĭ, Nastasia, care aŭ adus zapisul de la şoltuz şi pîrgariĭ de acolo, pentru o vînzare. Pomenit Nechita ot Pietriş, Buzdugan ot Petričanĭ, Cazanel. Pecete ruptă. — E falş.

21. Iaşĭ, 25 Maiŭ 7116 (1608). Precop Cărăiman Dvornic, Bran Comis, Udrea Gligorie biv Vel Vătag, Dumitru Spătar arată că Odochiia, Nicoar[ă], Trofim, fiiĭ Сави, nepoţiĭ luĭ Ion Jučco, aŭ vîndut parte din Buţcăteanĭ şi cu жирѣвїе шт царинѹ luĭ Nicoar[ă] Logof[ă]t. Scrie Nebojatco Uricar. Iscălesc: Precop Cărăiman Vistiiarnic, Udria iscal, Nicoar[ă] Comis.

22. † Се wбо ми аз попа Андроник и сь сестра моа Тодосїа, сни Кирѣна, внѹци Маринци, прѣѹночатом Маним, înşine de bună a noastră voe mărturisim cu cest zapis al nostru cum, de a noastră bună voe, de nime siluiţĭ şi neîmpresuraţĭ, am văndut a noastră direaptă ocină şi moşie din sat din Buţcăteanĭ şi din seliştea ce să chiiamă Şopărleaniĭ, din sat din Buţcăteanĭ, din ğumătate de sat, din na opta parte ğumătate, şi din selişte din Şopărleanĭ din na opta parte iarăşĭ ğumătate, căt s'aŭ ales partea lor într'aceaste sate ce-s maĭ sus scrise, cu tot locul nostru, din vatra satuluĭ, şi din cămpu, şi dintr'apă, şi din hălăşteae, cu tot venitul nostru, ce iaste partea noastră. Şi am văndut-o ğupănuluĭ Necoar[ă] Mare-Vistiiarnic drept 108 talerĭ сребнихъ. Şi aŭ fost în tocmala noastră cănd am văndut şi am loat banĭ deplin şi toţĭ de faţă odănioar[ă]: Procop Carăiman Vistiiarnic şi Ilea Bočoc Vornic de Poartă şi Toader Dragotă Vornic de Poartă şi Başotă Camaraş şi Serghie diiac şi alţĭ omenĭ bunĭ: Samson din tărgu din Iaşĭ şi Luca croitor. Şi pre maĭ multă credinţă pusu-ne-am şi ale noastre peceţĭ într'acest zapis. Şi pre multă mărturie am scris eŭ Ionaşco Mih[ă]ilescul Jitničar. De acasta mărturisim în cest zapis al nostru, ca să să ştie. Amin. Pis u Ias, Fev. 26 [1608-17].

Procopie Cărăiman Vistiiarnic [pecete cu tot felul de florĭ]. Ilea Bočoc Dvor[nic] [pecete cu: Ilea]. Az popa Adrunic. Gheorghie Başot[ă] Cămăraş [pecete cu o pasere]. Az Ionaşco Jitničar [pecete cu o cameie]. Аз Сергїе кьмьраш за

сѹлжѹ єщєж свѣдѣтєлствиєм [pecete cu с. р. г. є.]. Şi alte două peceţĭ.

23. Iaşĭ, 29 Octombre 7118 (1609). Costantin Moghilă Voevod, pentru Gligorie şi soţia Agafiia şi alţiĭ cari aŭ vîndut moşie de la кѹмната єг Marica şi de la Grozav şi de la Izmeanul, luĭ Nicoar[ă] Prîjescul Vel Vistearnic, la Buţcăteanĭ şi Şopräleanĭ. În loc, se dă parte din Obrocanĭ ѡт част Кѹпарюл. Pecete mică, cu bourul înstelat între soare şi lună şi: † іѡ Костантин Могила Воєвод. Stroič Vel Logofet uč. Urmează iscălitura luĭ, cu adausul, de altă mînă: ѹчинитє ємѹ ѹрик. Nebojatco.

24. Iaşĭ, 5 April 7118 (1610). Costantin Moghila Voevod, pentru Ionaşco Vist. şi fratele Iordachie, fiiĭ luĭ Costandin, nepoţĭ Марии, strănepoţĭ Мании, cari vînd moşie luĭ Nicoară Vel Vistiiarnic la Buţcăteanĭ, pe ughĭ. Pomenit satul Ruginoasa, luat de la Dumitru fiul Бахлѹюнии, nepot Мьрики, strănepot Агафии, fata luĭ Ivanco Pitar. Iscălitura Domnuluĭ. Vel Dvornic ucil. Şi iscălitura luĭ. † Tăutul. Pecetea mică, peste hîrtie.

25. 11. April 7118 (1610). Act de la oraşul Cotnarĭ (v. maĭ sus, p. 86, n° 179).

La n° 25 (pecetea Cotnaruluĭ).

26. Suceava, 6 Iulie 7118 (1610). Costantin Moghila Voevod arată că Nicoar[ă] Prăjescul Velichii Dvornic a cumpărat moşia uneĭ «Anisiia Nemţana, fata Ruscăĭ», nepoata Huruoaeĭ, cu fiul, Focşa, fetele Măgdălina şi Sofiica, pe talerĭ. Iscălitura Domnuluĭ. Pecetea cea mică. Pătraşco Vel Dvornic uč. Başot[ă]. — Şi traducere românească din 1820 Întărită la 5 Mart de «Leon arh[i]mandritul» (Asachi).

27. Iaşĭ, 24 Maiŭ 7125 (1617). Radul Voevod, pentru Patrichie şi Cr[ă]stea, în pîră cu Alexa cu privire la o moşie în Buţcăteanĭ, de la Antonu. Se face jurămînt pe evanghelie. Vel Logft. uč. Ghianghea Logofet iscalah. † Băseanu. Pecete mare.

28. Iașĭ, 30 Maiŭ 7125 (1617). Radul Voevod, pentru Crstea fiul luĭ Furduĭ și Condrea Visternicel și pop[a] Andronic, fiiĭ Кирѣнн, toțĭ nepoțĭ Манн, cari s'aŭ judecat (тегал за лецем) cu Nicoar[ă] Prăjescul biv Vist. pentru parte din Bučcăteanĭ și seliștea Șopräleanĭ (Ț. Roman). Se pune ferîe (ферію) 12 zloțĭ. «Vel Logofet uč. Ghianghea Logofet iscaah, m. p.» Nebojatco. Pecete roșie, ruptă.

29. Пис ȣ Галата, 29 Iulie 7126 (1618). Radul Voevod, pentru Nicoară biv Vistearnic și Alexa ѡт трьг ѡт Котнар, cu privire la o cumpărătură în Băscăteanĭ. Se pune ferie (феръ̈ю). † Ghianghea Vel Logofet uč. iscal. Gavril. Pecete mare, roșie.

30. Iașĭ, 28 Iunie 7131 (1623). Ștefan Tomșea Voevod, pentru Dumitru, Mihăilașco, Gavrilaș, Brândușe, Irina, «Lazar fiul luĭ Moțoc», toțĭ fiiĭ luĭ Lupul Vrălan, în ceartă cu Alexa biv Cămăraș, pentru părțĭ din Bușcăteanĭ (Ț. Roman). În colț: Dumitru Sălucor *(sic)*. Pecete peste hîrtie, cu bourul înstelat și încoronat, între soare și lună, sabie și suliță. Inscripție: † іѡ Стефань Томша Воевод гпдр земле молдавскоі. Pe V°: † вь небытност ег маст. пан Гіангѣ вел лѡгфт. аз Никоар[ь] лѡгфт искал (splendidă caligrafie).

31. Obroceanĭ, 4 Octombre 7144 (1635). «Popa Anton de Obroceanĭ și cu fămeaia mea cu Mărica și toț fečoriĭ mieĭ, anum[e] Măriia și Anna, și eŭ Gavrilaș Furduiŭ și cu fečoriĭ mieĭ, și eŭ Nechifor fečorul luĭ Ionașco Calot[ă]..., și eŭ Lealea cu fečoriĭ mieĭ, cu Ostahie și cu popa Isac și Acsiniia» vînd «o parte de ocin[ă] a nostrî č-am avut în cel hăleșteŭ noŭ č-aŭ făcut dumnealuĭ Postelnicul Ionașco Prăjăscul la podul Ordzeĭ... De în deal de spre Șcheaĭ.» Se face înnaintea «Vorniculuĭ luĭ Gheorghie Năvrăpăscul, luĭ Iurașco Adam de în Vlădeșt[ĭ], luĭ Toader Hărescul de Hăsnășeanĭ, luĭ Andonie deacolea și a luĭ Iosip de-acol[o] și a mulțĭ oamen[ĭ] bunĭ megiiaș de pre înpregiur». Iscălesc și Nichifor, Slăvil[ă] pis[ar]. Pecețĭ cu cerneală și urme de degete.

32. Iașĭ, 26 April 7144 (1636). Vasile Lupu, pentru Ionașco

Prăjescul Jicnicear, care a adus zapıs, şi de la Gavrilaş Furduiŭ, de la Gligorie Buţcăteanul, de la Irimiia fiul luĭ Gherasim, de la Ilea, Ostahie, popa Isac. «Prăjina căte de patru stănjinĭ.» Întărire de moşie luĭ Ionaşco Prăjescul Jitnicear, pre «acea bucată de loc ce aŭ înnecat apa de hălăşteul ce aŭ făcut la podul Ordzeĭ», pentru a-ĭ fi «direaptă ocină şi schimbătură».

Gavril Mătiaş Vel Logof[e]t. Corlaat.

Pecete mare roşie.

33. Hăl[ă]şteian[ĭ], 8 August 7183 (1675). Zapis pentru o vînzare. Marturĭ: «Dumitraşco Prăjăscul, ce aŭ fost Postialnic, Hacic de Hotin, Aftănasie Vornicul de Ruginoasa, preutul Dumitru de Criveştĭ, Pătraşcŭ Vornicul de acolea».

34. Iaşĭ, 7 Februar 7187 (1679). «Arvintie de Drăgotianĭ, ginerile popeĭ luĭ Ionaşco de Ruginoasa, şi cu fiatel[e] mial[e], Alexandra şi Mariia», ş. a. vînd moşie la Oborocianĭ, «treĭ casă în silişte cu loc de arat în ţ[a]r[i]nĭ şi cu loc de fănaţ şi din hăleştiae şi din tot locul, cu tot venitul, toată partia noastră cătă să va aliage», luĭ Chiriiac Sturdza Păharnicul cel Mare, cu «leĭ bătuţĭ». Marturĭ: «Alexandru Buhuş Hatmanul, Gavril Costachi biv Hatman, Veličco Costin biv Comis, Gavril Nianul biv Log[o]f[ă]t, Savin Năvrăpăscul Şoimariul şi mulţĭ boiarĭ şi oamenĭ bunĭ». Scrie «Enachi diacul». Iscălesc: «az Gavril Cost[a]che biv Hatman, az Veličco Costin biv Comis, Gavril Năvrăpăscul biv Logofăt».

35. «Eŭ Aftimie fata Aneĭ, nepota popeĭ luĭ Anton din sat din Oboroceni», arată că «am văndut şi eŭ daca aŭ văndut frate-meŭ Gligoraşco şi soru-mè Mărie, că eŭ n'am avut putere să întorcu baniĭ dumisale Păharnicului, decĭ i-am văndut odată cu fraţi, şi am văndut maĭ pe urmă cătu s'aŭ ales parte mè, o cas[ă], să fie dumisale Păharnicu Chiriac Sturdziĭ şi jupăneseĭ dumisale Aniţi», pentru 22 de leĭ şi jumătate. «Denainte dumisale Hatmanuluĭ Buhuş, şi de nai[n]te dumisale luĭ Manulachie Sulgeruluĭ celuĭ mare, şi denai[n]te părcălabuluĭ Lupuluĭ de Tărgul Frumos».

36. «Noĭ fečoriĭ Mărì, nepoţiĭ pope luĭ Anton din Oboroceni» arată că aŭ vîndut «dumisale luĭ Chiriac Sturdzeĭ ce aŭ fostu Păharnicu-Mare şi jupănesiĭ dumisale Aniţi» partea lor din Oborocenĭ. «Eŭ Costantin şi Damaschin şi Mărie şi Ana sururile nostre am mărsu de am luat baniĭ din măna dumisale.». Marturiĭ de la n[1] precedent şi, pe lîngă eĭ, popa Pavăl. Iscălesc, prin punere de deget, şi Porhira, Urăta, Palaghie. «Iscal pop Pavel ot Hălăneşte *(sic).*»

37. Iaşĭ, 30 April 7188 (1680). «Gligoraşĭ şi cu sorî-mè, cu Mărie, fičoriĭ luĭ Gavril Donicĭ din Oborocianĭ şi a Anniĭ fămeiĭ luĭ Donicĭ», vînd «dumisali Sturdziĭ, luĭ Chiriiac, Păharniculuĭ cialuĭ Mare», două case în Oborocenĭ, pe «leĭ bătuţĭ». «M'em întrebatu toată ruda mè şi răzeşiĭ meĭ, să-m dè banĭ pre aceli doî casă, şi nime dentru ruda noostră nu s'aŭ aflatu.»

38. 17 Februar 7200 (1692). «Eŭ Acsana, a răpăusatuluĭ Frangule Stolnicul», arată cu zapis «la măna dumisali nepotuluĭ Costantin Ursăchel, cum am dato danie dumisali ğum[ă]taate de sato din Arenĭ, ce iaste la Sučavă, care iaste mie dreptŭ cumpărătură, aşijdere ğum[ă]tate de sato de Arenĭ care aŭ fost a dumisali frăţine-mieŭ Ursachie Visternicul, am dat-o dumisali danie. Care parte de satu am ţinut-o eŭ pentru neşt[e] datorie ce-mĭ iaste dumnialuĭ frate-mieŭ dator, cu triĭ sute şaĭdzecĭ de leĭ,— care am făcut şi izvod de pe ce mi-ĭ dumnialuĭ dator. Şi să aibă dumnialuĭ nepotul Costantin Ursachie a ţinè ş[i] acè ğum[ă]tate de satu. Iar, căndu vor da aceşt[ĭ] banĭ ce maĭ sus scriem, cuconi dumisal[e] frăţine-mieŭ Ursachie Visternicul la măna nepotu-mieŭ Costantin Ursachie, atunce să aibă a ţinè ğum[ă]tate de sat de Arenĭ, parte lor. Aşijdere şi după moarte mia, multu puţin ce să va afla a dumisali, să fie nepotuluĭ Costantin Ursachie. Şi dumneluĭ să aibă a mă grij[i] după moarte mia Şi nimia dentru nepoţ şi oamenĭ de aĭ mieĭ să nu aibă treabă a s[ă] amesteca întru ceva. Şi pentru o diiată ce aŭ făcut nepotul mieŭ Dumitraşco Ursachie la o dzăcare a mè, care eŭ n'am ştiut nemic, şi făr[ă] ştirea mia s'aŭ făcut aceia diiată, s[ă] nu s[ă] bage întru nemică

samă. Şi acastă dreptă danie şi scrisoarea s'aŭ făcut de nainte dumisali Sculi biv Căm[i]nar, Căm[ă]raş de Ocnă, şi dumnialuî Toderaşco biv Căm[ă]raş de Ocnă, şi denainte duhovniculuî mieŭ Cozma egumen de la mănăstirea de la Ocnă şi Nica gramatic de la Ocnă şi Dima zugrav şi Zota neguţitor şi Vas[i]lie Blăndia birău de la Ocnă şi Gheorghie zugrav şi popa Ion Sorca de la Ocnă. Si eŭ popa Ion Buhocî am scris zapisul, să s[ă] crează.

Acsana Frănguloe (pecete cu fum, neînţeleasă).

Ὁ ἡγούμενος τῆς Ὄκνας Κοσμᾶς ἱερομόναχος μάρτυς. (Alte patru iscăliturî greceştî.)

Az ereî Ion Sorca iscal. Vasili Blănde birăŭ (pecete cu un ciocănaş şi inscripţie neînţeleasă). † Δίμος Ζόγραφος μάρτυρας. † Γεώργιος ἱστοριογράφος, μάρτυρας.

Franguli e cunoscutul săuar şi apoî Vameş-Mare (vol. V, p. 133). Pentru Ursăcheştî, *ibid.*, pp. 582-3; *Inscripţiî*, I, p. 28.

39. † Bani ce mi-î dator frate-meŭ Ursache şi de pe ce mi-î dator, să s[ă] ştii.

† 120 leî de pe o patcè de samur.

† 130 leî tij de pe alt[ă] blană de patcè de samur.

† 50 leî de pe ĝumătate de blană de alimiî de samur.

† 60 leî de pe 2 caî murgî ce mi-aŭ luat, şi banî nu mi i-aŭ dat.

40. 15 Decembre 7210 (1701). «Eŭ Alecxandra Spătăroie a răposatuluî Gligoraşco Spătarul» arată că «am luatu pe nepotă-mè Paraschiva, fiica suroriî me[le] Catriniî de o'm crescut-o şi o'm botezat-o, şi am ales-o dentr' alţiî nepoţiî aî meî ca se-m fii a miia fiică, şi cu vrere luî Dumnezeŭ o'm şi căsătorit-o dup[ă] Sandul Sturdze fičorul luî Chiriiac Sturdziî, şi l'am datu multu puţăn č-am avut. Dat[u]-l'am ĝumătate de satu de Căcărădzenî şi ĝumătate de satu de Osimziianî şi Ţiganî č-am avut parte mè de la părinţiî meî, şi odoră den

cătu am avutu i-am datu. Şi, multu puţin ce maĭ am şi m'am opritu de comăndu, iară, murindu pre măna dum[i]lorsali, ca să aibă a m[ă] griji şi să fiia totu a lor. Iară nime den fraţiĭ meĭ saŭ din nepoţiĭ meĭ să n'aibă trab[ă], nicĭ să s[ă] mestece la nemică al meu.

Aşişdere şi eŭ să nu fiŭ volnică a luare den ce l'am datu: den moşiĭ, den Ţiganĭ, a luare de la fiica mè, Paraschiva, şi a dare altor nepoţĭ saŭ fraţĭ; ce să fiie daţĭ dumilor sali, precum am scris maĭ sus, c'am datu să fie pentru sufletul meŭ şi pentru să m[ă] grijască şi păn oĭ fi vie şi, dup[ă] moarte mè, să m[ă] pomenesc[ă]. Iară cini s'ar ispiti den fraţĭ saŭ den nepoţĭ a strica, să fiia neertatu de Domnul Dumnedzeŭ şi de mini, şi să fie legatu şi blăstămatu de 318 ot[e]ţĭ dăn Nechie, herul şi arama să putrezască, iar trupul luĭ să nu s[ă] topască, să (să) stè în vecĭ. Şi pentru credinţa m'am pus şi pecete, şi cine s'ar tănpla, orĭ din fraţiĭ meĭ, orĭ de nepoţiĭ, a vedè acastă scrisori, să aibă a iscăli; şi alţĭ boerĭ străinĭ, ca s[ă] fie de credinţe.

Alexandra Spăt[ăroaie]. (Pecete octogonală cu «Alexa[n]dra», pusă cu fum.)

41. 26 Septembre 7216 (1707). «Sava egumen de Hangu» dă zapis «dumisalea Sanduluĭ Sturdziĭ de Hălăşteenĭ» că i-a vîndut «o păragină de vie, carea viia aŭ fostŭ a luĭ Ignat Ţuţurman, şi altă viia lăngă aceia, c-aŭ fostŭ a luĭ Visarion călugărul, cumpărătură de la Gheorghiţă a lui Haidrugan», pentru «10 stupì şi o bivoliţă cu viţăl... Însă s'aŭ văndut butucul vii, iar nu pămăntul, că [pă]măntul iestea a mănăstir[i]. Iar dumnealuĭ şi cuconiĭ dumisale şi nepoţiĭ dumisalea vor da de o dzeacia din an în an; însă cu pomăt ce ar hi pe acel loc, să ţie dumneluĭ, şi va da dzăcuirea». Marturĭ: Toader Čorteiŭ şi Gavril Sirbul şi Ion Băičanul şi Iftimie ot tam şi Mihăil[ă] de Drăgăteanì». Ermonah Sava eg[u]meanul «Hang[uluĭ] iscal». Pecete cu maĭ mulţĭ sfinţì şi печат въведеніе ѡт Ханг8 лет ҂зрле.

42. [C. 1732-3.] Banĭ ce am dat pentru lucrul viilor, să s[ă] ştie.

3 pt. am dat la Damaschin pentru lucru întăĭ.
3 pt. tij am maĭ dat la Damaschin.
2 leĭ, 6 pt. am dat tij la Damaschin pentru viĭ, anţărţu.
3 pt. tij am dat la Damaschin tot anţărţu.
2 leĭ, 3 pt., 6 banĭ tij am dat luĭ Ilie şi luĭ Apostol de au îngropat, tot anţărţu.
9 leĭ am dat luĭ Ilie vier în anul trecut, la viĭ.
1 leu am datu pe 2 hărage.
6 leĭ de scosul hăragilor.
3 leĭ am dat luĭ Anton în iastă prim[ă]vară.
1 leŭ luĭ Ion Savin, tij acmu vier.
15 par[a]le pe 1 ocă p[o]l her, de aŭ făcut o sapă la viĭ.
4 par[a]le dă făcut sapa.
1 leŭ luĭ Anton vier.
3 pt. datu luĭ Ion Savin.
1 leŭ am dat luĭ Ion Tişul, vier.
6 pt. tij am dat luĭ Anton; Dech. 25.
4 pt. pl. tij. am dat luĭ Anton; Fev. 1.
6 pt. pe 5 coţ pănză, Rusuluĭ.
3 pt. Ţunţăĭ *(sic?)*, pe 1 oc[ă] tutun.
3 banĭ pe 3 lulele.
2 banĭ Ţunţăĭ (?), pe 3 litre sopon.
9 banĭ un căpăstru.
6 pt. undelemnu.
1 pt., 2 banĭ icri.
3 pt. peştĭ.
1 leŭ, 2 pt., 4 banı holercă.
6 banĭ tutun.
37 leĭ am dat pe 2 boĭ.
16 leĭ, 6 pt. am dat pe vacĭ şi ġunicĭ.

43. † Ghedeon arhiep[i]sc[o]pŭ i Mitropolit Sučavschiĭ.

† Făcut-am ačastă scrisoare a nostră la măna dumisali Stolniceasiĭ Sturdzoaeĭ pentru un loc de cas[ă] ce iaste lăngă Mitropolie, din sus de Temniţă, car[e], cănd aŭ fost Sturdzea la Muscalĭ, i-aŭ fost dat Anton Tanschii polcovnicul banĭ 100 talerĭ; şi bani nu i aŭ maĭ dat, ce tot aŭ scris la Domnu

să pliniască, cu ce'r găsi la dănsul. Deci eŭ, scriindu la Tanschi[1], s'aŭ m[i]l[o]stivit şi aŭ dat acel loc danie sf[i]nteĭ Mitropoliĭ. Şi, pentru datorie ce am avut la dumn[ea]luĭ, şi aŭ lăsat acea 100 taleri, şi scrisoarea dumisale acea de danie iaste la măna nostră. Decĭ de acmu *(sic)* Stolnicias[a] Sturdzoe să aibă bună paci. Iar, de'r maĭ dzici cineva ceva, noĭ om da sam[ă]. Pentru aceaia i-am făcut aĉastă mărturie, întru care am pus şi peceatia sf[i]nteĭ Mitropoliĭ, şi am iscălit ca să-ĭ fie de bună credinţă.

U Ias, lt. 7231 [1722], Noe[m]v[rie] 5.

Ghedeon Mitropolit al Moldovlahieĭ. [Pecete cu Sf. Gheorghe şi legenda=пєчать єсть стго митропо...], întipărită cu fum.

44. Iaşĭ, 17 Ianuar 7242 (1734). Grigorie Ghica Voevod, luĭ Adam Luca biv Sulger, cu privire la jalba făcută de «Safta Pisoşĉas[a] pe Erina Tomiţoai», pentru o moară în Şomuzul cel Mare, la Ţinutul Suceviĭ», pe care o dăduse Pisoţchi «în sama luĭ Başot[ă] Şetrar cu tocmală... Aŭ luat moara cu de a săla [Tomiţa] de la Başot[ă], căcĭ îĭ era cumnat Pisoţchi, şi, luînd moara, ar fi luat şi 30 de merţe de păni din moară; şi, luîndu moara, n'aŭ vrut să o grijască, ş'aŭ lăsat-o de s'aŭ prăpădit moara din pricina Tomiţoai, şi ià n'aŭ avut niĉ-o treabă, niĉ-un amestec la acè moara.» Vel Logft. Pecete mare, cu chinovar.

45. 21 Mart 1794. Mihail Costandin Suţ[u] Voevod, pentru judecata luĭ «Ioniţ[ă] Prăjescu biv Vel Pitar cu Safta Ţintiloae, fiica luĭ Grigoraş Hermeziu Post.». Mama luĭ Ioniţă era «Alecsandra Jicniceroae, ce aŭ fost fată luĭ Andreiŭ Prăjescu». Pecete lungăreaţă cu chinovar.

46. 7 Octombre 1801. Alecsandru Necolaĭ Suţ[u] însărcinează pe Andronachi Doniĉ biv Vel Ban cu o hotărnicie. Pecete cu chinovar.

47. 4 Decembre 1801. Hotarnică a luĭ Andronachi Donicĭ Ban, trimes, cu Com[i]s[ul] Cost[an]din Catargiu, la Bosco-

[1] Tanţchi, ofiţer de Cazacĭ în 1711, e pomenit şi în Neculce, p. 331. Sturdza să fie Sandul *(ibid.*, p. 303)? La 1727 acesta era Spătar *(ibid.*, pp. 364-5)

tenĭ şi Onicenĭ (Ţ. Roman), ale luĭ Mihaĭ Sturza biv Vel Logft., în ceartă cu Sărd. Ioniţ[ă] Prăjesc[u]. Se arată hotarnica din Mart 7269 (1761) a luĭ Ion Meleghie Vor[ni]c de Poartă şi Lupul Hadămbul, tovarăşul săŭ. «Apa Ţigănciĭ... O groapă de puţu de lăngă drum, în gura văi Şoimăriţiĭ... Stănj[ănĭ] proştĭ... Hotaru Oborocenilor, în Poiana Popiĭ... Coada iazuluĭ Bărbinţi... Stălpul Prăjesculuĭ...... Lăngă hotarăle Ducăĭ-Vodă.. Răp[osatul] Ban Costandin Sturza.» Altă hotarnică, din 15 Iulie 7269 (1761), «de la răp. Sul. Toad[e]r Buhuş... În margine băhniĭ părăuluĭ Civiĭ.. Di spre Vorăntăreştĭ, în Ţiganca cè mare... Hotarnica di la un Sămion Cheşco Uricar, din lat 7260 [1752]... Ioniţă Pisoschii, stăpănu Onicenilor... O groapă năruită... Pascal Vorc. de Vorăntăreştĭ... Dum. Stol. Dimitrache Beldiman aŭ arătat altă groapă maĭ din sus... Timelie casălor răp. Pit. Iordachi Sturza.. Părău Gropiliĭ... Întru care poeniţă este şi prisacă şi crăčmă a dum. Logf... Un călugăr bătrăn, anumi Vasăli Bulaiŭ, carile multă vreme aŭ fost tot vătav la Oborocenĭ.»

IX.

DOCUMENTE EXPUSE LA EXPOSIȚIA DIN SIBIIŬ.

1. 6 Decembre 7054 (1545). Mircea-Vodă, pentru o ocină la satul Micşanul.

2. Tîrgovişte, 2 April 7133 (1625). Alexandru-Vodă fiul luĭ Radu, pentru Neagoe fiul luĭ Bută din Brătivoeştĭ cu privire la ocina sa din acel sat, въ сѫдство Ѧргиш, ѹ Ловище, partea luĭ Stanciul Logofăt din Ceparĭ. Pomenit fratele luĭ Stanciu, Ion Aga şi Radul Comis, precum şi калѹгери ѡт ста монастири Кодмѣна. Lepădat Logofăt.

3. Bucureştĭ, 15 Iulie 7139 (1631). Leon-Vodă, pentru Deatco şi soţia sa, «fata a lu Momcilă ot Deduleşti ѡт сѹдство бѹз.». Se pomenesc: «očna Buzănarilor... Aŭ fost luoat aceaste treĭ surorĭ... Doĭ oamenĭ bunĭ den'naintea boearinul Domnii Mel[e] Mihalcea Dvornicul ca să-ĭ judece şi să-ĭ tocmească» Nume: Sora, Sorcă.

4. 27 Februar 7155 (1647). «Eŭ Radul şi cu Larion şi cu alalţĭ fraţĭ care am foost părăşĭ pentru sfadaa călugăruluĭ», daŭ zapis «Zopeĭ Post. şi Radul Ţiganuluĭ», pentru că eĭ luase cu chezăşie pe Ţigan, însă «numaĭ până a doo zi, maĭ multu nu l-aŭ luoat». Se face pîră la Dragomir Vel Vornic, care dă «carte la părintele episcupul şi la Zipa Vornicul, ca să luoăm şase boiarĭ să jure Zipa Post. şi Radul Ţiganul cum n'aaŭ luoat pre călugărul în chezăşie maĭ mult de a doo zi». Iscăleşte: «ep[i]scup Stefan Buz[ăuluĭ]».

5. Bucureştĭ, 31 Maiŭ 1761. Scarlat Ghica Voevod, pentru «Radul Slatineanul biv Velŭ Comis, ca să aibă a ţinea şi a stăpâni moşiia ce să chiamă Ploeştoriĭ din sudŭ Prahova, ce iaste pe apa Teleajănuluĭ», foastă a luĭ «Pantazĭ Primichir

b[i]v Vel Medelnieceariŭ» [1], luată de la moşneanii de acolò», «şi apoĭ de la dumnealuĭ s'aŭ fostŭ cumpărat de răposatul Scarlat Căp[i]t[an] Zugrumale», lăsată apoĭ danie la «mănăstirea Sf[ă]ntuluĭ Ioanŭ din Focşanĭ». Egumenul Theoclit o vinde luĭ Constantin Căndesculŭ b[i]v Velŭ Cliucearŭ, pentru «altă moşie ce să chiamă Dăşărăţiĭ în sud Slam Rămnec», lîngă «altă moşie a mănăstiriĭ ce iaste afierosită de răpoosata întru fericire Măria Sa Doamna Zoì, maica Domnieĭ Mele». Cîndescul o trece donataruluĭ pe 1635 talerĭ. E în hotar «cu moşiia mănăstiriĭ Tărgşorul şi pe din jos cu moşiia Bereasca». Boierĭ: Costandin Dudescul V. Ban, Ştefan Văcărescul V. Dvor., Părvul Cantacozinò V. Log., Dumitrachi Ghica V. Spăt., Costandin Florescul V. Pah., Nicolae Brancoveanul V. Comis, Pană Filipescul V. Stol,, Iordachie Văcărescul V. Sluger, Grigoraşco Čoran V. Pitar. Scrie «popa Floru, dascalul slovenesc ot Sf. Gheorghie cel vechiŭ. Părvul Cantac[uzino] Vel Logf. Scarlat Greč [anul] V. Logft.» Iscăleşte şi Domnul. Pecetea poartă armele amînduror principatelor. Documentul e cuprins într'un cadru de aur.

6. 2 Maiŭ 1796. Alexandru Muruz, Domn muntean, pentru Ioan biv Vel Sărdar, care a luat prin schimb de la mănăstirea Colţeĭ moşia «Tomceştiĭ, pe apa Bărlatuluĭ, în Ţinutul Tecučuluĭ din Moldova». Iea în loc «zidirile nooă ce prin ajutor de cheltuială a numituluĭ Sărdar s'a făcut în hanul mănăstirescu, de la care să poate folosi măn[ăs]tirea şi spitalurile săracilor bolnavĭ». Întărise Mitropolitul şi «dumn[ea]luĭ biv Vel Cluč[e]r Dumitraşco Racoviţă, de la al căruia neam s'aŭ dat danie ačastă moşie măn[ăs]t[i]riĭ».

---

[1] V. *Doc. Cantacuzinilor*, pp. 183-5.

TABLA NUMELOR

Notă. n. = nume. f = familie. Locurile subliniate arată unde se vorbeşte în special de vre o familie. Nu s'aŭ luat numele de localităţĭ şi persoane neistorice.

A

B

C

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

Z

TABLA LUCRURILOR

F

G

H

I

J

L

M

N

O

P

R

S

T

U

V

Z

GREȘELĬ

La p. 84, n⁰ 167, cetește: «Frosin» pentru «Frasin».
La p. 87, actul din 1612 nu poate fi de la Alexandru Iliaș.
La p. 229, nota, cetește: «Grigore» pentru «Gheorghe».

TABLA CUPRINSULUĬ.